

РУСКЕ СЛОВО

ГЛАСНИК ПО РУСКИ
ВИХОДНЕ ПИШЕТОК
www.ruskeslovo.com

ЦЕНА 30 ДИНАРИ

СЛАВИ ЧИСЛО 24 (3373)

НОВИ САД, 18. ЈУНИЈ 2010. РОКУ

РУСКЕ СЛОВО 1945-2020

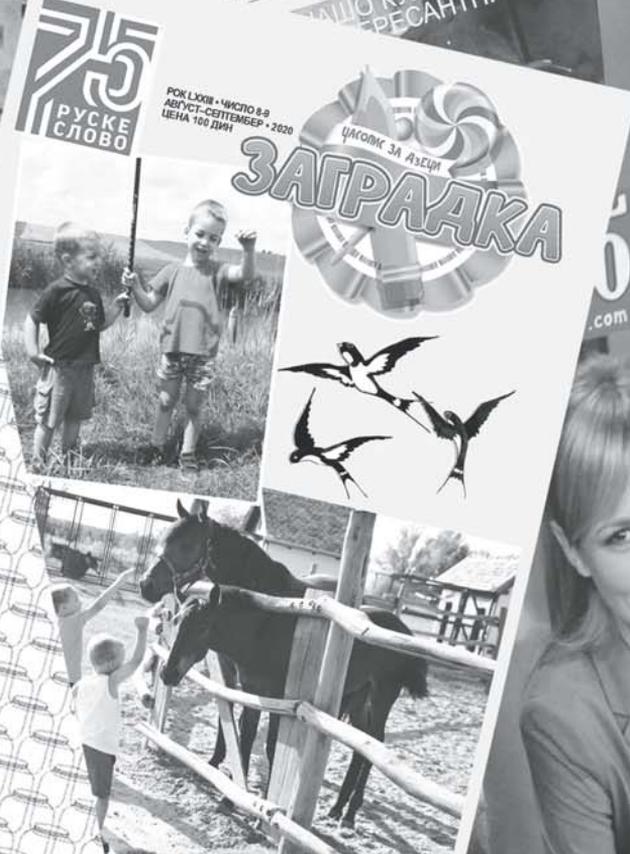

Рутенпрес

ГЛАСНИК ПО РУСКИ
ЧИСЛО 10 (3619) НОВИ САД, 13. МАРЦЕ 2015. РОКУ

РУСКЕ СЛОВО
www.ruskeslovo.com

ГЛАСНИК ПО РУСКИ
СПЕЦИЈАЛНЕ ЧИСЛО НОВИНОХ

„Руске слово” 1945–2020
Зборнік публицистичних статей и фотографій

Директор

Др Борис Варга

Одвичательни редактор

Иван Сабадош

Автор концепції и редактор

Дюра Латяк

Редактор

Микола Шанта

Рецензент

Ирина Гарди Ковачевич

Лектор

Микола М. Цап

Коректор

Микола Шанта

**Компютерски обробок
и дизайн раминок**

Мария Гудак

Фотографовали

Гавриїл Рац, Вероника Вуячич, Андреа Новак

Фотографії

Зоз архиви „Руского слова”

ISBN 978-86-7105-344-0

Видала Новинско-видавательства установа „Руске слово”
Нови Сад, Булевар ошлебодзения 81

„РУСКЕ СЛОВО” 1945–2020

ЗБОРНІК ПУБЛІЦИСТИЧНИХ
СТАТІЙОХ И ФОТОГРАФІЙОХ

НОВИ САД, 2020.

I.

Дюра Латяк

ИНФОРМОВАНЕ НА ЯЗИКУ БАЧВАНСКО-СРИМСКИХ РУСНАЦОХ

Прешло уж вецей як 96 роки од давного 4. децембра 1924. року кед до руских обисцох розпослате перше число тижньових новинох под назву (а як би и мож було иншак?!), „Руски новини“. Пририхтованя за тоту историйну подію тирвали вецей як 10 роки. Почали дзешка у половки 1913. року, але их прервала Перша шветова война, та су предлужени аж по ей законченю. Але, и на тот завод пририхтованя потирвали полни 6 роки! Реализацию на себе превжало новоосноване Руске народне просвитне дружтво (РНПД).

Нешка, после 9 деценийох иснованя (гоч и зоз штирирочну прерву 1941-1944), можеме шлебодно повесц же наша национална засдница уж од початку свойого культурного препороду була свидома же вон не го дзен буц витворени без друкованого слова, а окреме без медийного органа котри би бул органска вяза ме дзи ей розошатима припадниками так повесц – по цалим цивилизованим швецю. Але, рушме од початку.

* * *

Зоз приселеньом до южных крайох тедишней Угорскей нашо предки ше нашли у новим культурним окруженю. Попри Мадярох и Сербох, котри ту уж од скорей жили, у тих крайох Руснаци ше нашли у близким суседстве и зоз новоприселенима Немцами и Словаками. Прето украински етнограф Володимир Гнатюк, после науковей експедиції до наших крайох 1897. року, у своїх етнографичних записах з правом констатуе:

„Така мишаніна народносцох мушела охабиц уплїв на Русинох. И наишце же го кажди препозна на перши попатрунок. При обрабяню жеми кажди препозна немецки уплїв, у ношні, особлїво дзивкох и женох, мадярски уплїв, у танцох и шпиванкох мадярски и сербски. Тоти уплїви з боку поцисли при Русинох велі стариши навикнуца, обичаї итд., але дійствовали на нїх у культурним поглядзе. Хто нешка войдзе до рускей хижи, побешедуе з домашніма и вец поцагне паралелу медзи нїма и їх земплинским братами, та и нашима Галичанами з велїх валалох, увидзи же Бачване у одношено на других Русинох – Европяне у полним значеню того слова...”¹

¹ Володимир Гнатюк: Етнографични материяли з Угорскей Руси. Розправи и статї о Руснацох у Бачкей, Сриме и Славонїї, Руски населеня у Бачки (у Южней Угорскей), „Руске слово“, Нови Сад, 1988, боки 84-85.

Олександр Духнович

во о двох славянских народах, блізких по языку и звичайох, по прадавним славянским духовним наслідстве, а тиж так и по соціальним статусу у тедишней Австро-Угорской монархії. Серби уж те ди були найчисленши славянски народ у Бачкей и уж мали добре витворени економски условия за свой культурно-націонални и вирски живот, а гу тому були и добронамирни справ Русинох, та вец цалком логичне же мали и найвекши вплив и на культурни препород малочисленних Руснацох, населених у Бачкей. Вони Руснацом служели як приклад у пестованню власного національного идентитета. Тото цо ше одбувало у культурним живоче Сербох у Войводини у тедишнім чаше, зоз меншим або векшим запожньом ушлїдзовало и у культурним живоче бачванско-сримских Руснацох, неридко и зоз значну помоцу Сербох, особлїво после Першей шветовой войны.

У своїх записох Гнатюк зазначел же под час його експедиції у Бачкей 1897. року, до Руского Керестура и Коцура приходза новини и рижни кнїжки не лем на карпаторуским, але и на малярским, немецким и сербским языку. Зоз познейших жридлох видно же ше концом 19. и на початку 20. вику найвече куповало и читало будапештански новини „Недѣля“ („Неділя“), окреме од часу кед их почал ушорїовац пивцо-учитель (дзияко-учитель) Михайло Врабель, после того як по даскельо роки учительовал у Руским Керестуре, Вербаше и Новим Садзе.

Кед маме на розуме духовну культуру наших предкох, можеме констатовац же вона у новим окруженю була подложнейша впливу сербской духовней культуры у поровнаню зоз шицкими другима. Насампредз прето же ту сло-

Володимир Гнатюк

Перши иницијативи о издавању новинах у Бачкеј

Перши иницијативи о издавању новинах на руским језику за Русинох у Бачкеј, Срме и Славонији зјавели ше на початку другеј деценији 20. вику, после того як Володимир Гнатюк видал својо етнографски записи з Бачкеј у штирох томах Етнографичного зборніка Наукового дружтва „Шевченко“ у Львове (1900-1911) и як видрукована наша перша кнїжка уметницкеј литератури (Г. Костельник: „З мойого валала. Идилски венец“, Жовква, 1904). До того нас прешвечуе едно циркуларне писмо з подписами о. Дюра Биндаса и др Михала Гайнала, розпослате у октобру 1913. року, зоз котрого видно вельку одлучносц же би ше почало издавац новини по руски. Тото писмо најдзене 24 роки познейше у дјордјовскеј парохиялнеј архиви и обявене у Руских новинах ч. 2/666 од 1937. року. У нїм ше, медзи иншим, наводзи:

„...Непобитна є и то правда, же наш народ жада и люби новинку и кнїжку, у кажем валале рад би мац читальню, але яки хасен з того: оснуєме читальнї а не маме им цо дац до рук читац, па не чудо, же ше од читальных карчмово клуби направя, а резултат цалей трудби конечно є тот, же ше народ у тих клубох обраца проциво своєј интелитенцији. Горке искуство уж не єдного о тим ошвечело.

Же би тот недостаток, хибу просвити голем кельо-тельо надомесциц и потрацени наш народ ту здравей просвити водзиц, – надумали зме уж од нового року 1914. єдну малу новинку на руским бачваньским језику, издавац.

Най ше то нікому не види невозможне. Кед би ше 300 пренумерантох нашло, теди би ше новинка уж издавац могла. А чи би не була ганьба, да тельо по наших валалох не назбераме?...”²

Иницијаторе ше, вироятно уж под час перших особних контактох зоз потенциалнима сотруднїками стретли зоз обаванями же як на тоту иницијативу будзе патриц државна власц. Прето вони уж у предлуженю циркуларного писма напоминаю:

„Най ше ніхто не бої, же би нашу роботу државна власц боком патрела. У тей новинки политика би не мала места. Єй програм би бул тот: Дружтвено, забавно, вирски и економски воспитовац народ; история нашого

о. Дюра Биндас

² „Нова думка“ ч. 9/1975 на бокох 75-82 обявела неподписану обсяжну статью (чий автор вироятно о. Роман Миз, член Редакцијного колегијума) под насловом „Пред 50 роками почали виходзиц перши новини за југославянских Русинох”, зоз котреј зме превжали тот цитат.

населеня, валалох и парохийох; церковни и народни обичаї, одлучоване народу од злих обичайох; найновиши успихи науки у економії, физики и т. д.; народни присловки (пословици) и писні, поучни новосци зос швета и друге, – були би за длуго довольни материял новинки. Редактором новинки бул би Др. Михал Гайнал, адвокатски кандидат у Кули, як неовисни свитски чиновник.

Понеже початок каждеј роботи чежки и лем соединени сили дацо хасновитого за обще добро народа зробиц можу, – береме себе шлебоду и Вашо паньство до нашого дружства як протектора и роботніка поволац...“

При концу писма ше гледа одвити на 5 питаня, спомедзи котрих ше 4 одноша на думане анкетованого о иницијативи за издаванє новинох, а – у случаю його негативного думаня – пияте питанє гледа одвит на понукнуте пробованє издаваня „голєм Календара на рок 1915“.

Иницијативу з одушевийом прилапела тедишња малочислена руска интеллигенция. Задумка була же би новини почали виходзиц од початку 1914. року.

Алє, издавац новини по руски у тедишнім чаше не була проста ствар. Було потребне розришиц велї отворени питаня скорей як цо ше почне з издаваньом. Насампредз було потребне утврдиц число потенциалних предплатнікох, пренайсц дополнююци стаємни жридли финансованя, оформиц мрежу дописовательох, пренайсц одвитууюцу друкарню и пририхтац одвитууюци документи за регистрованє новинох при тедишніх власцох. Попри тим, не було ані усоглашене становиско же на яким би ше руским язикау мало писац до новинох. На жаль, указало ше же термин по початок 1914. року бул прекратки же би ше шицко то то и витворело.

Як уж спомнуге, по теди нашо людзе за свой литературни язик тримали гевтот на котрим була друкована будапештанска „Недѣля“. На жаль, гоч го нашо людзе добре розумели, писац на тим язикау им було барз чежко, аж и дзепоедним интелектуалцом. Видно то зоз рубрики „Редакцийна пошта“, дзе редактор опомина дописовательох зоз Керестура и Коцура же най „пишу по руски“, а не на „мишанїни церковнославянского и восточнословацкого язика“.

Дилема коло язика ше одцагла аж по початок Першей шветовой войны 1914. року и так реализация иницијативи за издаванє новинох по руски онеможљивена. Бачванско-сримским Руснацом и надалей остало читац новини лем по мадарски, по сербски, або по немецки, а подаедним и по словацки.

Нова иницијатива за издаванє новинох

Кед закончена Перша шветова война, Бачка, Срим и Славония ше нашли у границох новей держави Южних Славянох – Кральовини Сербох, Горватах и Словенцох. Понешени зоз полетом јужнославянских народох у тих крайох после зруйнованя австроугорского царства, бачванско-сримски

Руснаци знова порушую ініціативу за культурне організоване і видаване новинок. Але, тераз, поучени зоз предвойновим іскуством, вельо обдуманше. Ношитель тей ініціативи, по предходно достатей согласности крижевского владыки др Дионизия Нярадия, бул тедишні дюрдьовски грекокатоліцки парох о. Дюра Биндас. У циркуларним писме, адресованим бачванско-сримскей рускей інтелигенції 13. децембра 1918. року, вон ю поволує на зєдиньоване и до першого плана визначує видавательну діялносц. У тим циркуларним писме вон, медзи иншим, пише:

„Най ніхто не вери же нас лем гарсточка ест, на мало можеме зробиц. Богу хвала, нестало кинеского мура, котри дзелел Бачванских Руснацох од братохла по Сриме. Коло 20 000 Руснаци чекаю свою народну судьбу. Народ, котри до тераз ніяку власну культуру не мал – жадни є свойого слова, свойого писма. Укажеме му же тото занедзбане його слово, писмо, добри обичаї так исто красни и мили як и другим народом їх слова и писма... (непотребне вихабене).“

„Не бойме ше од чежскей роботи. У початку ше старайме о найважнейшим: кніжки за школки дзеци, календар за 1919. рок и накеди будзе можліве видавац мали просвитни руски новини котри би тиждньово або двотиждньово виходзели, зазберовац народне добро: пїсні, звичаї...“³

Снованє Руского народного просвитного дружтва (РНПД)

Зоз наведзеного мож заключиц же Биндас бул свидоми же за таке подняце як цо то видаване новинок були потребни вельки пририхтованя, же не досц було лем позберац сцелих людзохла коло себе и назберац одредзену суму пенсжу за друковане новинок. Насампредз було потребне створиц єдну стабилну националну асоцияцию котра би стала за таким подняцом и чий би то бул друковани орган. Прето вон уж у спомнутим циркуларним писме препоручує руским інтелектуалцом:

„Препоручам: накеди комуникация путованя допуци зидзме ше шицки (интелигенция) на народну схадзку н. пр. до Нового Саду або индзей на ше порадице цо маме и як робиц.“⁴

Зоз другого циркуларного писма, послатого 31. марца 1919. року на исти адреси як и перше, видно же така „народна схадзка“ була зволана за 14. май 1919. року у Новим Садзе.⁵ Але, як познате, вона не отримана спомнутого датума пре слаби транспортни вязи и компликації коло доставаня препусткохла зоз фотографиями, котри були потребни Сримцом.

³ Цалосни зміст того писма обявел о. Роман Миз у своєй публикації „Священіки Осецкого викарията 1“, видала Грекокатоліцка парохия св. Петра и Павла, Нови Сад, 1993, боки 46-48, и отамаль виривки ту цитуєме. Исте тото писмо исти автор обявує и у своєй статі *Гу хроніки єдного часу (I)* у часопису „Шветлосц“ ч. 3/1969, б. 254-55.

⁴ Исте, б. 48.

⁵ Исте, б. 48.

Сновательна схадзка РНПД, як познате, отримана 2. юлія 1919. року у Новим Садзе, у будинку дакедишнього Магістрата (нешка Городска хижа). Участвовали на ней 150 делегати зоз вецей местох у котрих жило значнейше число Руснацох. За председателя вибрани тедишні керестурски парох монсиньор Михайло Мудри, а за подпредседательох о. Дюра Биндас (парох зоз Дюрдьова) и Емил Губаш, учитель зоз Коцура.

Уж у першим поглавію Правилох РНПД, под меном „Мено и ціль друштва“, у параграфу 2. наведзене:

*„Ціль друштва: видавац и шириц популярним руским язиком написани кнѣжки и брошури набожного, поучного и забавного содержания та видавац руски народни новини.“*⁶

На тей схадзці, медзи иншим, дефинитивно розришена и дилема коло языка на яким ше маю друковац кнѣжки и други публикации за Русинах у Бачкей, Сриме и Славоніі. Розришел ю председатель Михайло Мудри у своїм реферату „О язiku за южнославянску руску писменосц“⁷ У тим реферату вон, медзи иншим, спомина:

„Ми южно-славянски Русини сцеме жиц и остац як руски народ медзи народами, с котрима нас Провидѣиние Божіе злучело; сцеме у новей нашей держави, у кральовини Сербох, Хорватах и Словенцох нѣ лѣм зачувац свой опстанак, отримац ше у живоце, а лѣе сцеме ше и розвивац; напредовац у просвити доброго, красного и правдивого, а то шицко можеме посцигнуц лѣм на своїм и зос своїм язиком, бо того дня, кед страциме свой руски язык, престади зме буц за навики Русинами, а же би то нѣ сцел дожиц и дочекац ани еден Русин, о тим зме шицки твардо ошвечени.“

Ище є прешвечлївши кед ше опера на искусство наших братох зоз Карпатох:

„Ягод цо ше нашо браца на Карпатох, восточни и заходни Русини (Пряшов и Унтвар) розвиваю кажди на своїм язiku, так ше мушиме и ми як єдна треца громада на югу, розвивац на своїм мацеринским язiku. Ми себе виробели язык, котри вецей нѣ припада нѣкому, лѣм нам самим. С тим язиком ше служиме у звичайним животу, а на тим слатким мацеринским язiku сцеме себе створиц и нашу руску писменосц. Хто може против того стануц?“

И, на концу, же би не було даякого непорозуменя и же би ше не здохло упечаток же о. Мудри лем єднобочно спатра проблем языка, наводзиме з його реферата и того:

„Же ми сцеме свой власни кнѣжжевни язык, то не значи, же ше с тим сцеме одорвец од своих братох на сиверу. Нѣ! И треба да и гевти язики учиме и знаме. Дай Боже, да придзе тот час, да будземе єдни у язiku, але

⁶ Правила РНПД, Руски календар за 1921. рок, б. 8-12.

⁷ Тот реферат, ведно зоз другима документами зоз Сновательней схадзці РНПД, обявени у Руским календаре за 1921. рок, б. 35-42.

док того не придзе, мушиме мац темель, на котри станьеме у роботы за руску просвиту, бо инак зме нье годни аньи почац. Тот темель, то наш мацериински язык...“

А гевтим цо ше закладали за карпаторурски язык о. Мудри одвитовал:

„Пригваряю нам, же кед ми останьеме при своим южно-славянско-руским языку у књижевности, же теди будземе одрезани од свойого кореня т. е. одорвани од своих русских братоx на сиверу и од их культуры. Тота пригварка нье може ше доказац. Льем тельо одповеме. Хто будзе знац тот свой язык, льегко ше научи и на свой – повеме – прадьидовски руски књижевни язык, кед му будзе потреба.“

о. Михайло Мудри

Дилему коло языка розришело РНПД

После таких прешвечлївих аргуменгах велька векшина присутних делегатах з наших валалох ше вияшнела за того же би ше писало на тим языку на яким нашо людзе ту бешедуя. Против того ше вияшнели лем представителе Коцура и еден зоз Сриму. Як остало записане у Записнику зоз Сновательней схадзки РНПД, вони ше закладали же би ше як литературни язык вжало еден зоз уж иснуючих литературних русских языкох.

Зоз подобним становиском ше Биндас стретнул и рок познейше у Министерстве просвити. О тим вон 20. юния 1920. року у писме о. Михайлови Мудрому, медзи иншим, пише:

„Кед сом прешлого штвартку бул у новосадским Минист. Просвити нападнул на мене др. Искулев (думам же вон цензор за школски кнїжки) тримаюци у руки Поливкову читанку. Питал ше ми: „На яким языку писана тота кнїжка? Я би то не допуцел друковац, бо ви правице трецу руску народносц. Чом не вежнеце російски або украински язык. И Немци диялекти не беру за литературни язык“.“⁸

Та и попри таких пригваркох, видавательна дїялносц РНПД почала на тим языку на яким нашо людзе бешедуя. Перше видруковани Календар за 1921. рок. Зоз написох у нїм видно же языку хибя правописни норми, же кажди автор пише так як ше му видзи же найлєпше. Указала ше потреба же би ше голем кельо-тельо утвєрдзело граматични и правописни норми того языка. Мотивована зоз таку потребу, управа РНПД ше обрацела

⁸ Дюра Варга: *Перши написал и зложел руски школски кнїжки; Стодваецерочнїца народзєня Михаила Поливки (1868-1988)*, „Шветлосц“ ч. 4/1988, б. 454.

др Гавриїлови Костельникови до Львова зоз писмом у котрим го модлї же би „написал“ граматику бачванско-сримскей рускей бешеди. Задовольни зоз таким результатом „борби“ за язык, Костельник дзечне прилапює обовязку зложити граматику и 9. децембра 1919. року одписує управи:

„Добре сце зробели же сце прилапели наши живи язык. Я о тим уж писал у тутейших новинох и шицки вас прето хвалели. Ви предалеко од главного руского швета, та бисце нігда не могли добре научити ніяки литературни язык (українски або московски)...“⁹

Костельник у тим писме потримує Биндасово закладанє за видаванє новинох, але и розуми проблеми з якими ше РНПД стрета, та пише: *„Барз би добре було, кед би сце могли видавац новинки, але тераз Вам ше то не виплаци“*.¹⁰

Як предпоставя о. Роман Миз, випатра же Костельник свою граматику написал ище 1910. року, а 1919. лєм виредаговал и порихтал до друку¹¹, бо вон у писме од 12. октобра 1919. року Дюрови Биндасови, медзи иншим, пише:

„...Накельо паметам, писал ши ми, да Вам напишем граматику, а веци ми то исте писал Мудри. Я ше надумал, на сом уж написал таку граматику. Чекам лєм да ю друкуєм...“¹²

Як мож заключити зоз писмох Дю. Биндасови, Костельник спочатку мал намиру граматику видруковац у Галичини и цали тираж послац РНПД-у. Медзитим, там трошки друкованя теди були вельки и превержовали Костельниково финансийни можлївосци. Прето друкованє превжало на себе РНПД и Граматика конечно вдрукована 1923. року у Сербскей манастирскей друкарні у Сримских Карловцох.

Пририхтованя за видаванє новинох ше одцагли ище цали єден рок после друкованя Граматики, гоч ше Биндас намагал же би цо скорей почали виходзити. О тим ше вон дописовал и зоз тедишнім студентом права Ильком Крайцаром зоз Шиду¹³, котри, як спомина о. Р. Миз, *„у єдней вари-*

⁹ Обширну преписку Г. Костельника зоз Дю. Биндасом обявел о. Роман Миз у статї з насловом *Гу хронїки єдного часу (2)*, у часопису „Шветлосц“ ч. 4/1969, отамаль и тот цитат (б. 343).

¹⁰ Исте, б. 344.

¹¹ Исте, б. 343.

¹² Исте, б. 342.

¹³ Преписка обявена у статї о. Романа Миза *Гу хронїки єдного часу (1)*, „Шветлосц“ ч. 3/1969, б. 257-266.

янти мал буц главни редактор тих руских новинох. ¹⁴ Окреме значни проблем було набавяне власней друкарні, за котру було потребне обезпечиц значни финансийни средства. Прето ше за початок гледало место у котрим би ше мало друковац тоти новини. Спочатку ше предвидзовало же би то могло буц у друкарні у Шидзе, а шедзиско редакції же би було у Руским Керестуре, але то не було у складзе зоз тедишнім законом, бо по тедишнім законє редактор мушел бивац там дзе ше новини друкую. А у другей варианти друковац ше их могло найбліжей у Новим Садзе, та там одредзене и шедзиско Редакції, а администрация и предплатна служба мали шедзиско у Руским Керестуре, дзе було и шедзиско власніка новинох РНПД-а.

Конечна одлука о тим принешена на схадзки „велького и главного Собрания „Руского Народного Просвитного Дружтва“ у Петровцох 15. октобра 1924. року¹⁵. Скорей як цо одлука принешена, уводни реферат поднес о. Михайло Мудри, у котрим, медзи иншим, наглашел:

„Набавяне власней друкарні (штампариї). О тим ше уж вельо робело, але ше до терас не удало. Хибя нам за тото заведзене ище средствия. Добротворе ше не нашли, а саме дружтво є преслабе за тото діло.

Мушиме одложиц тоту роботу за лепши часи, Чесне собрание, єдна робота, хтору би сцели ище тей жими п о к о н ч и ц . А то є виданє „Руских новинох“. У тей ствари поволаме ше на цали народ.

Новини ше будзе выдавац у Новим Саду дзе будзе и редактор Дюра Павич и отамаль як зос центра буду ше розпосилац у стаємне време по руских валадох. На роботу даклем Русини!

Да видзиме чи зме годни голєм єдну тижньову Газету выдавац!

Кед ше зложиме, а то треба, лєхко пойдзе робота. А то будзе у исторії тугейшого руского народа славни и вельки час. ¹⁶

После того реферата „приятя єдногласно резолюция да ше зос выдаваньом „Руских Новинох“ почне дорас у мешацу децембру у Новим Саду под редакцию Дюри Павича“.¹⁷

Же би було удоволєне законским предписаньом, як видно з наведзеного цитата, за главного редактора меновани тедишні новосадски парох Дюра (Юрий) Павич. Коло назви новинох не було дилеми. Єдногласно одлучене же би достали мєно „Руски новини“!

о. Дюра Павич

¹⁴ О. Роман Миз: *Священїки Осєцкого викарията 1*, Грекокатолїцка парохия св. Петра и Павла, Нови Сад, 1993, бок 49.

¹⁵ *Зос Р. Н. П. Д.*, – „Руски новини“ ч. 1, рок 1, од 4. децембра 1924. р., б. 4.

¹⁶ *Зос Р. Н. П. Д.*, – „Руски новини“ ч. 2, од 11. децембра 1924. р., б. 2-3.

¹⁷ *Зос Р. Н. П. Д.*, – „Руски новини“ ч. 1, рок 1, од 4. децембра 1924. р., б. 4.

II.

„РУСКИ НОВИНИ“ (1924–1941)

Перше число „Руских новинок“ вишло з друку аж 4. децембра 1924. року. Видруковане є у друкарні „Даничич“ Д.Д. у Новим Саде виројтно у тиражу 800-1000 прикладнікох, у яким приближно познейше виходзели.

Цикаве будзе дознац же цо написане у уводней редакційней статі до того першого числа. У ней ше уж на самим початку першого боку гвари:

„Перше число Руских Новинок тримаме у руках. Наша радосц, наша жадосц вшполнета. Од початку нашого народного життя у шлебодней нашей югославянскей держави видаване єдних новинок на нашим язике було нам найвекше старане. Бо новини, то очи, на котри народ патри, його уста, на котри гутори, руки и ноги на котри ше руша и ходзи. Новини су вистник народней култури и просвяти. А то маю буц и нашо новини.“

Намиру видавателя ише яснейше виноши владику др Дионизий Няради у своей статі под насловом „Читательом „Руских Новинок“ даскельо слова“, обявеной у истим чишле на истим боку:

„Кед ми Русини у Югославиі започинаме издавац свойо мали новинки, не думаме ми на то, же на нашо новинки муша панове министрове слушац. Але ми жадаме то, да кажди Русин добре зна тоти ствари, цо ше дотикаю його святей вири, його народности, нашей милей новой держави; ми сцеме да наш народ поучуєме у ишицким добрим котре ше тиче його фамилии, його господарства, його здравля, єдним словом: ми сцеме помагац нашоуму рускому народу до временитого и вичного щесца.“

А цо ше ушорйовацкей концепції дотика, то мож дознац зоз дальшого текста кус скорей спомнутей уводней статі:

Факсимил насловного боку першого числа „Руских новинок“ зоз 1924. року

Будинок друкарні „Даничич“ у Новим Садзе, у котрей спочатку друковани „Руски новини“

„Руски Новини’ буду указовац рускому народу як у даяких красних образах ліцо швета: як стої швет у науки, у газдовству, у политики, у тарговини, цо нове по швецце, и о чим пилнує швет, за чим идзе и цо сце.

Посебно пак буду ,Руски Новини’ приношиц гласи, як ми русини, розшати широм швета жиєме и напредуєме, на цо ше змагаме, цо нас цеши а цо болї. ,Руски Новини’ буду нас медзи собу вязац як до єдного снопа, до єдней громади, да будземе силнейши и шмелиши. Вони нам буду труба, цо нас будзе зволовац на позор, да ше ведно тримаме, и да не даме препаднуц нашому языку и вири, бо лєм дотля зме русини док то зачуваме. Одорвани од пняка велького руского народу и по судьби Божей руцени аж ту долу на юг, отримали зме ше през столїтия па то сцеме зробиц и далей: зачувац свою народносц. За тот циль буду нам служиц нашо новини.

,Руски новини’ не буду политически т. є. не буду ше вязац нї за єдну партию, але буду шицки вопросы як социялног так и политическог живота препатрац зоз християнског становища. Вони зложя мудросц чловечу зоз мудросцу Божу и не даю ше колїсац од витру безвирства и неморала.

,Руски Новини’ буду ведно и орган нашого Руского народног просвитного Друштва, хторе им властитель.“

Окремну увагу прицагує и пасус зоз тей статї, у котрим ше наводзи же за Редакцию не стоя нїяки „диспозициони фонди“ зоз котрих би ше финансovalo издаване новинох. А вон глаши:

„...За нами не стоя нїяки диспозициони фонди, зоз хторима би ше трошки виплацовали. Ми сами себе мушиме одтаргнуц од устох и дац за нашо новини. А таку жертву може допринсц лєм тот, котри ше зна дзвигнуц над материялни добра, котри зна ценїц найвекше народне добро: просвиту и культуру.“

Прето ше апелує на припаднїкох нашого народу же би не сановали пожертви и на тоти цилї. Апелує ше же би ше każde обисце предплацело на „Руски новини“.

Ушорйовацка концепция „Руских новинох“

Препатраюци вецей рочніки „Руских новнох“ замерковали зме же на вецей заводи обявйовани написи под насловм „*Напрям, Руских Новинох*“, у котрих ше писало о ушорйовацкей концепції і поволовало читачох же би Редакції посилали своєю предкладаня о чим би любели читац у новинох, а тиж и же би поведли и тото зоз чим су не задовольни. Нашу увагу окреме прицагнул напис о. М. Мудрого (председателя РНПД) у чишле 47 од 22. октобра 1925. року, на першим боку, у котрим вон наводзи же „*чусе ту и там, же ше находза поединци, а и цали групи, хтори су незадовольни зоз писаньом Руских Новинох, и то прето, же им ше видзи, же новини нагинаю, односно баржей приставаю и браня еден политически правац на роваш (на чкоду) другого*“. Одвитууюци на таки пригварки, Мудри ище раз наглашуе:

„Р. Новини су непартийски новини. Их напрям, их цель, их програм є тот цо и Просвитного дружства: културно подзвигованє Русинох у Югославії на темелю християнского и народного духа.“

А цо ше дотика самих пригваркох на политични написи, Мудри на нїх одвितовал так:

„Же ше нашо новини мушели дараз по своєй новинарскей длужносци (як хроничаре) дотхнуц и такей чинєници и такогo собития, цо ше не пачел даєдному политичарови, то не наша хибя, бо новини муша написац, цо ше стане у держави и швецe, бо иньшак би не були новини. Поготово муша стац новини теди на обрану, кед би дахто вдерел на наш християнски закон, бо су зато утемелєни да нам браня виру и язык.

Тото робїц и так писац у новинох, то ище не значи политику водзиц. Теди политику би водзели, кед би видзвиговали єдну партию над другу, а то нашо новини нїгда не робели.“

А же таки пригварки такогo и подобногo характера було през вецей роки, потвердзує и напис Дюри Биндаса у чишле 14 (121) од 8. априла 1927. року, у котрим, медзи иншим, пише:

„Єдна мала руска новинка не могла шицким жаданьом и сподзиваньом видоволїї, бо єдни жадали, да ше миша и политика, а други баж то за зле брали... Були и су и иньши пригварки, котри не вредно споминац, бо зос самих пригваркох ище нїхто не мал хасну, а наша народна приловка мудро гутори, же „пригвариц мож и на шедзаци“!

Визначуюци потедишно програмну ориентацию як добру и хасновиту за наш народ, Биндас окреме наглашуе:

„С тим сџем повесц, же тота наша єдина Р. Новина (бо вецей фели р. новини не можеме видавац) ма вельку задачу: видоволїї потреби и жаданя шицких наших южных русинох.“

Свидоми же то не легка задача и же наиходзаци часи вимагаю и даяки приспособйованя змисту новинох гу нїм, Биндас напомина же „кажди

зна, же ше ище ніхто таки не народзел, цо би шицким вилагодзел, та так ше стало и з нашу Р. Новину“. Та вец констатує же „ми шицки знаме, же вони каждого и у шицким не можу видоволіц, але їх є єдина циль, же би голем векшину нашого народу видоволели“.

Такого напруму ше „Руски новини“ притримовали през цали час свого виходзеня. Гаранция за тото бул факт же им на чоле як редакторе вше стали **священіки**.

Прременка друкарных и местох виходзеня „Руских новиных“

За друкарню „Даничич“ друкованє „Руских новиных“ у таким малим тиражу не була барз профитабилна робота, та ю окончовала теди кед мала на то часу, т.е. кед не мала у роботы профитабилнейши публикації, цо нашим новином не гарантовало порядносц у виходзеню. Прето после даскеліх числох друкованє превжала друкарня „Натошевич“ С. Дісаловича, тиж у Новим Садзе. Ту вони друковани аж по 1930. рок (по 19. децембер), а вец ше новосадска редакція „дочасно“ гаши и новини преставаю виходзиц. Одлуку о тим Предсидательство РНПД, як наводзи др Янко Рамач, принесло „концом 1930. року“¹⁸. Основна причина преставаня з виходзенєм „Руских новиных“, як наводзи Рамач, „бо ше длуство предплатнікох дзвигло на коло 40.000 динари, а коло 100 предплатніки одказали предплату. Редактор новиных Ю. Павич повидомени о тим 9. децембра, а вон мал о тим повидомиц друкарню и компетентни власци.“¹⁹

Зоз документох котри достал на чуванє Дюра Варга, видно и же редактор Юрий Павич не бул задовольни зоз пенєжним надополнєнем за ушорйованє новиных и поднес задзекованє на тоту длужносц, а чуло ше и пригварки же вон неекономично розполага зоз пенєжом, намененим за финансованє новиных. РНПД формовало и окремну комисию котра випитала редакторово ділованє и утвєрдзела же пригварки не були оправдани. Медзитим, Павич не одступел од задзекованя.

Видаванє новиных предлужене аж од 28. августа 1931. року, кед ушорйованє новиных, на предлог владики Дионизия, зверене тедишньому пишкуревскому парохови о. Михайлови Фиракови. Медзитим, понеже одвичательни редактор, як уж спомнуге, по тедишнім законє мушел бивац у месце дзе ше новини друкую, а друковала их „Бискупийска тискара“ у

¹⁸ Янко Рамач: *На крижней драги*, „Руске слово“, Н. Сад, 2016, б. 59, поволуюци ше на окружніцу владики Д. Нярадия священіком Бачкого и Сримского деканату, Крижевци, на швето св. Якова (5. новембра по старим календаре) 1930. року, котра ше находзи у архиви керестурскей парохии под числом 582/1930.

¹⁹ Исте, б. 59. Автор ше поволує на писмо М. Мудрого редакторови Ю. Павичови, Р. Керестур, 9. децембра 1930. року, котре ше находзи тиж у архиви керестурскей парохии под числом 7125/1930.

Дякове, формално за одвичательного редактора меновани професор богословії у Дякове др Матия Петлич, а неполни три роки познейше др Франьо Дидович, парох и декан у Дякове. Руски кирилични букви за друкованє новинох купел сам владика Дионизий. Так то тирвало аж по 1937. рок, кед ше конечно РНПД-у удало вибудовац одвитууюци будинок, у дворе одкупеней „панскей карчми у Руским Керестуре за шедзиско РНПД“, и купиц до нього друкарски машини. А вироятно були прекупени од „Бискупийскей тискари“, медзи котрима и тота на котрей по теди друковани „Руски новини“²⁰. Тоту машину у децембру 1936. року у новим будинку склопел тедишні млади керестурски машински инженер Юлиян Малацко, котри у роках после Другей шветовой войны робел у

Редактор „Руских новинох“ о. Михайло Фирак и Михайло Ковач, редактор „Нашей заградки“, на едней з београдских улїцох 1939. року

Будинок „Бискупийскей тискари“, дзе друковани „Руски новини“ од 1931. по 1937. рок

²⁰ У своєї статї *Друкарня у Руским Керестуре*, обявеной у „Висніку култури“, гласніку Дому култури у Руским Керестуре, число 1/1976, рок 1, бок 39, Дюра Биндас мл. (син о. Дюра Биндаса), котри перши почал робити як кваліфіковани графічар у тей друкарні, спомина же машини купени од „приватного власніка“ за 110.000 тедишні динари. Медзитим, нам ше видзи же наша предпоставка виродостойнейша, бо ше „Бискупийска тискара“ модернізовала, та ей, вироятно, не була потребна нізкотиражна флах машина, випродукована 1899. року! А за мали тираж „Руских новинох“ вона була идеална.

Будинок РНПД (дакедишна „паньска карчма“ керестурского добротвора Миколи Павловича) у Руским Керестуре, у котрим була змесцена друкарня и редакция „Руских новинох“ од 1937. по 1941. рок, а Редакция „Руского слова“ од 1945. року

тедишней керестурскей гимназиї як наставник математики, а вец ше преселел до Загребу, дзе остал жиц по конец живота.

Ище кед ше „Руски новини“ почало друковац у Дякове, як уж спомнуге, оловни букви зоз нашу азбуку купел за свой власни пенезж тедишнї крижевски владика др Дионизий Няради, бо их „Бискупийска тискара“ не мала. Тоти букви концом 1936. року превезени до новей друкарнї у Руским Керестуре и з нїма ше предлужело публиковане нашого писаного слова.

Од початку 1937. року та аж по конец свойого виходзенья (6. априла 1941. року) „Руски новини“ и шицки други публикациї Руского народного просвитного дружтва друковало ше у його власней друкарнї у Руским Керестуре.

Информованє бачванских Руснацох под час Другей шветовой войны

Под час Другей шветовой войны, як познате, РНПД престало з діялносцу, а дзекуючи закладаню дотедишнього председателя о. Дюри Биндаса, культурна діялносц у Руским Керестуре предлужена у рамикох ужгородскей Организациі грекокатолицкей младежи (ОГМ, у нас баржей познатей под назву „Калот“). Информативну функцию место „Руских новинох“ превжала на себе ужгородска „Недѣля“. Дзекуючи професорови Михалови Капральови з Мадярскей и нашей електронскей кореспонденциі з нїм, мали зме нагоду видзиц 7. бок спомнутих новинох од 4. януара 1942. року, котри у цале пошвещени бачванским Русином, на їх языку. На нїм обявена писня учителя Якима Олеяра под насловом „Вилія“ и статї „Чи сце бешедовали зос учительом“; „Роля жалудка у исторїї“; „Найвиши будовлі на швецє“; „Старайце ше за малого школяра“ и „Не страйце своєю дзеци“. Шицки пейц подписує „Учитель“ (найвироятнейше Яким Олеяр, котри у тим чаше службує у Руским Керестуре). На стредку того боку обявена и слика керестурских легиных и дзивкох, членох керестурскей филияли ОГМ, у сценским облечиве.

На исти способ зме мали нагоду видзиц и 8. бок ужгородскей „Недїлі“ од 4. януара 1943. року, на котрим обявена писня Михала Биркаша, пошвещена Вилїї, под насловом „Нешка вечар“ и статя з насловом „Звада родичох пред дзецими“, котру тиж подписує „Учитель“, а над ню обявена и слика коцурских дзивкох у народним облечиве (у „широких сукньох“), зоз церковну турню у позадини.

Нет причини не вериц же и други числа спомнутих новинох обявйо-вали інформації и други написи, наменєни бачванским Руснацом, аж по 1944. рок.

Значенє преси на нашим язике у периодзе медзи двома шветовима войнами

Период медзи двома шветовима войнами барз значни за наш национални живот, патрене з аспекта улоги преси на нашим язике. Дзекуюци видавательно-информативней дїялносци Руского народного просвітнього дружтва утверджене у нашим народзе **руске националне чувство**, зачувана свідомосц о заєдніцким националним кореню зоз сиверними братами, праве так як то описал о. Михайло Мудри у своїм реферату на Сновательней схадзки РНПД 1919. року.

Пре обективносц у спатраню нашого културного розвою и информованя у медзивойновим периодзе, длужни зме спомнуц же РНПД мало и свою опозицию, котру представляла єдна узша часц рускей шветовней интелігенції (и даєдних богословох), преважно у Новим Садзе и Старим Вербаше. Тоти опозиционере 3. септембра 1933. року у Старим Вербаше основали *Културно-просвітни союз югославянских Русинох, КПСЮР* (познейше *Културно-национални союз югославянских Русинох, КНСЮР*). Вони од 22. априла 1934. року почали издавац свойо новини перше под назву „*Заря*“ (прето членох тей асоціяції людзе популярно наволовали „заряше“), по 2. август 1936., потим под назву „*Русска правда*“ (лем два числа!), и, конечно, под назву „*Русска заря*“ од 20. септембра 1936. по 6. април 1941. року.

Члени КПСЮР („заряше“) ше не складали з тим же би грекокатолїцке духовенство руководзело зоз културно-националним животом цалей нашеї националней заєдніци. До особлївого нескладаня пришло по питаню нашого национального идентитета и по питаню вирскей припадносци. „Заряше“ не припознавали українски народ як окремну нацию, але лем як „малоруску“ часц велького російского народу, та и нас, Русинох, тримали як його часц. Але их праве їх пракса пошвидко демантовала, окреме кед слово о правопису. Поступно вони, свідомо або несвідомо, преберали Костельниково правописни норми. Кед слово о вирским нескладаню, ту ше „заряше“ на словах декларовали як неутрални, але на вецей заводи у своей преси виражовали симпатії спрам православя. Цо вецей, єдна часц членох сї руководзащих целох ше и „прекресцела“ на православє.

Коло КПСЮР, котри познейше пременел свою назву на Културно-национални союз югославянских Русинох (КНСЮР), ше не позберало векше число интелектуалцох и членох, та ше його дїялносц меней ширела медзи наших людзох, и попри тим же ше його публикації зоз значним интересованьом читало, але не и куповало, цо видно зоз написох у їх новинох.

Зоз нешкайшей часовой дистанци можеме констатовац же ионоване тих двох культурних асоцияцийох (РНПД и КНСЮР) у медзвойновим пе-риодзе, гоч єдна спрам другой були опозиційно унапрямени, мало и свойо позитивни ефекти. Праве тота їх опозиційна унапряменосц (та аж и мержня) єдней спрам другой наганяла и єдних и других на творчу полемику, у котрей превагла гевта котра була аргументованша и прилаплївша нашим людзом. Доказал то наш повойнови культурни розвой, фундаментовани на позиційох яки зарисовал о. Михайло Мудри на Сновательней сходзки Руского народного просвитного дружтва 2. юлия 1919. року у Новим Садзе.

Тиж так, можеме констатовац же и „Руски новини“ и „Русска заря“ дали значни допринос стваряню навикнуца гу информованосци при наших людзох, без огляду на то чи тоти інформації преношели „позиційни“, або „опозиційни“ гласніки.

Уж у перших дньох после ошлебодзенья наших крайох спод фашистичного окупатора, нашо людзе (а особліво интелектуалци) тримали як цалком нормалне же би обновели видаванс новинох на своїм язичу. На розполаганю им стала друкарня Руского народного просвитного дружтва и потенциални редакційни кадер у професорским колегиюме при новоотвореной Нізшей мишаней гимназії зоз руским наставним язичом у Руским Керестуре. Тоту їх инициятиву щиро потримали и представителе новой власци. Так, после кратких пририхтованьох, уж 15. юния 1945. року зоз керестурскей друкарні вишло перше число тижньових новинох под нову назву „Руске слово“, як политично-информативни гласнік за Русинох у Демократичней Федеративней Югославиї, котри под истим меном (але з вимену на назву держави) и нешка маме на розполаганю.

Будинок керестурскей парохії (капелания), у котрим була змесцена управа и редакції тедишнього ВДП „Руске слово“

III.

РУСКЕ СЛОВО 1945–2020

Новини „Руске слово“ Руснаци у Бачкей, Сриме и Славониї прилапели як логичне предлужене информованя по руски од конца 1924. року, без огляду на прерву у чаше док тирвала Друга шветова война.

У перших дньох по ошлебодзеню Бачкей живот ше почало организовац на нових дружтвених основах. Исти процес ше одвивал и по местох населених з Руснацами. Єден з перших крочайох на културно-просвитним плане бул обнова настави у школах. За неполни штири мешаци окончени шицки потребни пририхтованя же би попри основней школи уж 25. фебруара 1945. року у Руским Керестуре почала з роботу и перша у историї южнославянских Руснацох гимназия з руским наставним языком, зоз чим образоване по руски з основного видзвигнуте на стреднї уровень. У теї гимназиї бул позберани наставни кадер котри ше переважно состоял зоз припаднїкох русской националней заеднїци.

Роботни ентузиязем и шлебодарске розположене при тих людзох було огромне. Праве медзи нїма ше народзела иницијатива за предлужоване информованя бачванско-сримских Руснацох преїг новинох на власним языку. До такого подняца не було нїякеї сумнї, бо при наших людзох уж исновало звикнуце информованя на їх языку ище зоз медзивойнових часох. Попри тим, иницијатива наших просвитних роботнїкох з новоотвореної гимназиї була цалком у складзе зоз намаганьом покраїнских органах же би цо скорей на ділу витворели одлуки Другого зашеданя АВНОЮ, окреме гевти котри ше одноша на полну равноправносц народох и народносцох. У складзе зоз тима одлуками, єдного дня у другей половки мая 1945. року Агитпроп Єдинственого народноошлебодительного фронта Войводини послал до Руского Керестура своїх членох Милоша Хаджича, Радомира–Рашу Радуйкова и Милутина Райковича (котри ше 1948. року розишол зоз политику КПЮ)²¹ же би „организовали“ видаванє новинох и на руским языку, подобне як цо то було при Мадярох, Словакох и Румунох.

²¹ Дюра Биндас: *Друкарня у Руским Керестуре*, „Висник култури“, гласник Дома култури у Руским Керестуре, число 1, рок I (1976), бок 41. У потерашнїх написох не було назначене мена Милутина Райковича (виroyтно пре його определене за Резолуцию Информбироа, з котру ше оштро критиковала политика КПЮ). Анї го Штефан Чакан у своїм писме авторови того напису не наводзи, але нет причини не вериц Биндасови, котри тиж живи шведок того часу.

Документи о пририхтуючим периодзе за видаванє новинох на руским языку у нам по тєраз доступних жридлох не зачувани, але остали шведочєня значного числа керестурских политичних активистох з гєвтого часу. Медзи нїма були учитель Евгений Планчак, агроном и просвитни роботнїк инж. Штефан Чакан, тєди учитель-наставнїк (познєйше дипломовани правнїк) Евгений Джуња, професор Яша Баков, професор Гавриїл Г. Надь и друкар Дюра Биндас, котри потвердзєли же акция за видаванє новинох почала нараз зоз акцию за отверанє рускей гимназии²². Єден таки сход отримани у Шидзе зоз представнїками зоз Шиду, Миклошевцох, Петровцох, Сримскей Митровици, Вербасу, Коцура и Руского Керестура.²³

Графични роботнїк Дюра Биндас у своїх здогадованьох²⁴ спомина же подобни сход отримани неодлуга после шидского и у Новим Садзе, дзе окончєна остатня догварка и консултация о початку видаваня новинох. Вон спомина же аж после того сходу до Керестура пришли представитєлє Агитпропа з Нового Саду.

На схадзки у Керестуре подзелєни рижни задлужєня. Друкарня припадла под компетєцию Мєсного одбору Єдинствєного народноошлєбодитєльного фронта у Руским Керестуре, а Редакцийни колегиум у составе Евгений Планчак, Штефан Чакан, Евгений Джуња, Яша Баков и Гавриїл Надь тиж так. За формального видавателя бул мєновани Културно-просвитни совит, котрому у тим часе на чолє бул Яким Бєсерминї, котри ше мал острац за регистрацию новинох при покраїнских власцох и набавиц потребни новински папер и друкарску фарбу.

Интересантєне ту спомнуц же як ше дошло до нешкайшого мєна наших новинох. На основе першей поради новини мали ношиц мєно „Глас Руснацох“. Видно то зоз допису, котри у мєно МНО, Секций за нукашнї дїла у Руским Керестуре под числом 1886/45, од 4. юния 1945. року подписали: секретар В.(елимир) Рац и председатєль Йовген Надьлукач. Медзитим, зоз таким мєном ше не шицки зложєли, та ше глєдало адекватнєйше. Углавним, шицки були согласни у тим же нови новини не шму зоз свою назву асоцировац ані на медзивойново „Руски новини“, ані на „Русску зарю“. Конечно прилапєна назва „Руске слово“, яку предложєл тєдишнї члєн Редакцийного колегиума и директор гимназии професор Гавриїл Надь.²⁵

Конєчно, на початку юния 1945. року закончени шицки пририхтованя и обезпечєне допушєнє од покраїнских власцох, та ше перше число „Руского слова“ на керестурских улїцох нашло 15. юния спомнугото року. О даскєльо днї го по пошти достали и Руснаци у других мєстох.

²² Писмо инж. Штефана Чакана, першого одвичатєльного редактора „Руского слова“, авторови того прєгляду.

²³ Истє.

²⁴ Дюра Биндас: *Друкарня у Руским Керестуре*, „Виснїк култури“ ч. 1/1976.

²⁵ Як змє познєйше утвєрдзєли, то не його оригинална назва, бо новини з мєном „Русское слово“ виходзєли за Русинох у Пряшовє, а ищє скорєй и у Запорожю.

Перши редакційни колегіум „Руского слова”: учитель Евґений Планчак и професор Яша Баков (горе), наставник Евґений Джуња и професор Гавриїл Надь (долу)

ТРИ РОЗВОЙНИ ПЕРИОДИ „РУСКОГО СЛОВА“

Уж од першого числа „Руске слово“ постало явна трибина на котрей ше виношели рижни думаня о будущей националней организованосци Руснацох у новей Югославиї. Од самого початку було ясне же наш народ не сце остац лем на средствах явного информованя (на политично-информативним гласніку и на часопису за дзеци) на своїм язичу, але сце розвивац и литературну творчосц и други институциї у обласци култури. За тото було потребне мац єдну общу руску культурну асоцияцию, котра би ше старала о шицких националних потребах нашей националней заеднїци на тих просторах, подобней, але и розличней, як цо то медзивойнове Руске народне просвитне дружтво. Уж у другим чишле „Руского слова“ визначає ше потреба твардейшого повязованя Руснацох у Бачкей и Сриме, та ше предклада „обновйоване“ роботи РНПД-а, але „на цалком иншаких идейних и организацийних принципах“. Автор статї спомина же „РНПД постало власносц даскелїх людзох, котри найважнейши проблеми руского народу ришовали през призму своїх власних узких интересох“. Прето ше предклада нова физиономия будущей культурней організації, котру автор статї условно наволає „реорганизоване РНПД“.

После схадзкох Акцийного одбору, отриманих у Шидзе (19. августа) и у Дюрдьове (23. септембра), сновательна схадзка новей рускей культурней асоцияциї отримана 21. октобра 1945. року у Руским Керестуре, и на ней тота асоцияция достала мено **Руска матка**²⁶ (вироятно по углядзе на Матицу сербску и Матицу словацку, котри уж мали длугоку традицию).

Гоч теди „Руске слово“ уж було орган Покраїнского одбору ЄНОФ за Русинох у Войводини, вяза медзи його редакцијним колегијумом и Руску матку була барз цесна. Ище под час пририхтованя Сновательней схадзки Акцийни одбор меновал Редакцијни одбор за пририхтоване Календара за 1946. рок, до котрого избрани скоро шицки члени колегијума „Руского слова“. Нет сумнїву же ше ту думало и на издаванє других публикацијох. Тиж так, за першого секретара Рускей матки избрани инж. Штефан Чакан, котри бул и главни и одвичательни редактор „Руского слова“. И вообщє: члени Редакцијного колегијума „Руского слова“ були тота главна моторна сила не лем у издавнїцтве, але и у другей дїялносци Рускей матки. Прето мож повесц

Рок 1950: Дюра Варґа, Любомир Такач и Янко Виславски

²⁶ Тоту организацию не треба мишац зоз нешкайшу „Руску матку“, котра превжала єй мено, але не и програмну ориентацию, та ше не трима за єй правного наслідника.

же вяза медзи „Руским словом“ и Руску матку у перших повојнових роках була така цесна же ані резултати у їх роботи не мож окреме розпатрац. Аж и роботни просториї им були обок една при другей у истим будинку (медзівойнового РНПД-а) и вязали их едни дзвери!

Видавательна хижа „Руске слово“ виросла зоз Редакції новинох зоз истим меном и друкарні, гоч вона формално була видвоєна и од Редакції новинох и од Рускей матки. Медзівойнова традиция у діялносци РНПД була моцнейша и без огляду на нове организацијне устройство, нови институції остали у цесней медзисобней вязи.²⁷

Кед маме у оглядзе штераец рочни розвойни период издавательней хижи „Руске слово“, условно го можеме подзеліц на три фази. Кажда ноши зоз собу одредзени розвойни характеристики котри сугерую таке подзелене, але су ані не таки строги же би ше их не могло и иншак подзеліц, окреме кед ше ма у оглядзе штварта децения того периода.

Але, скорей як прејдземе на розпатране спомнутих розвойних фазох, длужни зме голем накратко розпатриц и предходне организацијне устройство, котре забера значну часц першей розвойней фази и одредзує ей дальши напрям.

Уж спомнуте же новини почали издавац два организацијни целосци: Редакцијни колегиум и Друкарня, котра почала з роботу 1. јуния 1945. року²⁸ под назву „Друкарня Народного фронта Руски Керестур“ з едним плаценим роботніком, чия плаца завишела од числа предатих новинох. Редакцијни колегиум теди робел волонтерски, без даякого пенезного надополнения. Друкарня под спомнуту назву роби аж по 5. марец 1948. року²⁹, а надалей предлужує як филияла у составе новоформованого Видавательног и друкарскогo подприемства „Братство-единство“ зоз централу у Новим Садзе, до чийого состава, як окремна единка, теди вошла и Редакцијна „Руского слова“.³⁰ Од того часу престава ше у Редакцији робиц на волонтерскей основи. Як нови издаватель постава Покрајински одбор Народного фронта Србији за Войводину, а роботніки за своју роботу плацу доставаю од новогo подприемства.

Таке устройство не потирвало длуго, бо нове подприемство зоз 21 филиялу и барз розличнима проблемами и розвойнима интересами у каждеј филияли, було чежко ускладзиц у духу националней равноправносци. Прето оценене же будзе лепше кед ше оформя окремини подприемства, з тим же би главни јдра таких подприемствох були новини

²⁷ Обширнейше о тим у монографіи: Дюра Латјак, *Руске слово 1945–1985*, „Руске слово“, Нови Сад, 1985.

²⁸ Дюра Биндас: *Друкарня у Руским Керестуре*, „Висник култури“, гласник Дома култури у Р. Керестуре, число 1, рок I (1976), б. 39–40.

²⁹ Др Душан Попов: *Историја Слободне Војводине (1942–1952)*, боки 191–192.

³⁰ Обширнейше о тим у монографіи: Дюра Латјак, *Руске слово (1945–1984)*, „Руске слово“, Нови Сад, 1985, поглаве III *Розвой друкарні у Руским Керестуре*.

народох и народносцох³¹. Так 30. юния 1951. року зоз подприємства „Братство-єдинство“ видвоєни окреми филияли и з нїх формовани нови новинско-видавательни хижи националних меншинох. Теди Дирекция привредних подприємствох Покраїнского одбору Народного фронта Сербїї за Войводину зоз Ришеньом число 1017 основала и Видавательно-друкарске подприємство „Руске слово“ у Руским Керестуре. За директора меновани Любомир Такач, котри у тедишнім чаше бул и одвичательни редактор наших новинох. Од 29. децембра 1960. року назва издавательней хижи пременена на „Новинске подприємство ‚Руске слово‘“, а у 1968. року, после преселеня до Нового Саду окончена пременка на „Новинско-видавательне подприємство ‚Руске слово‘“. Ані тота назва не тирвала длуго. У складзе зоз новима законскима одредбама у 1979. року назва фирми пременена на „Новинско-видавательна роботна организация (НВРО) ‚Руске слово‘“, же би од 10. мая 1991. року була регистрована як „Новинско-видавательна установа (НВУ) ‚Руске слово‘ и тоту назву и нешка ма.

Перша розвойна фаза (1945–1955)

Перша розвойна фаза (період 1945-1955) характеристична по тим же ше порушюю нови виданя, же ше на початку цала робота окончує волонтерски (з винімком друкарских) и же поставени фундаменти новинарства як припознатей професїї у рамикох рускей народносци. То источашне и період консолидації и институционализациї издавательней діялносци на руским язїку у Войводини. Ту треба учишлїц и уводзене самоуправяня, а тиж и цесну вязу зоз Руску матку, у чиїх рукох у перших пейцох рокох була шицка издавательна діялносц, окрем новинох. У тим періодзе (1945-1955) виходза слїдуюци виданя:

1. „Руске слово“, тижньово политично-информативни гласнік (од 1945),
2. „Пионирска заградка“, мешачни часопис наменени дзецом (од 1947)
3. „Шветлосц“, часопис за литературу и культуру, виходзи штири раз до рока (од 1952, заключно зоз 1954. роком – шицкого три роки),
4. Народни календари (за 1946, заключно зоз 1949, а за 1951. рок место Народного календара виходзи „Рочна кнїжка“ зоз подобним змистом, але без календарскей часци),
5. Вкупно 36 кнїжки (15 политични брошури, а друге белетристика и науково-популярна литература)³²,
6. Учебніки за основни школи з руским наставним язїком.³³

³¹ Др Душан Попов, цитоване діло, б. 192.

³² Тото число наведзене условно, бо не зачувани шицки архивни прикладніки. Але, у Рочней кнїжки (1951) ше наводзи же у чаше од 1946. до конца 1950. року вишла 31 кнїжка у 41 150 прикладнікох. Ми зоз періоду 1950. по 1955. рок пренашли ище 5 кнїжки, цо ведно виноши 36.

³³ На жаль, число видатих учебнікох зме не могли утвердиц, бо су не зачувани у архиви подприємства.

Конец тей розвойней фази характеризує опадованє обсягу видавательної діялносци. Престава виходзиц Народни календар, часопис „Шветлосц“, по трох роках виходзєня, тиж утаргнути. Поєдинєчни кнїжки тиж не виходза. Порядне виходзи лєм „Руске слово“ и дзєцински часопис „Пионирска заградка“. Число нових учебнїкох тиж зменшанє.

Од 1951. року приходзи до кадровей консолидації нового подприємства, окреме административней служби. Цо ше професийного новинарського кадра дотика, у тим чаше на новинох робели 2-3 особи, рахуюци ту и одвичательного редактора цо источасно бул и директор подприємства. Новини у тим чаше виходза на 4–6 бокох.

Главна причина такому опадованю обсягу видавательної діялносци вшелїяк були и очежани економски обставини у нашей жеми, особлїво после 1948. року кед после резолюції Информбироа одказани велї медзидержавни економски догварки, котри спомалшєли наш дальши економски розвой. У таких условийох кажди динар бул од виталного значєня за вибудов економскей бази, та мушєла церпиц дружтвена надбудов, до котрей спада култура и просвита. Найбаржей то почувствовали културни институції националних меншинох. У таких обставинох ані нашим културним институційом ше не удало затримац видавательноу діялносц ані на уж по теди досцигнутим уровню. Нєшка ше не мож одорвец упечатку же тому кумовали и дзєпоєдни субєктивни слабосци котри ше зявели после пєйдзєшатих рокох. Гоч явни коментари о причинох преставаня виходзєня „Шветлосци“ було барз мало, заш лєм як єдна з причинох ше споминало малє число читачох и сотруднїкох. Медзитим, зоз перспективи познєйшого часу було чежко вериц же ше тоти причини не могло превозисц. Зоз видатих трох рочнїкох часопису було видно же ше зявели млади потенцияли чийо ше творчи квалитети у явносци потвердзєли. До того нас прєшвєчує и самокритичнє огляднуцє Штєфана Гудака, у котрим, медзи иншим, написал:

„Ми, котри не знаме же з якими ше почежкосцами стретали видавателе часопису, котри зме лєм за тунї пенєж купєли готову ствар, не роздумєме вельо о почежкосцох: финасийских лєбо недостатку материялу. „Шветлосц“ прєстала виходзиц, мушєло ше претаргнуц. Складам ше, гоч не знам причини – конечно, можем себе лєм задумац. Алє ше поставя вопрос же чи ми у валалох дали шицко од себе же би наш часопис вошол глїбше до народу. Наш народ люби читац – тото факт. Особлїво у чаше длугих жимских вечарох, лєм му потребнє дац кнїжку. Наша задача же бизме му оможлївели же би читал, а нашо слово йому найблїзше, найпохоплївше, а о тематики же бизме ані не бєшєдовали. Значи, цо на ствари з того и виходзи, и ми, котри робимє по наших валалох, зношимє добру часц вини за утаргованє видаваня „Шветлосци“... И на концу часопис загаснул прє рижни причини. Складам ше з тим, алє ше не

складам же и наша кніжовна творчосц загасла. Верим, же людзе котри писали до „Шветлосци“ пишу и далей, але за мне, за нас тото исте так як да ані не пишу, бо їх роботи не можеме читац, не маме дзе.“³⁴

На основи того мож заключиц же одвичательни особи у Редакції не були досц енергични у намаганьох ше би ше часопис голем у скромним обсягу отримал. По утаргованю державней дотації рушело ше по лінії меншого одупераня, та, место же би ше витворело цеснейшу вязу зоз сотруднікама по наших валалох и преїг нїх голем дочасно винашло нови жридла фінансованя, пришло до дванацрочней паузи у виходзеню того нашого часопису.

Друга розвойна фаза (1955-1965)

Друга розвойна фаза (1955-1965) почина з дальшима чежкосцама материяльной природи. У другой половки 1955. року на чоло подприємства, новиох и видавательней діялносци приходзи Дюра Варга, котри по теди робел як секретар Секції за Русиных при Союзу культурно-просвитних дружтвох Войводини и теди у його компетенції була скоро цала видавательна діялносц, окрем новиных „Руске слово“ и дзединского часопису „Пионирска заградка“. Виroyатно инспировани и зоз реагованяма наших интелектуалцох, спомедзи котрих вишло и огляднуце Штефана Гудака, вон коло себе позберал нови творчи потенцияли з котрима уклада вельки усиловносци же би ше материялни чежкосци цо скорей превозишло и створело лепши условия за дальши розвой видавательней діялносци. Медзитим, то не ишло легко. У перших рокох по його приходу на чоло видавательней хижки наставаю ище вельки материялни чежкосци. Виостала фінансийна потримовка Покраїни за видаване новиных. Препоручене тедишньому Срезу Вербас, на чім подручу теди жило найвекше число припаднікох рускей национальной меншини, же би

Складальня буквoх Друкарні НВДП „Руске слово“ 1960. року

³⁴ Штефан Гудак: *Наша кніжовна творчосц (роздумованя)*, „Руске слово“ число 41 од 7. октобра 1955, бок 3.

вон одлучел чи му таки новини потрібни и, кед же таку потребу утвєр-дзи, най спрам своїх можлівосцох участвує у софинансованю їх вида-ваня. Розуми ше, Срез не шмел допущиц гашене єдиних политично-ин-формативних новинох на руским язика, та прила-пел їх софинансованє, але зоз скромнима фи-нансийнима средствами, котри не закрили ані пла-ци новинарох. Зоз покраїнских жридлох ше у тим часе финансвало лем издаванє „Пионерскей заградки“ и подаєдного учебнїка.

**Типомашиниста Владимир Хома
друкує „Руске слово“, 1965. рок**

У таких обставинох було потребне мац вельо схопносци и витирва-лосци же би не пришло до дальшого назадованя. Теди ше Редакция на чо-ле з Дюром Варгом обраца з молбу гу самоуправним органом у селянских роботних и земледїлских задругох по наших валалох и упознава их зоз чежкосцами до яких западла видавательна дїялносц на руским язика,

**Состав Редакцийного колегиума на роботней сходзки 1965. року. З лїва на право:
Юлиан Каменїцки, Янко Хромиш, Янко Рац, Дюра Латяк, Владимир-Мирко
Гаднянски, Микола Скубан и Дюра Папгаргаї**

окреме новини. Тоти органи порозумели намаганя Редакції же би зопарла гашене видавательней діялносци на руским язичу, та, у складзе зоз своїма можлівосцями дали не лем моралну, але и финансийну потримовку. Чежки материялни обставини підприємства найлепше илюструє факт же у 1956. и 1957. року новинаре „Руского слова“ мали менши плаци од курира у керестурскей селянскей роботней задруги! Та и попри тим, роботни колектив бул прешвечени же тоти чежкосци лем дочасни и же ше их зоз тварду дзеку, и роботну виитирвалосцу годно превозисц. Познейши розвойни цек укаже же мали право.

Концом пейдзешатих и початком шейдзешатих рокох створени шветлейши перспективи за дальи розвой видавательней діялносци. Уж концом 1956. року, дзекуючи финансийней помоци задругох з наших валалох, почало пририхтоване Народного календара за 1957. рок, котри концом децембра нашо читаче з радосцу привитали. Од того часу вон виходзи кажди рок.

На початку шейдзешатих рокох одношене власцох спрам рускей националней меншини ше меня и финансоване видаваня наших новинох знова пребера на себе Покраїна. Економске положене підприємства постава стабилнейше. Почина ше витворйовац значнейши финансийни резултати зоз друкарских услугох. По гашеню видаваня кнїжкох и часопису остали шлебодни капацитети за рижни комерциялни услуги. То оможлівело и звекшане числа занятих графичних роботнікох, а звекшани доходок оможлівел и набавяне нових друкарских машинох. Поступно ше звекшовало и число новинарох и административних роботнікох. Не ридко до помоци друкарром приходзели и новинаре и административни роботніки, особліво кед були у питаню велькотиражни комерциялни друкарски роботи. Цали колектив дихал як єдно цело, окупировани зоз єдну думку – витвориц цо вецей фондовски средства за нови машини и нови роботни простор.

У перших пейцох рокох тей розвойней фази, попри новинох „Руске слово“, „Пионирскей заградки“ и даскелїх учебнікох, виходза лем календари. У другей половки, попри спомнутей периодики, виходза и 38 кнїжки, преважно белетристика и литература за дзеци. Оптимистичнейша перспектива ше указала зоз видаваньом зборнїка приповедкох „Одгук з ровніни 1941–1961“, котри пошвечени означованю двацетрочнїци повстаня. Попри тей кнїжки у тим часе видати ище 7 наслови оригиналней литературней творчосци, 4 преклади литературних творох за дзеци зоз язичох югославянских народох и народносцох, 7 сликовнїци, 6 народни календари, 3 наслови политичней литератури, 5 науково-популярни виданя и 5 други наслови.³⁵

³⁵ Тоти податки виняти з матичней кнїжки виданьох котру водзела Редакция видавательней діялносци НВРО „Руске слово“ Нови Сад.

Трета розвойна фаза (1965–1985)

Трети розвойни период (або фаза), по нашим подзеленю, характеризує релативно стабільна матеріальна основа і континуоване зростання обсягу видавельної діяльності. У тей фази приходзи до виділення видавця учебніків, котре переходзи до компетенції новооснованого Покраїнського заводу за видаванє учебніків у Новим Садзе. Концом 1966. року знова почина виходзи часопис „Шветлосц“. Видаванє книжок постави состоїна часц рядовей діяльності тей нашої видавельної хижки. Од 1. юнія 1972. року почина ше зоз видаванєм младежского мешачного часопису „МАК“ (Младосц, активносц, креативносц), зоз планску прерву у двох летніх мешацох (юлій-август, як и „Пионирска заградка“). Технічни квалитет шцикких виданьох ше злєпшує.

Концом 1967. року почина процес видвоєня Друкарні до окремой роботней організації, а остаток підприємства, тиж як нова фірма, поступно ше почина пресельовац до Нового Саду, дзе ей од 6. фебруара 1968. року и офіційне шедзиско. Ініціатива о преселєню меншинских політично-інформативних гласніків настала у покраїнских політичних інституційох зоз цільом же би були бліжей при жридох інформованя. Намира була же би тоті гласніки були „под єдним закрицом“, познейше знова інтегровани до єдней зложеної організації здруженої роботи, але зоз самостійним ділованєм.

У чаще преселєня до Нового Саду роботни колектив видвоєней фірми „Руского слова“ мал лєм 11 членох. Так на дзень

Будинок „Дневника“, дзе була змесцена НВУ „Руске слово“ по кєнєц октобра 2020. року

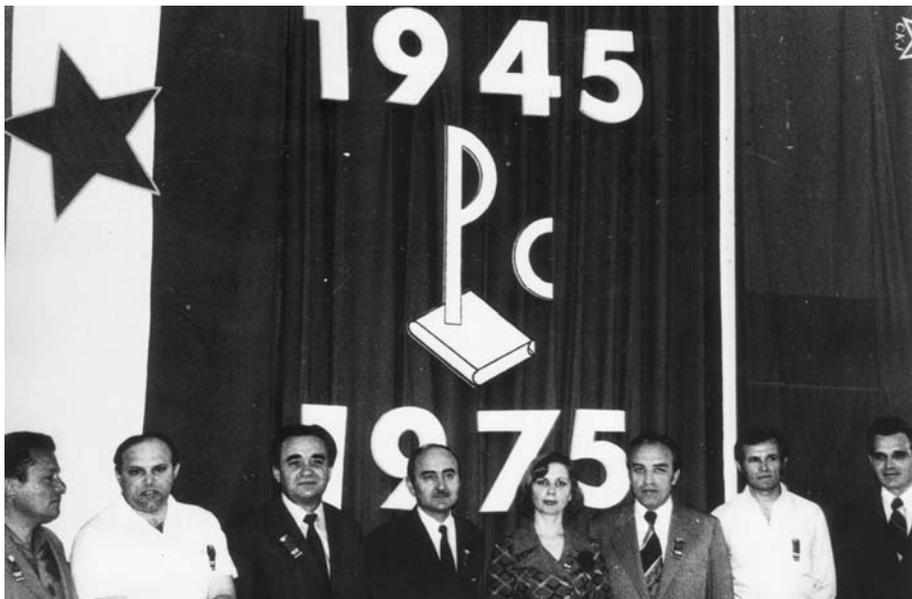
6. фебруара 1968. року стаємно були заняты слідуючы особи: **Дюра Латяк** (директор и главни и одвичательни редактор новиных „Руске слово“), **Янко Рац** (главни и одвичательни редактор часопису „Пионирска заградка“), **Дюра Папгаргаї** (главни и одвичательни редактор часопису „Шветлосц“ и редактор у видавательней діялносци), **Микола Скубан** (новинар и технични редактор), **Юлиан Каменіцки** (новинар и фоторепортер), **Любомир Рамач** (новинар), **Ирина Гарди** (познейше одата Ковачевич, новинар), **Иван Терлюк** (новинар), **Иван Бесерминї** (новинар), **Мария Гарди** (познейше одата Биндас, обрахункови службенїк) и новоприята **Мелания Павлович** (шеф рахунководства).

Тота треца розвойна фаза облапя полни два децениї. Док подприємство було у Руским Керестуре, на початку тей фази, гоч уж материялни условия були zlepшани, кадрови розвой бул спомалшени. Причина тому була углавним у тим же новинарство як професия у нашим народзе не було афирмоване, та ше мале число младих кадрох з тоту професию опредзельовало. Анї биване у валале за младих интелектуалцох не було атрактивне. Гу тому, анї новинарски плаци не були прицагуючи. Просвітни роботніки, з котрих ше теди вербовало найвекше число новинарского кадра, теди мали подобни, або аж и векши плаци як новинаре у „Руским слове“, а работа им мирнейша, не вимага путованя на терен, а гу тому легчейше доходзели до ришованя кварталного проблема. Зоз преселеньом до Нового Саду звекшал ше угляд наших новинарох и новинарства як професии, а и живот у городзе постал прицагующи за млади новинарски кадер. Гу тому, легчейше ше ришовало и квартални проблеми.

Зоз потераз виложеного мож заключиц же по 1948. рок новинарство як професия у нас не исновало, але ше новинарски роботи окончовало волонтерски. Од 1948. по 1965. рок у Редакції „Руского слова“ и другей периодики ше зоз новинарством професийно занїмали кратши або длугши

Схадзка Видавательного совиту у 1970. року. З ліва на право: инж. Штефан Чакан, Дюра Варґа, Йовґен Ковач (председатель Совиту), Микола Москаль (подноши звит о роботы Подприємства), Дюра Латяк и Михайло Рамач (з Рускей редакції Радия НС)

На преслави 30-рочниці „Руского слова“. З ліва на право: Владо Костелник, Дюра Папгаргаї, Микола Скубан, Дюра Латяк, Ирина Гарди-Ковачевич, Дюра Варга, Юлиян Каменіцки и Янко Рац

час: инж. Штефан Чакан, Дюра Варга, Любомир Такач, Дюра Сопка, Янко Виславски, Владимир Рогаль, Владимир Костелник, Владимир Шанта, Михайло Горняк, Василь Мудри, Микола Скубан, Дюра Латяк, Владимир Гаднянски, Мирон Жирош, Дюра Папгаргаї, Янко Рац, Юлиян Каменіцки, Йозефина Фа, Ирина Гарди, Юлиян Рамач и Янко Хромиш.

У периодзе 1965-1981, у Редакції кратши або длугши час робели: Дюра Латяк, Микола Скубан, Владимир Гаднянски, Дюра Папгаргаї, Янко Рац, Юлиян Каменіцки, Ирина Гарди-Ковачевич, Юлиян Пап, Любомир Рамач, Микола Москаль, Иван Терлюк, Штефания Ходоба, Иван Бесермині, Владислав Надьмитьо, Янко Бучко, Дюра Пап, Мирон Канюх, Микола Кучмаш, Владимир Горняк, Дюра Папуга, Михайло Симунович, Владимир Медеши, Любомир Медеши, Мирослав Цирба, Михал Рамач, Гавриїл Рац, Любомир Сопка, Дюра Винаї, Ярослав Комбиль, Мирослав Кетелеш, Ксения Миячич, Гавриїл Колесар, Яким Пушкаш и Штефан Чакан.

У Новинско-видавательней роботней організації „Руске слово“ у Новим Садзе, як целосци, подроумюючи при тим шицки служби, од 1968. по 1985. рок кратши або длугши час на рижних роботних местох робели вецей як 60 особи. Спрам списку Матичней кніжки занятих у подприемстве то були: Дюра Латяк, Мелания Павлович, Янко Рац, Дюра Папгаргаї, Любомир Рамач, Микола Скубан, Иван Бесермині, Иван Терлюк, Юлиян

Каменічки, Ирина Гарди-Ковачевич, Мария (Гарди) Биндас, Юлиан Пап, Терезия Папгаргаї, Микола Сегеди, Евгений Чакан, Микола Москаль, Штефания Ходоба, Микола Кучмаш, Мария Пастернак, Ярослав Комбиль, Владимир Колесар, Любомир Медеши, Штефан Чакан, Мирон Канюх, Янко Бучко, Владислав Надьмитьо, Мирослав Кетелеш, Цецилия Стрибер, Дюра Пап, Гавриїл Рац, Михайло Микита, Юлиан Тамаш, Дюра Когут, Михайло Рамач, Мария Дудаш, Любица Малацко, Михайло Варга, Леона Чопич, Ксения Миячич, Любомир Сопка, Йоаким Пушкаш, Гавриїл Колесар, Мелания Балїнт, Любица Гудак, Мирослав Цирба, Ирина Натюк, Дюра Папуга, Владимир Горняк, Михайло Симунович, Емил Отрупчак, Геновева Русковски, Дюра Винаї, Мария Будински, Янко Сабадош, Владимир Медеши, Владислав Дудаш, Михайло Зазуляк, Наталия Дудаш, Мелания Римар, Мирон Горняк-Кухар, Славица Тамаш и Весна Гайдук-Семан.

На початку августа 1985. року Новинско-видавательствана организация „Руске слово“ Нови Сад у своїм составе мала 5 редакції и Заєднічки служби як окрему єдинку здруженей роботи. Цали тот роботни колектив бул конституовани як организация здруженей роботи без основних организацийох. Каждая редакция представляла окрему єдинку здруженей роботи зоз заокруженим продукційним задатком. Доходок ше витворйовало на уровню цалей роботней організації.

Кадрови состав по єдинкох здруженей роботи (ЄЗР) бул слїдующи:

ЄЗР Редакция новинох „Руске слово“: Ирина Гарди-Ковачевич (главни и одвичательни редактор), Юлиан Каменічки, Дюра Пап, Михайло Симунович, Любомир Сопка, Михал Рамач, Мирослав Цирба, Владимир Медеши, Владислав Дудаш, Славица Тамаш, Иван Терлюк, Мелания Римар, Мирон Горняк-Кухар и Весна Гайдук-Семан.

ЄЗР Редакційни сервис: Иван Бесерминї (руководитель), Евгений Чакан (язикови редактор), Ирина Натюк (лектор-редактор), Емил Отрупчак (технічни редактор), Микола Скубан (технічни редактор виданьох котри ше друкую у Руским Керестуре и коректор), Гавриїл Рац (фоторепортер), Цецилия Стрибер (дактилограф).

ЄЗР Редакция „Пионерска заградка“: Янко Рац (главни и одвичательни редактор) и Микола Сегеди (редактор).

ЄЗР Редакция часопису „МАК“: Гавриїл Колесар (главни и одвичательни редактор) и Дюра Винаї (новинар).

ЄЗР Редакция видавательней діялносци: Дюра Латяк (главни и одвичательни редактор) и Владислав Надьмитьо (редактор).

ЄЗР Редакция часопису „Шветлосц“: Дюра Папгаргаї (главни и одвичательни редактор).

ЄЗР Заєднічки служби: Любомир Рамач (директор), Мелания Павлович (руководитель рахунководства), Мария Пастернак (финансийни кнїж-

ководитель), Мария Биндас (кніжководитель ликвидатор), Любица Малацко (кніжководитель-касир), Микола Кучмаш (референт предплати и предаваня) и Михал Варга (магазинер и воєно-административни референт).

Тот роботни колектив, котри мал у себе 36 заняти особи, витворйовал слідующи рочни обсяг продукції:

Новини „Руске слово“: 52-53 числа на по 24-48 бокох формата Ц-3 (32x47 см) зоз додатками „Литературне слово“, „Дикица“, „Делегатни гласнік“ и други;

Часопис „Пионирска заградка“: 10 числа на по 28 бокох формата А-4 (28x20 см);

Часопис „МАК“: 10 числа формата А-4 (28x20 см) на по 32 бокох;

Часопис „Шветлосц“: 6 числа на по 8-10 друкарских табакох (128-160 бокох) формата Ц-5 (22x16 см);

Окремни кніжки: 12-15 кніжки зоз обласци оригинальной литературней творчосци, преклади литературних творох з языкох югославянских народох и народносцох, капитални твори и твори з обласци политичней литературы, у обсягу од 100-150 друкарских табакох.

ЧОЛНИ ЛЮДЗЕ У „РУСКИМ СЛОВЕ“ 1945–1985

Остало нам, на концу, спатриц и хто були тоти чолни людзе, цо були найодвичательнейши (або аж и найзаслужнейши) на спомнутей розвойней драги Новинско-видавательной роботней організації „Руске слово“. И на тот завод нашо спатране дзеліме на два часци: перша часц то период од 1945. по 1951. рок, кед „Руске слово“ прешло през вецей организационни форми, и – на период после 1951. року, кед основане окремне підприємство под спомнуту назву. Та так: у першим периодзе на чоле „Руского слова“ були:

Штефан Чакан (1945-1947, и 1948–1950)

Дюра Варга (1947-1948), и

Любомир Такач 1950-1951).

Од 1951. року, кед уж „Руске слово“ конституоване як окремне підприємство, його чолни людзе були:

1. **Любомир Такач** (1951-1955), директор и главни и одвичательни редактор новинох;

2. **Дюра Варга** (1955-1963), директор и главни и одвичательни редактор новинох, а 1963-1965 лем директор.

3. **Дюра Латяк** (1963-1965), главни и одвичательни редактор новинох, а од 1965-1970 и директор підприємства;

4. **Микола Москаль** (1970-1974), директор и главни и одвичательни редактор новинох;

5. **Дюра Когут** (1974-1979), директор підприємства, и
6. **Любомир Рамач** (1974-1979), главни и одвичательни редактор новинох, а од 1979-1983. и директор підприємства, та 1983-1987 лем директор.
7. **Ирина Гарди-Ковачевич** (1983-1987), главни и одвичательни редактор новинох.

Од початку виходзенья других виданьох на їх чолє були:

„ПИОНИРСКА ЗАГРАДКА“:

Штефан Чакан (1947);
Дюра Варга (1947-1948, 1954-1955. и 1958-1963);
Владо Костелник (1948-1949),
Владо Рогаль (1949-1951),
Василь Мудри (1951-1952 и 1955-1958),
Микола М. Кочиш (1952-1954)
Янко Рац (1963. по одход до пензії 1992. року).

МАК (Младосц, активносц, креативносц):

Янко Рац (1972-1974),
Ирина Гарди-Ковачевич (1974-1981),
Гавриї Колесар (1981-1985).

„ШВЕТЛОСЦ“:

Дюра Варга (1952-1954),
Дюра Папгаргаї (1966. по одход до пензії 1993. року)

ВИДАВАТЕЛЬНА РЕДАКЦИЯ:

Дюра Латяк (1970. по одход до пензії 1991. року).

Треци розвойни период бизме могли означит аж по 1991. рок, бо те ди права снователя превжала на себе Скупштина АП Войводини и „Руске слово“ од те ди функциониє як новинско-видавательна установа. Медзитим, час од 1985. року надалей не спада до рамикох котри одредзени за нашо розпатранє.

На концу, можеме заключит же каждая ту розпатрена розвойна фаза ма свойо специфичносци по котрих є препознатліва.

Першу розвойну фазу можеме наволац и як период консолидації, або трансформациї до издавательно-друкарского підприємства. У тим периодзе ше почина издавац новини „Руске слово“ (од 15. юния 1945. року), Руски народни календар (1946-1949, Рочна кнїжка 1951), часопис за

дзечи „Пионирска заградка“ (од 1947. року) и часопис за литературу и культуру „Шветлосц“ (1952-1954. и 1966 надалей) и едно число кнїжкох белетристичного, науково-популярного и политичного змисту, углавним преложене на наш язык.

Зоз волонтерского преходзи ше на професийне ангажоване редакторского и новинарского кадра. На плане организацийного устројства формовани два организацийни цалосци: „Друкарня Народного фронту Руски Керестур“ и Редакция и администрация „Руске слово“ як окремна цалосц. О кратки час вони постали филияли Видавательногo и друкарского подприемства „Братство-Єдинство“ зоз централу у Новим Садзе, а од 30. юния 1951. року ше Редакция и администрация зединюю зоз Друкарню до Видавательно-друкарского подприемства „Руске слово“ Руски Керестур, чий снователь була Дирекция привредних подприемствох Покраїнского одбору Народного фронта Сербии за Войводину з Нового Саду.

Другу розвойну фазу можеме раховац и як период котри почина зоз велькими осциляциями у дїялносци и проблемами коло финансования. Єден час наша видавательства хижа остала без дотацийох зоз Покраїни и, лем дзекуюци порозуменю и финансийней помощи земледїлских задругох зоз дзепоедних наших местох и скромней помощи тедишнього срезу Вербас, не пришло до ей гашеня. У перших двох рокох видавало ше лем новини на 4 бокох зменшаного формата и дзедински часопис „Пионирска заградка“. Але, дзекуюци помощи земледїлских задругох и несобичному закладаню членох роботного колектива (котри без надополненя робели звонка роботного часу як у друкарни так и у редакциї), уж концом 1956. року обновене издаване Народного календара за 1957. рок, котри од теди без прерви виходзи аж по нешка.

Од 1960. року дїялносц хижи ше знова почина финансийно помагац зоз покраїнских жридлох и зоз тим отворена яснейша перспектива як за видавательно дїялносц у цале, так и за розвой друкарни окреме. Набавени нови друкарски машини и з тим значно зveckшани продукцијни капацитети. Од 1961. року знова починаю виходзиц и поєдинечни публикации. По конец 1965. року вишли 8 нови наслови з области оригиналней литературней творчосци, 4 преложени твори за дзечи, 7 сликовници, 3 политични брошури и 5 други наслови. Значи, попри 9 календарох видати и 27 окремини наслови, зоз чого лем коло половка з дотациями, а друга половка зоз добродзечним ангажованьом членох роботного колектива.

Трецу розвойну фазу (1965-1985, та аж по 1991) нешка шлебодно мож наволац як *златни период нашого писаного и друкованого слова*, бо го характеризує релативно стабилна материялна основа и континуоване зveckшоване обсягу дїялносци подприемства як цалосци. Од конца 1966. року обновене издаване часопису „Шветлосц“, а од 1972. року ше почало издавац и часопис за младеж „МАК“ (Младос, активносц, креативносц).

На початку 1968. року знова пришло до дзелідби підприємства на два часци. Друкарня у Руским Керестуре постала самостойне підприємство, а редакції і одвитуюча часц администрації ше преселела до Нового Саду як нове підприємство перше под назву Новиско-видавательне підприємство, а вец як Новинско-видавательна роботна організація „Руске слово“ аж по 1991. рок, кед право снователя превжала Скупштина АПВ и „Руске слово“ од теди ділує як Новинско-видавательна установа.

У тим трецим розвойним периодзе роботни колектив новинско-видавательней хижи ше звекшал зоз 11 членох на початку 1968. на 36 членох у 1985. року, а у 1990. року на 44 членох! Купени и нови просторії, бо тоти з котрима колектив мал на розполаганю, були цесни за звекшане число роботнікох.

Рочно ше видавало 52 числа новинох зоз рижними додатками и на по 48 бокох стандартного новинского формата, 10 числа „Пионирскей заградки“, у обсягу на по 28 бокох, 10 числа младежского часопису „Мак“ на по 32 бокох, 6 числа часопису „Шветлосц“ на по 8-10 друкарских табакох (128-160 бокох кнїжкового формата) и стредне по 12-15 окремени кнїжки зоз обласци оригинальней литературней творчосци, преложени литературни твори зоз других языкох, капитални твори и виданя политичного характера, шицкого ведно стредне у обсягу 100-150 друкарских табакох. Було и таки часи кед у єдним року вишли з друку и по 20 кнїжки. Треба ту спомнуц же вецей як половку наведзеного обсягу творели оригинални литературни и капитални твори. То источасно значи же у тим периодзе библиография наших виданьох звекшана за коло 200 кнїжки оригинальних творох, цо мож тримац як оптимальне за тедишні час.

Значне ту спомнуц и тото же часопис „Шветлосц“ и Редакция издавательней діялносци у тим периодзе мали понад 80 стаємних вонкашніх сотруднікох – авторох, прекладательох, рецензентох и подобових уметнікох.

Тиж треба спомнуц же зме по початок трецого периода не мали ані єдного руского автора у Здруженю писательох Сербії, односно Дружтве писательох Войводини, а праве у тим периодзе до тих двох організаційох зоз наших шорох прияти до членства 23 авторе! То доказує же то бул и период велькей афирмації нашей литературней творчосци звонка рамикох нашей национальней заєдніци, презентованей през издавательну діялносц „Руского слова“.

У тим периодзе НВП „Руске слово“ здобуло и замерковани угляд звонка рускей национальней заєдніци. Найлєпше то описал у своїх здогадованьох инж. Юлиан Пап, новинар и редактор у новинох „Руске слово“ и замінік главногo и одвичательного редактора и у свой час председатель Управного одбору Підприємства, и обявел у часопису „Шветлосц“ ч. 4/2018 (на бокох 561-564) под насловом *Памятки на стриберни юбилей и Титов орден*. Ми тот його напис ту у цалосци подаваме:

Юлиян Пап

ПАМ'ЯТКИ НА СТРИБЕРНИ ЮБИЛЕЙ И ТИТОВ ОРДЕН

Од 1945. року, кед є основане, „Руске слово” означовало свойо рочніці кажди пейц роки. Остатня, 70-рочніца, була 2015. року. Спомедзи штернац, кельо их потераз було, по велім окремна праве 25-рочніца або стриберни юбилей 1970. року. З тей нагоди Председатель СФР Югославії Йосип Броз Тито одликовал „Руске слово” з Орденом братства и единства зоз стриберним венцом. Була то подія хтора нам, цо зме ей шведкове и учасніки, остала у тирвацим паметаню.

Тото високе припознанє, як прецизоване з Указом о одликованю, НВП „Руске слово” достало за окреми заслуги и доприношенє у розвою напредних идейох, утвердзованю и розвиваню роботніцкогo самоуправяня и социялистичних дружтвених одношеньох и доприношенє на ширеню братства и единства медзи нашима народами.

Преслава почала у Руским Керестуре внадзелю, 7. юния 1970. року, зоз святочну академию пошвещену юбилею „Руского слова”. У культурно-уметніцкей програми участвовали шпивацки и фолклорни секції КПД „Максим Горки” з Нового Саду и керестурского Дому культури.

„Руске слово” 12. юния 1970. року вишло святочне, на 24 бокох, два раз обяжнейше як звичайно. А у идущим чишлє, 19. юния 1970. року, на першим боку обявени прилог з вельку фотографию под насловом ТИТО ОДЛИКОВАЛ „РУСКЕ СЛОВО” и текстом у хторим ше, медзи иншим, гвари:

Пондзелок, точно на дзень кед пред 25 роками вишло перше число „Руского слова” (15. юния – Ю. П.), у Покраїнскей скуштини отримана мала святочносц на котрей „Рускому слову” уручени Орден братства и единства зоз стриберним венцом, з котрим нашо новини „Руске слово” одликовал председатель Републики Тито. У мено председателя Тита то-то високе припознанє придал председатель Покраїнскей скупштини *Илия Раячич*, а приял го у мено НВП „Руске слово” председатель Роботней заедніци Юлиян Пап.

На святочносци придаваня Ордена присуствовали представителе дружтвено-политичних организацийох и орґанох Покраїни, а з боку „Руского слова” директор и главни и одвичательни редактор новинох Микола Москаль, председатель Видавательного совиту Йовґен Ковач, редактор Видавательней діялносци Дюра Латяк и члени Редакції Иво Бесерминї, Ирина Гарди и Иван Терлюк. У мено колектива Юлиян Пап подзековал на високим припознаню, визначуюци же воно представя порив Редакції и шицким занятим же би ше непрерывно ангажовали на звекшаню квалитета новинох, як и їх пласману до читачох.

Истого дня, у просторийох „Дневника” отримана святочна схадка Видавательного совиту и Роботней заедніци НВП „Руске слово”. На ней пречитани Указ о одликованю, як и телеграма председателюви Републики Титови, у хторей ше, медзи иншим, гвари:

Тото припознане потвердзує же нашо отечество з „Руским словом” богатше за ище єдну братску культуру, воно прешвечене же и руски новинар и руски читатель, з каждым написаним и пречитаним шориком на власним мацеринским язичу виплета златни венец братства и единства у заедніци з котру ше так гордо поношимо.

БУЛИ ЗМЕ МЛАДИ. Вешенї 1968. року, осем мешаца по преселеню „Руского слова” з Руского Керестура до Нового Саду, робели у нїм ведно 12 особи. У чаше кед означована 25-рочніца, колектив мал 17 членох. Як видно з импресума новинох од 19. юния 1970. року та надалей, директор подприємства и главни и одвичательни редактор бул Микола Москаль, заменїк главного редактора Любомир Рамач, а члени Редакції Юлиан Пап, Иван Бесерминї, Иван Терлюк, Ирина Гарди, Юлиан Каменїцки и Микола Скубан.

Тиж у ювильейним чаше 1970. року у подприємстве ище робели: Дюра Латяк (Видавательна діялносц), Дюра Папгаргаї („Шветлосц”), Янко Рац и Микола Сегеди („Пионирска заградка”), Евгений Чакан (лектор), Терезия Папгаргаї (дактилограф и прекладатель), Мелания Павлович и Мария Гарди (Рахунководство), Штефания Ходоба (новинар приправнїк).

То ище вше бул мали колектив же би мал свой роботнїцки совет, а же би найвисши орган управяня бул збор роботних людзох або скупштина. Прето шицки заняти творели Роботну заедніцу.

Були зме млади колектив, мали зме 20–30 и 30–40 роки. Права творча младосц! Як писал лорд Байрон, „Дні нашей младосци то дні нашей слави!” То була и наша специфичносц. Старши давали полне довириє нам младим, а ми млади почитовали старших и спатрали ше на нїх. А шицки зме окреме уважовали ище старших, авторитети яки були, поведзме, учитель Михайло Ковач, проф. Гавриїл Надь, проф. Яша Баков, др Мафтей Винай, Штефан Чакан, Дюра Варга...

ЗЛАТНИ ЧАСИ. Були зме зложни, и таки ище длуго остали. У будинку „Дневника”, дзе зме робели, часто за нас гуторели: „Ови Русини опет нешто славе!” Були зме товарише и товаришки, як и шицки у тедишнім дружтве, а так зме ше и справовали, у работи и каждодньовим живоце. Так ше легчїше роби, кед ше роби з дзеку, дзелї обовязки, радосц и чежкосци. Шицки зме робели шицко, не патраци на роботни час, покля новини не вишли, а вец знова од початку...

Праве седемдзешати роки були „златни часи” новинох и цалей хижи, поготов же то бул период велького прогресу у цалей тедишней СФР Югославїї. „Руске слово” ше звекшовало и по обсягу виданьох и чишле занятїх.

Председатель СФРЮ Йосиф Броз Тито 1970. року, з нагоди 25-рочніці виходження, одликовал „Руске слово“ з Орденом братства-єдинства зоз стрибєрним венцом „за особліви заслуги и допринос у розвою напредних идейох, утвердженю и розвиваню роботніцкого самоуправяня и социялистичних дружтвених одношеньох и допринос на ширеню братства и єдинства медзи нашима народами“. На слики зоз святочного уручованя одликованьох у Вивершней ради Скупштини САП Войводини, кед председатель Управного одбору „Руского слова“ инж. Юлиян Пап (новинар) у мено шицких наградзєних дзекує на високих одликованьох

Держава нас потримовала, та зме мали зоз чим и зоз ким робиц. Новини ше друковало у 2 400 прикладнікох, на вецей местох ше их могло купиц у киоскох, а у Керестуре и од колпортера.

Нєшка, скоро пол вика познейше, ми, тоти цо зме прєшли през „Руске слово“, робєли у нїм кратши або длугши час, можеме повєсц же нам воно було свойофайтова школа руского языка и руснацтва.

БРАТСТВО И ЄДИНСТВО. Младши генерациї ше нєшка дакеди питаю же як зме у социялистичней Югославиї доживйовали братство и єдинство, яки Орден достало и „Руске слово“.

Школски одвит би бул же братство и єдинство то кед можеш уздлуж и попрейга прейсц през цалу нашу дакедишню вельку державу и вшадзи буц свой медзи своїма. Або, то кед у єдним краю, валалє, варошу, та аж и у єдним будинку, жию ведно вецей народи и народносци, а шицки ше медзи собу складаю и почитую, без огляду на бєшєду, обичаї, культуру, вину, розлики и опрєдзелєня.

Початком 70-тих рокох Иво Бєсерминї, новинар у „Руским слове“, достал Новинарску награду Войводини за зворушуюци прилог о двох

хлопох, розличних народносцох, хтори у нещесцу єден другому дал фалат своєї скори! Єдному ше скоро прияла, другому виросла нова, а вони остали вирни приятели за цали живот.

И нешка напевно єст таки приклади, а назву „Братство и єдинство” ище вше зачувала даєдна школа, драга або звание.

РОЗСАДНІК КАДРОХ. През роки и децениї велї людзе приходзели до „Руского слова” и одходзели з нього, даєдни до других руских медийох або на инши роботи по своїм виборе.

Дюра Латак, доасн руского новинарства и рускей култури вообщє, цали свой роботни вик препровадзел у „Руским слове” (бул директор и главни и одвичательни редактор новинох, та редактор видавництва). И нешка, у 80-тих роках живота, вон „жива енциклопедия”, придавни у каждим медию, ма и зна цо повєсц о велїх питаньох вязаних за Руснацох.

Мирон Жирош єден час робел у „Руским слове”, вецей у Радио Новим Садзе, у Рускей редакції, же би потим постал у швецє познати хронїчар, вигледовач прєшлосци Руснацох дома и у швецє, цо остал по конєц своього живота.

Даєдни кадри з „Руского слова” стаємно робели у сербских медийох, дзе зохабели значни шлїди, як: Михал Рамач, Ирина Гарди-Ковачевич, Янко Бучко, Мартица Тамаш, Юлиан Пап... Любомир Медєши и Гавриїл Колесар предлужели новинарску роботу у Канади, дзе видавали руски гласнїки. Михал Рамач и Борис Варга дописователи познатих редакцийох у Европи...

У морю памяток з „Руского слова” остала и тота: „Хто раз опаха друкарску фарбу, нїгда ше од ней не умие!” Нешка ше уж не треба масциц з друкарску фарбу, шицко ше роби на компютерох, але пах єй ище вше швижи.“

МОДЕРНИЗАЦИЯ СРЕДСТВОВ ЗА РОБОТУ

Трецу розвойну фазу „Руского слова“ характеризує и модернизация средствох за роботу, особлїво осемдзєшатих роках прєшлого вїку. Треба спомнуц и то же и пред тим нам фирма „Славко Родич“ з Бугойна (Босна и Герцеговина), на нашу молбу, звонка сериї, направела єдно число писацїх машинкох з украинским буквами, але з розпорядком яки зме жадали. Медзитим, осемдзєшатих роках технологийни средства унапредзени. Машинки ше почало замєнєвац зоз компютерами. Так и „Руске слово“ не сцело заоставац, та купело даскельо компютери, але за їх хаснованє було ше потрєбнє оспособиц. Найвецей интересованя указали тедишнї

редактор „МАК“-у редактор Гавриїл Колесар и Мирон Виславски, котри єден кратши час бул заняти у рахунководстве. Здогадуючи ше тедишнього часу, Гавриїл Колесар у часопису „Шветлосц“, ч. 4/2018, медзи иншим (на бокох 579-580) обявел и тото:

„...Року 1987. на длужносц директора ступел Любомир Медеша и унесол до подприємства нови стил роботи, ефикаснейши менаджерски поцаги. Вон анкетовал шицки релевантни особи у НВУ „Руске слово“, позберал идеї, думаня и предкладаня занятих. Єдна з опцийох була же би ше купело діловни простор у Новим Садзе як перши правдиви ґрунт у варошу хтори би бул у власносци Хижи. Бешедовал вон теди и зо мну... (...) После анализох идейох и розправи принешена одлука же би ше купело три компютери и ласерски принтер. То бул незвичайни викрок „Руского слова“ до модернизациї, хтори, просто збунел други менши национални видавательни хижи... (...) Лем „Руске слово“ теди шмелше ступело до будучносци и неодлуга ангажовани фаховци звонка хтори почали, под будним оком директора Медеша, обучавац вибрану групу особох за шицки етапи роботи у обласци десктоп паблишинга, од уносу текстох до компютера, преїг його пририхтованя, та по преламованє бокох на окременим софтверу и їх друкованє на ласерским принтеру.“

Потвердзує то и тедишнї директор Любомир Медеша у своїх здогадованьох, обявених тиж у часопису „Шветлосц“ ч. 4/2018. У нїх вон обляпа не лєм модернизацию средствох за роботу, але и общу кадрову слику Установи, єї статус и угляд у рускей националней заєднїци, та пише:

„Славни то були часи. За младих робиц у Телевизиї було атрактивне пойсц пре цалком нови медий, а до Радия пре так повесц каждодньове „зьявенє пред публику“. До „Руского“ войсц було ище векше, бо то значело уклучиц ше ґу плеяди ключних руских културних творительох.

У „Руским“ теди робела Комисия за пририхтованє наукових виданьох, таке дацо як даяка руска академия наукох (Сима Сакач, Роман Миз, Янко Сабадош, Дюра Латяк...). Юлиан Пап окреме педантно окончовал секретарски роботи Комисий, а Мелания Павлович знала як дойсц до пенєжу зоз Покраїнских фондох. И мне ше ушло буц член, та сом у тей функцїї (и як вишколовани етнолог) послати до Чехословацкей помогнуц Миколови Мушинкови пририхтац за друкованє його рукопис о фолклору Руснацох у Войводини. Важни кнїжки Руснаци достали дзекуючи праве тей Комисий.

Други мой приход бул за директора, штредком 1987. по концє 1992. року. Рускословци праве уходзели до жренка руского национално-културного живота. Главни и одвичательни редактор новинох бул Любомир Рамач хтори технїку писаного новинарства познал до совершенства. Редактор Видавательного одзелєня бул Дюра Латяк, жива руска енциклопедия, а часопису „Шветлосц“ Дюра Папгаргаї, вельки руски писатель.

Часопис за дзеци схопно у шицким водзел педантни Янко Рац, а руководитель администрации була Мелания Павлович, по схопности и знанню не-примерана у рахунководстве. Нажаль, у „Руским”, пре роботу индзей, вецей уж не були Ирина Гарди-Ковачевич, писателька, найлепши критичар рускей литературы, Мирон Канюх, писатель непревозидзеного духа иманигациі, Юлиан Пап, правдиви професийни новинар, Михал Рамач, поета, оштроумни новинар. Пришли нови, Юлиан Надь, поета-боем, Микола Цап, драгоцини вигледовач-хронічар, Стеван Константинович, тераз універзитетски професор, Олена Планчак-Сакач, першокласна новинарка...

За директора ше не приходзи лем шеднуц до фотелі, але треба робиц на хасен людзом пре хторих ши поставени, на хасен шицким Руснацом. Поставел сом ше так же Рускословци то саме по себе не „Руске слово”, кед наша работа у тим вецей пре нас занятих, а не пре ширшу заедніцу. Пре таке становиско сом з дзепоедними приходзел до розправи. Але, ні-яки то директор хторого любя тоти з хторима руководзи, а по його под-няцох оставаю невидліви шліди.“

Под час його руководзенья наисце пришло до значних позитивних пре-менкох у дальшим розвою теди ище Новинско-видавательства подпри-ємства „Руске слово“. Удало му ше обезпечиц финансійни средства зоз покраїнских жридлох. У вязи з тим вон написал:

„За „Руске” то були значни средства и розподзелели зме их на три проекти: за куповане діловного простору, за компютеризоване и за техніч-не злепшане условийох за роботу. Правда, требало вельо схопности оду-прец ше тим хтори сцели пенеж потрошиц на куповане кварталюх занятим.

Купели зме трохижови квартиру у Футожскей уліци у Новим Садзе и преробели го до діловного простору. Так розтерхована пренатрепа-носц занятих у „Дневнику”. Порихтали зме ше, же кед би ше мушело виселіц зоз будинку „Дневник”, ми маме свой грунт (цо було тиж и по-литични крочай, та Дневниковци ублажели свойо вимоги коло кириі). До нових просторийох преселена администрация и видавательни оддзє-ленья, так же ше новинаром оможлівело розпрестрец ше з єдней на шейсц просторіі.

Рок пред тим, Дневниковци у иноземстве купели технічно превози-дзени огромный компютер (хтори випатра нігда не преробел), а ми купели три особни компютери, барз практични за нашо потреби, легки за роботу. Нашли зме и прияли на роботу Марию Гудак, младу, праве вишколовану за компютери. Зоз закладаньом и знаньом Гавриіла Колесара, редактора рубрики за культуру, направени нам софтвер зоз руску азбуку. Так зме постали перша новинско-видавательства хижа у Войводини хтора у цало-сци компютеризована (новини, видавательство и администрация). Пре

Святочне випровадзанс Дюра Лятяка до заслуженой пензії. З ліва на право, перши шор од долу: Мария Гудак, Мария Биндас, Мелания Павлович и Дюра Лятяк; Други шор: Любомир Медеші, Михайло Симунович, Янко Рац, Мирон Горняк-Кухар, Олена Папуґа, Микола Шанта, Юлиан Каменіцки, Цецилия Стрибер, Микола М. Цап, Микола Кучмаш, Любица Малацко (з профилу), Мелания Римар, Любомир Рамач – Киме, Дюра Папгарґаї и Юлиан Тамаш

тоту іновацию, а тиж пре углядни простор за роботу (функционалносц, радио у каждой канцеларії, електронизовани телефони, малюнки руских уметнікох на каждом муре...), приводзени нам рижни делеґації зоз іноземства. Нам було тиж важнейше мац контакт зоз нашима визначнима людзми и науковцями по швецце. До нащиви нам по перши раз пришли др М. Мушинка зоз Чехословацкей, др П. Р. Маґочи зоз Америки, др О. Дуц-Файфер зоз Польскей, др А. Дуличенко зоз СССР, др С. Густавсон зоз Шведскей... Нашо виданя задармо доставали науково и культурни институції и поединци хтори на даяки способ допринесли ширеню інформаційох о нас.

„Руске слово” ше отворело цалком шицким. У директоровой канцеларії були сходи снованя Союзу Руснацох и Українцох, Рускей матки, иницијативней групи за писане Енциклопедії Руснацох и Українцох. Там ше скрало першу магнетофонску пантліку групи „Роса” и писнох за дзеци по руски. Отримовани порядни сходи чолних людзох руского радия и телевизії зоз чолнима Рускословцями. Визначним людзом з рускей

національної заєднїци давана чесц и водзело ше старосц о тих хтори то дакеди були (Михал Ковач, писатель, Дюра Варга и Янко Олеяр, руски предняки, Яким Олеяр, Янко Саламун, Йовген Медеши, учителе...). Нащивели зме Крижевского владику, а вон нас, и у новинох запровадзена рубрика о Церкви.

Установа „Руске слово” ше остарала за средства одкупиц першу друкарску машину по руски же би не пошла до старого жележива, а тиж так же би ше знова додзелело покраїнски средства Дому культури за стару хижу у Руским Керестуре. З приходу установи ше куповало малюнки руских уметнїкох. Рускословски авта ше хасновало за путованє на руски сходи и манифестаций не лем Рускословцох.“

При концу своїх здогадованьох Медеши зоз задовољством констатує:

„Рускословци були вшадзи у рускей культури (литература, театар, музика, применєна и подобова уметносц). За главного редактора Видавательства поставени др Юлиан Тамаш, професор на Универзитету и у керестурскей Гимназиї. На чоле Фестивала культури „Червена ружа”, Дружтва за руски язык, Рускей катедри, Театру... були Рускословци. Помоц у язичних ришеньох по руски Прекладательней служби Скупштини Войводини були Рускословци, у першим шоре одлични познавателе руского языка: Йовген Чакан, лектор и Дюра Латяк, главни и одвичательни редактор Видавательней діялносци, познейше ополномоцєни совитнїк Установи.

Рускословци по своей креативней роботї, по всестраним ангажованю, по агилносци и переважно добродзечним, неплацєним доприношеню посцигли же Установа „Руске слово” постала централне место одбуваня рускей культури. Културно-уметнїцки дружтва по руских местох випольновали месну улогу, руски школи, а тиж так руски радио и телевизия подпадали под систему хтора руководзєна переважно з вонка, док „Руске слово” постало самостойна институция зоз значнима кадровским и материялним можлївосцами. Рускословци тотї можлївосци щєдро хасновали на хасєн Руснацох.

Нас шицких у розмаху заш лем прецали немили часи безчесного розточованя держави... (...) Цо далєй то вєцєй уж не бул наш час, та не бул вєцєй час ані мнє як директорови „Руского слова“, установи хтору цалком нїч цо було у актуалним руским живоце не могло заобисц...“

Шицко тото цо ту спомнуте (а вельо и гєвтого цо ту не спомнуте) як характеристичне за трецу розвойну фазу „Руского слова“ представя вельки капитал зоз котрим наша видавательна хижа вошла до *штвартей розвойней фази* (або периода), котра – по нашим подзелєню – може обляпц период 1991–2000. рок.

IV.

„РУСКЕ СЛОВО“ ПОД ЧАС ПОЛИТИЧНИХ ПРЕМЕНКОХ У ЮГОСЛАВИЇ (1991–2000)

Штварта фаза (1991–2000)

Штварта фаза у ділованю „Руского слова“ цесно повязана зоз политичними препенками у тедишней Социалистичней Федеративней Републики Югославиї. Криза, яка настала у держави, драстично ше одражела и на обставини у „Руским слове“. Окончователь длужносци главного и одвичательного редактора новинох „Руске слово“ Юлиан Каменїцки у своєї публикациї „Руске слово“ 50 роки („Руске слово“, Нови Сад, 1995) початок тей фази так описує:

„Децениями „Руске слово“ ше непрерывно розвивало, же би 1990. року, а поготов при його концу, пришло до стагнациї, та и регресиї пре розпадоване Социалистичней Федеративней Републики Югославиї, капане Союзу комунистох и зявене вецейпартийней системи и потреси котри з тим настали. Война у окруженю, инфляция, санкциї медзинародней заеднїци против Югославиї, шицко то чежко потрафело и „Руске слово“. Руски штредки, як цо Миклошевци, Петровци и Вуковар були тиж залапени з войну, а праве там новини мали по традициї надосц вирних читачох и сотруднїкох. За шицких, та и за Руснацох, наступели чежки роки. То були роки 1991, 1992 и 1993, котри ше нїгда не забудзе, бо новини почали виходзиц не лем у зменшаним обсягу, але кед вишло едно число не знало ше чи видзе друге и кеди.“

Каменїцки констатує у спомнuteй публикациї же ше, после оружийних зраженьох у Словениї и видвойованя тей републики зоз составу Югославиї, оружийни зраження розбовчали у Горватскей, та страдане Вуковару барз добре почувствовали велї припаднїки нашого народу котри там жиє, а же злосци войны спознали чежко и Миклошевци и Петровци.

У истим чаше, як пише Каменїцки, у „Руским слове“, попри других проблемох, настали и непредвидзени. Тедишнї директор Любомир Медеши одпутовал урядово до Канади и вецей ше не врацел. Длужносц директора од 29. октобра 1992. по 30. юний 1993. року окончовала Ксения Чинко, але не по власней дзеки. Тота длужносц ей наложена по тамаль

покля ше актуални директор не враци зоз службеной драги... Кед ше до- знало же ше директор Медеси вецей не враци, на функцию директора „Руского слова“ 1. юлия 1993. року приведзена Наталия Дудаш зоз ци- льом же би стабилизovala обставини у колективе.

Кед наша видавательна хижа була у найвекшей кризи, як спомина Каменіцки, директорка Наталия Дудаш у интервьюу нашим новином вия- вела:

„Найменши вше наймоцнейше почувствую економски вдереня. Мо- йо амбиції очувац новинки же би були руски, же би обстали и добре ше пририхтац за крочай напредок, док тому придзе час. Чежко нам, правда иста. Але наш человек сце читац новинки кед придзе недзеля, а не нашо поносованя. Кому нешка легко? Кажди час може буц и добри кед сами се- бе направиме шансу. А то нам тераз ніхто не брані. Ми установка чий сно- ватель Скупштина Войводини. З тим наш статус ясно дефиновани. Политични контекст охрабруюци. Порозуменя ест. „Руске“ будзе ви- ходзиц. Пенежи нет. Медзи тима двома факторами розцагнути штранг по хторим преходзиме нешка на пальцох, обаваюци ше най не спаднеме до прирви цихосци. Кед то так – вец я особне думам же найгорше шедзиц и чекац и буц увредзени же нам не так як було дакеди...“

И, наисце, пенсжи не було и не було ше легко знаходзиц у таких об- ставинох. Та, заш лем, новини виходза, гоч и у зменшаним обсягу. У 1994. року принесена одлука о пременки формата новинох, же би ше их могло друковац и у приватней друкарні. Єдна часц колектива порихтана робиц не поставяюци ніяки условия, а єдну часц колектива директорка посила на неплацени „одпочивок“. Подобна судьба знашла и словацки у румун- ски гласніки, а „Дневник“ и надалей не виходзел.

Наталия Дудаш була директорка НВУ „Руске слово“ од 1. юлия 1993. по октоберски пременки 2000. року

Кельо таки мири були условени пре общу безпенєжносту у держави, а кельо пре недостаточне руководзаце искуство и особну суету директорки, затераз ище вше ризичне оценьовац, гоч велї члени колектива „Руского слова“ и нешка твердза же таки розєдинени як кед приведзена за директорку Наталия Дудаш, и под час єй руководзєня, нїгда не були. Памета ше же то бул час кед ше тримало же аж од теди у „Руским слове“ шицко почина. Прето ше по теди видати кнїжки предавало як стари папер до одпаду, за цо ані нешка не мож найсц оправданє. Тиж так, список бувших членох колектива и сотруднїкох директорка ревидировала по принципе: „того сцем, а того пошлем на примушуюци одпочивок“, зависно од того чи єй дотична особа була прихильна, або не. Та, заш лєм, до одпушованя роботнїкох не пришло, окрем тих цо сами по власней дзеки, або пре хороту, пошли зоз колектива.

У 1995. року материялни обставини у держави, та и у „Руским слове“, дакус злєпшани. На достойни способ означена 250-рочнїца од присєлєня Руснацох до тих крайох, а тиж так и ювильейна 50-рочнїца „Руского слова“, 50-рочнїца од снованя першей рускей гимназиї, 25-рочнїца Ама-терского руского театра „Дядя“ и 25-рочнїца Дружтва за руски язик и литературу. Але, кед слово о прєславї 50-рочнїци „Руского слова“, треба ту спомнуц же зоз списку поволаних висцерани велї бувши члени колектива, цо ше по теди нїгда не случувало.

Чєжки материялни обставини спричинєли и потребу зменшаня числа занятих у НВУ „Руске слово“. Була то найболяцейша мира котру було потребне запровадзиц. Пре поровнанє, зоз уж спомнутєй публикациї Юлияна Каменїцкия наводзимє же Установа 1990. року мала вкупно 44 занятих (у публикациї су шицки наведзени по мену и презвиску на 33. боку!), а 1995. року тото число звездєне на 28! Остали заняти: Наталия Дудаш директор, Юлиян Каменїцки окончоватєль длужностци главногo и одвичатєльного редактора, Дюра Пап редактор, Михал Симунович редактор, Гавриїл Колєсар редактор, Владимир Медєши редактор, Любомир Рамач новинар, Владислав Дудаш новинар, Дюра Винаї новинар, Олена Папуга новинар, Александар Паланчанин новинар, Мелания Римар новинар, Микола Шанта новинар, Мирон Горняк Кухар новинар, Микола Цап редактор, Мирослав Цирба новинар-дописоватєль, Михайло Зазуляк новинар-дописоватєль, Мартица Тамаш новинар-дописоватєль, Олена Планчак-Сакач лектор, Гавриїл Рац фоторепортер, Ксєния Чинко службєнїк Установи, Мария Биндас службєнїк Установи, Ева Баран шеф служби Установи, Михайло Варга службєнїк служби Установи, Наташа Колєсар службєнїк служби Установи, Мария Гудак служба Установи, Цецилия Стрибер дактилограф, Гєлена Салаг дактилограф.

Та и з того числа, як спомина Любомир Рамач, 9 особи: Мария Биндас, Мелания Римар, Славица Надь (Шовш), Александар Паланчанин, Олена Папуга, Владислав Дудаш, Владислав Надьмитьо, Михал Варга и Олена

Планчак-Сакач 1993. року послати на плачене одсуство, зоз обовязку же би ше зявели на роботним месце у каждой хвильки кед ше их повола.

У документациї Установи зазначени о тим слїдуючи податки:

У НВУ „Руске слово“ 5. априла 1999. року робели:

1. Варга Михайло, комерциялиста
2. Тамаш Мартица, новинар-дописователь
3. Дудаш Наталия, директор НВУ „Руске слово“
4. Медеша Владимир, редактор у редакциї новинох „Руске слово“
5. Паланчанин Александар, редактор у редакциї новинох „Руске слово“
6. Медеша Гелена, главни и одвичательни редактор у редакциї новинох „Руске слово“
7. Салаг Хелена, дактилограф у редакциї новинох „Руске слово“
8. Гудак Мария, компютерски оператер у редакциї новинох „Руске слово“
9. Горняк-Кухар Мирон, новинар у редакциї новинох „Руске слово“
10. Цвеїч Люпка, технични редактор у редакциї новинох „Руске слово“
11. Баран Ева, кнїжководитель
12. Симунович Михайло, редактор у редакциї новинох „Руске слово“
13. Пап Дюра, редактор у редакциї новинох „Руске слово“
14. Зазуляк Михайло, новинар дописователь у редакциї новинох „Руске слово“
15. Сендерак Славица, новинар у редакциї новинох „Руске слово“
16. Колесар Наташа, организатор рахунководительней роботи у служби Установи
17. Биндас Мария, кнїжководитель
18. Цап Микола, лектор у редакциї новинох „Руске слово“
19. Шанта Микола, новинар у редакциї новинох „Руске слово“
20. Мирослав Цирба, новинар у редакциї новинох „Руске слово“
21. Олена Планчак-Сакач, лектор у редакциїним сервису НВП „Руске слово“
22. Цецилия Стрибер, дактилограф у редакциї новинох „Руске слово“

Тиж так робели и други заняти за котрих 5. априла 1999. року принєшена одлука же под час войны, а зоз плацу од 70 %, не муша ходзиц на роботу:

Папуга Олена
Винаї Дюра
Дудаш Владислав
Рамач Любомир
Каменїцки Татьяна
Римар Мелания
Рац Гавриїл

А тиж так принєшени рїшеня же на плаценим одсустве од 1. юлия 1999. року, зоз плацу од 60%, шлїдуюци заняти:

1. Шанта Микола, новинар у редакції новинох „Руске слово“
2. Дюра Винаї, новинар у редакції новинох „Руске слово“
3. Рамач Любомир, новинар у редакції новинох „Руске слово“
4. Олена Папуга, новинар у редакції новинох „Руске слово“

Надпомнуце: *То шицки податки зоз 1999. року цо були доступни адміністрації НВУ „Руске слово“. Податки не подполни.*

Таки обставини потирвали аж по познати политични пременки у держави после 5. октобра 2000. року. У Установи пановал страх пре можливе траценє работи не лем прето же би дахто не бул „по дзеки“ директорки, але пре общу безпенежносц у держави, котра не могла порядне и у достачней мири финансијно спольновац својо обовязки спрам информацийних установох националних заеднїцох. З другого боку, зменшани формат и обсяг новинох не вимагал комплетне число занятих. З часу на час обставини ше zlepшовали, але лем дочасно, без гаранції за будучносц.

* * *

И кед 15. юния 2000. року означена 55-рочнїца „Руского слова“, зоз списку поволаних висцерани особи котри не були „по дзеки“ директорки. Прето, на иницијативу едней часци неповоланих членох и бувших членох колектива, у просторийох Руского културно-просвитного дружтва у Новим Садзе 29. септембра 2000. року (еден тидзень пред тим як пришло до познатих пременкох у держави) организовна програма под назву „Рускому слову – з любову“, пошвєцена його 55-рочному ювилею. Програму водзела Ирина Гарди-Ковачевич, дакедишня главна и одвичательна редакторка наших новинох, а участвовали у ней скорейши директоре и редакторе Дюра Варга, Микола Москаль, Дюра Когут, писатель Михайло Ковач, скорейши директор и редактор Дюра Латак, та редакторе виданьох Янко Рац и Дюра Папгаргаї. Вони бешедовали о прејдзеној розвойней драги тей нашей видавательней хижи, а приключел ше гу нїм и Владимир Цап, тедишнї директор керестурскеј друкарнї „Руске слово“.

Тота програма отримана з надпомнуцом же руководство НВУ „Руске слово“ прєславу организовало лем за узши круг истодумнїкох и госцох зоз владаюцих структурох, а игноровало ше сотруднїкох и особох котри резултати, або їх главну часц, под час својого творчого вику уткали до фундаментох тей нашей новинско-видавательней хижи.

У вязи зоз прєславу 55-рочнїци „Руского слова“ у часопису „Швєтлосц“ ч. 4/2018 (на бокох 611-614) обявени неподписани слїдуюци текст:

Означена 55-рочніца „Руского слова”

У Руским Керестуре 15. юния 2000. року, у присустве колектива и числених визначних госцох, означена 55-рочніца новинох зоз святочности у ресторану ПК „Перши май”.

На преслави були представніки державней власци: Иван Седлак, министр за людски права и права националних меншинох у Влади Републики Сербії, и председатель Управного одбору НВУ „Руске слово”, Бояна Борич Брешкович, директорка Народного музею у Београдзе, Живко Шокловачки, председатель посланіцког клубу ЮЛ у Союзним парламенту и председатель УО НИС, Миодраг Попович, помоцнік министра за информоване у Влади РС, помоцніки министра култури у Влади РС Ліляна Седлар, Радомир Бегемишич и Василие Тапушкович, Ян Шимак, покраїнски секретар за информоване, Никола Чирович, заменік покраїнского секретара за витворйоване правох националних меншинох, управу и предписаня и Селимир Радулович, помоцнік секретара за науку, культуру и образоване и председатель Дружтва писательох Войводини.

Присутних привитала Наталия Дудаш, директор НВУ „Руске слово” и заменік министра култури у Влади Републики Сербії, хтора медзи иншим нагласела:

– „Руске слово” една по шицким незвичайна, една мала новинско-информативна установа котра свою 55-рочну традицию будовала з наисце вельку енергию наших предходних генерацийох и щирю помоцу наших власцох, з полным порозуменьом, насампредз наших сушедох Сербох и шицких других цо жию у Войводини. Кед би так не було, тотя по шицким една спомедзи найспецифичнейших хижох на цалим швецє не посциговала би таки успех яки посцигує. „Руске слово” як новинско-видавательства хижка могла настац лем у Югославиї, дзе ше у политичним и културним живоце трима до равноправности и дзе ше заедніцтво наисце нагадує на каждим крочаю.

„Руске слово” нешка друкує новини котри, спрам тутейшого числа Руснацох, найчитанши новини у Югославиї и їх обегує лем „Заградка” хтора ма ище векши тираж и представя першу карику у читаню наших новинох.

„Руске слово” друкує и кніжки котри доставаю награди не лем у Югославиї, а такповесц кажди дзень нашо кніжки гледани по цалим швецє – гварела медзи иншим директорка Наталия Дудаш.

Винчуюци юбилей у мено Влади Републики Сербії и у свойо мено министр Иван Седлак, источашне и председатель Управного одбору НВУ „Руске слово” гварел же юбилей представя значни датум за новинарство на руским язiku але и за цалосну культуру Руснацох хтори жию на просторе Републики Сербії.

– Мултиетнічни, мултиязични и мултикултурни характер Републики Сербії представя непреценїве богатство котре надалей будземе пестовац

и розвиває. Тот характер заступени и у „Руским слове”. Почитованє историйней драги каждого, уважованє розликох и намаганє гу збліжованю у подобносцох, представя основу вибудови правдивей ровноправносци и од запровадзovania такей политики ровноправносци Влада народного единства Републики Сербии не одступи.

Покраїнски секретар за информованє и директор НВУ „Глас люду” Ян Шимає винчуюци юбилей „Рускому слову” гварел:

– 55 роки єдних новинох националней меншини у нашей мултинационалней, мултиконфесионалней и мултикултурней держави то чесна, чежка але и подзековна драга. На тей драги було вельо сцена, вельо жаданя, вельо прешнїти и недошнїти снї числених ентузиястох рускей националней заєднїци же би до войволянскей плодней ровнїни зашли тото цо найвещей маю – свой интелект, свою писменосц, свою жаданє за тирванє на тих просторох.

Зоз щирим жаданьом же бисце шицки задатки котри сє пред себе поставели у тих чежких часох ришели на найлєпши можлїви способ, жичимє вам же бисце шали нашєне котрє ту одкеди швет швета найлєпше ключкало – нашєне злагоди и толєрантносци, сцєрпєзлївосци, роботи и сцена же би ше жило од своєй роботи. У мєно гуманизма, профєсионализма, у мєно журналистики, жадам же би „Руске слово” ище длуго тирвало, гварел на концу Ян Шимає.

НАГРАДИ

На прєслави 55-рочнїци додзелєни и традицийни награди. Награду „Литєратурного слова”, подлїстку новинох за 1999. рок, хтора ноши мєно покойного поєти Мирослава Стрибєра, достал Саша Кєтелєш зоз Руского Керєстура.

Награду додатку новинох „Руске слово” КУЛІТ (култура, уметносц, литература, творчосц) за 1999. рок додзелєна подобовому педагогови з Вєтернику Гєлєни Канюх.

Редакцийни колегиум новинох „Руске слово” на прєдкладанє директора Установи и одвичательного редактора новинох одлучєл же би ше правє того року додзелєло Новинарску награду за сєрию текстох о НАТО агресии на нашу жєм. То текстї у сєрии „Во время оно” котри под час 78 днєох бомбардованя писал редактор Михал Симунович. Награду Симуновичови уручєл Иван Сєдлак.

Редакцийни колегиум часописа за литературу, културу и уметносц „Шветлосц” одлучєл же би ше Награду „Микола М. Кочиш” за 1999. рок додзелєло профєсорови др Миронови Сисакови зоз Словацкей Рєпублики. Профєсорови Сисакови ше тоту награду додзелєо за ангажовану, науково фундамєнтовану студию „Кнїжка позавчєрайшого дня”, з котру дал окрємнє допринєшенє ошвицованю национално-литєратурней проблематики при Руснацох.

„Рускому слову” з любову – преслава 55 рокох у РКПД

Перше число новинок (41) од 13. октобра 2000. року после демократичних пременок, хтори ше у Републики Сербії одбули 5. октобра 2000. року, ноши назву *НОВЕ „Руске слово”*, а тот надпис НОВЕ находзи ше преїг глави – назви новинок.

У тим першим чишле, у уводніку нови одвичательни редактор новинок „Руске слово” – о. д. одвичательного редактора Любомир Рамач пише же боки новинок знова отворени за добронамирни и конструктивни думаня и погляди.

– Дзвери Установи знова отворени за шицких явних, културних и других роботнікох рускей и других националносцох. Вони отворени и за каждого нашого читача, бо и вони, вериме, за тото як и ми, кед останю нашо читаче – пише Любомир Рамач.

„Рускому слову” з любову – Не мож забранїц тоту любов

На иницијативу скорейших директорох и редакторох „Руского слова” з Нового Саду, новосадске Руске културно-просвитне дружтво 29. септембра 2000. року у своїх просторїох организовало програму под назву „Рускому слову” – з любову, пошвещену 55-рочніци його виходзеня. Програму водзела Ирина Гарди-Ковачевич, а у ней участвовали: скорейши директоре Дюра Варга, Микола Москаль, Дюра Когут, писатель Михайло Ковач, скорейши директор и редактор Дюра Латяк, редакторе Янко Рац и Дюра Папгаргаї, хтори бешедовали о преїдзеной розвойней драги тей нашеї видавательней хижи. Приключел ше гу нїм и Владимир Цап, директор керестурскей Друкарні.

У литературней часци програми участвовали: Мирон Колошнїї, Мелания Павлович, Агнета Бучко, Мирон Канюх, Мелания Римар, Наталия Канюх, Ксения Орос и Мирон Будински. Учасц вжали и новосадски школяре з рецитациями, котрих порихтала професорка Славка Сабадошова.

Музичну часц пополнили инструментални трио Михайла Будинского, асистента новосадскей Академії уметносцох, Дзивоцка вокална група РКПД и Мирослав Пап з Нового Саду.

Причина за организоване такей єдней преслави, независно од актуалних руководзацїх и звонка НВУ „Руске слово”, же преслава ювілея отримана „лем за узши круг истодумнікох з руководзацїма людзми и госцох зоз владаюцїх политичних структурох”, як ше наводзи у тексту у чишле 42 новинок од 20. октобра 2000. року на 10. боку.“

Надпомнеме лем тельо же тота програма отримана тидзень скорей як 6. октобра 2000. року дотедишнї предсидатель Слободан Милошевич при-

знал поражене на виберанкох и на власц пришла його опозиция на чолє зоз Воїславом Коштуницом.

Тот дзень, 6. октобер 2000. року, барз значни и за НВУ „Руске слово“, бо уж того дня задзвонели телефони у обисцох перше тих членох колектива цо були на примушуюцим одпочивку, а ютредзень и ширше. Руководзаци особи на чолє зоз директорку позамикали роботни просторїи и прєглашєли „штрайк“, котри синдикална организация Установи не прилапєла.

Уж 7. октобра члєни синдикалней организации Установи ше зишли пред замкнути просторїи, поволали майстра, котри у присуствє полициї поотверал роботни просторїи и там члєни синдиката зоз 24 подписами одлучєли же ше, з оглядом же ше дотєдишнї руководзаци людзє не зявєли на роботним месцє, за окончоватєля длужносци директора мєнує Миколу Шанту, а за окончоватєля длужносци главного и одвичательного редактора Любомира Рамача. Тоту одлуку познейше верификовал и Кризни штаб Нового Саду. То були найнужнейши прєдусловия же би ше могло прєдлужиц з роботу и прєвозисц гаос яки настал у Установи.

Так уж слїдуующого пиятку пред рускими читачами ше зявєли новини з дополнєним насловом „**НОВЕ Руске слово**“. Кєд слово о других видањох, як цо то „Заградка“, „МАК“, „Шветлосц“ и видаванє кнїжкох, то бул перши задаток котри ше нова руководзаца гарнитура намагала ришиц. А то не було легко, бо пєнєжи и далєй не було. Доставало ше их „на ложичку“, лєм тєльо же би ше подмирєло трошки друкованя, а на минимални плаци ше мушєло чєкац, и попри тим же нови руководитєлє мали потримовку тєдишнього покраїнского секретара за информованє, Рафаїла Русковского. А и заняти у подприємствє пристали робиц, без огляду на то же кєди и кєльо буду плацєни.

Так, 2000. року, роботни колектив Установи прєдлужєл роботу у слїдуующим составє:

Михайло Варга, Мартица Тамаш, Владимир Медєши, Александар Паланчанин, Гєлєна Салаг, Мария Гудак, Мирон Горняк-Кухар, Люпка Цвєїч, Михайло Симунович, Дюра Пап, Михайло Зазуляк, Славица Сєндєрак, Наташа Колєсар, Мария Биндас, Миколa М. Цап, Миколa Шанта, Олєна Папуга, Дюра Винаї, Любомир Рамач, Мєлания Римар, Татьяна Камєнїцки, Гавриїл Рац, Олєна Планчак-Сакач, Владислав Дудаш, Ева Баран, Цєцилия Стрибєр, Мирослав Цирба и Вєроника Фєйса-Вуячич.

Од того часу обставини у Установи ше помали почали нормализовац з мєшаца на мєшац и з рока на рок. Помали ше стабилизовал и кадрови состав у роботним колективє, та – як зазначєнє у документациї – кадрова структура колектива Установи концом 2019. року випатра так:

Заняти у НВУ „Руске слово“, октобер 2019. року

На неопредзени час

Борис Варга

Директор НВУ „Руске слово“

Ясна Ковач

Руководитель финансово-рачунководительних работох

Славко Няради

Дипломовани економиста за финансово-рачунководительни работи

Татяна Чулум

Дипломовани економиста за финансово-рачунководительни работи

Марияна Колошняи

Дипломовани правник за правни, кадровски и административни работи

Люпка Цвеїч

Графични редактор

Таня Салонтаї

Графични дизайнер

Мария Гудак

Графични дизайнер

Блажена Хома-Цветкович

Лектор

Иван Сабадош

Главни и одвичательни редактор новинох „Руске слово“

Микола Шанта

Одвичательни редактор новинох „Руске слово“, але и одвичательни редактор Видавательней діялносци

Микола М. Цап

Одвичательни редактор новинох „Руске слово“, але и одвичательни редактор часопису „Шветлосц“

Ясмина Дюранїн

Одвичательни редактор новинох „Руске слово“ але и одвичательни редактор сайту и агенції Рутенпрес

Олена Планчак- Сакач

Одвичательни редактор новинох „Руске слово“

Вероника Вуячич

Редактор рубрики, односно фото рубрики

Мирон Горняк-Кухар

Редактор рубрики

Александар Паланчанин
Редактор рубрики
Фейса Славица
Редактор рубрики
Мартица Тамаш
Редактор рубрики
Олена Папуга
Редактор рубрики (мироване роботного одношења пре вибор
за посланицу у Народней скупштини)
Мария Афич
Редактор новинар, односно дописоватељ зоз општине Кула
Влада Дітко
Редактор новинар, односно дописоватељ зоз Сриму
Мелания Римар
Одвичатељни редактор часопису „Заградка“
Мая Зазуляк Гарди
Одвичатељни редактор часопису МАК

На одредзени час

Марина Джуджар
Одвичатељни редактор часопису МАК, меня дочасово одсутну заняту
Андреа Медеши
Новинар, односно дописоватељка зоз општине Кула
Оля Русковски
Новинар, односно дописоватељка зоз општине Вербас
Рената Джуджар
Одвичатељни редактор часопису МАК, меня дочасово одсутну заняту
Сандра Саламун
Редактор рубрики, односно дописоватељка зоз општине Жабель,
меня дочасово одсутну заняту

Јак уж спомнуге, на предлог членох синдикалней организациї, за окончоватеља длужносци директора Установи вибрани (познейше то потвердзел и Кризни штаб городу Нового Саду) Микола Шанта. Рок познейше є и легално вибрани на тоту длужносц зоз штирирочним мандатом. Здогадујуци ше на тоти часи, Микола Шанта пише³⁶:

³⁶ Оригинални целосни текст, написани за тоту нагоду, чува ше у архиви Установи.

„РУСКЕ СЛОВО” ОД 2000. ПО 2005. РОК (Часи важних политичних пременкох)

Шицки политични процеси хтори ше зявйовали у нашим дружтве взагалі, у Югославиї, а вец Сербії, одражовали ше и у „Руским слове“. У моім роботним вику векши историйни процеси були: перше розпадоване старей держави Югославиї, початком дзеведзешатих рокох прешлого вику, децениа живота и роботи у Милошевичовой тоталитарней системи, дзе нас заквачела и война хтора провадзела тот процес, а вец политични пад Слободана Милошевича, а з нїм и политични пременки хтори ше значно одражели на „Руске слово“. О тим чаше, после политичного паду Слободана Милошевича, о тих пейцох рокох, од 2000. по 2005. чувствуем обовязку написац, бо сом бул актер даєдних процесох по природи политично-друштвеной функції хтору сом теди окончовал, а бул сом директор Новинско-видавательной установи „Руске слово” у тим периодзе.

Стан у „Руским слове” до 2000. року

Же би ше могло прировнац же цо поробене у мандату мойого директорованя, мушиме перше подцагнуц смужку и видзиц же цо остало од „Руского слова” до 5. октобра 2000. року. З чим зме розполагали у чаше политичних пременкох, одкаль зме рушели.

Здогадніме ше инфляції яка у тим чаше була. Плаци роботнікох були катастрофално мали у реалней вредносци. Як путнік зоз Коцура до Нового Саду за цалу мою плацу могол сом присц даскельо раз на роботу. А дзе живот фамелії?! Дзе мойо потреби? За цо я робим? Финансоване „Руского слова” у тим чаше було катастрофалне, на концу таке яке було финансване и других явних установох у держави, на тей инфляції.

Новини виходзели у тим чаше на малим формату, таким яки є и нешка, але у вельо скромнейшим технічним випатрунку (чарно-били, рото папер...). Новини були политично офарбени до конца зоз тедишню пануюцу политику у держави хтору водзели политични партії СПС (Социалистична партия Сербії) и ЈОЛ (Югославянска лївица). Тота политична офарбеносц резултовала з тим же зоз явного, дружтвеного и културного живота Руснацох у тим периодзе другей половки дзеведзешатих рокох прешлого вику, були виключени найзначнейши руски интелектуалци пре свою иншаку политичну ориентацию. Даєдни буквално були нежадани та ані не приходзели до будинку, а даєдни, флексибилнейши, були свидоми

историйней хвильки, верели же то прейдзе, та заходзели, пробовали амортизовац и унесц дакус здравого розума до розумох острасцених припаднікох нашей заедніці. Тоти острасцени, озда у страху од пременкох, поставали вше ригиднейши у справованю.

У Управним одборе „Руского слова” теди було досц тих цо не Руснаци, цо зме доживйовали як неприродне. Не даремно ше гутори – дай чловекови власц та увидзиш яки е! Тоти цо водзели „Руске слово” у тим периодзе указали бридку твар. Набок общи дружтвени обставини, набок инфляция, то роботніки розликовали. Хибело людске одношене гу колегом, свидомосц же треба каждого зоз заедніци зачувац у тим бурйовитим чаше. То найбаржей болело. Познейше ше почало хасновац за таке справоване поняце – мобинг. То подрозумйовало омаловажоване физичного випатрунку, рижни други вербални понїжованя, гроженя зоз одказом, цензура у новинох до викривйованя правди...

У „Руским слове“ у тим периодзе: одсуство рускей интелектуалней елити у новинох и других виданьох, проматковска национална ориентация зоз опцию же маме 4-5 матични держави, а ключна матична держава нам Сербия бо у ней жиеме, односно режим яки пановал. За „Руску матку” то бул идеални амбиент за дїйствоване. У „Руским слове” ше отримовали конференциї за пресу „Рускей матки” хтора претендовала пред режимом представяц шицких Руснацох. Руководзаци особи у „Рускей матки” були источашне и члени ЮЛ-а. Максимальна цензура у новинох.

После октоберских пременкох 2000. року, такой после конституованя, 2001. року Скупштина АП Войводини меновала нови Управни одбор НВУ „Руске слово” хтори очольовал Славко Рац зоз Руского Керестура, директора, Миколу Шанту и главного и одвичательного редактора новинох Любомира Рамача

Дасѣдни мена ше буквално не шмели зявиц на бокох новинох. Велька шанса за людзох з маргини.

Видавательства дїяльносц у тим периодзе скоро зніщена. Зоз того периоду паметам даскелї наслови, як цо то Антология рускей поезїї хтору пририхтала Наталия Дудаш, а хтора нереално одражує стан у рускей поезїї, бо було важне заступити идеологийно блїзких, а идеологийно неблїзких були охарактеризовани як „згніте месо руского народу”, вець два историйни кнїжки не утемелени на историйней правди, хторим главна прикмета була же су антиукраїнски ориєнтовани. То була идеологийна платформа пре хтору су и обявени. Чечуца литературна продукция скоро же була загашена. Найлепши писателе були нежадани, пенєжи за руски кнїжки державна мало давала, а скоро же и не було кому обявйовац кед ключни руски писателе були дистанцовани од „Руского слова”.

Часопис за литературу и культуру „Шветлосц” виходзел з часу на час, зоз прилогами яки були доступни и то у форми двочисла. Часопис „Заградка” углавним виходзел. „Непослухна” редакторка була зменена, часопис ушорйовали вецей особи, пробовало ше отримавц континуитет, так як могло. Часопис за младих МАК виходзел з часу на час, углавним не порядне.

Осмеро роботнїки „Руского слова”, медзи хторима бул и я, послати на примушуюци „рочни одпочивок“ хтори тирвал вецей роки. Дасѣдни особи страцели роботу бо под час бомбардованя, а после трагедїї у будинку РТС у Београдзе и бомбардованя будинку РТВ у Новим Садзе, не сцели приходзиц на роботу бо ше бали же би могли буц колатерална жертва политичних манипуляцийох режима. Така ситуація була до 5. октобра 2000. року.

Пияти октобер

Вець наступели политични пременки, а з нїма и пременки у „Руским слове”. Такой после „револуциї”, кед же тот политични процес мож так наволац, после паданя тедишнього политичного режима, 6. октобра, зишли ше роботнїки „Руского слова” хтори очековали и жадали пременки. На синдикалней схадзке того дня нас було дваецц и штверо. На схадзке зме ше догварели же у тим новим периодзе „Руского слова”, док ше то институцийно не пошори, окончователь длужносци директора будзем я, а редактор новинох будзе Любомир Рамач Киме, найискуснейши новинар медзи нами. Постой документ о тим дзе єст тоти 24 подписи. Подобни процеси ше случовали и у будинку Покраїни, тедишнього нашого снователя, та сом истого дня там пошол на пораду до Кризного штабу як и цо далей зоз „Руским словом”. После синдикалней схадзке явели зме ше на телефон тим руководзацим особом цо зме их зменели, же би пришли и придали ключи од позамиканих просторийох. Не сцели присц. Ми поволали полицию и майстра шлосера, та зме у присустве полициї заменели клянки на канцеларийних дзверох.

Истого дня зме такой почали рихтац нове число новинох „Нове Руске слово“, преїг хторого зме обвисцели наших читачох о подїйох яки ше случели и у дружтве взагалї и у самим „Руским слове.“ Як о.д. директора сом такой поволовал тих цо за нїх „Руске слово“ було роками заварте, же би ше уключели до твореня нового, шлебодного „Руского слова“. Потримка наших читачох и интелектуалцох була велька.

До новинох ше почало шлебодно писац. Колумни нам писали углядни професоре и интелектуалци – Юлиян Тамаш, Михал Рамач, Ирина Гарди Ковачевич и велї други. Жадали зме лепше новинарство, та сом замодлел Михала Рамача, нашого найуспишнейшого новинара хтори почал кариєру у „Руским слове“ же би отримал преподаванє на тему „Специфики руского новинарства“. Понукнул сом му гонорар за тото, цо вон одбил зоз обгрунтованьом же то його доприношенє Руснацом и матичней фирми.

До Управного одбору були избрани углядни особи хтори у репресивним чаше мали гражданску шлебоду буц процив тоталитарного режиму. Перши председатель Управного одбору бул Славко Рац, теди председатель Вивершного одбору општини Кула, а познейше проф. др Янко Рамач. Ту бул и визначни адвокат Федор Колесар, наш успишни привреднїк Любомир Папуґа, др Владимир Лікар, инж. Святослав Надь... и вшелїяк Михал Рамач, Ирина Гарди Ковачевич... Покраїна з мешаца на мешац почала вше лепше фанансовац „Руске слово“. Такой на початку политичних пременкох, док ше фанансованє не стабилизовало, помоц за фанансованє друкарских трошкох часописа „Заградка“ и „Мак“ зме доставали од Фондациї „Отворене дружтво“. А вец зме зробели поцаг хтори тримає як барз важни и фанансийно и политично. Идею ми дал Стеван Константинович, хтори теди робел у Секретарияту за образованє, а з хторим

**Колектив Руского слова, зоз фамелиями, 24. авґуста 2002. року,
на вилєту у Руским Керестуре, на Лонґове**

сом бул приятель – питали зме од Києва, а преїг Амбасади України у Београдзе, гуманитарну помоц. Поволали зме ше на акцию наших парохийох и Союзу Руснацох и Українцох, кед зме, такой после чернобилскей нуклеарней катастрофи, 26. априла 1986. року прияли до своїх обисцох векше число дзецох зоз тих zagrożених крайох. Паметам же у Коцуре тоти дзеци були можебуц и мешац дні роздзелени по обисцох.

Київ нам одобрил гуманитарну помоц. Подписац контракт до Министерства иноземних роботох України пошли Рафаил Русковски и я, а з нами пошол и адвокат Федор Колесар. Русковски теди бул покраїнски секретар за информоване и культуру, а источашне и председатель Општини Вербас. Гуманитарна помоц виношела 100 тони нафти хтори предати општини Вербас и 50 тони паперу хтори одкупели „Войводина промет” и видавательна хижа „Прометей” з Нового Саду. Средства зоз нафти подзелени руским и українским культурно-уметніцким дружтвом, манастиром, парохийом, институцийом хтори конкурровали за тоти средства, а средства зоз предатого паперу „Войводина промет” пришли на жиро рахунок „Руского слова“, а папер хтори предати „Прометею” претворени до друкарских услугох, так же „Руске слово“ два роки трошело тоти средства на обявйоване кніжкох и друковане часописох „Заградка“ и „Мак“. Окрем руских кніжкох у тим чаше, з тих средствох, видрукована и докторска теза др Дюри Гардия, як и избрани твори Юлиана Тамаша у штирох томах по сербски. Шицки кніжки друковани з тих средствох маю назначене у кніжки же су финансовани зоз гуманитарней помоци України.

Борба за триец занятих

До зраженя зоз Русковским пришло теди кед инсистовал най одпущим 11 роботнікох зоз „Руского слова“, з целью же би за пенсжи хтори би остали од плацох тих одпущених могли порушовац рижни акції на терену при наших культурно-уметніцких дружтвоч. Теди була друга финансијна система як цо є нешка.

Русковски, як секретар за информоване, значи мой надредзени, вимагал же бим зоз роботи одпущел 11 роботнікох. Я ше не складал зоз тим и по цену же дам задзековане не пристававал сом. Мойо одуперане покраїнскому секретарови за информоване, Рафаилови Русковскому, приведло и до арбитражи пред ключними особами тедишней покраїнскей власци. Русковски зоз тима цо маю одлучовац о тим хто у праву, шедзел у покраїнскей влади. Мойо шанси були мали. Вони були политични тим. Медзитим, я до помоци поволал членох Управного одбору „Руского слова“ др Якова Кишюгаса и проф. др Янка Рамача, председателя УО. Вони през бешеду, през свойо викладаня станули на мой бок. Уважели Русковскому же вельо поробел за руску заедніцу, але у тим случаю є не у праву. Од теди сом вецей не мал прициски одпущиц занятих и звесц число занятих на 19.

Нешка з Русковским комуникуєме, дружиме ше у одредзених сферах. Тоти теми з часу на час дотхнеме. Нашо прешло. Жадал добре народу и вон и я. Лем зме проблем спатрали зоз розличних углох.

Преношенє сновательних правох

Друге нашо вельке зраженє було коло преношеня сновательних правох над „Руским словом“. И вон и я були теди члени першого Национального совиту Руснацох. По задумки тедишнього секретара за национални меншини, управу и предписаня, др Тамаша Корхеца, направени национални совити националних меншинох. Задумка була же би у националних совитох були найугляднейши представніки заєдніци, же би тото цело мало совитодавни, а не политични характер. Реализация була цалком иншака.

У процесу приватизованя медийох, насампредз локалних та и других, же би ше ніби не приватизовали медії националних меншинох, пренешени сновательни права на национални совити. Я, як и велї други упутени до проблематики, бул против преношеня сновательних правох лем на Национални совит. Зоз историй „Руского слова“ знам же обставини не були найлепши у чаше кед снователе бул тедишні срез Вербас. А страшенє же ше „Руске слово“ як и други меншински медії приватизую, було лем страшене, бо держава по Уставу длужна обезпечиц информованє на языкох меншинох и могло ше од меншинских медийох направиц явни сервис за информованє на меншинских языкох. То мойо становиско хторе сом пробовал одбранїц, та сом як директор тот правни проблем дал и на суд. „Руске слово“ заступала адвокатска канцелария „Белянски“ и були зме пред доставаньом суда, але после политичних виберанкох у держави 2005. року пременела ше републична власц, та и Национални совит ше постарал пошвидко розписац конкурс за директора, склонїц ме зоз тей функції. Як одходзаци директор поцагнул сом предмет зоз суду, бо сом вецей не бул правни заступнік „Руского слова“. Нешка „Руске слово“ ма снователя Национални совит хтори ма не до конца дефиновани правни статус, а за субвенционованє задлужена Канцелария за людски и меншински права хтора роби у рамикох Министерства за локалну самоуправу, цо вшелїяк менша правна сигурносц як буц ясно дефинована покраїнска институция. То остало „Рускому слову“ у нашлїдстве, а политичаре хтори заступали тоту одлуку вецей не на власци.

Приманє нових роботнікох

У тим чаше ше случел и єден важни процес. Досц особи пошли зоз „Руского слова“ та ше указала потреба прияц нових роботнікох. Циль ми бул очувац квоту од 30 заняти особи, бо то так було у чаше осемдзешатих рокох. Та, место же бим одпушовал роботнікох, я их примал до роботного одно-

шеня. Зоз „Руского слова“ пошли Юлиан Каменіцки, Гавриїл Колесар, Владислав Надьмитьо, Наталия Дудаш, Гелена Медєши, Геленка Салаг, Любка Малацко, Цецилия Стрибер, Дюра Папгаргаї, Михеон Хун Кан... Дахто пошол до Канади, дахто до пензії, дахто на другу роботу, углавним „Рускому слову“ були потребни нови людзе, нова енергия. Принесли ю тоти цо прияти до роботного одношеня у чаше мойого директорованя, а вони нешка ношаца генерация хтора тераз у найлепших рокох, бо роботу знаю, а енергії ище вше маю. До роботного одношеня у моім мандату прияти: Любомир Сопка, хтори бул и скорей у „Руским слове“, але еден час робел у приватніка, та сом го врацел на старе роботне место подобового редактора. Ясна Варга, познейше Ковач, Тая Гарди, одата Салонтаї, Ясмина Арва, одата Дюранін, Блажена Хома Цветкович, Мария Афич, Александра Дудаш, одата Корпаш.

Борба за видавательну діялносц и часопис „Шветлосц“

На початку мойого мандата средства за кніжки вообщє не були видвоївовани. Ище не було часу занїмац ше зоз тоту проблематику, а политичаре тот проблем не чувствую як важни. Треба их прешвечиц до важносци литературы и єї финансваня. Но, и попри тим же не були видвоєни средства за видавництво, такой 2001. року обявели зме дзешец кніжки. Я на свою руку и свою одвичательносц кніжки вифинансовал зоз порядних средствох. А вєц пришла гуманитарна помоц зоз України и видавательна діялносц ше почала розвивац зоз добрим темпом. Ведно зоз Румунами и Словаками зме почали акцию дзвиганя видавательней діялносци. Написал сом допис, директоре румунскей и словацкей новинско- видавательней хижи подписали, допис зме послали, вєц зме волани на бєшеду до Секретарияту за информованє и культуру и 2002. року зме першираз достали окреми пенсжи за видавательну діялносц и то – 300 000 динари. Рок по тим то уж було 500 000 динари. Почало конкурсне финансванє, але нам тота квота була обезпечена. Мой мандат бул закончени зоз 1 000 000 динари за видавательну діялносц у тим року. Познейше, у директорским мандату Владимира Паланчанина, хтори ме розпоредзел на роботне место одвичательного редактора видавательней діялносци, предлужели зме тоту борбу за статус и средства за видавательну діялносц. Дзекуючи тому же Олена Папуга, наша колегиня, постала републична посланїца, а єї колега зоз странки, Лиги социалдемократох, Славиша Груїч постал нови секретар за культуру и информованє, поволали зме секретара до „Руского слова“ на бєшеду. Вон пришол и прешвечели зме го же треба звекшац средства за видавництво и часопис „Шветлосц“, а єдну часц тих средствох мамє право трошиц и на финансванє роботних местох редакторох видавательней и часописа. У 2014. року, „Руске слово“, як и видавательни хижи Румунох и Словакох, доставали 3 000 000 динари рочне за видавательну діялносц. То бул верх финансваня видавательней діялносци, после гєвтого доброго часу порядного финансваня осемдзєшатих рокох прєшлого вику.

Купованє опреми и виробок систематизації

„Руске слово“ у чаше мойого директорованя финансийно стало релативно добре. Вихасновал сом таку економску ситуацию за купованє потребней опреми, насампредз компютерох, клими у каждой просторії, штампачи, нови роботни столи... Такой на початку мандата поробена и систематизация роботних местох хтора у основи важи и нешка.

Тих цо им заваждала така ситуация у „Руским“ було надосц, та сом доставал и анонимни грожащи писма. Не було ми право, бо сом знал же причини за їх незадовольство зоз таким „Руским словом“ насампредз пре политичну националну ориентацию, але сом тримал же то состойна часц явней роботи яку сом кончел.

На исти способ окончени и вибор Любомира Рамача за главного и одвичательного редактора новинох „Руске слово“. Перше за окончователя длужносци, а о рок и легални вибор на тоту функцию зоз штирирочним мандатом, Рамач остал на ней по конец тирваня мандата и одход до скорейчасовой пензии 2004. року. Понеже по длугшей хороти уж о рок (28. априла 2005. року) трагично умар, место пригодних здогадованьох, вон охабел автобиографски запис о себе и работи у „Руским слове“ вецей як 38 роки и обявел го у Християнским календаре – Руским календаре за 2005. рок, на бокох 149-161. З оглядом же у тим запису векша часц пошвещена праве тим подійом после 2000. року, ми го ту у целосци преношимо:

Схадзка Управного одбору, 27. децембра 2012: Микола Шанта, Ксения Миячич, Еуфемия Гшвенг, председатель др Дюра Мученски, Мирон Сабадош, заменїк председателя, Злата Няради, Михайло Симунович, Олена Планчак-Сакач

Любомир Рамач

„РУСКЕ СЛОВО“ – РУСКЕ СЛОВО

Як сом постал новинар? Почал сом сотрудзовац ише у „Пионирскей заградки“, а як штредньошколец и док сом єден час робел у Дюрдьове, по одход на факултет – и у „Руским слове“, углавним зоз гумористичними прилогами. У новинох сом почал робиц як новинар 1. август 1966. року.

* * *

Закончел сом Економски факултет у Суботици 1966. року у першей генерациї. Понеже сом бул економиста, у тедишнім чаше сом могол виберац роботу, а и як стипендиста Комбинату з Руского Керестура була ми работа обезпечена. Медзитим, док сом ише студирал, руководства ше догварели же бим прешол робиц до „Руского слова“, дзе сом, ниа, остал цали роботни вик. То не значи же сом и после не могол пойсц дагдзе индзей робиц, окреме у политики, але сом остал, бо сом бул думаня же важнейше остац медзи своїма, як цо пойсц дагдзе дзе будзеш єдна обична анонимна особа.

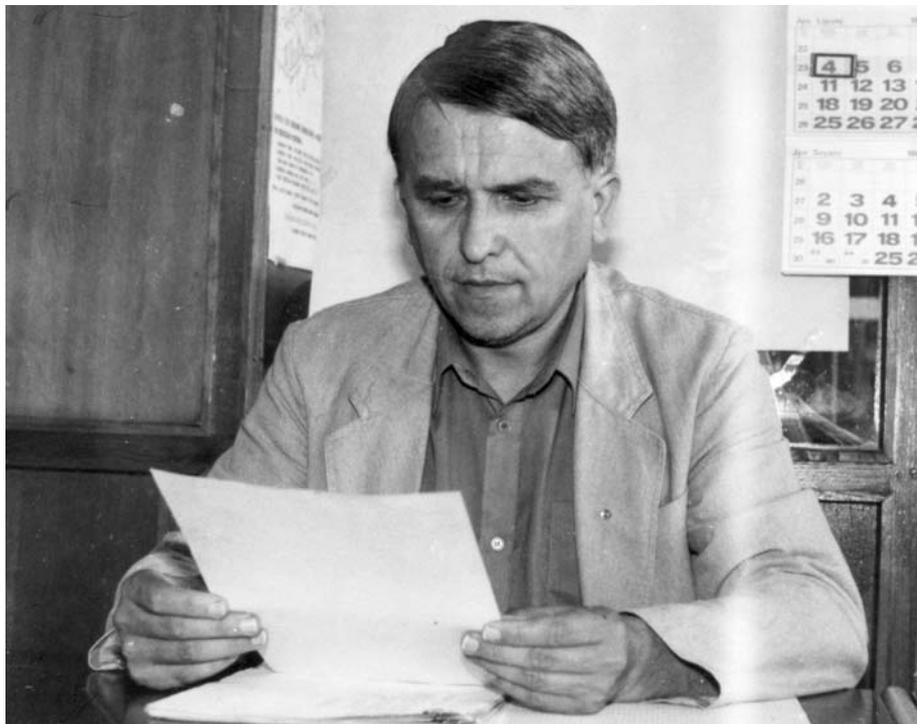
Док сом ише студирал, бул сом у Новинарскей школи при Югославянским институту за новинарство у Београдзе, зоз теди и познейше познатима новинарами тедишней Югославиї. Зо мну була и Йоска Майхерова, нешка Фа, але вона не робела у новинарстве. То ми була барз велька школа, але не и закончуюца школа, бо сом на своім оспособйованю робел цали роботни вик.

Бул сом, ведно з Иваном Терлюком и старшим Владимиром Мирком Гаднянским, предходніца „Руского слова“ у Новим Садзе, бо теди новини и други виданя ише були у Руским Керестуре. Мали зме просторїї у Уліци народних геройох 19, ведно зоз Словацами, понеже тедишне покраїнске руководство селело руски, словацки и румунски новинско-видавательни хижи до Нового Саду. Оталь зме були дописователе.

Кед зме ше 1968. року преселели до „Дневнику“, тиж сом бул у першей групи. По преселеню до нового будинку у Новим Садзе, новосадску часц „Руского слова“ творели 11 члени – директор и главни и одвичательни редактор новинох Дюра Латак, главни и одвичательни редактор часопису „Пионирска заградка“ Янко Рац, главни и одвичательни редактор часопису „Шветлосц“ и редактор издавательней діялносци Дюра Папгаргаї, новинар и подобови редактор Микола Скубан, новинар и фоторепортер Юлиан Каменїцки, новинаре Любомир Рамач, Ирина Гарди

(Ковачевич), Иван Терлюк, Иван Бесермині, обрахункови службенік Марія Гарди (Биндас) и шеф рахунководства Меланія Павлович, хтори робели у седем просторийох. И нєшка зме у тих просторийох у будинку „Дневника“ на седмим поверху.

Ту зме почали друковац новини од 1968. року – и надалей на високей преси, алє на ротациї. Понеже теди друкарня ище не була зошицким оспособена и не мала шицки руски насловни букви, знам же зме єден час видумовали наслови без наших буквох – я, ї, є, ю, щ, ь. Познейше сом тото вше приповедал тим цо не знали дац наслов свойому тексту, же ми то и так робели. Як редактор мушел сом найвещей поцагнуц. Не було ми чежко, бо сом пред тим вельо научел од Миколи Скубана Соцкия, длугорочного технїчного редактора у „Руским слове“. Вон и далей жил у Руским Керестуре, а и технїка уж була иншака, та вецей не могол робиц и на новинох. Попри тей роботи, часто сом мушел заменьовац и лектора Йовгена Чакана, док не пришла помоц од Ирини Натюковой и познейше Олени Папуговой и Олени Планчак-Сакачовой. Не було ми анї тото чежко, бо сом язык добре научел од Йовгена Чакана, а пред тим и од Миколи Кочиша, на чийо зме курси ходзели.

Любомир Рамач

Осемдзешатих рокох новини друковани на стреднє 22 бокох

Кед зме новини почали друковац у Новим Садзе, вони виходзели на 16 новинских бокох. Познейше число бокох звекшоване так же зме од 1989. року новини друковали на стреднє 22 бокох. У тим периодзе у новиних друковани и додатки „Комунист“ и делегатни гласніки зоз скупштиных Югославиї и Войводини, еден час и Нового Саду, як и други додатки и прилоги, цо не раховане до тих бокох. Знам же ше то людзом не такой так пачело, але нам то були плацени боки окреме и то нам бул додатни заробок, же би основна часц новиных могла буц така яка була. Од 1989. року пременена и техніка друкованя – тераз ше новини друкую на ровней преси (офсету). Од 1991. року новини друковани лем на 12 бокох, од 1994. року на 16 малих бокох, а од 1997. року на 32 малих бокох, цо лем 8, односно 16 вельки боки. Од першого януарского числа 2002. року пременени формат и од теди ше новини друкую на 16 вельких новинских бокох.

У „Руским слове“ ше вше вельку увагу пошвечовало языку. Ту зме були дошлїдни гоч ше досц особи пременели як лекторе: попри Йовгена Чакана, хтори робел найдлужей, то були Ирина Натюк, Мария Будински, Олена Папуга, Олена Планчак-Сакач и тераз Блаженка Хома-Цветкович. На язык у новиных вше було даяки зауваги, а найвещей же людзе не розумя, бо иншак бешедуя. Як найчастейше людзе бешедуя, видно з емисийох на радио и телевизії, а ми так не можеме писац понеже гевто пойдзе до воздуху, а язык у новиных остане навики и будзе документ як ше дараз у нас писало. Прето язык „Руского слова“ не бешедни, але литературни. Не шмело ше допуциц же би язык читачох бул правилнейши од языка новинарох.

После Миколи Скубана, як технічни редакторе на новиных ище робели и Яков Макаї, Владимир Колесар, Емил Отрупчак и тераз Любка Варга-Цвейч. Найглібши шлїд у новиных зохабел Емил Отрупчак, хтори

У тим, 2005. року – 15. юния, наполнеє ше 60 роки Новинско-видавательней установи „Руске слово“. На тот дзень 1945. року у Руским Керестуре видруковане перше число новиных „Руске слово“ и од теди ше тот дзень означує як дзень цалей установи.

През тоти роки у установи прешли и зохабели шлїди велї людзе и генерациї новинарох и других роботнікох. У 2005. року до пензиї пошли остатні роботніки хтори почали робиц ище у Руским Керестуре – одвичательни редактор новиных „Руске слово“ Любомир Рамач и кнїжководитель Мария Биндас. Тот текст настал як здогадованє и шведочене Любомира Рамача на роки од 1966, кед почали робиц у „Руским слове“.

нешка роби у „Дневнику“, а хтори новином дал єден сучасни графични випатрунок. Нешка по його драги предлужела Любка Варга-Цвеїч, зоз тим же Любомир Сопка, наш афирмовани подобви редактор и карикатуриста, вше ше найдзе кед треба помогнуц лебо заменїц.

Як фоторепортер у „Руским слове“ найдлужей бул Гавриїл Рац. Бул специфична особа и найволел кед ше го волало – народни учитель, бо почал робиц як учитель у Руским Керестуре. Вон тиж бул єдна з особох хтори вельо путовал по наших местох и познал вельо особи. Я не знам же би го дагдзе не познали. За нїм остало найвецей анегдоти: як наприклад, же знал нагнац човека най ше змиє скорей як го висликує; же знал стануц, таки яки бул високи, на карсцель, а вец кукнуц же би висликовал; поскла-няц фляшки зоз конференцийских столох же би не заваждали... Як фоторепортере єден час були и Ярослав Комбиль, донедавно председатель КПД „Карпати“ у Вербаше, и Мирослав Кетелеш, познейше афирмовани зніматель на телевизії Нови Сад, а нешка у Ческей.

Од тих особох хтори пришли з Руского Керестура до Нового Саду 2004. року остали лем я и Мария Биндас у администрації. Мам високе думанє о нашей администрації и о векшини людзох хтори у ней робели, бо од нїх барз вельо завишело яки нащивителе здобули перши и вообщє упечаток о колективе. Биндасова єдна зоз тих особох по хторих ше „Руске слово“ будзе паметац, не лем по тим же участвовала у цалей борби за пременки у „Руским слове“ 2000. року. Наша администрация була права руска и не була лем администрация. И вона служела другим за приклад. Прето нешка не можем розумиц роздумованя же би ше нашло якуш заєд-ніцку администрацию лебо агенцию. Нашо читаче и други странки любели зайсц и до нашей администрації, бо були крашне прияти, по руски ше з нїма окончело роботи...

Требало робиц професионално, а при тим не буц анї блїзко при власци

У новинох сом бул, такповесц, шицко: новинар, редактор, помощник главногo и одвичательного редактора Миколи Москаля, и главни и одвичательни редактор. Главни и одвичательни редактор новинох сом бул на три заводи. 1974-1983. року, 1987-1993. року, кед сом задзековал, и 2001-2004. року, кед сом пошол до пензії. Єден мандат – 1979-1983. року, бул сом источашне и директор. Кед нешка поздавам же кельо то роки кед сом бул руководитель, видзим же то наисце вельо и шедзиц и нїч не робиц, а дзе ище и робиц таку одвичательну роботу. Мне ше ту анї не поставя тельо питанє як сом витримал, але як ме други витримали. Бо, гоч то були, як ше нешка гвари, комунистични часи, заш лем и теди було пременки у власци, та и у новинарстве. Я шицко того витримал найбаржей прето же

зме ше сами чували а не видавали, як то робели даєдни нашо колегове з других редакційох. Иншак озда анї не могло буц, бо тедишні закони предвидзовали же зме сами виберали, лебо же зме давали предкладанє лебо думанє о особи за тоту роботу и вше було так як колектив сцел. Попри тим, моя основна девиза була – робиц свою роботу професіонално, а при тим не буц анї далеко, анї блізка при власци.

У „Руским слове“ сом порушал вецей спеціализовани додатки понеже на руским язичу и нешка и скорей не було даяки спеціализовани новини. Перше число гумористично-сатиричного додатку „Диқица“ сом сам и графично оформел и непрерывно у ней сотрудзовал по нешка. Порушал сом и додатки „Польопривреда и валал“, „Наука и техніка“ и „Дом и фамелия“, хтора тераз на други завод виходзи. Даскельо роки сом ушорйовал и пополньовал длугорочну рубрику у новинох „Шніц“.

През „Руске слово“ и у „Руским слове“ ше вше одражовало тото цо ше у дружтве случовало. Не могли зме буц з боку борби процив национализма, чарней габи, нескладаньох двох руских опційох... Нігда сом не водзел предок у тим, але сом, нажал, бул теди активно и пасивно присутни. Найбаржей ми жаль же зме у тим направели неправду спрам учителя Михайла Ковача.

Пред тим як сом почал робиц у новинох, були вецей раз меняни формат и логотип (оцисок насловних буквох и їх фарба), але кед сом бул редактор, то було лем раз. Було то у октобре 2000. року кед зме окончили пременки и претаргли зоз предходну ушорйовацку политику. Як перше, як визуалну пременку окончили зме так же зме врацели стари логотип и белаву фарбу и гу назви новинох додали прикметнік „НОВЕ“. Пременели зме и формат и врацели стари, новински формат. Новини пред тим були на малим формату, як даяки билтен, а до того пришло пре малу спрєводзку: понеже новини требали буц зменшани на 8 боки, пременєни формат – та ше достало 16 боки! Вигварка була же прєходзимє на „нюз магазин“, як кед би за таки магазин требало лем таки мали боки. За таки магазин требало вельо иншаки змисти, а за то тедишняя Редакція не була порихтана, а анї нам не бул потребни таки магазин. Познейше зме прєшли и на друкованє новинох у фарбох и так остало по тераз.

Случело ше раз же новини друковани два раз. Було то далекого 1974. року кед у першей верзиї на 1. боку була фотографія на хторей бул карани Александар Ранкович, дакедишні високи партийни и державни функционер. Теди ше таке не шмело обявиц. Прето писани писмени вияви и окончени випитованя, але прєшло без даяких пошлїдкох, бо новини не сцигли до читачох, а слику зме достали од тедишней державней агенциї Тан'юг. Тота подія ме научела же треба буц присутни кед ше новини друкую, бо новини готови аж теди кед сцигну до читачох и дотля ище вше мож дацо мянєц кед треба.

Подобну пременку зме мали и кед забити премиер Зоран Діндіч, але новини ище не були друковани. Реаговали зме на час и окончили пременки, так же зме були актуални и призначели тоту трагичну подію.

„Руске слово“ було розсаднік не лем новинарох

Под час моєй роботи у новинарстве, през Редакцию прешло вельке число новинарох. Попри тих хтори нешка робя, даєдни уж не живи – Иван Бесермині, Штефан Чакан, Штефания Ходоба, Юлиан Надь, Иван Терлюк; даєдни у пензії – Ирина Гарди–Ковачевич, Мирослав Цирба, Юлиан Пап, Юлиан Каменіцки, Славица Тамаш, Микола Кучмаш; даєдни пошли дагдзе индзей – Гавриіл Колесар, Владислав Надьмитьо, Мирон Канюх, Янко Бучко, Любомир Сопка, Любомир Медєши, Дюра Папуга, Ксения Миячич, Гелена Медєши, Владимир Горняк, Йоаким Пушкаш.

Од тих людзох окреме бим спомнул Михала Рамача, нашого вецейрочного колумнисту, хторому сом бул перши редактор и хтори зробел найвецей и афирмовал ше и звонка руского новинарства. Иван Бесермині и Гавриіл Колесар були найбліжей тому яки би требал буц редактор культурней рубрики у таких новинох, бо були и креаторе, а не лем особи хтори провадзели події у нашей култури, були активисти у култури и добри познавателе обставинох у нашей култури, людзе их познали и почитовали. Споминам и Любомира Сопку, хтори єден час робел успишне у новинарстве, Янко Бучко, хторому сом тиж бул редактор и хтори нешка добре роби

НОВИНИ НАЙКВАЛИТЕТНЕЙШИ ОСЕМДЗЕШАТИХ РОКОХ

Кед же можем оценювац новини, думам же найквалитетнейши були осемдзешатих рокох, окреме святочни и тематски числа. Теди бул найквалитетнейши кадрови состав Редакції – мали зме добрих редакторох и новинарох, пестовали шицки файти новинарских змистох, лекторе нам були за приклад... То не було чудне, бо теди и професионални стандарди були вельо висши як teraz, цо ані не було дацо окремене понеже цивилизацийни стандарди тиж були вельо висши як нешка. Найвекша „слабосц“ новинох зоз того часу була у тим же було досц политични змисти, а то було условене зоз тим же теди було вельо дружтвено-политични організації, на шицких уровньох, та шицко тото требало попровадзиц. Але, кед ше тото виключи, остало досц добри змисти, бо новини теди виходзели на вецей бокох як teraz.

Новини од октоберских пременкох 2000. року, после преходу на вельки формат и друковане у фарбох, тиж квалитетни кед ше оценює цали змист, бо teraz поставена нова концепция, з єдну визию гу хторей ше намага зоз каждим числом.

у ТВ Нови Сад, и Олену Папуга, хтора и нешка роби у „Руским слове“. Папугова не лем же була вецейрочни борец за пременки и єден з ношительох пременкох 2000. року у „Руским слове“, але и у новинарстве барз пошла напредок. Вона ма того цо особне думам же важне за новинара – зна, шме и сце, а гу тому вона барз добре позна людзох у наших местох, обставини у наших местох, людзе ю познаю, цо окреме важне за тоту роботу. Будзе барз добре кед таки особи будзе цо вецей. З ню сом скоро три роки, як зоз заменїком, ведно робел и можем повесц же ми то було найуспишнейше сотруднїцтво и же зме ше найлєпше дополньовали.

„Руске слово“ було прави розсаднїк кадрох за нашу националну культуру и вообщє дружтвено-политични живот. И сам сом бул медзи тима хтори мали и по вецей як дзешец задлужєня. За свою роботу у „Руским слове“ вецей поединци достали високи дружтвени припознаня, а новини „Руске слово“ за вкупну дїялносц достали 1970. року, з нагоди 25-рочнїци виходзєня, Орден братства и єдинства зоз стрибєрним венцом од председателя Републики.

Од директора и главного и одвичательного редактора по новинара початнїка

Директор сом бул 1979-1987. року. Теди директоре не мали таку власц як тераз. Вони були баржей организаторе и координаторе, а одлуки приношєли роботнїцки совити и збори роботнїкох. Важну улогу мали и партийни организациї.

У тим чаше зме дїловали у стабилних условийох. Порядне виходзєли шицки виданя. Були заняти коло 40 особи, примали зме младих людзох, мали зме добри особни доходки, єдна часц занятих достали кварталї, други доставали кредити за кварталї, путовали зме по Европи... У тим чаше зме почали активносц и на обезпечованю власних просторийох у Новим Садзе, але до конечней реализациї пришло аж 1988. року, кед купени єден

РАЗ У ИСТОРИЇ – ДНЬОВО НОВИНИ

Новини вше виходзєли раз на тидзєнь, окрем у даскелїх нагодах, кед за державни швета виходзєли як двочисла. Медзитим, и теди читаче не були очкодовани, бо тоти числа були на вецей бокох, зоз квалитетними и интересантними темами.

У историї ше раз трафєло же новини виходзєли як дньово новини. Було то 1980. року кед ше пририхтовало означованє 35-рочнїци новинох, з нагоди шмерци тедишнього председателя Йосипа Броза Тита. Новини виходзєли кажди дзєнь од 5. до 9. мая. Сами зме их и розношєли.

квартира од 127 квадрати у Футожскей улїци 2, хтори адаптовани до канцеларийох и хтори нешка видаваме, бо у медзичаше число занятих зменшане. З нагоди означованя 40-рочнїци, 1985. року достали зме найвисше дружтвене припознанє – Награду ошлебодзена Войводини.

Директор сом постал баржей, як ше то теди гварело, по задатку як по дзеки (робел сом источашне и правни, економско-плански роботи, водзел сом народну одбрану и дружтвену самозащиту, кед зме не мали условия за таки роботни места). Єден мандат сом бул источашне и главни и одвичательни редактор, але сом нїгда не престал писац. Так сом отримал кондицию и не було ми чежко буц и новинар кед сом задзековал як главни и одвичательни редактор, кед за директора привели Наталию Дудаш. Теди сом ше пошвецел родному Дюрдьову; Господїнцом и општини Жабель, хтори пред тим и после того не були лепше заступени у новинох. За мну зоз того часу у новинох остали коло 130 портрети познатих Руснацох – академикох, професорох, дохторох и докторох, культурних роботнїкох, спортистох... Велї ше першираз зявели у новинох. Написал сом три фельтони у 39 предлуженьох, писал сом и други тексти до новинох, та и таки хтори ридко пестовани у новинох. Теди сом написал и кнїжку „Культурни живот Руснацох у Дюрдьове 1900-2000“. Видзи ше ми же ме людзе праве теди найлепше упознали, лепше и як кед сом бул директор и одвичательни редактор.

Скорейчасови одход до пензиї

Мой скорейчасови одход до пензиї спричинели два ствари: нарушене здраве, бо новинарство немилосердне гу тим хтори ше му цали пошвеца, и неясна перспектива „Руского слова“ после пременкох до хторих пришло после преношеня сновательних правох зоз Скупштини АП Войводини на Национални совет Руснацох, хтора ше не уклопйовала до моеї визиї новинох.

Як цо познате, Скупштина АПВ 29. юния 2004. року пренесла, углавним зоз гласами Демократичней странки и Союзу войводянских Мадярох, сновательни права: за одлуку гласал 51 посланїк, 23 були процив и 6 стримани (од 120 посланїкох), а таке гласанє було резултат скорейшей догварки медзи тима двома странками о коалициї за виберанки председателя Републики. Национални совет Руснацох, гоч у задзекованю, 17. юлия принесол Одлуку о снованю НВУ „Руске слово“ и Одлуку о вибераню Управного и Надпатраюцого одбору НВУ „Руске слово“, без членох з „Руского слова“. Колектив и Управни одбор ше и скорей преношеня сновательних правох зоз тим не складали, але предкладали най ше не понагля док ше шицки тоти питаня законски не регулюю. Понеже ше креатором того ришеня, медзи хторима бул єден з главних – тедишнї покраїнски

секретар за інформації і председатель Национального совиту Руснацох Рафаил Русковски, барз понагляло, вироятне пре наиходзаци виберанки и „загрожени“ групни и поєдинєчни интереси, тота активносц предлужена и на концу – закончена з одлуку Синдиката же би ше 26. юлия ступело до штрайку и Штрайкацкогo одбору – же би штрайк почал 31. юлия, а же будзе креативно роботни. Медзитим, у чаше медзи заказованьом и початком штрайку посцигнути одредзени политични догварки о витворйованю вимаганьох Штрайкацкогo одбору, так же Синдикат 28. юлия принесол одлуку най ше причека зоз початком штрайку – же би ше видзело чи ше бидзе витворйовац тото цо догварене. На тот завод тужба компетентному суду процив Национального совиту и представка за оцену уставносци и законїтосци Уставному суду Сербїї, поднешена 9. юлия, не поцагнута. Тота борба и далєй предлужена и интензивована, окреме кед предлужени активносци на вибераню нового Национального совиту, а до ней ше уключели и нашо найпознатши интелектуалци.

Гоч сом теди бул на хорованю, у тих активносцох сом участвовал кельо сом могол. Медзитим, шицко тото сом потримовал, бо сом думал же то источашне и одбрана того цо сом и сам зробел у „Руским слове“ за вецей як 38 роки роботи.

ВЕЦЕЙРОЧНА БОРБА

Не мож повесц же зме вше и у шицким були єдинствени, але таки подзелени як кед приведзена за директора Наталия Дудаш 1993. року, нїгда зме не були. Були то часи кед ше почало раховац же у „Руским слове“ од теди шицко почина. Остало запаметане зоз того часу же комплети пред тим видатих кнїжкох предавани як папер на подпальку.

Теди сом бул главни и одвичательни редактор новинох, та сом о даяки мешац задзековал понеже сом видзел же сом з ню не годзен робиц, бо сом не прилапйовал буц ей слуга... Капка хтора преляла полни погар було посланє на „плацене одсуство“ Марїї Биндас, Меланїї Римар, Славици Надь, Александра Паланчанина, Олени Папуга, Владислава Дудаша, Владислава Надьмитя, Михала Варги и Олени Планчак-Сакач 1993. року, за чийо посланє сом нїби дал согласносц, цо було предвидзене зоз законом.

Медзитим, анї ми не остали длужни. Скоро цали час, до 2000. року, водзели зме борбу процив ей политики. Не вельо зме могли зробиц понеже средства информованя були у власци ЮЛ-а, а вона була у руководстве тей странки. Пре тоту нашу борбу були зме понїжовани, карани, зневажовани, послани на плацени одпочивок, дахто и роботу страцел... Шицко лєм прето же зме мали своєю думанє, же зме не прилапйовали же политика ЮЛ-а и Рускей матки муша буц и политика „Руского слова“, у чийо руководстве вона була, и нїч инше не приповедала.

ВИЗИЯ „РУСКОГО СЛОВА“

Тото цо найважнейше цо остава за мну то виградзена визия „Руского слова“, односно длугорочна програма, до хторей сом дошол през тоти роки роботи у новинарстве. Без того не може ані єден руководитель, без огляду хтору роботу робел. Тота визия то не даяки нереални далески сон, але як гевта гвизда до хторей караван у пустині нігда не сцигне, але хтора го одведзе до найблізшей оази.

То штири ствари, перши раз формовани у новей концепції новиных после октоберских пременкох 2000. року:

- * же „Руске слово“ не лєм новини по руски, але у правим смислу руски новини;
- * же „Руске слово“ не дньово новини хтори виходза раз на тидзень, але у правим смислу тижньово новини;
- * же „Руске слово“ новини зоз живота – за живот;
- * же „Руске слово“ таки новини у хторих ше пестую шицки три функції – информативну, едукативну и рекреативну.

У 2002, 2003. и 2004. року тото и практично доказоване як би мало випатрац. Чи ше то будзе и далей робиц на тим, то уж не завиши одо мнє.“

Прешлосц була лєм инспирация за тераашньосц и будучносц

И цо повесц на концу? Наздавам ше же тото мойо здогадованє не будзе похопене як оплакованє прешлосци. У прешлосци и зоз прешлосци сом нігда не жил, але сом ю ані не сцрал, як то пробоване дзевездешатих рокох. За мнє прешлосц була лєм инспирация за тераашньосц и будучносц. Вше сом бул за то же би ше ишло напредок, за цошка нове. Аж и теди кед требало превжац и ризик, як цо то було 9. октобра 2000. року, кед зме окончели пременки у „Руским слове“ лєм даскельо дні як окончени 5. октобра пременки у держави, бо ше не знало цо и як будзе ані ютре, а не ище познейше, та и кед зме окончовали и други пременки, кед сом не мал даяку векшу потримовку. Окрем тей шмелосци ризикованя, понукнул сом и свою визию, без чого нет рушаня напредок. Тота визия ме водзела до остатнього дня редакторования.

Значи, у живоце новинарство було мойо главне опредзелене и моя любов. Кед же дацо зоз того цо сом спомнул, а и тото цо сом призабул, останє запаметане зоз того часу, будзем задовольни зоз тим цо сом зробел як новинар и руководитель у „Руским слове“.

V.

„РУСКЕ СЛОВО“ ПОСЛЕ ПОЛИТИЧНИХ ПРЕМЕНКОХ У ДЕРЖАВИ (2000–2018)

Зоз по тераз винешеного мож заключиц же ше обставини у Установи у добрей мири нормализовали, та на ей чоло пришли нови людзе по розписаним конкурсу и у складзе зоз важацима новима законскима предписанями. На чоло Установи избрани Владимир Паланчанин, а на чоло Редакції „Руского слова“ избрана Елена Перкович, обидвойо з високу школску приготовку и вецейрочним искуством на подобних роботах.

Як руководитель Владимир Паланчанин бул потримовка шицким иницијативом котри подзвиговали угляд и zlepшовали статус НВУ „Руске слово“. Вон, як пише редакторка Елена Перкович, подписал контракт о хаснованю дїловного простору у будинку „Дневника“ на 99 роки, цо у транзиційних часох була значна сигурносц за Установу. Под час його мандата новини „Руске слово“ доставаю колорово боки, а дзедински часопис „Заградка“ комплетно виходзи у фарбох. Младежски часопис „МАК“ виходзи порядне, „Шветлосц“ достава нови дизайн, а Редакция видавательней дїялносци звекшала число насловов. Як руководитель, або коавтор, подписал вецей проекти котри допомогли технологійним и професійним иновацийом, з чим НВУ „Руске слово“ здобула високу позицію при оценьованю подобних установов. На жаль, Владимир Паланчанин ше похорел и 2010. року несподзивано умар.

Здогадујоци ше свойого руководзєня з Редакцию новинох „Руске слово“, Елена Перкович у часопису „Шветлосц“ ч. 4/2018, медзи иншим, написала и тото:

„У чаше кед сом прилапела понукнуце же бим була главна редакторка „Руского слова“ (април 2005) була сом свидома шицкого горе написаного. Наймоцнейше чувство було обаванє чи я будзем схопна водзиц редакцию друкованого медия з оглядом же я радийска новинарка и новинарка дньовей преси. Преламало у мнє сознанє же директор НВУ „Руске слово“ будзе Владимир Паланчанин, правдиви интелектуалец, потвердзени новинар и длугорочни редактор Рускей редакції РНС. Гу тому, вязали нас закончени студиї филозофії у Београдзе, заеднїцке одрастанє на вербаским асфалту у рокох и у милеу єдного перспективного, отвореного и мул-

тиєтнічного городу. Вон бул наймоцнейша потримовка редакції новинох. Його схопносц як директора, насампредз була у тим же ше ані раз не мишал до роботи редакції, нігда не гварел же дацо не може, а його широке образованє и креативносц були у служби усовершованя и финализованя идейох котри предкладала редакция новинох. Робело ше без обтерхованя у єдней файти креативней шлебоди. Нормално, хто сцел и хто то похопел. Углавним, була то теди интересантна комбинация чолних особох у Установи. Обидвойо зме не мали ані єден дзень роботного искуства у „Руским слове”, обидвойо зоз Вербасу, обидвойо зме мали коректну потримовку Национального совиту Руснацох. Думам же у ситуації кед ше змириовали тензії коло преношеня сновательних правох Установи зоз Покраїни на Национални совет ми двойо були солидни вибор, бо зме не мали ніяки конфликти по тим питаню зоз Националним советом (не значи же их познейше не було). Нам двоїм остало ришиц стандартни отворени питаня руско-українских одношеньох, але ше и то пошвидко „заварло”, кед ше похопело же за каждую опцию єст простора у новинох у складзе хто кельо активни. (...)

Перши даскельо мешаца сом анализовала цо вименїц, як злепшац. Ніч сом не сцела на швидко и без дзеки и думаня редакції. Мой фокус бул унапрямени на субтилне менянє лепези новинарских темох и новинарского виразу. Инсистовала сом на провадзєню политики подїйох котри вязани за статус и положєне меншинох и за теми котри не препознаваю векшински медиї, а на специфични способ дотикаю ше Руснацох як гражданох Сербії. Нажаль, з початку сом ше як редакторка не

Часц колектива Руского слова 2005. року, на прєслави 60-рочніци у Студию М

преславела, бо редакція не мала кадри котри би були спеціалізовані за такі теми, але понеже я не одуствала, при дзепоедних новинарох розвил ше нерв за тоті теми (нешка „Руске” ма респектабилні кадри за меншинску политику). Уложели зме ведно труд же би ше писало кратші тексти. Дзекеди цала редакція участвовала у гледаню инвентивного, духовитого або сензационального наслову. Єдина млада новинарка у редакції, Александра Корпаш нар. Дудаш, з часу на час розбивала доминацію руралних и традициональних темох. Зявел ше у тот час и млади Ваня Дула, есеїста високого формату, Мирон Джуња, майстор мини есею. Атмосфера котру и як директор и як позарядово образована особа пестовал Владимир Паланчанин почала врацац інтелектуалну елиту до „Руского слова” цо ожило и змоцнело творчу енергию цалей Установи. (...)

Були зме медзи першими меншинскимі новинами котри мали окремени проекти. Почали зме зоз мини серіялом *Европска дилижанса*, а закончили зоз дньово інформативну агенцію Рутенпрес. Агенційне інформоване була велька спокуса за екипу котра на себе прилапела кажди дзень (односно, кажди вечар) понукнуц інформації насампредз руским медійом, а вец и другим заинтересованим Руснацом у цалим швеці. Заш мушим спомнуц потримовку директора Владимира Паланчанина, як и екипу котру творели Мирослав Силаді, веб-оператер и новинаре Силвестер Дорокгази, Мартица Тамаш, Михайло Зазуляк, Марія Афіч, Ксенія Палатинус, Александра Корпаш нар. Дудаш, Таня Салонтаї, єден час и Олена Папуга и редакторка Єлена Перкович.

Тот креативни „набой” котри бул очивисни у цалей Установи звекшал професійни амбиції и вимагал нови приступ гу технічному пририхтованю новинох. Редакція 2006. року почала комплетно правіц новини зоз своїма моцями (без технічної помощи „Дневника”). Спочатку то було напарте, але ше технологию швидко звладало, цо було вельке олегчане и за новинарох и редакторох. За тот значни момент у розвою новинох заслуги припадаю Любки Цвеїч, Вероники Вуячич и Танї Салонтаї.“

Закончуюци своєю здогадованя, бувша главна и одвичательна редакторка заключує:

„Зоз дистанци од скоро дзешец роки мам упечаток же ше у чаше од 2005. по 2009. рок будовал своєродни фундамент за тото цо нешка „Руске слово” и цо будзе у будучносци. Нешка ма формат котри нагадує же би паперово новини требали прероснуц до тижньовніку котри би обявйовал авторски тексти, ма Рутенпрес котри ма технічни (а цо ище важнейше), кадровски капацитет и заинтересовану публику, же би превжал улогу комплетного и комплексного дньового інформованя у дигиталней технології, а тот хвилька не так далеко.“

У 2009/10. року приходзи до пременки на главних руководзацих функцийох у НВУ „Руске слово“. На чоло Установи на конкурсу вибрана и поставена потедишня новинарка Мартица Тамаш, а на место главного

и одвичательного редактора, тиж по конкурсу, вибрали и меновани новинар Дюра Винаї.

При концу свойого другого мандата (2010-2018) Мартица Тамаш детально описала период у котрим була на чолє Установи и обявела у часопису „Шветлосц“ ч. 4/2018 (боки 619-627) под насловом „Чуваме и унапредзуєме свойо“. Тот ей напис ту подаваме у дакус скраченей форми:

„Як директорка НВУ „Руске слово“ и у першим (2010-2014) и у другим мандату (2014-2018) робела сом у двох напрамох, на финансийним стабилизованю и на оптимальним розвою виданьох Установи у актуальных околностях. Шицок достати пенеж похасновани строго наменски, вкупна діловна политика унапрямена на подзвигованє и отримованє квалитета шицких виданьох, а у значней мири унапредзени технічни условия за роботу. (...)

„Руске слово“ водзаца институция хтора чува руски язык и культуру, националну свідомосц и идентитет Руснацох у Войводини, Републики Сербії и споза границьох, през новини и часописи хтори маю информативни и едукативни змисти и змисти за розвагу; а окреме през уметніцку литературу, хтора ношаци слуп у очуваню национального идентитета Руснацох на тих просторох. (...)

Снователь НВУ „Руске слово“ од 2004. року Национални совет русской националней меншини, а діялносц з векшей часци, коло 80 одсто, финансиує Покраїнски секретарият за культуру, явне информованє и одношенє з вирским заедніцами. (...)

Установа од Покраїнского секретарияту за культуру, явне информованє и одношенє з вирским заедніцами достава средства, порядни мешачни субвенції за видаванє тижньових новинох „Руске слово“ и часописох „Заградка“ и „МАК“, а видаванє часописа „Шветлосц“ и кнїжкох финансиує ше преїг участвованя на конкурсох з проєктами. (...)

Владика кир Георгий Джуджар нащивел „Руске слово“ 8. септембра 2006. року

Финансийна стабилносц

У моім першым мандату окончованя функції директора (2010-2014) вельо зробене на финансовой стабилносци Установи. Діловней банки вращени кредит од 3,6 милиони, хтори ше скорей мойого приходу на функцію директора хасновало за виплацоване плаци. У 2010, 2011, 2012. и 2013. року обявени кніжки з видавательних планах за 2008, 2009. и 2010. рок, за хтори подписани контракти, достати и потрошени средства, а на основи допущеня финансиера, хтори „Рускому слову” предлужел термин за оправдоване тих видавательних проєктох, так же обявена каждая кніжка з тих видавательних планах.

У предходним периодзе, а окреме под час 2016. и 2017. року, кед субвенция хтору Установа достава од Покраїнского секретарияту зменшана за 10 одсто, пре стабилне функционоване уведзени мири шпорования, зоз чим зменшани шицки трошки. (...)

У таких финансовойных условийох, и з оглядом на число занятых, не було можлівосци за звекшане заробкох занятых. На заробки ше од 1. новембра 2014. року применюе Закон о дочасовим одредзованю оснвох за обраховйоване и виплацоване плацох, односно заробкох и других стаємних приманьох при хасновательох явних средствох. (...)

У 2018. року, кед субвенция Покраїнского секретарияту за культуру, явне информоване и одношене з вирским заедніцами за новини „Руске слово” и часописи за дзеци „Заградка” и за младих „МАК” звекшана за 5 одсто (...), функционоване Установи вошло до стабилнейшей фази. (...)

Финансоване агенції „Рутенпрес” и Сайта *www.ruskeslovo.com*

Агенция „Рутенпрес” роби од мая 2006. року и лем 8 мешаца ей робота у векшей часци була финансовойно закрыта преїг проєкта. Од 2012. року у значней мири ше ришуе финансоване агенції „Рутенпрес”. Роботу „Рутенпресу” софинансую Национални совет русской национальной меншини, Месна заедніца Руски Керестур и ЯМУ РТВ Войводини. Сайт НВУ „Руске слово” направени як проєкт 2008. року, и тєраз є у функції предстваяня шицких виданьох Установи. (...)

Масток Установи

У просторийох НВУ „Руске слово” у Футожскей 2 ше од 2011. року находзи Завод за культуру войводянских Руснацох. Значне же зоз закладаньом Национального совету 2011. року обезпечени пенєж зоз хторим адаптовани просторії Новинско-видавательней установи „Руске слово” у Футожскей 2 у Новим Садзе, за потреби роботи Завода за культуру войводянских Руснацох. Средства за адаптацию простору, ведно зоз проєктну документацию и фаховим надпатраньом у суми од 3.279.071,58 динари обезпечени од

Покраїнського секретаріята за культуру и явне інформованє и Заводу су уступени на основи контракта, на 164 (сто шейдзешат штири) мешацї, односно 13 (тринац) роки и 8 (осем) мешацї, рушаюци од 1. юнїя 2011. року, так же Завод од теди плацел режийни трошки, а мешачну кварталїну ше ришовало як компензацию за инвестованє до адаптованя просторийох.

У двох мандатох як директорка НВУ „Руске слово” на три заводи порушала сом поступок уписованя власносци над діловними просториями Дописовательства НВУ „Руске слово” у Руским Керестуре поверхносци 117,66 м² на Новинско-видавательну установу „Руске слово” з Нового Саду, на основи контракта зоз 1978. року о участвованю у финансваню вибудови того будинка. Управни будинок Друкарнї, у хторим роби Дописовательство НВУ „Руске слово”, направени без неабходней документациї, безправно, и гоч ше хаснує од 1978. року, не могло ше у Катастру уписац власносц. По двох законах у тим периодзе актуалних о легализациї не могло ше ніч зробиц, але аж по Закону о озаконєню безправно подзвигнутих обектох зоз 2015. року. Патрела сом поробиц шицко цо завиши од НВУ „Руске слово”.

У Суду у Кули, 26. децембра 2013. року директорка приватного підприємства Привредне дружтво Друкарня „Руске слово” з Руского Керестура Александра Хома и директорка НВУ „Руске слово” зоз Нового Саду Мартица Тамаш подписали Анекс число 1. Контракта о участвованю у инвестованю діловного будинка у Руским Керестуре (1978. року) и утвердзованя права власносци над діловними просториями у вибудованим діловним будинку. Зоз тим Анексом, Привредне дружтво Друкарня „Руске слово” з Руского Керестура – векшински власнік будинка у хторим ше находита просторїї Дописовательства НВУ „Руске слово” у Руским Керестуре,

Члени Редакції „Руского слова” Владимир Медєши, Вероника Вуячич, Михайло Симунович и Мирон Горняк Кухар на терену з колеґами зоз керестурского Дописовательства, Марию Афич и Михайлом Зазуляком

Новинско-видавательней установи „Руске слово” з Нового Саду припознали право власности над штирома просториями, поверхносци 117,66 м2, як и право хаснованя конку и санитарних просторийох.

Барз важне и добре за НВУ же терашні власніки будинкох Друкарні, Привредне дружтво „Руске слово”, хтори ю купели у поступку приватизациї, лем на основи документа же НВУ „Руске слово” з Нового Саду 1978. року участвовала у финансваню вибудови управного будинка зоз кредитними средствами, на мою иницијативу и погледоване, подписали *Анекс контракту о участвованю у инвестованю будованя діловного будинка Друкарні „Руске слово” у Руским Керестуре и утвердзованю права власности над діловними просториями у нововибудованим діловним будинку.*

На основи того Анексу контракта, 30. децембра 2013. року у Катастру у Кули порушани поступок укніжованя простору на НВУ, хтори тераз при концу. Легализация того будинку у Одзеленю за урбанизем у Кули Републичного геодетного заводу, по актуалним Закону о озаконеню, при концу. НВУ „Руске слово”, ведно зоз векшинским власніком обекту, срозмирно своєї поверхносци, финансвала Проект за озаконене и после доставаня Ришєня о легализациї обекта, НВУ „Руске слово” з Нового Саду упише тоти просториї, поверхносци од 117,66 м2, на своєю мєно. Од 1978. року, аж з подписованьом Анексу 2013. року и уходзеньом до поступка легализациї будинка, направени условия же би ше НВУ „Руске слово” уписала у Катастру як законски власнік просторийох Дописовательства.

Гаражне место НВУ, хторе ше находзи у будинку Авто-мото союзу (АМС) на Булевару ошлебодзєня 131 у Новим Садзе и „Руске слово” го плаци 900 динари на мешац, видате под кирию од 1. мая 2011. року за 2 000 динари на мешац.

Модернизованє виданьох и представянє Установи

(...) Нєшкайши формат новинох „Руске слово” розвил ше зоз формата и концепциї специјалних додаткох новином з 2012, 2013. и 2014. року. Тоти проекти порихтани по моєй идеї и иницијативи, зоз участвованьом и значну потримовку за тот проект заинтересованих новинарох и редакторох занятих у Установи и зоз финансијну потримовку Управи за культуру Городу Нового Саду.

Специјални числа новинох рихтани 2012, 2013. и 2014. року за Националне швето Руснацох, на малим А4 формату и на квалитетним кунсдруку паперу и то бул увод до преходу зоз традиційно велького формату тижньових новинох „Руске слово”, хтори од 1945. виходзели на ЦЗ формату и новинским паперу, на мали А4 формат. Поступне, з ангажованьом одвичательного редактора и редакциї, новини достали концепцију магазина. (...)

Иновациї зробени и у часопису „МАК”, од 2015. року преходзи на нови квалитетнейши папер, а од 2016. року место 6 двочислох, обявює ше 12

Перше число новинок „Руске слово” з новим концептом як тижньови колор часопис-магазин вишло 13. юния 2014. року на 90-рочніцу друкованого новинарскогo слова по руски

числа часописа „МАК”, од того осем числа на 24 бокох и два двочисла на 28 боки, за юний/юлий и август/септембер. „МАК” прешол на квалитетнейши папер у фарби и концепційно є присподобени тим младшим генерациейом од 13, 14 и 15 по 30 роки, место, як скорей цо бул, за генераций по 40 роки.

Од септембра 2017. року инвестоване до осучасньованя випатрунка часописа „Заградка”, хтори иншак уж децениями важи за найквалитетнейши часопис за дзеци у жеми, а окреме медзи часописами на языкох националних меншинох.

Свою діялносц НВУ „Руске слово” представляла каждого року на саймох и манифестацийох и то: на Салону кніжкох хтори у марцу на Новосадским сайме организує Покраїнски секретарият за образование, предписаня, управу и национални меншини – национални заєдніци, на Медзинародним сайме кніжкох у Београдзе, на манифестацийі *Good story* „У библиотеки на Штранду” у Новим Садзе, на Сайме рускей привреди у рамикох Фестивала „Червена ружа” у Руским Керестуре.

У сали НВУ „Дневик” 15. юния 2012. року преславени ювилеї НВУ „Руске слово”: 65 роки часописа за дзеци „Заградка”, 60 роки часописа за литературу, культуру и уметносц „Шветлосц” и 40 роки часописа за младих „МАК”. У голу Покраїнскей влади АПВ 15. юния 2014. року НВУ „Руске

слово” означала 90 роки друкованого інформованя на руским языку („Руски новини”), 50 роки „Литературного слова” и представени нови формат новинох „Руске слово”. НВУ „Руске слово” 15. юния 2015. року у Студию „М” ЯМУ РТВ організувала святочну академію з нагоди 70 рокох новинох „Руске слово”. З тей нагоди, першираз у історії НВУ „Руске слово” додзелени новинарски награди, хтори достали: Михайло Симунович – за доприношенє квалитету и розвою новинох „Руске слово”, Михайло Зазуляк – за найактивнейше інформованє зоз терену и дньове інформованє и Славица Фейса – за рубрику у новинох „Руске слово”. Награду за найвреднейшого вонкашнього сотрудніка старшей генерації достал длугорочни новинар, редактор и директор НВУ „Руске слово” Дюра Латяк и Сенка Надь – награду за найвреднейшого вонкашнього сотрудніка младшей генерації.

Людски ресурси

(...) У НВУ „Руске слово” на неодредзени час у 2018. року заняти 24 особи, з тим же едно роботне место мирує, т. є. на нїм роби замена. На дочасових роботах и по контрактох о ділу, углавним за роботу розношованя новинох, робя 12 особи. Рочно ше за авторске діло писаня новинарских прилогах за новини и часописи або литературних ділох за кнїжки ангажує вецей як 120 особи и им ше виплацує авторски гонорар. Наприклад, у 2016. року виплацени гонорари по вкупно 126 контрактох, а у 2018. року того число зменшане на коло 70 особи.

Же бизме були порихтани на иновациї хтори приноши час, 2014. року шейсц заняти у „Руским слове” закончую курс зоз веб-новинарства, хтори організувало Здруженє новинарох Сербії. У 2014, 2015. и 2017. року організувани вецейдньово едукації занятих зоз сучасного новинарства, у сотруд-

Зоз означованя 70-рочніци у Студию М, 15. юния 2015. року: Дюра Винаї, Ирина Гарди-Ковачевич, Мартица Тамаш, Микола Шанта и Елена Перкович

ніцтве Новинарской асоціяції Руснацох – НАР зоз Новосадску новинарську школу и Одсеком за медийни студії Филозофского факултета у Новим Садзе. Заняти зоз администрації закончили вецей курси зоз обласци кніжководительства, за потреби лиценци и зоз обласци Закона о явних набавкох, по хторим „Руске слово”, як хаснователь явних средствох, ма обовязку робиц.

Стратегийни цель – змощновац квалитет информованя и видавательства на руским язикау

НВУ „Руске слово” найкредибилнейша медийна и видавательна хижа Руснацох у швецe, ей діялносц у функції информованя и видавательства, а длугорочно очуваня язика, култури и национального ества Руснацох.

Спрам того цо зарисоване у Националней стратегії Руснацох у Републики Сербії 2013-2020. рок, у обласци информованя, НВУ „Руске слово” сполнела шицки заплановани цилї, окрем тих цо ше одноша на уписоване власносци над просториями Дописовательства у Руским Керестуре, але и то ше приводзи гу концу. Остава за далей стратегийни цель и плановане намагане НВУ „Руске слово” – змощновац квалитет информованя и видавательства на руским язикау, котре ше реализує операючи ше на богату традицию информованя и видавательства на руским язикау. (...)

Од 1993. року по нешкайши дні руководзаци состав НВУ „Руске слово“ випатра так:

1. Директоре (1993–2020)

Наталия Дудаш (1993–2000)
Микола Шанта як о. д. (2000–2001)
Микола Шанта (2001–2005)
Владимир Паланчанин (2005–2010)
Мартица Тамаш (2010–2018)
Др Борис Варга (2018)

2. Главни и одвичательни редакторе новинох „Руске слово“ (1993–2020)

Любомир Рамач (1987–1993)
Юлиян Каменїцки о. д. 1993–1998
Мр Гелена Медєши (1998–2000)
Любомир Рамач як о. д. (2000–2001)
Любомир Рамач (2001–2005)
Єлена Перкович (2005–2009)
Дюра Винаї (2009–2013)
Др Борис Варга (2013–2017)
Иван Сабадош (2017)

VI.

НВУ „РУСКЕ СЛОВО“ У РЕПУБЛИКИ СЕРБИЈИ

Иван Сабадош

„РУСКЕ СЛОВО“ НЕШКА И ЈУТРЕ

Тижњовни глашник по руски „Руске слово“ нешка шлїдзи редакторску политику хтора ше розвива од октобра 2013. року и концепт яки настал з преходом новинох на магазински формат з нагоди їх 70-рочници штредком 2015. року. Тоту вельку пременуку, розпочал тедишнї главни одвичательни редактор др Борис Варга з потримовку тедишней директорки Установи Мартици Тамаш, а чежко же би ше то удало без ентузијазму редакторох Михайла Симуновича, Любомира Сопки, и покойного Михайла Зазуляка. Чесц и задовољство було робиц з такима колегами. Треба медзитим визначиц же члени редакциї хтори нешка правя и ушорюю „Руске слово“, и попри шицких пременкох и иновацијох хтори запровадзени, на розуме насампредз маю же як настали, одкаль виключкали и цо нашо новини знача за руску заедницу у Републики Сербии – нашо колективне и тирваце явне добро, жвератко нашого ествованя на тим просторе, хторе нас провадзи остатнї 80, а заправо 100 роки. Традиция глїбоко укоренена у „Руским слове“, бо и воно нерозлучна часц теј традициї. Медзитим, окаменена традиция хтора ше не меня и не превипитуе, не ма перспективу. Прето пременки хтори реинтерпретую и ошвижую традицију неоходни з часу на час. Прето и того цо ми нешка робиме не конечне, анї не остатне цо ше у „Руским“ меня, лем є затераз найновше.

Понеже штредком другей децениї 21. вику основни напрямки поставени, дефиновани формат и форма публикациї, шлїдзел период трансформованя и осучашньованя „Руского слова“, насампредз фокусоване редакторскеј политики на змисти хтори ше публикую, а хтори и тераз тирва. Намира же би ше новини консолидовали и далей еволуовали до модерного друштвеного и фамелийного магазина намененого широкому пасму читательох по руски. Гу тому цилю нешка идзе „Руске слово“, а прешвечени сом же добру часц драги уж прешло.

* * *

Як глашнік меншинской национальной заедніці, „Руске слово” попри основних задатках конвенційного медия – информовац, едуковац и по-пункнуц розвагу, ма ише еден сущни задаток, а то чувац и розвивац язык, национални идентитет, свідомосц и чувство припадносци рускей национальной заедніці. У тей мисії, „Руске слово” промовуе и афирмуе колективни национални интереси, артикуловани през роботу Национального совиту Руснацох и других актерох руского национального живота, хтори обзнанени у важацей Национальной стратегії Руснацох.

Необходне, медзитим, визначиц же одвичательносц и обовязка медия же би у тим нігда и ні на яки способ не потупйовал людске и гражданске право поединца же би ше о тих питаньох вияшнел индивидуално и з власну дзеку. Тиж, без огляду же „Руске слово” пошвещене заедніцкому задатку як и шицки други институції культурней автономії, здружєня и други актере руского национального живота, а то злепшанє положєня рускей национальной заедніці у АП Войводини и Републики Сербії, „Руске слово” ше у роботі на першим месце водзи зоз законским предписанями з медийней сфери, и професийними и етичними стандардами хтори одредзени з новинарским кодексом.

Процеси саморегулованя „Руского слова”, розпочати у предходних роках, резултовали з прилапйованьом Интерного етичного кодекса медзи НВУ „Руске слово” и Национальным советом Руснацох як снователя, цо

Вишло нове число новинох! Иван Сабашош, главни и одвичательни редактор новинох, Блажена Хома Цветкович, язични редактор, Ясмина Дюранін, веб редакторка и Таня Салонтаї, графична дизайнерка

потераз пионирске подняце на меншинскей медийней сцени у нашей жеми, и потвердзене же запровадзени правила и стандарди и надалей треба дошлїдно почитовац.

Як глашнїк хтори ше, по началох явного интересу у обласци информования на меншинских языкох, дотирує з державного бюджету, „Руске слово” не комерциални медий и не завиши од условийох на медийним тарговищу. То значи же ше може унапрямиц на широки спектер дружтвено значних темох хтори не у фокусу общей явности. У рамикох рускей заєднїци, увагу прето пошвецує и темом хтори ше дотикаю лем узкоспецифичних цильних групох по рижних критериюмох як цо возрастни, професийни, идеологийни, териториялни и други.

Конкретно, „Руске слово” ма шлебоду и обовязку саме утвердзовац власни информативни праг, односно акцентовац теми, феномени и зявєня хтори од явного интереса за припаднїкох рускей националней заєднїци, а не интересантни су медийом хтори наменени общей популяції. Источашне, общедружтвени теми ше спатра през призму руского национального интересу. Нєшка „Руске слово” конциповане як медий хтори промовує вредности гражданского дружтва з окрему сензибилноску за руски интереси, традицию и культуру. Начални принцип того опредзелєня и редакторскей политики мож дефиновац як „Руснаци у сучасним швецє” и по особним прешвечєню, найлепша є охрана од асимилованя, а з другого боку автогетоизованя припаднїкох рускей националней заєднїци.

Попри добрих контактох и коректних одношеньох з институциями культурней автономїи Руснацох и другима рускими медиями, локалними самоуправами дзе жию Руснаци и у покраїнских институцийох, главни партнєре у витворєню такого концепту „Руского слова” були и буду организациї цивилного дружтва, як и независни фахово новинарски асоциациї.

* * *

Новини „Руске слово” прєменєли ше не лєм визуално, але и змистово. Насампредз, обявюю виключно авторски материяли своїх новинарох и сотруднїкох, а хаснованє агенцийних текстох, не рахуюци ту власни Рутенпрес, ше керує. Кед слово о новинарским приступе, зменшанє число елементарних жанрох, окреме висткох. У обласци жанрово зложенших новинских формах окреме значни концепт редакторских и авторских темох, односно статьяох лебо написох У виборе и акцентованю темох, як и у їх ушорйованю редакторе ресорних рубрикох маю автономию, покля рубрика сполнює професийни и змистово стандарди и провадзи редакторску политику „Руского слова”. Вецейдеценїйне искуство и компетентносц так ше у пракси може вихасновац же би редакторе активно формовали напрям и идентитет звереней рубрики през селекцию и ушорйованє новинарских текстох, але и були перши авторе у своєй рубрики.

РУБРИКИ

Тижньовнік

Дружтвено-политична рубрика „Руского слова” провадзи и анализує події з явного живота рускей заєдніци, активносци ей актерох и националну политику Руснацох. Циль ей прибіжиц и розяшніц концепт културней автономий меншинских заєдніцох заинтересованому читачови. За Тижньовнік релевантни шицки становиска хтори аргументовани, почитую стандарди явней бешеди и уважую иншаке думане. Тижньовнік тиж пласує інформації о активносцох на релациї меншински заєдніци – держава и ей органи, процесу евроинтеграцийох, политичних подійох од общого значеня, и кед уплїваю на интереси и положенє рускей заєдніци, як и події з рускей дияспори и национального живота Руснацох/Русинох/Лемкох у державах на Горніци. У тим Тижньовнік почитує шицки национално-идентитетски опредзеленя, покля не зневажую других, почитую людски права, сувереносц и интегритет медзинародно припознатих державох и у складзе су з медзинародну политику. Окреме значне же би Тижньовнік и „Руске слово” зачували дистанцу и оможлївели еднаки приступ под час виберанкових процесох шицких рангох, цо єдно з основних началох скорей спомнутого Кодексу. Рубрики Анатомия нашого часу и Становиска даваю власне, авторске видженє актуалних проблемох и зявеньох у рускей заєдніци, як и дружтвених темох хтори недостаточно обробени у порядних рубриках „Руского слова”. През тоти рубрики, „Руске слово” достава на плурализме и квалитету. З другого боку, Уводнік хтори пишу редакторе и новинаре „Руского слова”, читачом презентує фокус лебо тему числа и рижни аспекти ушорїовацкей политики новинох.

Нашо места

Рубрика хтора вивисцує о найширшим спектру рижнородних подійох у локалних штредкох дзе жию Руснаци. Попри сервисних информацийох, рубрика ше унапрямела и на микро-теми хтори интересантни ограніченому кругу читачох, и на препознаванє проблемох хтори од общого значеня и треба их обробиц компаративно. Значне же би ше події и зявеня попровадзели од наяви и початку, по конаєц и реализацию, а далєй по конкретни резултати. Барз значне пропорцийне и подеднаке провадженє актуалних темох у шицких руских штредкох и локалних самоуправах. Як рубрика хтора пише о темох з каждодньового живота гражданох и проблемох хтори на нїх директно уплїваю, муши мац довириє и кредибилносц при читачох.

Економия

Рубрика хтора провадзи теми з аграру и привреди заслужуе окремну увагу пре конкретне значене тей обласци за каждодньови живот гражданох и читательоx. Гоч „Руске слово” не специализована узкофахова публикация, окрем провадзена роботоx з польопривредного календару, економска рубрика обрабляла и феномени як цо задругарство, органска продукция, брендоване и защита польопривредних продуктоx, реституцию и хасноване державней жеми, банкарску и державну политику гу польопривреди, иновациі... Кед слово о других конароx привреди, фокус насампредз на промовованю и потримовки малому бизнису и фамелийним подприємством хтори маю перспективу у менших штредкоx, як и на туристичних потенциялоx рускей заедніци и наших валалоx.

Култура и просвита

По обсягу темоx то найширша и една з главних рубрикоx „Руского слова” хтори формую идентитет новини. Окрем провадзена фестивалоx и манифестацийоx з Календара националних подійоx, активносцоx наших КУД-оx, културних и просвитних институцийоx, уметнікоx и науковцоx, Култура и просвита през критично-аналитични приступ уплівуе и на формоване културней политики Руснацоx. Приступ ту муши буц аргументовани и вибалансовани, дзе ше шицки актере, и у култури и у просвити, преценюю през исти критериюми, а увагу и почитоване доставаю и народна, и академска и вершинска култура, и традиция и сучасносц. Тирваци фокус затераз муши остац на руским школстве пре його сущне значене за нашу будучносц.

Духовни живот

Рубрика наменена вирским, гуманистичним и гуманитарним темом. Окрем подійоx з богослужбеного календару и живота парохийоx, Духовни живот акцентуе дружтвену улогу Церкви, ей прешлосц, значене у културним и националним животу заедніци, на способ хтори тоту институцию прибіжи и вирним и лаицкей публики. Далей, визначуе ей екуменски характер и улогу у медзирелигийним диялогу, а з почитованьом провадзи и активносци вирских заедніцоx хтори активни у штредкоx дзе жию Руснаци. Окреме одвичательна улога тей рубрики у провадзеноу гуманитарних активносцоx – охраниц достоинство, приватносц и зверлівосц особних податкоx, насампредз же слово о чувствительних ситуацийоx и загрожениях групоx жительствова. През фахово написи, рубрика Духовни живот пробуе буц на помощи читачом коло дилемоx хтори ноши сучасни живот.

Людзе, роки, живот

Рубрика хтора вшеліяк медзи найпопулярнейшима меди читачами „Руского слова”, представя портрети интересантних поединцоx и їх жи-

вотни искусства и приповідки. То єдина рубрика хтора порядне пестує жанрово богати вислов. Же би ше обкеровала єднообразносц и повторйованє хторе би могло засициц публику, рубрика вимага штреднерочне планованє, же би були заступени рижнородни собешедніки – генераційно, територіялно, професійно. Обявйованє фельтонох, драгописох и других зложенших публицистичних жанрох значно ошвижело тоту рубрику.

Спорт

Рубрика пошвєцєна насампредз локальному спорту єдна з тих цо су конкурентни векшим медийом хтори не маю условия лебо мотив провадзиц нїзши ранги спортских змаганьох. Попри звитох и провадзєня спортских лигох, спортска рубрика треба же би ище вєцей писала о провадзацих и систематичних питаньох – спортска инфраструктура, фінансованє, статус дружтвох. Сериял Треци полчас пошвєцєни визначним поєдинцом и спортистом значно доприноши змистовому квалитету цалих новинох.

Информатор

Огласна рубрика у хторей значни простор маю посмертни оглашки. Вимага окремну осторожносц и пиєтет, дзе гришки не мож толєровац. Прето необходне почитовац стандардизовани правила и формулари, же би их не було. Значни сегмент Информатора и рубрика Дзе цо будзе, насампредз наменєна читательом хтори не провадза Рутенпрес, як и реклами и промовованє шицких других виданьох НВУ „Руске слово”.

Додатки

Периодични лебо мешачни додатки ошвижую змист „Руского слова”, простор су за публикованє роботох младих авторох и ветеранох руского новинарства, и представяю директну вязу новини з другима виданями НВУ „Руске слово”.

Литературне слово – Класични додаток „Руского слова”, афирмує младих творительох и презентує досяги уметніцкей литератури по руски. Найважнейше же би векшина публикованого материялу були оригинални и нови роботи, а рубрика отворєна младим сучасним автором, цо их може препоручиц за самостойни наслов у Видавательстве.

Дом и фамелия – Рубрика наменєна обисцу, фамелиї, воспитаню и женскей публики. Же би ше сполнєли потреби цо векшей цильней групи, простор подеднак наменює темом интересантним младеј фамелиї, змистом за старших гражданох, а тиж так и актуалним и пригодним темом за швета лебо з окремним поводом. Женоблогия здобула читательну базу и добри є приклад за дальше розвиванє авторского писма у „Руским слове”.

Руске у швецe – Рубрика хтора насампредз читательом „Руского слова” прибіжовала прешлоц и терашньоц Горніци и сонароднікох хтори там жию и нагода є же би читаче дознали автентични информации з першей руки. У случаю организоваия новей рускей дияспори, и тому будзе дати простор у рубрики. За Руске у швецe муша важиц исти правила як и за Тижньовнік кед слово о третману рижних опцийох. Тематика тей рубрики дакеди часточно розпоредзена на други рубрики „Руского слова”.

Мозаїк – Генераційни додаток, простор же би млади новинаре – початніки за младших читачох писали о младежских темох, представя директну вязу „Руского слова” з часописом МАК. Мозаїк задумани як школа и полигон за пририхтоване будуцих новинарох „Руского слова”. Прето вимага потримовку, озбыльну и активну редакторску роботу и одвичательност и єдини є додаток дзе, пре виражену флукуацію сотруднікох, потребни векши надпатрунок у виборе и пласману темох.

Руске словечко – Нови, други генераційни додаток „Руского слова”, наменени наймладшей публики, дзецом и школяром. Вяза є „Руского слова” зоз „Заградку” и представя простор дзе треба обдумац медийни змисти интересантни дзецом 21. вику. Понеже „Руске слово”, класични, друковани медий, то будзе єдно з найвекших виволаньох у наступним периодзе, але отвори велі можливосци за будучност.

Гумор (Дицица за старших, Медзипростор за младших читачох) – Добре за плуралност новинох же би подеднак були заступени и традиційни и алтернативни гумор. Читательна публика „Руского слова” була поделена коло гумористичних додаткох. Єдним Дицица була допита, други не розумели Медзипростор. Дицица победзела.

Интермецo задумани як сезонски додаток, рубрика хтора з обявйованьом рецептох и порадох обисцу релаксує новини под час летней шеми. Наишла на позитивну реакцію и добре одволане публики, та постала порядна.

„Руске“ на интернету

Дньова информативна агенция Рутенпрес постала фундамент дньового информования хторе рускей публики обезпечує „Руске слово”. Же би ше звекшала актуалност информацииох и конкурентност „Руского слова” у одношеню на електронски медий, отримує ше чечуци експериментални концепт зоз сукцесивним обявйованьом информацииох вецей раз през дзень, место скорейшого публикованя целодньового пакета одразу. Необходне жанрово огранічиц Рутенпрес на информативни змисти як цо вистки, наяви, кратки звити и сервисни информации, же би ше ексклюзивност информацииох зачувала за аналитични и зложенши тексти у друкованим виданю „Руского слова”. З другого боку, Рутенпрес трима першенство кед слово о позарядових и информацииох чия актуалност огранічена дньово.

През дньову селекцию преложених информацийох, „Руске слово” предлужує звекшовац присуство у медийним просторе на векшинским язичу. През запровадзене сукцесивне публиковане текстох зоз друкованого виданя на интернет боку „Руского слова”, медий уж предлужує актуалносц и приближує ше гу нетрадицийней публики. Тот процес змоцнени з интензивнейшу промоцию на дружтвених мрежах.

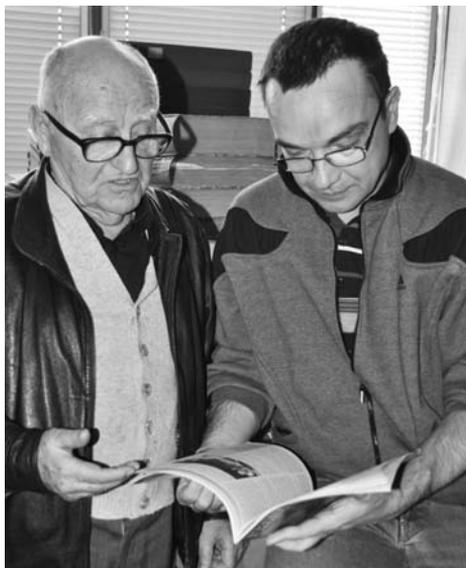
Шицко спомнута би ше могло описац як каждодньова робота и задатки „Руского слова” хтори його новинаре, дописователе и редакторе робя од числа до числа, з тижня на тидзень. дакеди ше им то удава баржей, дакеди можебуц меней, але у новинарской роботы вше перше

на розуме тото же треба буц актуални але точни. У нашим случаю, часто ше гвари же тото цо о живоце рускей заедници не обявене у „Руским слове”, як да ше ані не збуло. Але тиж зме свидоми же „Руске слово” не лем медий тижньового информованя читательней публики, але и бизовне жридли за озбиљни науково вигледованя хтори за предмет маю остатнї 80 роки рускей прешлосци. Прето нам актуалносц и точносц подеднак и нерозлучно важни.

Маюци на розуме тоту общедружтвену мисию, новини „Руске слово” порушали и реализовали велї медийни иницијативи коло актуалних подїюх и значних ювильюх, а з тей нагоди спомнеме лем даскельо найшвижши, реализовани вочи ювильюму року „Руского слова” мали зме виберанки за нови зволаня Национального совиту Руснацох и промововане упису до Окремного виберацкогo списку. През фельтон и авторски написи актерох означени ювильюни, 50. Драмски меморијал Петра Ризничя Дядї. Обявени серијал аналитичних текстох хтори розпатрел значене историйних подїюх присоединеня Войводини гу Сербїи, насампредз за процес еманципованя и конституованя Руснацох як националней заедници, фельтон о 100-рочнїци Руского народного просвитного дружтва, з окреману увагу попровадзене преглашене Епархїи св. Миколая и преклад Святого писма по руски...

* * *

Каждодньову роботу „Руского слова” у тим транзицийним периодзе барз очежали кадрово утрата и стагнация. Редакция несподзивно остала

**Дакедишнї и терашнї редакторе новинох:
Дюра Латяк и Иван Сабадош,
22. новембра 2018. року**

без Михайла Зазуляка, єдного од водзацих новинарох и редакторох, доброго и вредного колегу хтори зоз свою роботу и витирвалосцу безсумнівю означел цалу єдну епоху наших новинох. Пре невігодну старосну структуру Редакції, уж пре пензионованє не робя искусни новинаре и редакторе, а мож обчековац же у наступних роках то постане тренд. Источашне, важаца систематизация, але и актуална державна забрана запошльованя, не даваю можлівосц обновиц тоти роботни места. Дефицит потераз надополньовани з прерозподзельованьом ресорох и звекшаньом обсягу роботи знука Редакції, и векшим ангажованьом занятих Установи зоз других виданьох (Заградка, МАК, Видавательство). Прерозподзельованє задаткох и рубрикох на терашню Редакцию почало як дочасове ришенє за нормалне окончованє процесу роботи, але є у терашніх обставинох єдине можливе, гоч у пракси не вше дава обчековани квалитет и резултати.

Ангажованє вонкашніх и гонорарних сотруднікох лем у рамикох предвидзеного числа и запланованих и доступних финансових средствох хтори не загрожую стабилне функционованє Установи. Важне надпомнуц же вонкашні сотрудніки, новинаре ветеране и початніки, не робя место редакції, але даваю автентични материяли и иншаки новинарски приступ хтори ошвижує змист „Руского слова”.

У пракси ше, медзитим, окреме указує криза кед слово о младших сотруднікох. Вельо часу и енергії уложене до професийней обуки и формованя будущих новинарох, але вони у терашніх обставинох траца интересованє и одходза там дзе перспектива, насампредз егзистенция, плаца и стаємне роботне место, вигляднейши и сигурнейши. На єден способ то розумліве. То не лем проблем тераз, але и будучносци „Руского слова”.

На уровню Установи єст прешвечене же ше не шме шпоровац на рахунок фахового кадру и людских ресурсох хтори необходни за нормалне функционованє и сполньованє єй основней діялносци, медзитим ширши актуални дружтвено-политични обставини и контекст не нагадую премєнки на лепше.

Кед на розуме маме як ше швидко и суцно меняю медії у другей децениї 21 вику, кед под налетом интернета и дружтвених мрежах не загрожена лем друкована преса але и традицийни електронски медії як цо радио и телевизия, чежко предвидзиц и яке будзе „Руске слово” о рок-два, а дзе ище же у якеї форми и виданю дочека своєю перше стороче. Медзитим, скоро же уж ясне яки буду мушиц буц новинаре шлідующей генерациї „Рускословцох” хторих найскорей будзе меней, а буду мушиц вецей. Фахово компетентни и практично схопни, мултимедиялно писмени и жанрово рижнородни, широкеї сфери интересованьох и, понад шицког, неограніченей любопитлівосци. Лем так годно сполніц можебуц и найточнейшу дефиницию тей прекрасней професії, же новинар не муши знац шицко, але вше муши знац кому ше и цо опитац...

VII.

СУЧАСНИ СТАТУС И ПЕРСПЕКТИВА НВУ „РУСКЕ СЛОВО“

др Борис Варга,
директор НВУ „Руске слово“

НВУ „РУСКЕ СЛОВО“ – ПРЕДЛУЖУЮЋИ ТРАДИЦИЈУ ГУ ДИГИТАЛНЕЈ БУДУЧНОСТИ

Три рижни пременки у виданьох Установи одредзели сучасни напрям у НВУ „Руске слово“ од 2005 року: формованє мултимедиялног часописа за младих МАК (2005), стваряне информативней агенції „Рутенпрес“ (2006) и пременка формату и характеру новинох „Руске слово“ (2014). Пременки ше одноша на: уключованє младих, дигитализацию змистох и унапредзенє професионалних стандардох и новинарской етики

Спрам програми директора Новинско-видавательней установи „Руске слово“ (2018-2022) у фокусу Установи векше ангажованє при координованю работи медзи редакциями, як и рационалнейше хаснованє ресурсох и потенциялох знука НВУ „Руске слово“, але и знука рускей заеднїци. Акцент виданьох и змистох НВУ „Руске слово“ унапрямени на очуванє рускей култури, руского языка и рускей традиції, але и розвой гражданских и общих универзалних вредносцох, як и пестованє доброго соживота у Войводини, Сербїи и региону.

Виданя и змисти НВУ „Руске слово“ ориентовани на широки и рижнородни рускоязычни аудиторий – подеднак на валале и у городзе, од тих цо маю основну школу по особи з найвисшим образованьом, на людзох найрижнороднейших професийних профилох и сонароднїкох у иножемстве. НВУ „Руске слово“ уж вецей роки ма ясну политику толерантного третированя питаня припадносци Руснацох, без огляду на тото за яку ше матичну жем одредзелели поединци и организациї цо сотрудзую зоз Установу.

Др Борис Варга

Квалитет и обсяг продукції НВУ „Руске слово” насамперед повязани зоз кадровску политику. Необходне зачувац иснуоце число роботних местох и звекшац число гонорарних сотруднікох, кельо то допуше бюджет НВУ „Руске слово”. Професионализоване Установи подроумне строге водзене рахунку о законских предписаньох Републики Сербії и Кодексу новинарох Сербії. Тому помогне прилапени у новембру 2019. Интерни етични медийни кодекс, подписани медзи Националним советом рускей националней меншини и Новинско-видавательну установу „Руске слово”.

Тот Кодекс принешени з потримовку ОЕБС-у и фаховцох Независного дружтва новинарох Войводнин и представя еден з найвекших професийних и демократичних пионирских досягох при меншинскей културней и медийней автономії у Републики Сербії. Национални совет рускей националней меншини и Новинско-видавательна установка „Руске слово” през приношене заедничкого интерного етичного кодексу виражую свою подполну прихильносц гу найвисшим професийним и етичним медийним стандардом – Кодексу новинарох Сербії, як и численем медзинародним и домашнім актом хтори гарантую шлебоду и плурализем медийох и висловйованя. Интерни етични кодекс засновое ше на заедничким жадању Национального совету и новинарох и занятих у НВУ „Руске слово” же би гражданою обезпечели правдиве, непристрасне, благочасове и подполне информоване, и з тоту намиру ше з тим документом установое механїзми и процедури хтори оможлїва найвисши уровень ушорйовацкей

независности и медийного професионализма у НВУ „Руске слово”. Так новини „Руске слово” и „Рутенпрес” дефиновани як друковани и електронски јавни сервис по руски у Републики Србији.

З оглядом же медиј то насампредз людзе, у 2019. слово „солидарносц” постало ключне кед бешеда о колективу НВУ „Руского слова”. Установна у чежких економских и материялних условийох достала моцни социјални характер и намага ше дзбац о занятих, младих и пензионерох. Ровноправносц и справедлівосц – политика Установи. Ведно зоз синдикатом колектива, прилапени одлуки о двох видох солидарней помощи занятим у „Руским слове” – за здравствену помощь и пре чежке материялне становиско. Треба наглашиц же плаци у НВУ „Руске слово” углавним спод републичного просеку и не маю перспективу роснуц.

1) Прагматични сотрудніцтва

НВУ „Руске слово”, як и прешлих деценийох, ма два основни жридля приходах: стаємну субвенцию од держави, котра шицким меншином зоз законом загарантована, и власни приходи од предаваня виданьох, предплатах, рекламох и оглашкох.

Онлайн предаванє кніжкох остатні два роки добре функциониує у НВУ „Руске слово” и дава позитивни финансови резултати. Його треба усовершиц зоз пакетами понуканьох и додатними бонус пакетами (напр. новима и старима кніжками, як и електронску архиву виданьох Установи, котри у плану дигитализовац).

Подписованє Интерного етичного кодексa, документа о одношеню Установи и Снователя, 16. децембра 2019. року. Подписніки директор др Борис Варґа и председатель Национального совиту русской националней меншини Борислав Сакач

У плану же би ше жридла приходов НВУ „Руске слово” преширело на ише три обласци: *проектне финансване, сотрудніцтво зоз дияспору и державами Горніци и сотрудніцтво зоз партнерскимa установами, институциями и организациями.*

Проектне финансване уж вецей роки заступене у НВУ „Руске слово” и углавним ше одноши на видавателъну дїялносц и часопис „Швелтосц”. З оглядом же НВУ „Руске слово” бюджетна установа и часто ей огранічени приступ гу даедним жридлом финансваня, додатни средства, проекти и промоцію Установа у 2019. достава преїг заедніцких проектах зоз невладовима организациями, медзи котрима Герор Медия, Союз Руснацох Українцох, КУД „Жатва”.

Сотрудніцтво зоз дияспору и державами Горніци познати способ гледаня потримовки виданьом, дїялносци и новим проектом НВУ „Руске слово”. На початку 2000-тих то була помоц з України у пенезу и паперу. Україна и у 2019. року финансвала кнїжки НВУ „Руске слово”.

Сотрудніцтво з цильом же би ше реализовало заедніцки проекти зоз партнерскимa установами, институциями и организациями, НВУ „Руске слово” будзе насампредз гледац медзи тима рускимa цо уж функциую у нашеї жеми, як Национални совет Руснацох, Завод за культуру войводянских Руснацох, Оддзелене за русинистику Филозофского факултета у Новим Садзе, Новинарска асоцияция Руснацох (НАР), Епархия св. Миколая у Руским Керестуре, Дружтво за руски язык, Союз Руснацох Українцох, Руска матка и други. НВУ „Руске слово” ше будзе намагац повязац зоз новинско-видавательнимa установами на других языкох у Сербїї и иножемстве, з цильом реализациї заедніцких проектах.

2) Очуванє професийного стандарду

Предвидзує будуче ангажованє у НВУ „Руске слово” едуковани кадри лем зоз високим формалним образованьом, виградзеним моралним интегритетом базованим на етичним Кодексу новинарох Сербїї, а тиж роботнікох котри порихтани усовершовац ше, неформално едуковац и доказовац ше у пракси.

При ангажованю нових авторох, у складу зоз „Националну стратегию Руснацох по 2020. рок” у часци о информованю, предносц при ангажованю маю алуumni Оддзеленя за русинистику и Оддзеленя за медийни студиї Универзитета у Новим Садзе, з вибором руского языка як мацеринского. Концом фебруара 2015. року зоз Дописом запровадзене сотрудніцтво медзи новинами „Руске слово” и Оддзеленьом за русинистику у Новим Садзе. Сотрудніцтво мало акцент на звекшованю ангажованосци студентох (порядних, мастер и докторантох) Оддзеленя за русинистику у новинох „Руске слово”, а тиж организованє новинар-

ских роботњох и курсох. Главни порушовач модернизациї и воспоставя-
ня нового формату новинох „Руске слово” у остатніх штирох роках (2013–
2017) були искусни новинаре и редакторе (стаємно заняти), але и
уклучени вонкашні млади сотрудніки. За тот процес були обучени 23
млади сотрудніки. Алумнисти Одзеленя за русинистику мали предносц
ангажованя и їх медзи нїма було вецей як половка.

Иснує и робота зоз штредньошколцями у младежским часопису МАК,
а зоз тоту праксу требало би облапиц и други места, дзе преїг рижних ин-
ституцийох млади Руснаци могу буц уключени до роботи Установи.

Наградзованє роботњох и сотрудњох повязане зоз политику пра-
вох и обовязкох, односно наградох и санкцийох. То основна часц каждой
системи и демократичних институцийох, та и НВУ „Руске слово”. Кед
слово о наградох, на означованню 90-рочнїци друкованого новинарства по
руски 2014. року у НВУ „Руске слово” уведзени награди новинаром и ме-
дийним роботњиком знука Установи на кажди пейц роки. Року 2019. по-
рушане систематизованє наградох, котри ше остатніх роках не порядне
додзелью: обновена награда видавательней діялносци „Гаврил Костель-
ник”, а стабилизує ше награди часописа „Шветлосц” и „Литературного
слова” – „Мирослав Стрибер”. У 2020. року наградзоване будзе регуло-
ване зоз приношеньом Правилнїка о додзельованню наградох (котри скор-
рей исновал у Установи).

У Независим дружтве новинарох у Новим Садзе, 27. септембра 2019. року
представени Интерни етични кодекс „Руского слова” и Национального совету
Руснацох. На фотографїї: Яким Винаї, председатель Одбору за информованє
Национального совету рускей националней меншини, Таня Арва Планчак, секретарка
Национального совету и др Борис Варґа, директор „Руского слова”

Промовованє виданьох и змистох НВУ „Руске слово” насампредз базоване на директних нашивох, односно обиходу каждого места у Войводини дзе жию Руснаци. У 2019. року представніки НВУ „Руске слово” зоз обновену традицию „Усних новинох ‘Руского слова’” нашивели Коцур, Руски Керестур и Дюрдьов. У плану до 2022. обисц шицки места у Сербії, односно Войводини у котрих жиє векша руска заєднїца, же би ше організовало промоції шицких виданьох, як и диалог зоз читачами.

Пре потреби отвераня Установи гу другим културом и заєднїцом, у плану Видавательней за 2019. предложени штирирочни план прекладох виданьох и змистох на сербски, англійски, українски и други язики. У 2019. року зреализовани перши преклад зоз руского на сербски язык приповедкох Славомира Олеяра „Semenje” („Нашене”) котри реализовало КУД „Жатва” и НВУ „Руске слово”.

3) Розвой и нови змисти

Од 2018. року акцент у НВУ „Руске слово” положени на змисти за наймладших, та од 10 кнїжкох котри видати у тим видавательним року, аж пейц було за дзеци. Логика же кед ше змоцні тоту „каричку” у ланцу виданьох Установи, по автоматизму ше змоцнює база за аудиторіум и за други виданя и активносци НВУ „Руске слово”. Роби ше о конвенционалних виданьох НВУ „Руске слово”, як цо то кнїжки и часопис „Заградка”, але и стваряню нових дигиталних платформох.

Од 2019. року з помоцу директора Установи, редакция дзезинского часописа „Заградка” и редакция видавательней діялносци координую свою роботу и створена едиция кнїжкох, односно илюстрованих сликовніцох за наймладши дзеци „Заградка” (од 1 по 7 роки). У плану же би ше видавало не меней як два кнїжки за дзеци рочне, а идеално би було кед би були рочне три виданя за рижни возраст.

Попри конвенционалних друкованих виданьох за дзеци, у плану же би НВУ „Руске слово” почало з розвоєм дигиталних платформох за дзеци.

Од 2019. Видавательна діялносц НВУ „Руске слово” роби по принципох отвореного конкурса и явней поволанки. За видавательни 2020. рок сцигли рукописи осем авторох. Отворени конкурс роби по Правилніку о видавательстве, а друковани буду најлепши рукописи.

НВУ „Руске слово” у 2018-2022. вецей уваги пошвени науки и науковим виданьом. Тота одлука мотивована пре вецей причини, не лем пре стереотип же Руснаци медзи најобразованшима народами у Сербії и же по прешлих статистиких мали најменше число неписмених и највекше число докторох наукох, але и прето же би ше тот факт претворело до видлівей пракси.

Главна причина акцентования на науку практична, а то же би часопис за литературу, культуру и уметносц „Шветлосц” бул категоризовани як наукови часопис од националног значеня (М54) з боку Министерства просвити, науки и технологийного розвою Републики Сербії. У 2019. року часопис „Шветлосц” бул медзи виданями котри мали найвекшу трансформацію у Установи: пременени поднаслов часописа на „часопис за науку, литературу, культуру и уметносц”; пременени состав Редакції зоз особами з найвисшими науковима званнями и розгранічени часци за науку и литературу, культуру и уметносц. Шицки пременки були координовани зоз Министерством просвити, науки и технологийного розвою Републики Сербії (Акт о ушорйованю наукових часописох) и зоз Оддзеленьом за русинистику. Рок 2020. и 75-рочніцу Установи часопис „Шветлосц” дочекало як виданє котре позберало водзацях науковцох з обласци дружтвених наукох зоз Сербії и швета (Україна, Польска, Словацка, Италия, Русия, Япон), а цо найважнейше – позберал водзацях науковцох котри ше занімаю зоз русинистичними студиями.

У видавательней редакції уж исную числени виданя з обласци науки и створени шицки условия же би ше у 2020. року розпатрело порушованє окремней едиції НВУ „Руске слово” за науку и публицистику.

Кед слово о едиційох, 2019. року врацени два едиції котри исновали 90-тих и 2000-тих рокох, а то едиция прекладах „Хмари” и порядна едиция „Дуга”. Зоз тим консолидовани шицки едиції видавательней редакції по таким шоре: едиция „Заградка” (за дзеци од 1 по 5 роки), едиция „Русалка” (за дзеци од 5 по 13 роки), едиция младих авторох „Жридла”, едиция младежского часопису „МАКoff” (експериментални змисти), порядна едиция „Дуга”, едиция прекладах „Хмари”, едиция „Публицистика и наука” и едиция руских класикох „Верхи”.

Цо ше дотика младих и науки, НВУ „Руске слово” предлужи потримовац роботу неформалного здруженя „Вигледовацки круг”, котри кажди други рок организує науково конференції за студентох и младих професионалцох. Праве НВУ „Руске слово” и часопис МАК 2012. року на 40-рочніцу младежского часопису порушало таки студентски конференції, котри по тераз отримани пейц, а котри провадзело публикованє пейц наукових зборнікох. НВУ „Руске слово” потрима и идею за длугорочне пририхтованє снованя першого у нашей жеми – Наукового институту русской культуры.

4) Документацийни центр „Руского слова”

Под час директорского мандату (2018–2022) почню пририхтованя за означованє 100-рочніци друкованого новинарства по руски, котру шезначи 2024. року. Року 2018. порушанє стварянє Документацийного цен-

тру „Руского слова”, котри иснує знука Установи „Руске слово” и котри будзе составени зоз трох корпусох: *архиви шицких друкованих виданьох „Руского слова” од 1945. по 2018. рок, архиви фотографийох „Руского слова” и музейней збирки новинарства „Руского слова”*, котру би ше на-зберало вочи преслави означованя 100-рочніци друкованого новинарства по руски.

Архива шицких виданьох „Руского слова” од 1945. по 2018. рок: пред-ставя интерну архиву шицких друкованих виданьох НВУ „Руске слово”, новинох, кніжкох, часописох и календарох, котри на єдним месце и до-ступни су од 2019. року (у просторийох Заводу за культуру войволянских Руснацох) за хаснованє роботніком Установи, але и шицким заинтересо-вани особом (сотрудніком, студентом, вигледовачом, итд.).

На основи прилапеней новей Систематизациї НВУ „Руске слово”, фор-муловане стваряне друкованей и електронскей архиви новинох „Руске сло-во”. Дигитализоване шицких змистох „Руского слова” треба же би постало стратегийни цель Установи, зоз стваряньом всеоблапней архиви, таквола-ни интерни проект „Руского слова” „Дигитализоване руского ХХ вику”,

Архива фотографийох „Руского слова”: фотографії – найкритичне-йша обласц у НВУ „Руске слово”. Док ше сучасни, дигитални фо-тографії остатні роки порядно архивує на окремени екстерни диск у Установи, векшина старих фотографийох одложени на єд-ним месце, але су не класификовани и не дигитализовани. Спочат-ку, у наиходзацих роках, потребне класификовац и пририхтац за дигитализацию конвенционални, видруковани фотографії и нега-тиви, окреме чарно-били, бо вони не лем шведочене єдного часу, але маю историйну и уметніцку вредносц.

Музейна збирка НВУ „Руске слово”: Под час пририхтованя за селене НВУ „Руске слово” до просторийох на Уліци Футожскей 2, зачувана єд-на часц техніки и старей апаратури зоз котрима ше пририхтовало новини, кніжки и часописи. Диктафони, фотоапарати, друковни машинки, пауси, плочи, та и стари ПС-компютери – шицко то потенцийни експонати ко-три треба зачувац по 2024. рок за означованє 100-рочніци друкованого новинарства по руски. Цель стваряня тей колекциї же би ше експонати груповало так же би нащивителе того ювілею 2024. могли здобуц упеча-ток як ше през вик рихтало новини, часописи и кніжки у преддигитал-ним чаше. Вистава тей Музейней збирки НВУ „Руского слова” би була змесцена у просторийох дописовательства у Руским Керестуре.

5) Дигитални змисти

Пласованє нових дигиталних змистох у НВУ „Руске слово” почало ище 2006. року зоз порушованьом проекту дньовей агенциї „Рутенпрес”

на окремим сайту. Пред даскеліма роками кладзене шицких виданьох НВУ „Руске слово” до онлайн архиви Матици сербскей постало законска обовязка, зоз чим створена база за будуцу дигиталну архиву Установи.

Остатніх роках вше вецей ест потреби комуниковац преїг сайту и дружтвених мрежах. Нащиви змистох „Руского слова” преїг интернету уж нешка числово скоро таки як и тираж новинох (2 000 друковани прикладніки и прибіжжно коло 2 000 просеково тижньово нащиви сайту НВУ „Руске слово”), зоз тенденцию сталного звекшаня опатраня сайту.

Пласоване дигиталних змистох би ше требало розвивац у двох напрямох: *звекшац дигитални капацитети и увесц нови дигитални змисти. Звекшане дигиталного капацитету.* Дигитализовне виданьох и змистох НВУ „Руске слово” не можливе без одредзених технічних капацитетох. З оглядом же проблем у огранічених технічних способносцох Установи по питаню архивованя (сервери) и обробку видео змистох (видео опрема и студио), початне ришене би було предкладане сотрудніцтва на процесу дигитализованя зоз організаціяма котри маю необхідну опрему.

Треба у Установи легализовац софтвер, модернізовац гардвер и з часом купиц нову новинарску опрему (диктафони, фото апарати).

Уводзене нових дигиталних змистох: Дигитални змисти зменшую трошки друку, дистрибуції и можу швидко и ровномірно повязац цалу заедніцу – од Канади по Горватску и Горніцу.

Уж даскельо роки иснуе идея же би Веб редакция на сайт кладла и видео змисти, по угляду на „Радио шлебодну Европу”, котра ше пре потреби часу фактично трансформовала з радио програми и положела ацент на текстуални и видео змисти. За таку праксу ма потреби и „Руске слово”.

Предносц дигиталних змистох за дзеци у одношеню на друковани сугерую нашей Установи и наставніци руского языка зоз Канади. Як горе уж наведзене, НВУ „Руске слово” би розпочало зоз розвойом онлайн змистох за дзеци – од ученя языка по литературни змисти.

6) Проблеми

Сден з векших проблемох Установи – трацене простору зоз СФРЮ. Приватизовани будинок „Дневника” на Булевару ошлебодзена 81/VII охабел НВУ „Руске слово” без права на реципрочну компензацию просторийох з боку держави. Щесце, НВУ „Руске слово” у Новим Садзе ма свой простор у Уліци Футожска 2.

У Руским Керестуре ище 90-тих роках НВУ „Руске слово” од цалей друкарні зачувала лем меншу часц другого поверху. Тоти просторїи нешка премакаю и потребу ю системске ришене, бо там главне Дописовательство и архива. Будинок бувшей Друкарні „Руске слово” не легализовани, зоз

технічними проблемами и трансформацію намени (вше вещей там квартельни простор за биване).

И главни проблем НВУ „Руске слово” – стаємне финансване. Держава обезпечує финансване лем у форми субвенції, котра тєраз достаточна, але не гарантує стабилносц. Пред пар роками субвенция у мирох шпорованя була зменшана и то скоро загрожело функционоване установи. Директор НВУ „Руске слово” зроби шицко цо у його моци же би держава Сербия, Покраїна и Република, тирвацо голем у даякей форми ришели стабилне финансване часопису „Шветлосц” и видавательней діялносци.

Тиж так, не досц розвите проектне финансване не може за 24 занятих и скоро ище тельо стаємних вонкашніх сотруднікох обезпечиц функционоване. Проблем и у такволаним питаню матичней жеми, дзе ше Национални совет рускей националней меншини не опредзелел за одредзену державу, та дефиновани аж пейц держави походзеня Руснацох, а то не препознаваю иснуюци финансино-правни рамки. Україна припознава Руснацох як свою дияспору (без огляду на комплексносц нукашніх одношеньох) и вельо помага НВУ „Руске слово” (2000-2019), але то не достаточне за таку Установу.

* * *

Друковани виданя НВУ „Руске слово” – „Заградка”, МАК, „Руске слово”, „Шветлосц” и кнїжки – маю перспективу и у наиходзацих рокох можу обстац попрі онлайн медийох, прето же су обрацени на засднїцу котрей цель очувац язык, идентитет, культуру и виру. Дигитални розвой НВУ „Руске слово” тиж добре розпочати и треба го одлучно предлужиц. Заш лем, шицки тоти виданя и їх пласоване треба добре координовац же би задоволели потреби цо ширшей рускоязычней публики и дошли до рижнороднейшого аудиториюму читачох.

НВУ „Руске слово” ше активно уключи и до писаня „Стратегії Руснацох по 2030. рок”, як цо участвовало у предходней. Тиж так, НВУ „Руске слово”, ведно зоз зроднима тижньовнїками и виданями у Войводини на словацким, румунским, мадярским и других языкох участвовала на виробку новей „Медийней стратегії Сербії”, окреме у часци вязаней за информоване и медії на языкох националних меншинох. НВУ „Руске слово”, ведно зоз другима медиями на языкох националних засднїцох, треба же би шицко поробела же би ше у новей „Медийней стратегії Сербії” не нашла теза о преходу тих меншинских информативних Установох на статус медийох цивилного дружтва, односно на преход на проектне финансване (исную уплївни організації котри отворено потримую таки преход), прето же ше тоти медії, котри ношители традиції скоро єден вик друкованого слова у Войводини, у державох у транзиції як Сербия без потримовки держави после одредзеного часу годни подполно загашиц.

VIII.

ПРИЛОГИ РЕДАКТОРОХ ПЕРИОДИЧНИХ ВИДАНЬОХ НВУ „РУСКЕ СЛОВО“

Значне ту зачувац и прилоги редакторох периодичних виданьох НВУ „Руске слово“, котри подробнейше илюструю окреме штварту розвойну фазу редакцийох тих виданьох, позитивни резултати и проблеми з котри-ма ше борели. Тоти прилоги тиж обявени у часопису „Шветлосц“ число 4/2018, але зоз цильом же би були укомпоновани до тирвацей публикации и на тот способ постали автентични документ свойого часу.

ИРИНА ГАРДИ-КОВАЧЕВИЧ*

МЕСТО ЗА КРАСНЕ СЛОВО

Тото о чим новини не пишу ше не случело, гутори искусство з нашого часу кед зме премрежени з рижнима медиями, але кед вигледуеме прешлосц вец нам новини часто єдина наисце сигурна хроніка. З рочнікох „Руского слова“ дознаваме вельо о часу котри прешол, през вистки, звити и други файти новинарского виражованя. З часовой оддаленосци од вещей як седем децениї, о дружтвеной клими, тедишней системи вредносцох, идейох котри пановали у дружтве и намаганьох поединца прилапиц нови дружтвени порядок и дружтва тот порядок аргументовац, у тедишнім „Руским слове“ мож вичитовац и лем през єден сегмент у новинох котри, очивисно, тедишней редакції од самого початку бул значни, а то литературни прилоги котри ше порядне обявйовали як красне писанє, але и ненадрилюючи способ образования и духовного формованя читачох. Розумліве, праве литература вше тота котра сензибилизує читача и пририхта на каждодньовосц, же би ю лепше прилапела и розумела. През ню ше преноша порученя од тих политичних, социялних и економских, та по културни и

* Главни и одвичательни редактор младежского часопису „МАК“ (1974-1981) и главни и одвичательни редактор новинох „Руске слово“ (1983-1987)

національні. Дзекеди того цо ше дава друкуюци приповідки чи писні глібше бешедує о часу, и збуваньох у нїм, як цо то мож видзиц през формални новински тексти хтори часто писани по розказу актуалней политики. Литература креативна и вше уключує особносц и думки того хто ю твори, та аж и теди кед ше ю пише по диктату. Вона указує на атмосферу и одношенє автора спрам теми котру обрабя и прето є вирнейше жвератко, лепши шведок о обставинох у дружтве и у човекови, у ней дзекеди и дробніца укаже на цошка инше як цо начално тема и намира діла ноша. Окреме то видно кед ше на збир обявеного патри през прецек часу и на достаточней оддаленосци же би ше видзели ствари ошлебодзени од шицких можлівих прудубедзеньох, автоцензурых и од очекованьох дружтва.

Похопоуюци на таки, ошлебодзуюци способ, препатранє обявеной литературы на боках новинох „Руске слово”, наклада ше єдно фундаменталне заключенє: же ше о литературы у „Руским слове” водзело рахунку так як ше водзела старосц о литературы котра обявйована у перших новинох по руски, у „Руских новинох”. Гоч ше формално и по мену и по сновательови розликовали, о обидвох гласнікох по руски мож бешедовац, цо ше литературы дотика, як о истих новинох у двох периодох: медзи двома шветовима войнами, як першим, и у послевойновим периодзе, як другим. И єдни и други новини ше непрерывно старали одражовац автентични руски дух, и там дзе ше вецей дало шлєбоди виражиц тоту автентичносц, то та подобносц упечатліво векша. Нормалне, дньово вистки меменяли, то то цо снователь „Руских новинох”, а то Руске народне просвітне дружтво, тримал за найважнейше у першим периодзе була вира, просвита и образованє, то то провадженє найдомеркованше. У другим, нам познатшим, повойновим периодзе, снователь „Руского слова”, Народни фронт, або познейше Социалистични союз Войводини, окреме вимагал порядне и нашироко провадзиц теми зоз обнови жеми, функционованє новой дружтвеной системи и форсированє економского розвою. У остатніх роках Национални совет Руснацох, як снователь новинох, подобне як цо то дакеди гледало РНПД, вимага же би ше окреме водзело рахунка о вири, просвити, култури и образованю. Круг ше завера и враца на початкову идею же би ше през новини унапрямовало дружтвени и націонални акції на отримованє націонално-го идентитета. Тераз место опитац ше: чи мож автентичнейше виражиц націонални идентитет як през писанє слово, односно, през литературу?

Потераз, мож повесц, у каждим периодзе новини по руски окреме мерковали давац простору тому цо ше у народзе толкує як красне слово, литературы, гоч резултати тей уваги не були вше єднак видліви. На длугши час, видно то и по резултату хтори достаточо покрива число коло 500 кніжки оригінальних творох руских писательох (!) тота старосц ше ище як указала як добра націонална инвестиция. Библиотека у котрей тоти кніжки свосродна часова капсула котра и кед же нас не будзе будзе гласно приповедац швету о нас.

Але, врацме ше на розпатране двох периодох „Руских новинох”. Цо ше дотика периоду рускей преси од початку (медзи двома шветовима войнами) вон обробени у статї обявеной у „Литературним слове” число 8-9 за 1989. рок. Тота статя, у ствари, викладане (Ирини Гарди-Ковачевич) на науковой конференції яка була отримана у рамикох Фестивала култури югославянских Руснацох „Червена ружа” за тот исти рок. Под насловом *Акцияше и креативци* обробени препатрунок и дати коментар о литературних творох котри у „Руских новинох” обявйовани у тим медзивойновим периодзе. Основне заключене би могло буц же новини того часу були инкубатор авторскей рускей литератури. У „Руских новинох” ше такой з початку, окрем прекладаох порядно обявйовали и креативни литературни прилоги теди актуалних литературних преднякох, а нешка класикох нашей литератури, од Гавриїла Костельника, Михайла Ковача, Мафтея Виная, та по Силвестера Саламона и меней значних, познейше страчених авторох у пробованю.

Слика ше повторює и у препатрунку новинох „Руске слово”, єдиней рускей преси после Другей шветовой войны. Як уж поведзене, пременки у нашей преси, голем цо ше литератури дотика, лем формални. Премєна назва новинох, вецей су не „Руски новини”, але „Руске слово”, котре ше и новинарски аж и визуално (бо нашлїдзело друкарню и майстрох) спатрело на свойого предходнїка. Окром материялног нашлїдства РНПД, нашлїдзене и драгоцине искусство, оформйоваче идеї о новинох по руски гоч не були исти як тоти цо творели „Руски новини”, вони о рускосци, язiku и култури, знали тото цо им пренесли предняки зоз того националног руху и розвою цо витворело РНПД. Почитуючи здобуту традицию, и нова редакция о националней култури мала исту свідомосц, поведзме о українским походзеню, та у перших роках виходзєня „Руского слова” як природне прилапйована блїзкосц зоз Советским союзом, одкаль ше могло черпац з богатого російског и українског литературног жридла. Уж у перших числох „Руского слова” обявени тексти за котри ше тримало же су не лем красне, але и поучне читанє. Так Руснаци могли читац бачни *Лїшка и говля*, и необиходну *Цверчок и брамушка*. Явел ше и познати народни поета, Бачи Горки (Янко Хромиш), та тото же є человек з народу легитимовало ище єдног предвойновог автора за сотруднїка, зазберовача народних мудросцох и присловкох Михала Биркаша. Як видно, избрани авторе и їх твори и познати шветово литературни дїла, гуторя же ше од початку ишло на теди применлїви популизем. Не були то лем етно офарбени, але и актуално политични прилоги, та читаче могли читац писнї о Червеной Армиї, о Борцови добровольцови и *Гимну рускей шлебоди*... Лем на самим початку, у новинох допущовани и вирски тексти, хтори у сущносци були вецей етнологийни, як цо то *Вилїя на валале* Михала Биркаша, котри написал и о Велькей ноци. Дружтвени интереси новей

власци унапрямую редакцію же би и литературни прилоги приспободжовала гу новей дїйсности. О новей дїйсности на свой сатирични, з часу на час и саркастични способ, явя ше Евгений Планчак зоз своїма барз питанима прилогами писанима под псевдонимом Дїда Скубана зоз Гававцу. Партизански модел означованя святочности зоз пригодними скечами резултовал з єдним новорочним ташком и у новинох, непознатого автора, а зявюю ше и епистоларни прилоги як цо то *Меланка пише Марчи зоз Шиду*, а за Перши май, о вири, любови и єдинству Руснацох у Югославїї. Явя ше у новинох и др Габор Костельник, як автор, а попри других авторох котри ше преклада у тим чаше и незаобиходни Максим Горки...

За першима старшима писателями рушаю зоз своїма литературними прилогами у новинох и млади моци, тоти цо неолдуга постаню стаємна основа сучасней рускей литератури. Василь Мудри пише писню *Удернік*, писню *Републики* подписує Мирон Будински, як писатель ше потвердзую Мафтей Винай и Дюра Варга. Зоз шветовой литератури ту, розуми ше, Шевченко, Панко Роман, а гу озбильним писателем уписує ше и предвойнови прозаїст Евгений Кочиш и Дюра Лаяк. Даєдни з тих менох остали цали живот вязани за руску литературу, а даєдни, як цо Микола М. Кочиш, преросли до озбильних литератох котри руска литературна история кладзе до єй фундаментах. З нїма ше до литературней роботи зоз новим полетом лапа и Михайло Ковач, та и єдини наш баснописатель Штефан Чакан, котри вжал псевдоним Стемих... Їх вреднота и квалитет ошмелели редакцію же би уж у 18. чишле 1952. року розписала литературни конкурс. Вон, у ствари, реализовани у функції пририхтованя за выходзене озбильного часопису за литературу и культуру. Озбильносьц з яку ше роздумує о литератури у новинох указує и факт же озда нет ані єдного числа новинох у котрим ше не обяви голем єден литературни твор, насампредз преложени з російского языка, та окрема прози Максима Горького, ту и Чехов, Пушкин и други, сучаснейши. За спомнутима рускими писателями зявел ше Микола Скубан, котри бере псевдоним Соцки, зоз котрим подписує своїо препознатліви сатиристично-гумористични тексти. Очивисно же таки прилів младих и активносц искусних креативних моцох була добра подлога за реализоване одлуки видаваца „Шветлосц”. Нажаль, перше тирванє того часопису звездене на три роки, у котрих ше оригинална руска литература селї з новинох и потенциални авторе привикую на звекшану продукцію. Часопис ше порядне оглашує у новинох и през приклади того цо у нїм, як куцик за красне читанє. Новини, ошлебодзени од прициску нових авторох, отвєраю свої боки за популярни новински литературни жанри, та ше зявюю фельтони и репортажи. Тоти пременки уплївовали на факт же з насловних новинских бокох нестало похвални и аж евфорични и неодмерани написи о Советским союзу, як и Сталїново слики. На месце литературних прилогох ше вше частейше

звяюю югославянски мена, та маме и Младена Олячу, и Велька Петрови-ча, Цанкара, и других, а лїстина руских писательох ше преширює зоз менами Янка Раца, Силва Ерделя, Силвестера Арвая, Юлиана Колесара. Теди ше новини ширия и на други интересованя, та на забавним боку стретаме крижальку, а медзи литературу ше уводза, озда прето же ше так роби у часопису, и подобово прилоги (Евгений Кочиш, Владимир Колесар...), зоз чим ше шири лепеза уметніцких прилогих.

Дюра Папгаргаї, як єден з найплоднейших иноваторох у културним, а окреме литературним руским живоце, у „Руским слове” ше зявел 1956. року з писню *Я тоту жем любим*, родолюбиву писню яка ше обчековала од новей генерації руских писательох. На место скорейших прекладих, новини ше отвераю югославянским творительом, чийо діла мали углавним социялну тематику, цо цо ше тримало за прикладне у литератури зоз хтору ше може дійствовац на розвой системи вредносцох социялистичного чловека. Под дійством нових членох редакції, у „Руским слове” ше меня литературни смак, та ше на його бокох вше частейше находза виривки, або целосци творох сербских писательох Исака Самоковлиї, Светозара Чоровича, Лази Лазаревича, Радослава Ратковича, Михаля Бенки, Бранка Чопича, Радоя Домановича... Лєм ше дагдзе, дакеди на бокох новинох прешмикло даяке мено цо нагадовало на дакеди нескритично пребераних советских авторох. Толеровало ше, заш лєм, тему о Ленїнови (автор Владимир Костелник). Обявена и приповедка хтору написал Марко Черемшина. Литературна увага „Руского слова” ше вше баржей обраца на Заход и на авторох як Калдор Стефансон, Бертолд Брехт, Йозеф Находа, О Генри, Моравия, Ремарк, Валтер Скот... На самим початку шейдзе-

Госц „Руского слова” словенски писатель Цирил Злобєц достава авторски прикладніки своєї кнїжки, обявеної по руски

шатах рокох вибор литератури ше шири, та попри Добрици Чосича, Ивана Горана Ковачича, або Йована Поповича чи Родолюба Чолаковича и Яри Рибникар, стретаме и мена Славомира Мрожека, Ернеста Гемингвея, Конана Дойла, та и Зошенка. Як ше то складало зоз Яником Мальованим, котри ше теди зявел у вше баржей допатраним куцику за дзеци, требало би ше опитац тим цо паметаю, але видно же ше, окреме кед уцихла „Шветлосц”, новина старала же би ше у каждим ей чишле могло уживац у цо квалитетнейшей литератури.

После „Шветлосци” творчи елан котри залапел авторох премогнул сущну децению, по 1966. рок, кед часопис обновени. Же у сущносци раз порушане творче жридро руских писателюх доказуе порушоване литературного додатку у новинох „Литературне слово”, котре абсорбовало роботи з нароснутого круга литературних секцийох по наших местах, а факт же члени тих секцийох достали простор дзе обявйовац свою роботу випродуковал оживйоване часопису „Шветлосц” 1966. року и отвєранє едициї першей кнїжки „Жридра”. Стимуляция творчосци було и непрерывне провадзєнє їх активносцох преїг висткох и рецензийох и рочна манифєстация поезїї вершинского квалитєта „Митинг поезїї”, котра ше под покровительством новинох отримовала децениями у рамикох Фєстивала „Червена ружа”. Новини запровадзую и праксу же святочни числа украшую зоз литературнима прилогами, а їх оплеменюю з подобовима прилогами. Пошвидшане крачанє рускей литератури гу сучасней югославянскей постало нестримовне. Зоз плеяди младих и иншаких, на чолє зоз

Ирина Гарди-Ковачевич и директор „Руского слова” Любомир Медєши

Дюром Папгаргайом, Мирославом Стрибером, Янком Грубенъом, Ганчу Папандриш, Юлианом Колесаром и познейше Ирину Гарди, Владимиром Бесерминъом, Амалку Балог, Веняминоом Бульчиком и шицкими тима цо ше згарли на боки „Литературного слова”, чи на „Митинги поезиї” одкадз преходзели до „Шветлосци” и далей до самостойних виданьох у едициї „Жридла”. Врацели ше и институциї конкурса, старши авторе ше одлучовали на самостойни виданя, додзельовани награди... З новинох видвосни редакциї „Шветлосци”, Видавательне оддзеленс, а през „Литературне слово” преходзели не лем млади авторе, але и млади редакторе. Така активносц резултовала зоз новима кнїжками и новим квалитетом. Єден час була така литературна атмосфера коло новинох „Руске слово” же було нормалне кажде звене новей кнїжки препровадзиц през новинску рецензию, та ше на таки способ стимуловало и провадзаци литературни жанри и продукувало критичне оценьованє каждей творчосци. Тоти вчасни седемдзешати и аж по позни осемдзешати роки як резултат принесли же Руснаци мали понад 30 авторох котри зоз своїм ділом випольновали критерії за приманє и постали члени Дружтва писательох Войводини. Факт же вони не були лем формални члени на списку, але ше на нїх раховало у теди розконареней активносци тей писательскей організації и аж и Здруженя писательох Сербії, та и Югославиї, о чим шведочи же велї нашо писателе участвовали у рижних литературних манифестацийох ширцом по Югославиї и у велїх державох Европи и Советским союзу.

Нешка ствари вельо иншаки, гоч после чежких рокох за нашо новини и нашу литературу, хтори зме прегуралі, вельо того ше одвива або по инерциї, або зоз вецейністим ангажованъом поєдинцох и, углавним, руских культурних институцийох котри похопою значносц твореня уж спомнутей духовней националней капсули хтора остане жива у язика з котрим виписани уметніцки діла. Зявюю ше млади авторе, з новим сензибилитетом и способом активованя своєї креативносци, о тим мож пречитац и у „Руским слове”, або и на дружтвених мрежах, як новим моделу медзисобного повязованя и у тей обласци творчосци. З часу на час новини пишу о литературней творчосци, о нових кнїжках, о тим як су у явносци прилапени и оценєни. Провадзєне таких збуваньох хтори маю у подлоги пропагованє литератури иманентне средством информованя, але „Руске слово” давно, праве дзешка кед ше зявел його литературни додаток, напущело концепцию отверац боки за красне слово. То, вшелїяк не значи же ше дацо не прменї, бо, як би повед антични филозоф, лем прменка вична и кажди час ма свойо законїтосци, по котрих ше руша до будучносци. „Литературне слово”, додаток за литературу у „Руским слове”, уж єден час не випольнете з новима прилогами нашей литератури, цо не значи же їх дагдзе на интернету або у студентских чи школярских фийовках нет. Треба вериц же вони лем чекаю и дочекаю час кед постаню нови кнїжки по руски.

УЛОГА НОВИНОХ „РУСКЕ СЛОВО” У ЧУВАНЮ И РОЗВИВАНЮ СУЧАСНОГО РУСКОГО ЯЗИКА

О язика барз часто водземе вшелїяки конструктивни розгварки на рижних фахових целох и форумох: як повеме тото або гевто, як преложиме тото або гевто слово з даєдного (найчастейше сербского и ангийского) язика, з яку букву напишеме тото або гевто поняце, з якими словами виражиме таки або иншаки чувства, як дефинуєме даяке зявенє, як ше ментуєме од цудзого уплїву, як направиме нови термини за хтори не маме свойо слова. Бешедуєме о язика прето же водземе бригу о нїм, же дзбаме за ньго, же ше о нїм стараме, же бизме го сцели цо длужей зачувац и зохабиц як тал нашим нашлїднїком.

Але, чи зме дараз подумали же не лєм *ми* бешедуєме о язика, але же и *язик бешедує о нас!*

Нешка ше язик тижньових новинох „Руске слово”, розумлїво, досц розликує од язика на яким писали нашо старши авторе: не ма таку жридлову руску швижосц. Гу тому, под вельким є уплївом сербского язика (при младих тиж и ангийского, як наприклад у „Дикици”, „Литературним слове” и МАК-у). Не пребера ше лєм слова, але и цали вирази; думка часто чече по сербски гоч з рускими чи ангийскими словами, а таке преберанє словох у язика зна барз швидко привесц до заменьованя єдного язика з другим и у конєчней консеквенци – до асиміляції. Правда, наука о язика не находзи аргументи за твердзєня по хторих цудзи слова и вирази нагризаю корпус язика примателя. Не треба доказовац же нови язични материял, кед „пасує” до системи, не може буц на чкodu. Напроцив, тото цо доприноши язичному виражованю и розуменю, а не губи основни прикмети язичней системи, представя важни елемент збогацованя комуникації и допомага прогресивному процесу язичного розвою и модернизации. Але, велї странски слова ані не вше можеме зачерац з домашнїма, бо наша язична система або не зошицким одвитуюца за таки иновации, або ані нет можливосци на таки способ задоволїц шицки потреби яки язична стварносц вимага. Наприклад, информацийни технологїї нам принесли и велї нови слова и вирази як цо *фейсбук, селфи, провайдер, сервер, веб-сайт, линк, ю-тюб; шицки сурфуєме по интернету, доунлоадуєме, сейвуєме, принтаме, логуєме ше, знїмаме на уесбе або флеш-меморию, зипуєме материял; маме файли и фолдери, маркуруєме слова, селекуєме текст, модификуєме стил, форматуєме боки* итд. Домашнї еквиваленти, кед же бизме их и направели, не функционовали би

* Главни и одвичательни редактор новинох „Руске слово” (1998-2000)

як подполни синоними, та би таки процес не давал лінгвістичну легітимацію за початне одуперанє цудзим словом и виразом.

Чуваре языка маю задачу голем „уношиц руски дух” до таких висловох и так охраннывац того важне означенє нашого национального идентитету.

Медзитим, кед ше цудзи слова и вирази хаснує без правей мири и без велькей потреби, часто з фалшивим прешвеченьом же ше вец зохаби упечаток о векшей фаховосци и ученосци – одуперанє ище як потребне. Кед рационални и селективни пуризем необходима предпоставка чуваню языка, у „чистоти” языка заш лем не треба провершовац. Традиционална мудросц у стилу „нач нам цудзе кед маме свойо красне слово” зна часто зневериц, бо ше семантични и асоцијативни поля не складаю у подполносци. При генетски подобних языкох (як цо сербски и руски), окреме кед єден з нїх доминантни у одношеню на други, дзвери за неконтроловане преберанє не лем словох, але и цалих виразох – нащежар отворени. Добри познавателє языка гваря же нови слова може правиц лем тот цо зна *думац на свойм языку*, а о. др Габор Костелник гварел же лепше вжац и цудзе слово як наспак направиц нове. У нашим языку нет барз вельо нови справени слова; озда нам було легчайше превжац цудзи. Кед гвариме, наприклад, *тезга*, похасновали зме турцизем, а кед ей сцеме найсц замену, дочекаю нас германизми: *пулт* и *штанд* (забуваме же нашо стари гварели: *столїк*). *Лайсна* и *ладичка* тиж германизми, а *фийовка* мадяризем. Не вше зме *сигурни* ані *стабилни*, часто зме без *идеї*, любиме мац у обисцу латински *фикус*, а у заградки италиянску *розмарию*. Ходзиме на рижни и домашнї и странски *концерти* и *шоуи*, шедзиме у *салох*. *Папучи*, *чижми*, *шал*, *мендюши* итд. пришли нам з турского языка; *тетих*, *шпайз*, *якна* – з немецкого; *ниша*, *лавабо*, *плакар*, *лустер*, *блузна*, *пудер*, *парфем* – з французкого; *кредениц*, *капут*, *панталони* – з италиянского; *бойлер*, *тренерка*, *пиджама* – з англійского; *ципели* и *бунда* з мадярского; *регал* и *радиятор* з латинского, *телефон* з греческого итд.

Од єдзєня и напою – *сарму*, *баклаву*, *кафу* и *доган* вжали зме з турского языка; *бухти*, *шненокли* и *чушпайз* з немецкого; *кечеп*, *чипс*, *кекси* и *пудинг* з англійского; *майонез*, *паштету* и *коняк* з французкого; *саламу*, *шалату* и *торту* з италиянского (о *пици*, *лазаньох*, *панцеротох* ані бешедовац не будземе); *напригаш* и *палачинки* з мадярского.

Цудзи слова часто примаме некритично (значи – непотребно), баржей пре моду. Таки слова у найновшим чаше, поведзме, *имплементация* (як кед бизме нїгда нїч не запровадзовали, витворїювали, применїювали); *транспарентносц* (як кед би нїгда не було отвореносци або явносци у роботи); *кооперативносц* (як кед би по тераз не було тих цо знаю и сцу сотрудзовац). Хижи и кварталї *девастовани* (як кед бизме нїгда по тераз нїч не валяли и знїщовали). Нет вецей понуканя – вшадзи лем *тендери*, ридко

кеди ше и конкурує (тераз ше *аплицує*); нет вецей образования ані усовершеня, у моди *едукация*, а дипломи заменени зоз *сертификатами*.

Не маме ані хижку за предаване цигаретлох и новинох: купуєме их у турских *киоскох* або у италянских *трафиках* (дараз то були *будки*). Як гваря лингвисти, *кед бизме з нашого языка „вигнали” тоти силни цудзи слова, остали бизме и гладни, и голи, и боси.*

Ест, медзитим, думки хторим би человек ніяким концом не шмел дошлебодзиц же би вишли з нього, але шицко тото цо по тераз начишлене заш лем не оправдує таки директни а нелапшни преклади зоз сербского языка яки нас збиваю з драги кед сцеме у наших тижньових новинох або красней литературы, як ю звичайно воламе, гладко, єдноставно як диждж, чисто як априлске небо, легко як витрик над раном, почитац тото цо нам заобера увагу або цо одвитує нашому сензибилитету. А против неприємних правдох ест лем еден лік – треба ше з німа помириц, бо ніч не таке зле же не може буц и горше и ніч не таке добре же не може буц и лепше. Напевно же место *плочицох до купатила* лепше повесц цегелки до купальні; место *семена* – нашенє; же рошліни лепше прикармйовац як прихраньовац; же ше родзина не *збера* але сходзи на свадзби або хованя; же ше путує на авиону або на автобусу а не з *авионом* або з *автобусом*; же *слушкині* вше були служніци або придзверни; же ше до читаня кнїжки мож заглібиц а не *задубиц*, же ше з дзвонами дзвонї, же дакому у ухах дзвинї, а бренчок у школи брєнка а не *дзвонї*, же оцт чи есенц або лимун квашни, млеко кисле (квашне або сквашнете є кед є погубене), цесто на квасу киснуте, а капуста квашена; же видац мож кусур або квартал жедляром, а пайташа мож зрадзиц (не видац); же ше дзира або цива затка а не *зачепи* (зачепи ше млоду кед ше ей на пол ноци знеє венєц и положи фитюлу); же подприємства *ділю*, а ліки або даяки мири *дійствую*; не же нам *не стало до дакого* або *до дачого* але же за дачим дзбаме, же нам дацо барз важне; же дзиру треба загарнуц а не *затрепац* (як палачинки); не же нас *мержи пойсц* дагдзе але ше нам не сце або нам аж мерзене; не же *нас було ганьба* але зме ше ганьбели; не же нам *було криво* пре тото але нам було неправо; не же нам *жаль людзох* але же их сануєме; не же *ше пребачуєме* але же модліме за пребачене або просто – пребачце; не же би нам дацо *добре пришло* але же би ше нам здало; не же сом *стретнул директора* але же сом ше стретнул з директором; же ше шніг не *топи* але пуца; же ше єдло коштує а не *пробує* (пробує ше, наприклад, ципели); же дакого мож побочкац за чоло а не *до чола*; не же дакому мож *циганїц до ліца* але до оч; же *циганїц* не мож дакого але дакому; же искусства мож вичерац а не *вименїц* (вименїц мож, наприклад, квартал); же яблука або бундава не можу буц *рендани* але натарти (рендани можу буц папучи або лабда); же место *итиклох* наше дзивки и жени вше любели ципели зоз запеткамаи; же дахто *задарти* комуниста место упарти, твардоглави, загрижени; же овоц не *присцигла* але дозрела або

дошла; же новинар не *випровадзи* тоту подію (наприклад „Ружову заградку”), бо *випровадзиц* мож дакого на драгу або на автобуску станіцу, же место *предшедовац* з ОЕБС-ом лепше написац *предшедовац ОЕБС-у* (або: водзиц ОЕБС, руководзиц з ОЕБС-ом); же медицинску *школу* або *факултет* не мож *уписац* але *ше до* *медицинскей школи* або *на факултет* треба *уписац*; же общи поняца з власних менох напишеме з малу букву, як наприклад *божа катичка, юдово пенсжи, яново квеце, софийова ружичка, лепа ката, марийово слизи, адамово яблучко, барска верунка, маргитка, маргарета, соломонов печач, христов багрн*; же слова *бог* и *божи* у фразеологийних виразах треба писац з малу букву: *не дай ци боже; охабиц дакого на бога; увидзиш ти свойого бога; идз з милим богом; цалу божу ноц; цо за божя годзина* итд., итд.

У наших штредкох ше вше частейше организую рижни *-ияди*, та маме *фиякерияду, капустияду, кулинияду, бомбонияду, роштиліяду, бруцошияду, гитарияду*, та и нашу керестурску *напригияду* итд. Як ше тот суфикс вжал у нашим языку, и то з таку прогресию? Дабоме, преїг сербского, до хторого и далей уходзи насампредз през жаргон, а знаме же жаргон, хтори ше пре свою характеристичну тайновитосц меня вельо швидше од других язичних варіететох, може одражовац и чечуци пременки у цалосци языка, та аж и уплївовац на нїх. У ствари, жаргон зна аж и „преднячиц”, водзиц предок у пременкох яки чечу у єдним языку, укључуюци и його стандартни варіетет – лем же ше тоти пременки зяваю швидше и яснейше як у других язичних формах и стилох. Жаргони просто „женю” и сам язични стандарт же би ше поступне ошлебодзовал од сцискачох нашлїдзеной лингвистичней идеології, одраженой у превозидзених нормах, и прилапел реални стан у языку. Але, чом сам жаргон дїйствує у тим напряме, то єст, хтори то пременки у дружтве цо преїг жаргону условую пременки у языку?

Тото питанє зложено и не мож го звесц на єдну димензию. Заш лем, поняце под хторе би ше могло звесц лепезу дружтвених уплївох на язык и його пременки приведло би нас до общого концепту *модернизациї*, дзе значна улога припада жаргону як важней характеристики сучасних стандартних языкох хтора повязана з їх интернаціоналізацію и хтора на даяки способ олегчує комуникацію и прекладанє медзи нїма. Познате же модернизация подрозумює континуованє обезпечованє средствох виражованя хтори ускладзени з пременлївима потребами бешеднікох у урбаних културох. Напушованє нееластичних граматичних нормах хтори не примерани гу сучасному животу з одбиваньом формалних дистинкцийох, виражена продуктивносц домашнїх (у нашим случаю – сербских) механїзмох за словотворенє под уплївом доминантних странских языкох, окреме англійского (цо доприноши рижнородней, легкой и швидкей комуникації у єдним урбанізованим дружтве) – то шицко фактори хтори ведно дїйствую

модернізаційно, и хторим праве жаргон оможлівює потримовку, не ридко аж и предводзи одвитуюци процеси язичних пременкох.

Медзитим, тоти побочни, необовязни, та и банални вербални креації, хтори краткотирваци плод моменталней інспирації найчастейше анонимних авторох, заш лем шведоча о нових язичних можлівосцох у условийох сучасного живота и демократизації языка и дружтва: цо ше як може волац. З тим ше отвера простор за нови идеї, алтернативни видзеня и креативни експерименти з языком, у знаку деформалізації и колоквизації. То одражене пременкох у дружтве хтори преширюю простор шлебоди у виражованю и комуниковаю.

Таке комуниковање, вшелїяк, не значи поволовац на валяне шицких нормох, ані оспорївовац вредносц стандартного варіетету нашого языка у доменох дзе вон необхідни (насампредз у образованю, державней управи, культурних інституційох и медийох), але значи закладац ше за модернейши и флексибилнейши попатрунки на саме поняце язичного стандарту, як и за правдиве, а не лем декларативне припознаванє права на живот шицким другим, нестандартним варіететом и жанром. А праве жаргон, як язык у малим, у велїм жвератко дружтва у хторим ше розвива.

Кед стандартни язык така специфична дружтвено-історийна творенїна хтора настава не лем як резултат стихийного, спонтаного, але и свідомого духовного процесу, вец ясне же место и улога язичней політики, як фактора свідомосци и свідомого дійствованя у тим процесу барз важна. З теорийного становиска, питанє ше нам ту може поставиц у шлїдующей, дакус конкретнейшей и простейшей форми: чи язична політика будзе правиц и одредзовац язичну и стандартноязичну стварносц и правду, чи обратно – язична стварносц и правда одредза язичну політику. З другима словами, чи ше тота політика будзе формовац на бази тей стварносци, почитуюци у необхідней мири ей обективну, спонтану и законїту розвойну динаміку?

Єдине цо може „завадзац” природному прилагодзованю языка гу пременком у живоце єдней язичней заєдніци то „інтервенції” язичних (не)фаховцох у напрямє зачуваня даякей імаінарней чистоти языка пре даяки „висши” принципи. Векша часц того цо нешка воламе „культура языка” спада праве до тей файти інтервенційох. Нови животни змисти непереривно гледаю нови слова, нови комбинації словох, нови граматични рішеня, а понеже тоти новосци приходза преїг дасного странского языка, порядне ше им процивя нашо традиціонални языкознавци. А, чи спонтаносц губи язык? Поведли бизме: гей, вшелїяк. Медзитим, чи шицко цо ше стихийно и спонтано збува у языку вше природне и нормалне? Чи зоз стихийного процесу не можу ушлїдзиц и деформації и аномалії, девіаційни ефекти рижних файтох – як у природи, так и у языку, хтори у тих процесох не іду ізоловано по даяких лем своїх и себе знаних драгох?

Интересоване за язичну политику у рускей язичней заєдніци у остатнім чаше прогресивно рошнє, и то не лєм медзи нашима фаховцями, але и медзи добрима познателями языка не з нашого язичного подруча. Вимаганя за критичним превипитованьом дружтвених и фахових активносцох у обласци язичней политики у русинистики вообщє, достава окремну наглашку и моцнейше ше актуализує з часовим коинцидованьом зоз фундаменталним критичним превипитованьом цалей дружтвеной пракси у тим кризним чаше, понеже скорей формовани становиска и установени аспекти зоз яких шлідзело и практичне дїйствованє у тим важним подручу з часом постали превозидзени и не найлепше одвитую потребою нашого терашнього часу.

Директор „Руского слова” Дюра Когут, уручує Награду „Шветлосци” историчарови др Арпадови Леблови зоз Нового Саду, хтори у своєй науковей роботі писал и о Руснацох

Не видзиц тоті факти и остац гу нїм пасивни, обективно би значело препущиц збуваня струйом стихийї, чийо би пошлїдки були поцискованє комплексу язичней политики ище баржей на маргину дружтвених збуваньох на рахунок и з негацию свидомосци о потребах меняня одношеньох у духу досцигнуцох сучасней социолінгвистики, окреме у подручох применєней социолінгвистики хтора зоз свойого становиска будучносц нашого языка процивнє видзи:

1. *оптимистично*, тє. же ше наш литературни язык будзе далєй розвивац и же ше буду шириц його дружтвени функції; и

2. *песимистично*, односно же його хаснователе уж давно билингвални (векшина з нїх зна лепше бешедовац по сербски як по руски), же буду читац новини и другу литературу лєм по сербски и же свой язык после одредзеного часу занягаю и забуду.

Прогнози у тим случаю барз неподзековни, але ми заш лєм не шмеме буц песимисти, бо Оддзелене за русинистику ма квалитетних и пер-

спективних студентох хтори указую афинитет гу рускому языку, цо результат квалитетней и одвичательней роботи.

Ту, вшеліяк, и средства информованя по руски, окреме новини „Руске слово” и Видавательне оддзелене НВУ „Руске слово” як писани медії чия улога у чуваню, розвиваню и пестованю нашого языка немерлїва и незаменлїва.

У тих преїдзених рокох информованя у друкованей форми на руским языку, у новинох „Руске слово” требало пребродзиц велї чежкосци материялней, фаховей, сотрудніцкей, ушорйовацкей, организацийней и другей природи. Було осцилації у квалитету, але „Руске” вше находзело нови моци и з ентузіазмом и свідомосцу занятих, але и вонкашніх сотруднікох, ношело свой тижньови глашнік по руски далей, ошвиживало го так же би бул на хасен шицким цо любя красне слово и знаю вредносц ясно висловеней думки и чувствох. „Руске” так постало незаменлїва трибина за виражоване комплементарних интересованьох и за политику, и за новосци з наших местох, и за духовни живот нашей заедніци, и за язык и за литературу, и за розвагу, а постало тиж и бизовна подпорка шицким цо сцу розумиц живот и виповесц го зоз звичайним або уметніцки оформеним ясним и живим руским словом.

А, анї єдно жаданє нам не дате, а же би нам источашне не була дата и можлївосц його витвореня.

Бо, як зме на самим початку гварели, не лем ми бешедуєме о языку, але и язык бешедує о нас самих.

Урочованє авторских прикладнікох Штефанови Чаканови (пензионерови) у його квартилю. З лїва на право: Дюра Латяк, Мелания Павлович, Любомир Сопка, Мирон Канюх и Штефан Чакан

Микола ШАНТА

ВИДАВАТЕЛЬНА ДІЯЛНОСЦ ДЗЕВЕДЗЕШАТИХ И ПОСЛЕ ДВАТИСЯЧИТОГО РОКУ

(З мойого угла)

Концом седемдзешатих и у деценіі осемдзешатих роках прешлого віку видавателство на языках меншинох, та и по руски, було у добрей ситуації. Держава преїг покраїнскеї администрації финансвала тот сегмент култури, так же у *Руским слове* у тим периодзе у видавателстве було надосц пенєжи зоз хторих були финансвани не лем кнїжки, але и роботни места редакторох, з часци лектора и подобового и технїчного редактора. То бул стандарт на яки зме ше познейше, кед видавателство зруйноване, непрерывно поволовали. Були то златни часи нашей літератури, цо ше одражело и на формоване добрих генераційох руских писателюх. Теди на верху творчей моци була генерація руских писателюх до хторей припадали Мирослав Стрибер, Дюра Папгаргаї, Микола Скубан, Дюра Лятак, Ирина Гарди-Ковачевич, а почала ше формовац генерація теди младих руских писателюх, дзе припадаю Юлиян Тамаш, Михал Рамач, Агнета Бучко, Любомир Сопка, Наталия Канюх, Владимир Кочиш, Яким Чапко, медзи тима двома генераціями Владимир Кирда Болхорвес и Мирон Канюх... А вец, осемдзешатих роках ше формовала генерація зоз хтору модерна дефинитивно вошла до рускеї літератури. Ту припадаю Наталия Дудаш, Владимир Гарянски, Микола Шанта, Юлиян Надь, Мария Яким, Гелена Скубан, Звонимир Няради, Дюра Гарди... Тоти три генерації руских писателюх мали нагоду уживац златни финансийни часи руского видавателства. У тим часе Редакція видавателного одзелєня мала двох редакторох. През тоту редакцію, по нешка, прешли: Дюра Лятак, Дюра Папгаргаї, Мирон Канюх, Владислав Надьмитьо, Юлиян Тамаш, Микола М. Цап и Микола Шанта.

Вец, початком дзеведзешатих роках, пришло до розпадованя СФР Югославії. Пришло до войны, мобілізації, інфляції, меняня моделу финансованя. Генерално мож повесц же ше у стабільних часох по правілу звекшовало финансване національних меншинох у началє, та вец и видавателства на языках меншини, а у кризних часох, по правілу, перше на вдерєню култура національних меншинох. Так було и под час войны, на велькеї інфляції яка не записана у історії. Видавателство по руски у тим периодзе було у барз подлім стану. Под час дзеведзешатих роках обявени даскельо кнїжки особом блїзким тедишньому режиму. *Руске слово* за векшину руских писателюх у тим периодзе було заварте. Дзепоедни, експоновани у опозиції, були буквално нежадани у просторійох *Руского слова*. Нешка, у релативно нормалним часе, не мож ані задумац

тоту ароганцію гу своїм людзом, гу припадніком свойого народу, та и интелектуалцом, писательом, з яку наступали руски припадніки тедишнього режиму. Подзелене у народзе було вельке и барз нездраве.

Инфляция и недостаток пенежу зробели свойо. У тим периодзе праве ше зявела генерація квалитетних младих писательох, Олег Колбас, Марко Маркович, Славко Винаї, Славко Роман Рондо, хтора, на вельки жаль, не мала условия же би ше розвила и вони, углавним, окрем Виная и Романа, страцени за руску литературу. Чкода. Указовали потенциал. Видавательство теди не мало слуха за ніх, а вироятне и пенежи. Но, але було пенежи за *Дньовнік* Мири Маркович и то на шицких пейцох меншинских языкох у Войводини, а проєкт ше реализовал праве преїг *Руского слова* хторому директорка була Наталия Дудаш, а вона источашне була и замініца министра култури Републики Сербії. То источашне и найвисша политична функція хтору досягнул припаднік рускей националней меншини.

Вец пришли октоберски пременки 2000. року. Видавательство ище не мало одобрени средства за руски кніжки, но и попри таких обставинох, зоз бюджету *Руского слова* 2001. року обявени даскельо наслови. Єдноставно, чувствовала ше велька потреба за руску кніжку. У тих невидгодних часох за издавательство писателе писали и нараз ше зявело вельке число рукописох. Модел финансованя *Руского слова* бул таки же сом могол, як директор, зоз общого бюджету видвоїц пенежи за дзепоедни наслови. Зявели ше и спонзоре даєдних кніжкох. Так почала функционовац Редакція издавательного одзеленя после политичних пременкох 2000. року.

А вец держава престала директно финансиовац издавательство и почала нова „мода” – проєкти. Конкуровали зме и у 2001. року, та зме достали перши 300 000 динари. У 2002. року тота сума ше дзвигла на 500 000. И так, з рока на рок дзвигала ше сума и число насловох. Даєден рок було лєм пейц наслови, а даєден осем, а вец ше дзешка стандардизовала наша потреба на дзешец наслови рочне. Року 2014. од Покраїнского секретарията за культуру преїг проєктох зме достали 3 000 000 динари, и то после розгварки зоз Славишом Груїчом, тедишнім секретаром за культуру и информоване. То бул наш оптимум. З тих средствох зме видруковали дзешец наслови, автором, респектуюци їх роботу дали гонорари, од 30 000 до 100 000 динари у бруто виносу, а остало дакус пенежи и за софинансоване роботного места редактора Видавательства и редактора часописа *Шветлосц*. Шлідууючого, 2015. року зме достали 2. 237 500 динари, же бизме, после пременки власци у Покраїни, 2016. року достали лєм 300 000 динари, цо бул шок за нас. Дзешец раз меней. Писали зме до Покраїни, секретарови, председательови Скупштини, омбудсманови... Фактично, почало гашене издавательства на меншинских языкох. Покраїна ше почала поцаговац зоз проєкту финансованя меншинскей литератури.

Госц Редакції видавательней діялносци Радмила Ѓикич-Петрович прияла авторски прикладніки своєй кнїжки у прекладу на наш язык „Намасте, Индийо“, 1987. року

Нагода же бим визначел єдну вельку несправду хтора при преношеню сновательних правох зробена спрам шицких меншинох, окрем спрам малярскей меншини хторей видавательство остало под „сновательну шапку“ Покраїни. Кед ше прицискало меншински новински хижи же би прилапели преношене сновательних правох на национални совити, ми хтори були упутени до проблематики були процив того, але кед ше почало грожиц же кед останєме без снователя, останєме и без средствох зоз Покраїни, мушели зме попуциц. Медзитим, Скупштина АП Войводини и нешка снователь и финансиер видавательней хижи на малярским язiku *Форум*.

У 2017. року НВУ „Руске слово“ достала од Секретарияту за культуру 200 000 динари за три проєкти. Таки скромни средства не можу закриц друкованє и гонорари автором. У 2018. и 2019. року од Покраїни зме достали по 100 000 динари. Покраїна, спрам наших спознаньох, средства хтори унапрямовала на финансване култури националних меншинох у Сербїї унапрямела на финансване своєй сербскей дияспори у окруженю, а нам, як гражданома Сербїї, остали лем отрушинки.

Но, то не конец швета. Кед зме видзели же не вредзи интервеновац, апеловац, почали зме гледац нови модели финансваня видавательства по руски. Унапрямели зме ше на други конкурси. Як солидни финансиер двох проєктох рочне указал ше город Нови Сад. Тиж и Министерство култури Републики Сербїї указало слух за кнїжку на руским язiku, а вец ше 2019. року як финансиер руских кнїжокох зявела и Амбасада України у

Београдзе. Помали починаме уводзиц праксу и самофинансованя власних кніжкох, а за проєкт кніжкох Мирона Жироша зявели ше спонзоре зоз Канади. Тиж, по конкурсах, даєдни проєкти вифинансовани преїг культурно-уметніцких дружтвох. Вше ест конкурси на хтори не може конкуровац установа яка *Руске слово*, але може невладова организация, здружене. Ви-хасновали зме и тот модел за финансоване кніжки по руски.

При Руснацох ест даскельо видавательох. То Завод за культуру войво-дьянских Руснацох, Дружтво за руски язык, литературу и культуру, культурно-уметніцки дружтва, але *Руске слово* як наш найстарши видаватель організаційно и кадрово найпорихтанше за таку роботу. Високу профе-сионалносц як видаватель, посцигуєме и зоз високо професийнима ре-цензентами. То знаю и авторе. Рускословски кніжки виложени на сайту, промововани су на саймох у Београдзе и Новим Садзе, на манифестациї *Костельникова ешень*, а организує ше и промоції по наших местох кед у тих местох ест интересованя за руску кніжку.

Без огляду же Гавриїл Костельник шпивал же Руснак волї дац динар за музику у чаторні, або за бочкори, Руснак нешка зна и купиц руску кніж-ку, та и заплациц ей видаване. Без державней потримовки не може функ-ціоновац руске видавательство, то факт, але средства од преданих кніжкох и од спонзорох маю вельку важносц, насампредз моралну, бо ука-зую же ест кому писац на руским мацеринским языку.

Розгварка зоз Марию Ковачевич, илустраторку велїх руских кніжкох, на Салону кніжкох у Новим Садзе, 21. априла 2015. року

МИКОЛА М. ЦАП*

ШЕЙДЗЕШАТ ПЕЙЦ РОКИ ЧАСОПИСА „ШВЕТЛОСЦ”

Часопис за литературу, культуру и уметносц „Шветлосц” од початку свойого виходзенья по нешка наша найугляднейша и на найвисшим інтелектуалним и творчим уровню періодична публикация. Выходзи од 1952. року и єдина є публикация тей файти при Руснацох у Войводини и Сербії. Зоз своїм обсягом – вецей як 50 рочніки – часопис вираз не лем язичней и інтелектуалней креативносци рускей заедніци у Сербії, але и прешлосци и терашньосци Руснацох/Русинох у Стредней Европи.

Идея о видаваню часописа за литературу и культуру на руским языку зявела ше ведно з идею о видаваню тижньових новинох и видавательней діялносци, ише у давним повойновим періодзе. После длугошого інсисто-ваня при власцох же би ше видавало часопис, 1950. року достата потримовка, а перше число „Шветлосци” зявело ше два роки познейше, 1952. року. За главного и одвичательного редактора бул меновани Дюра Варга.

Часопис „Шветлосц” на своей розвойней драги прешол през два основни етапи. Перши період припада часу снованя часописа, од 1952.-1954. року. Були то часи кед часопис виходзел квартално, штирираз до рока. Вец од 1954-1966. року наступела дванацрочна пауза. Часопис прештал з виходзеньом, а литературна творчосц у тим чаше зохабена боком Народного календара и новином „Руске слово”. Так наш литературни живот наишол на вельке препречене и тотя ситуація тирвала аж по май 1964. року, кед ше як додаток новином „Руске слово” зявело „Литературне слово”, котре з добрей часци виполньовало пражніну недостатка часописа и було права гарадича гу порушованю обновйованя „Шветлосци”, чийо ше перше обновене число зявело октобра 1966. року. Од того року „Шветлосц” виходзела перше квартално, штири числа до рока, а потим, од 1977. року, двомешачно – шейсц числа до рока. Одвичательни редактор у тим періодзе бул Дюра Папгаргаї. Од 1992. року по нешка часопис виходзи штири числа до рока.

Под час цалого свойого шейсц и пол деценийового живота „Шветлосц” була жвератко литератури, культури, уметносци, науки, та и дружтвеного живота Руснацох, цо було условене зоз часовима етапами през яки часопис преходзел. Заш лем, найзначнейши задаток часописа тот же вон бул найеминентнейша трибина за творчосц у обласци литератури, культури и науки (окреме у розвою язика и преучованю историй). Як таки, часопис бул гледани и читани, як од младших, так и од старших читачох, та ше з добрей часци хасновал як додатна лектира у настави мацеринско-го язика у наших школах.

* Одвичательни редактор часописа за литературу, культуру и уметносц „Шветлосц”

Члени двох редакційох НВРО „Руске слово“: Редакції видавательней діялносци и редакції часопису „Шветлосц“: З ліва на право: Микола Шанта, Дюра Латяк, Юлиан Надь, Юлиан Тамаш и Дюра Папгаргаї

На боках „Шветлосци” оформйовали свойо поетики шицки значнейши писателе руского языка у повойновим периодзе, їх коло пейдзешат, окреме у периодзе такволаних златних деценийох рускей литератури, од 1968-1992. року, як и науковци котри зоз становиска историйї, социологийї, етнологийї, лингвистики и науки о литератури описовали идентитет, ество и креативни досяги тей невеликей, але организованей и европски образованей националней заедніци.

Зоз значним числом сотруднікох, як старших так и младших, часопис децениями отворени за шицки генерацийї и шицки файти творчосци котри були од хасну за культурни розвой рускей националней заедніци. Окрем сотруднікох з нашей жеми, у часопису непрерывно сотрудзую и авторе з иноземства, познати фаховци за язык и историю Руснацох, цо представля значни крочай у медзинародней афирмацийї и часописа и нашей культури.

Сотрудніки часописа руски писателе и прекладателе, а концепция му така же пестує шицки файти литературних жанрох, информує руского читача не лем о тим цо ше збува у рускей литератури, але и у сербскей, и литературах з других язичних подручох нашого окруженя.

З оглядом же „Шветлосц” єдини и найстарши часопис за литературу, культуру и уметносц на руским языку, вон главни креатор и информатор о культурних и литературних збуваньох при Руснацох у Сербийї, цо наклада же би ше тоту улогу у будучносци ише баржей змоцнело, як на хасен читачох, так и на хасен писательох, науковцох и шицких симпатизерох руского языка, литератури и культури, як у нашей жеми так и споза ей гранїцох.

Без огляду на шицки об'єктивни почежкосци, часопис сигурно и шмело вошол до седмей децениї свойого виходзєня, з чим на найлєпши способ указує якє його место у литературним и интелектуалним живоце Руснацох на тих просторох. „Шветлосц” ма своїх вирних сотруднїкох, як старших так и младших, та жиюци од тей вирносци сотруднїкох и читателюх, часопис вирно провадзи обласци за котри є предвидзени: нову литературну творчосц, прекладателни ангажман руских прекладателюх, ма аж и замеркованє число теорийно-критичарских прилогах, а замерковани и нови роботи о язiku. Та заш лем, тото по чим часопис уж тєраз, а остатнїх рокох окреме замерковани на культурней мапи Руснацох, то историйни, перши преклад Старого завиту на руски язик, котри зоз старогрєческого язика зробєл др Янко Рамач, а „Шветлосц” го уж осми рок, у континуитєту, ексклузивно обявює на своїх бокох.

„Шветлосц” затримує почитованє котрє єй авторє указую зоз сотрудзованьом у котрим уж давно, нажалє, нєт одвитующей дружтвєней и материялней сатисфакциї. Тото почитованє основа на котрєй трєба вибудовац єй дальшу трансформацію до референтного часописа рускей литератури и дружтвєних наукох, же би ше змощнєло його уплїв на дальши розвой русинистики и уважованє авторитєтох котри ю твора.

У року кєд ше означує шейсц и пол децениюви збир рубрикох и вплївох „Шветлосци” на культурни, литературни и наукови цєки у нашєй заєднїци, оптимизєм, довриє до власних моцох и свидомосц о його трєбє налєє достаточнє жридло за тирвацу „Шветлосц”.

Директорка Мартица Тамаш и Микола М. Цап, редактор часописа за литературу, культуру и уметносц „Шветлосц”, уручує награду часописа лауреатови Юлианови Папови у його обисцу у Новим Садзе. З нїма Папова супруга Ирина и новинар Михайло Симунович

ДЛУГЕ И ПЛОДНЕ ЖИЦЕ НАШЕЙ „ЗАГРАДКИ” (ОСЕМ ДЕЦЕНІЙ ПЕРШОГО ЧАСОПИСА ЗА РУСКИ ДЗЕЦИ)

Ювилеї нас здогадує на прейдзени драги ювилантох, обовязую нас на чуванє посцігнутих успіхох и допріношенє дальшому жицу и росту чловека, институції, виданя...

Перше число нашого єдинога часописа за руски дзеци „Наша заградка” вишло у септембру 1937. року у Друкарні Руского народного просвітнього дружтва у Руским Керестуре. Главни редактор бул учитель и писатель Михайло Ковач. Часи и условия за таке подняєє були чежки, але вон тот часопис пририхтовал з вельку дзеку и усиловносцу. Малого формату, як школска тека, на жовтим, новинским паперу, на шеснац бокох, у 700 прикладнікох, з подаєдну чарно-билу фотографию и илустрацию, „Наша заградка”, патраци з нешкайшима очми, була худобенка, але за те дишніх школярох драгоцина. По конєц школсого рока тираж звекшани на 1 200 прикладніки, а число бокох зоз шеснац звекшанє на дваєц. Хасновали ю не лєм як помоцнє наставнє средство, але и як учебнік, бо те ди руски школяре на мацеринскей бешеди мали лєм буквар хтори хасновала перша и друга класа, и читанку за трецу и штварту класу основней школи. О бокох у фарбох те ди ніхто не могол ані шніц, та заш лєм „Наша заградка” росла ведно з читачами.

Дзеци перши числа часописа чекали з вельку несцерпезлівосцу. Стали у шоре опрез Друкарні и змагали ше хто перши достанє до рукох ище цеплу, праве „упечену” новинку. Число сотруднікох, школярох, писательох и новинарох росло, а ведно з тим роснул и квалитет. На єй бокох вирастали и нашо писателє. Була то їх перша школа у котрей випробовали и звладовали азбуку литературней писменосци. Свойо перши стишки у ней обявйовали Єлена Солонар, Янко Фейса, Силвестер Саламон, Мафтей Винай...

По марец 1941. року видруковани 37 числа, а вєц початок Другей шветовой войны онєможлівєл дальше виходзєнє часописа, та даскельо генерации дзецох вирастали без нього.

„Пионирска заградка” колїска руских писательох

А вєц, у чежких повойнових часокох, у юнию 1947. року видрукованє перше число часописа за руски дзеци у ФНРЮ „Пионирска заградка”. Редактор бул Штефан Чакан, але уж у новембру истого року тоту длужносц превжал Дюра Варга, а потим Владимир Костелник, вєц Владимир Рогаль,

* Одвичательна редакторка часописа за дзеци „Заградка”

На „Костельниковей ешенї” 2019. року промовована перша кнїжка-сликовнїца з едициї „Заградка” Любици Фа-Гарди „Як ше тройо прашатка рихтали за жиму”

Василь Мудри и Микола М. Кочиш. Дасдни на вецей заводи окончовали то-ту длужносц, бо не було потребни кадри, та гоч мали каждодньово обовязки на своїх роботних местох, у шлебодним чаше ушорйовали часопис. У лекторованю им помагал професор Гавриїл Надь, хтори и писал до тей новинки, а сотрудзовали и просвитни роботнїки Яша Баков, Йовген Планчак и Йовген Джуња. Од 1963. по 1992. рок одвичательни редактор бул Янко Рац. И йому, як и даскелїм предходним редактором праве „Заградка” отворела дзвери до швета рускей литератури за дзеци. Литературни твори посилали Михайло Ковач, Евгений М. Кочиш, Яким Олеяр, Штефан Чакан, Евгений Чакан, Микола Скубан и уж спомнути редакторе В. Костелник, В. Мудри и М. М. Кочиш, а вец ше од 60-тих рокох прешшого вику, дасдни по нешка порядне зявюю на бокох часописа зоз актуалнима стихами и приповедками за наймладших читачох (Штефан Гудак, Мирон Колошняї, Мирон Будински, Мелания Павлович, Мария С. Горняк, Мирон Канюх, Дюра Папгаргаї, Ирина Гарди-Ковачевич, Серафина Макаї, Силвестер Д. Макаї, Михал Рамач, Ксения Варга, Агнета Бучко-Папгаргаї, Мелания Римар).

Преслава 25-рочнїци „Пионирскей заградки” означована през цали 1972. рок. У шицких местох и истого дня дзе були мали „Червени ружи”, отримани и усни новини под назву „Од рукопису до часопису”. Так програми отримани у Бикичу, Дюрдьове, Петровцох, Коцуре и у Вербаше, а централна преслава була у Руским Керестуре. На ней, медзи велїма сотруднїками, припознання достали и дваец руски писателе хтори порядне

писали писні і приповідки скоро за każde число „Пионерскей заградки”. Святочне число часописа з нагоди стриберного ювілея вишло на 36 бокох.

– „Пионерска заградка” росла и напредовала ровнопрано зоз други-ма дзецинскими часописами народох и народносцох нашого социялистичного отечества. Преширйованє обягу и звекшованє формату вимага вше векшу ангажованосц Редакції и звекшованє числа сотруднікох. През то-ти три децениї вельочислени нашо млади писателе, новинаре, учителие, наставніки, професоре, композиторе, илюстраторе и други фахово сотрудніки перше були читаче и вредни пионире сотрудніки, а тераз су уж афирмовани и искусни сотрудніки – писало у „Пионерскей заградки” у януару 1977. року з нагоди означованя ей 30-рочніци.

Теди наш часопис сотрудзовал зоз часописами за дзеци зоз шицких югославянских републикох, а то були: „Пионери” (словацки), „Букурия копиилор” (румунски), „Йо пайташ” (мадярски), „Другарче” (болгарски), „Модра ластва” и „Радост” (горватски), „Наш свет” (македонски), „Наш коутек” (чески, у Горватскей), „Титов пионир” (у Чарней Гори), „Цицибан” (у Словенії), „Весела свеска” (у Босни и Герцеговини), „Кекец”, „Дече новине” и „Тик-Так” (у Сербії)...

З нагоди 35-рочніци у святочним, юнийским чишле „Пионерскей заградки” 1982. року професор Яков Кишюгас, теди просвитни совитнік за руски язык Педагогийного заводу Войводини написал: „...Наставни план и програма за руски язык предвидзуе и хаснованє часописох як єдного з можлівих сред-

Часопис „Заградка” у Вербаше на годзини руского языка 2016. року

ствох за витворйованє предвидзених змистох. Тиж так, уводзене порядного провадзєня часопису верши ше и з намиру же би ше формовало навикнуце на читанє. Наставна програма окреме визначує и упут'ює наставнікох и школярох на порядне хаснованє „Пионирскей заградки”.

Литература ше твори каждодньово, а „Заградка” и ма и вихасновує свойо можлівосци же би школярох упознала зоз творчосцу котра настава праве у тей хвильки, за розлику од читанкох за руски язык котри, розумліве, не можу буц у такей велькей мири актуални... ”

Росло число сотруднікох и предплатнікох, цо гутори факт же осемдзешатих и дзеведзешатих рокох прешлого вику тираж часописа бул 15 000 рочне, односно 1 500 прикладніки по єдним чишле.

На означованню 40-рочніци „Пионирскей заградки” (1987) у Новим Садзе додзелени 90 дипломи и плакети колективом и поєдинцом за окреми заслуги у 40-рочней роботі на сотрудзованю у тим дзєцинским часопису, а наградзени и штерацецєро школяре. Святочне число друковане аж на 36 бокох. У рамикох того ювилєу у Руским Керестуре, Коцуре, Шидзе и у Дюрдьове организовани Стретнуца Редакції и дзєцинских писатєльох, а наградзени школяре сотрудніки зоз Миклошевцох и Петровцох мали чесц на манифєстациї „Петровски дзвончок” од Редакції „Заградки” прияц заслужени награди.

„Заградка” остала и Наша и Дзєцинска и Руска

Пионирска организация – Союз пионирох Югославиї 1990. року прєстала исновац, та члєни Совиту часописа предложєли, а Роботніцки совет НВРО „Руске слово” на своєй схадзки 4. дєцємбра 1990. року одлучєл же би од 1. януара 1991. року тот часопис за дзєци виходзєл под мєном „Заградка”. Так наш часопис достал трєцє мєно. Основне мєно, фундамєнт – „Заградка” остало ище од 1937. року. Перше вихабєни прикметнік „наша”, а вєц „пионирска”. Часопис зоз тим ніч не страцєл. Остал и далєй и наш и дзєцински, и руски, поучни и забавни, и – наздаваймє ше и намагаймє же би и надалєй бул дзєчнє читани у каждим руским обисцу.

Обставини прє гражданску войну у Югославиї (од 1991. року) онєможлівєли поряднє виходзєнє „Заградки”. На змєншаним форматѹ и обсягу виходзєли двочисла и трочисла, а було мєшаци кєд часопис вообщє не вишол, та у таких чєжих условийох златни ювилєй – 50-рочніца „Пионирскей заградки” анї не означени як би швєчєло. Прє спомнуту войну страцєли змє вєльо читачох, сотруднікох и предплатнікох хтори остали у другєй держави (у Рєпублики Горватскей) и тєраз там маю свой часопис „Вєнчик”.

З нагоди 65-рочніци од виходзєня першого числа „Нашєй заградки” и 55-рочніци „Пионирскей заградки”, познєйше „Заградки” у двочишлє – май-юниї 2002. року обявєни винчованки наших бувших редакторох

часописа, и редакторох часописох за дзеци „Невен”, „Йо пайташ”, „Зорнічка”, „Букура копиилор”, потим Змайових дзецинских бавискох и винчованки веліх писательох. У своєї щирей винчованки Михайло Ковач, медзи иншим, написал и тото: *„Хасновиту и одвичательну роботу робя „заградкаре” хтори садза до невиних и чистих дзецинских шерцох здрави заренка гуманосци, правди и любви.*

Як редактор предвойновой „Нашей заградки” хаснуєм нагоду направиц мале поровнанє медзи тима двома „Заградками”. Гевта перша не була так розкошно обдзата як нешкайша, а ані змистово не була така богата. Не була ані така „стара”, бо жила лем штири роки, не мала ані тельо сотруднікох, але була НАША. Була оградзена лем з процами, але мала дзверка през хтори ше могло до ней уходзиц и зоз ней до билого швета одходзиц. Мала вона свою физиономию: почитовала тедишню власц, тримала до своєї вири, не оградзовала ше од историйі svojого народу, напала нашо дзеци зоз жридлову воду з нашей студзенки...”

У октобру 2000. року часопису врацени вельки формат, а як дарунок за 60. родзени дзень, од септембра 2006. року шицки боки (24) „Заградки” у фарбох, з богатима илюстрациями нашого познатого илюстратора и карикатуристи Любомира Сопки.

Шветочна програма з нагоди 70-рочніци од виходзєня першого числа „Нашей заградки” и 60-рочніци „Пионирскей заградки”/„Заградки” отримана 25. септембра 2007. року у Музею Войводици у Новим Садзе. На ней були предстваніки шицких школох дзе ше порядина настава одвива по руски, як и зоз шицких гевтих дзе теди була организована факултативна настава руского язика. Редакция обезпечела автобус за школярох-учашнікох зоз Руского Керестура, Кули, Коцура, Савиного Сєла, Вербасу, Суботици, Нового Орахова и Дюрдьова, та програма була барз богата и весєла.

Тот ювилей „Заградки” возвелічало и вельке припознанє – Награда Змайових дзецинских бавискох за доприношенє популаризованю литературы за дзеци. „Заградка” провадзи велі школярски активносци по школах и местох: змаганя, смотри, манифестациї, стретнуца, фестивали. Зоз своїма написами информує, воспитує, научує и забавя своїх читачох, а окреме розвива и пестує творчу роботу дзецох, доприноши пестованю руского язика, розвиваню национального идентитета и очуваню националней свідомосци, упознаваню зоз националну историю, традицию, народними обичаями, културну и уметніцку творчосцу Руснацох. Стара ше розумиц несташносци, гунцутства, любопитлівосци и вельки цилі каждого дзецинства, та прави змисти за каждого читача, а вон вєц гледа и находзи найприцагующи куцки за себе. Кєд не було тельо можлівосци путовац по швецє преїг радия, телевизії и интернету, „Заградка” була облак до швета, але шицко тото не завадза же би ше дзеци и нешка, попри шицких дружтвених мрежох и през „Заградков” облачок припатрвали и одкривали краси того швета.

Промоция збирки руских народних писньох за дзеци „Когуцик ярабик” у оводи у Руским Керестуре 2019. року

Важни задаток часописа провадзиц дзедцинску творчу роботу, стимуловац творчи дух, розвивац любов гу читаню. То перша карика у твореню читательней публики. Хто не вирошне зоз „Заградку”, чежко вериц же будзе читац „Мак”, „Руске слово”, „Шветлосц” або же го будзе прицаговац руска кнїжка.

Литературна часц часописа наменена руским писательом, але є отворена и за творительох хтори пишу по сербски, мадярски, словацки, болгарски..., та преїг їх писньох и приповедкох преложених и обявених на нашим мацеринским язiku упознаваме други народи, а и вони упознаваю нас и так поставаме блїзки, ведно моцнейши.

Окрем у основних школах у Руским Керестуре, Коцуре и у Дюрдьове, дзе ше порядна настава одвива (и) по руски, часопис хасную и школяре у виборней настави руского язика у Кули, Вербаше, Савиним Селу, Новим Садзе, Господїнцох, Новим Орахове, Бачкей Тополї, Шидзе, Бачинцох, Бикич Долу и Сримскей Митровици. Кажди мешац до Редакциї сцигую медзи сто и два-сто школярски литературни и подобово роботи. Од септембра 1987. року и наймладши – дзеци предшколского возросту маю свой куцик, свой додаток на штирох боках „Мала заградка”, дзе кратки писньочки и приповедки, илустрациї за вифарбїоване и їх рисунки зоз руских воспитних груп.

За свою діялносц „Заградка” достала вельо припознания, дипломи, награди и плакети.

Шицки котри до ней уткали голем єдну нїтку своего труда, дзеки и роботи же би була цо красша, змистовнейша и облюбенша, заслужни за ей длуги и плодни вик.

МАК (1972–2017)

МАК дакеди

Перше число часопису МАК вишло у юнію 1972. року. Як наведол перши редактор того младежского часопису Янко Рац з нагоди МАК-овей пейцрочніци у шестим, юнийско-юлійским чишле МАК-у 1977. року: „Иницијативи за його видаванє рушели вельо скорей, а походзели з анализох „Пинонирскей заградки”, котра вецей не могла задоволиц наростнути потреби у обласци информованя, вихованя и образованя шицких структурох младих од 6 та по 18 и вецей роки старосци.” Рац у тим чишле часопису потолковал и же була поробена анкета з младима у вецей местох, же би ше одредзело концепцию часописа, але и його мено (Рац, 1977: 8).

У виданю „Руске слово” 1945–1985 пише же треба мац на розуме и тото же пришло до значного розвою школства на руским язичу, а обчековало ше и отверанє штредней школи на руским язичу. Тиж так, наводзене и же велї руски школяре предлужовали школованє у школох зоз сербскогорватским наставним язичом и одходзели на студії, а не сцели претарговац вязу з дружтвеним животом у своїх местох, окреме животом младежи (Латяк, 1985: 113).

„Права и обовязки сновача нашого младежского часопису превжала на себе Покраїнска конференция Союзу социјалистичней младежи Войводини, а видавател и далей остала НВРО „Руске слово” у рамикох котрей Редакция „МАК”-у постала окремна єдинка здруженей роботи” (Латяк, 1985: 115).

Кум мена часопису бул Владимир Кочиш. Праве тоту назву, МАК, прилапела Комисия – Ирина Гарди-Ковачевич, Дюра Латяк и Янко Рац пре тото же, як пише у першим обявеним чишле МАК-у, з тим меном квета „символізує ше сама буйна, розкошна и амбиційна младосц”. Тиж так, то и скраценє за Младосц, Активносц, Креативносц (МАК, 1972: 18).

„У штирох деценијох младежски часопис декларовани як: Орган Союзу младежи Войводини (СМВ) (од 1972), Информативно-политични гласнік Союзу социјалистичней младежи Войводини (ССМВ) (1984), Магазин за младих на руским язичу (1992), Младежски часопис по руски (1998), Културно-политични часопис за младих (2001) и Мултимедиялни културно-политични часопис за младих (2011)” (Варга, 2012/13: 93-94). Од 2016. року, МАК Мултимедиялни часопис за младих.

* Одвичательна редакторка мултимедиялног часописа за младих МАК

Перша студентска наукова конференция за студентоx и младих фаховцоx, отримана 21. априла 2012. року з нагоди 40-рочніци часописа МАК

Як Варга тиж так наводзи у своєї роботи *40. рочніца младежского часописа МАК: початки и сучасносц 1972 – 2012. рок*, МАК ушорйовали:

- **Янко Рац** (юний 1972 – октобер 1974. року)
- **Ирина Гарди-Ковачевич** (октобер 1974 – май 1981. року)
- **Гавриїл Колесар** (май 1981 – януар 1986. року)
- **Славица Тамаш, Надь (Шовш)** (фeбруар 1986 – август 1992. року)
- **Александар Паланчанин** (септембер 1992 – юний 1993. року)
- **Часопис не виходзел** (юлий 1993 – марец 1998. року)
- **Вероника Фейса (Вуячич)** (април 1998 – октобер 2000. року)
- **Борис Варга** (септембер 2001 – марец 2002. року)
- **Александра Дудаш (Корпаш) (и Анамария Регак)** (април 2002 – август 2005. року)
- **Борис Варга** (август 2005 – октобер 2013. року) (Варга, 2012/13: 110)
- **Мая Зазуляк** (децембер 2013 – тирва)

На початку 2006. року, нови редактор часопису МАК Борис Варга, зоз дизайнером Игором Орсагом, запровадзел „мултимедиялни и покус експериментални концепт часопису”. Варга у своєї роботи пише и же нови концепт бул розробени концом 2005. року як двомешачнік, друковани на натрон-паперу, з едну фарбу (чарну и ище едну), а числа були тематски. Редакция МАК-у початком 2006. року почала видавац и додатки –

музични компакт-диски (МАКСD), кнїжки (МАКoff), видео-диски (МАКСD), визуални публікації (ARToff) і креативни дробнїчки (Варга, 2012/13: 98-99).

Так, часопис МАК по 2016. рок видал 20 музични альбоми младих музичарох, 18 кнїжки младих писательох, 9 визуални публікації младих уметнїкох, 3 видео-диски, як и рижни креативни дробнїчки (плакати, подкладача, привязки, беджи, магнети и подобне).

Тедишнї редактор МАК-у Борис Варга под час 2012. року до часопису уводзи Сенку Надь, Цецилию Надь и Маю Зазуляк, хтори теди були студентки журналистики и уж сотрудзовали з МАК-ом, але у 2012. року почали помагач редакторови, односно, писац порядне и гледац нових, младших сотруднїкох.

МАК тераз

Концом 2013. року, на Варгово место приходзи терашня одвичательна редакторка МАК-у Мая Зазуляк. Место дизайнера часопису Игор Орсача, дизайн и компютерски обробок МАК-у 2014. року почина робити, теди студент графичного инжинерства и дизайну, Златко Емейди.

Поступне, редакторка до МАК-у уводзи нових, младших сотруднїкох, теми прилагодзує младшим генерациейом, и так спушує долню старосну гранїцу цильней групи часопису на 14–15 роки. МАК Тинейдж, специяльне виданє, хторе од 2009. року виходзело раз рочне, престава виходзиц 2014. року, понеже ше кажде число МАК-у прилагодзує и тим генерациейом младих.

Тиж так, же би часопис и визуално бул прилагодзени гу його цильней групи, 2015. року ше го почина друковац у фарбох и на иншаким паперу, а од 2016. року МАК ознова почина виходзиц кажди мешац, дзешец раз рочне (два раз як двочисло). Пправе прето, числа вецей не тематски, але ше уводзи рубрики. У 2017. року, МАК-ово рубрики то: „У фокусу”, „МАК-ов колаж”, „Дньова доза Руснацох” (рубрика групи з назву „Фогаш”), „Так и нїяк иншак” (рубрика Ани Римар, хтора у МАК-у виходзи од 2015. року), „Упечатки”, „Швет науки и технологиї”, „Спорт и рекреация” „Упознай себе”, „З МАК-овой архиви” (виходзи з нагоди МАК-овой 45-рочнїци), „Директ до фаци” (рубрика Бориса Ройку) / „Драга по здравє” (рубрика Александри Дудаш) и „Власни печач”.

Сенка Надь 2016. року престава буц вонкашня гонорарна сотруднїца редакторки, але ей у каждам чишле ище вше помага Цецилия Надь з Керестура, а од 2016. року и Сенка Иван з Коцура и Михаил Рамач з Дюрдьова, хтори пишу за кажде число и гледаю и сотрудзую з младима зоз своїх местох. У 2017. року, вонкашнї сотруднїци редакторки Надьова и Иванова.

Попри ніх, у крейрованю часопису МАК участвую и други млади зоз вецей местох, та так МАК у 2016. року мал коло 60 младих сотруднікох (од 14 по 30 роки) зоз Руского Керестура, Коцура, Дюрдьова, Нового Саду и Шиду, хторим у єдним, лебо у вецей числох МАК-у обявйовали новинарски тексти, литературу, фотографії, стрипи... Редакторка до крейрованя МАК-у уключела и веліх школярох зоз руских оддзеленьох у керестурскей Гимназії „Петро Кузмяк”, хторим 2015. року даскельо мешащи тримала и „МАК-ову новинарску роботню”.

У МАК-у ше провадзи рижнородни теми, вязани за младих Руснацох, але и теми хтори ше дотикаю шицких младих. Медзи иншим, зазначає ше збуваня хтори організую и на хторих участвую нашо млади, робя ше розгварки зоз успишними школярами, студентами, спортсистами, активистами, музичарами, танцошами, уметніками, як и з младима з интересантними професиями и гобиями, з рижних местох.

Кед МАК почал виходзиц частейше, зменшало ше додатки-дарунки. Медзитим, вон их ище вше обявює, даєдни у физичней форми, а музични албуми на своїм интернет боку.

Свойо дочасово сайти, МАК у 2015. року „премесцел” на сайт „Руского слова”. На тим МАК-овим интернет боку ше, попри часописох, але и кніжкох и визуалних публикацийох у електронскей форми, як и музичних албумох и DVD виданьох хтори обявел МАК, обявює и тексти хтори виходзели у МАК-ох (векшином интервью). Окрем на рижних презентацийох у школах, на манифестацийох итд. МАК свою творчосц промовує и на своїм Фейсбук боку (МАК MAGAZINE), а Новинско-видавательства установа „Руске слово” од 2016. року ма свою бесплатну апликацию за мобилни телефони, дзе мож читац и МАК-ово тексти.

Преслава МАК-овеї 45-рочніци у Руским културним центре у Новим Садзе 2017. року

Од свого початку, МАК часопис на чіїх боках шицки заинтересовани млади могу виражовац свою креативносц и роздумоване, место дзе ше промовує и провадзи активносци наших младих, афирмує их, потримує їх успихи и позитивни приклади. Прето вон од початку часопис шицких нас, а його боки отворени за шицких и наменени су шицким нашим младим же би их читали. То од початку и смисел його постояня, як и смисел його дальшого иснованя. Тиж так, цель младежского часопису же би и надалей „дихал” зоз свою генерацию сотруднікох и читачох, „ослуховал” їх комуникаційни потреби, бул отворени за шицких и давал младим можлівосц писац и читац на мацеринским язичу.

Литература

1. Варга, Борис (2012/13). 40. рочніца младежского часописа МАК: початки и сучасносц 1972–2012. рок. *Зборнік роботох зоз Першей студентскей науковей конференції „Улога младих у розвою рускей заедніци у Войводини”* (ред. академик проф. др Тамаш, Юлиан, и др Варга, Борис). Нови Сад: МАК/НВУ „Руске слово”, Одделене за русинистику, Вигледовацки круг: 93-119.
2. Латяк, Дюра (1985). *Руске слово 1945–1985*. Нови Сад: Новинско-видавательства роботна организация „Руске слово”.
3. МАК (1972). *Як достати кум. МАК*, число 1, рок I, юний: 18.
4. Рац, Янко (1977). *МАК вироснул зоз Заградки*. МАК, число 6, рок VI, юний-юлий.

Промо фотка за предплату на МАК (МАК-ово сотрудніки, школяре керестурскей Гимназії), у Руским Керестуре 2017. року

ІХ.

ЧОЛНИ ЛЮДЗЕ У РУСКИМ СЛОВЕ“ ОД ПОЧАТКУ ПО НЄШКА

(Кратки биографії)

ШТЕФАН ЧАКАН

Штефан Чакан ше народзел 10. априла 1922. року у Руским Керестуре. Оцец Михал, мац Ирина (нар. Будински). У фамилии их було дзевецеро дзеци, а Штефан бул пияти по шоре. Основну школу закончел у Руским Керестуре, а стредню у Кули и Сомборе, дзе матуrowал 1941. року. Високу польопривредну школу закончел у Мадяrowаре (Мадярска), а диплому нострификовал, после положених дополнююцих испитох, на Польопривредним факултету у Земуне.

Од фебруара 1945. року розпоредзени є за наставніка биологиї до новооснованей Нізшей мишаней гимназиї з руским наставним языком у Руским Керестуре. У исти час вон и наймладши член першого Редакционного колегиума, котри почал выдавац новини „Руске слово“ од 15. юния 1945. року. Були то перши даскельо тижні по законченю Другей шветовой войны кед з державу ище вше управляли воєни власци. Редакцийни колегиум у составе Евгений Планчак, учитель, але на функций просвитного советніка, Евгений Джуња, наставнік у Гимназиї, Яким (Яша) Баков, наставнік у Гимназиї и воспитач у интернату, Гавриїл Г. Надь, професор и директор у Гимназиї, вибрали Штефана Чакана, як наймладшого, за главного и одвичательного редактора новинох, бо вон бул „найвигоднейша особа за контакт зоз партийними органами и органами народной власци“.

З оглядом на то же памятки на публицистичну діялносц РНПД-а ище були швижи, а векшина членох спомнутого Колегиюма и сотрудзовала у „Руских новинох“, та и друкарня дакедишнього РНПД-а им стала на роз-полаганю, не було им ше чежко организовац и видавац новини под новим меном. Уж о неполни два роки почали видавац и дзедински часопис, тераз под меном „Пионирска заградка“, чий перши редактор тиж бул Штефан Чакан, а остарал ше и за издаванє Календарох за 1946. и за 1947. рок, до котрих векшину написох написали наставніки Гимназиї.

У перших роках по законченю Другей шветовой войны, кед школство на нашей бешеди зазначовало перши свойо крочаї, Штефан Чакан преложел на наш язык даскельо учебніки з обласци биології и хемії.

Штефан Чакан у периодзе 1945–1947. редакторску длужносц окончує волонтерски (як и шицки член Редакцийного колегиюма), а од 1948. по 1950. преходзи з Гимназиї до Редакциї новинох „Руске слово“ на професийну длужносц главного и одвичательного редактора. Кед концом 1950. року пришло до новей реорганизациї и кед було потребне регистравац самостойне подпримство, на длужносц будуцого директора и главного и одвичательного редактора новинох меновани економист и дружтвено-политични діяч Любомир Такач, а Штефан Чакан преходзи на длужносц агронома до Селянскей роботней задруги „Русин“, и на тей длужносци остава по 1955. рок.

У чаше од 1955 по 1966. рок службує у Београдзе, перше у видавательней хижі „Задружна књига“, вец у Скупштини Београда, потим у Заводу за планованє СР Сербії, та як совитнік за статкарство и поживову индустрию Републичней привредней комори СР Сербії. Медзитим, гоч службує у Београдзе, Штефан Чакан не прерива сотрудніцтво з нашу пресу и издавничтвом. Вон предлужує з обявйованьом свойх написох у „Руским слове“, „Пионирскей заградки“ и Календарох. Живот и робота у Београдзе оможлівели му и сотрудніцтво з редакциями фахових часописох на сербским язiku, у котрих обявйовал свойо написи. Таки часописи були: „Ютро“, „Польопривреда“, „Ветеринарски гласник“ и др.

Од 1966. по 1972. рок роби як редактор емисії за валал на руским язiku у Рускей редакциї Радио Нового Саду, а у 1972. року враца ше там дзе 1945. року започал свою новинарску длужносц, т.е. до Редакциї новинох „Руске слово“ и ту роби по 1978. рок, кед пре хороту одходзи до инвалидскей пензиї.

Останї даскельо роки свойого живота прежил у Новим Ораховє. Шмерц го застала у шпиталю у Суботици, а поховани є 24. мая 1987. року на теметове у Новим Ораховє.

ЛЮБОМИР ТАКАЧ

Любомир Такач ше народзел 21. марца 1923. року у Руским Керестуре. Основну школу закончел тиж у Руским Керестуре, тарговецку школу у Сомборе. Под час бомбардованя Руского Керестура 1942. року бул чежко ранени, бо ше случайно нашол лем даскельо метери далей од места дзе спадла бомба. Прето школованє предлужел аж после законченя Другей шветовой войны. У медзичаше, по виздравеню, после ошлебодзеня наших крайох од фашистичного окупатора, активно ше уключел до дружтвено-политичного живота. Зоз функції дружтвено-политичного діяча поставени є 1950. року за главного и одвичательного редактора новинох „Руске слово“, гоч не мал новинарского искусства. Рок познейше „Руске слово“ престало буц филияла Видавательно-друкарского подприємства „Братство-єдинство“ зоз шедзиском у Новим Садзе, и теди Любомир Такач меновани и за директора будующого Видавательно-друкарского подприємства “Руске слово“ зоз шедзиском у Руским Керестуре, котре регистроване у Дирекції привредних подприємствох Покраїнского одбору Народного фронта Сербии за Войводину под числом 1017.

Од 30. юния 1951. року Любомир Такач постава не лем главни и одвичательни редактор новинох, але и перши директор Видавательно-друкарского подприємства „Руске слово“ у Руским Керестуре. Тоти два функції окончує до 19. августу 1955. року.

По законченю директорского мандата Любомир Такач не жадал остац у новинарстве, бо то не було його животне опредзелене. Вон свою будучносц видзел у економии. Прето и дипломовал на Економским факултету у Београдзе.

Понеже його супруга походзела з Бачкого Петровца, Любомир Такач ше там преселел и єден час робел як комерциялист у „Кооперативи“ у Бачким Петровцу. Потим як аналитичар-планер робел у Земледілскей задруги у спомнутим месце, а вец, як ошведочени фаховец, постал началник за привреду у Скиупштини општини Бачки Петровец. Зоз тей функції ше и пензионувал.

Умар у Бачким Петровцу 1992. року и там є и поховани.

ДЮРА ВАРГА

Дюра Варга ше народзел 25. мая 1925. року у Дюрдьове. Ту закончел основну школу, а нїзшу гимназию у Новим Садзе (1937-1940). Першу класу учительскей школи закончел у Сомборе 1941. року, други три класи у Новим Садзе, але пре одход до НОВ не дипломовал. Дипломски испит положел аж после демобилизования 1947. року у Вершцу. Такой истого року є поставени за учителя и управителя школи у Дюрдьове, але уж у октобру истого року премесцени є до Руского Керестура на длужносц наставника у Гимназиї, а у исти час длужносц главного и одвичательного редактора новинох „Руске слово“ окончує волонтерски по 1948. рок. Од 1948. року професийно є на функций секретара Рускей матки, а по ей „прерастаню“ до Секциї за Руснацох Союзу культурно-просвитних дружтвох Войводини, остава на функций ей секретара аж по 1955. рок.

У периодзе 1955-1965. є директор Новинско-видавательного подприємства „Руске слово“, а у периодзе 1955-1963. є и главни и одвичательни редактор новинох „Руске слово“ и других виданьох. Од 1965. по 1979. роби як редактор Рускей редакциї у Покраїнским заводзе за издаване учебникох у Новим Садзе. Од 1979. по 1987. рок є на длужносци секретара Культурно-просвитней заснїци Нового Саду. Зоз тей длужносци 1987. року одходзи до заслуженой пензиї.

За живота Дюра Варга охабел глібоки шліди у нашим культурно-образовним живоце. Як учитель почал робиц у Дюрдьове, але є пошвидко розпоредзени за наставника до керестурскей гимназиї (1947), же би такой бул избрани и за секретара тедишней Рускей матки, котра тиж мала шедзиско у Руским Керестуре. У исти час вон и главни и одвичательни редактор новинох „Руске слово“ (1947-1948) и редактор дзезинского часопису „Пионирска заградка“, а бул и редактор даскелїх календарох и других публикацийох на руским язiku тедишнього часу. Од 1952. року вон постал перши редактор новооснованого часопису „Шветлосц“, а у периодзе 1955–1965 є меновани за директора НВП „Руске слово“ и у исти час и главного и одвичательного редактора новинох з истим меном.

Од 1965. року преходзи до новооснованого Покраїнского заводу за издаване учебникох у Новим Садзе за редактора учебникох на руским язiku, а єден час и за помощника директора того заводу. Ту вон организовав солидну мрежу руских фаховцох з обласци образования – прекладателюх, лекторох и рецензентох и удало му ше за кратки час комплетовац шицки учебники за основни школи з руским наставним язиком. А кед обновена и гимназия на руским наставним язiku – Варга и за ню за кратки час обезпечел одвитуюци учебники.

З тим не вичерпана професійна, дружтвена и политична діялносц Дюри Варги за його живота. Ише док жил и робел у Руским Керестуре, вон у єдним чаше мал 32 дружтвено-политични функції! Єден час бул и посланік у Скупштини АПВ и член Совиту САП Войводини. Та, заш лем, найглібши шліди охабел у обласци култури. Ту вон бул „як дома“. Док бул у Керестуре – бул и председатель тедишнього Културно-просвитного дружтва „Габор Костельник“ у валале, бул глумец у Дядьовим керестурским Аmaterским театре, шпивач руских шпиванкох „на живо“ у Радио Новим Садзе и мобилизатор на културним плане по шицких наших местах, автор даскеліх учебнікох и автор значних написох у „Шветлосци“, котра виходзела по 1954. рок.

По преселеню до Нового Саду активно ше уключує до роботи у тедишнім Културно-просвитним дружтве „Максим Горки“ и през вецей роки бул його председатель. У чаше його руководзєня Дружтво посцигло найвисши уметніцки досяги у своєй исторії. Як доказ тому, окрем других, тиж значних, служи и додзелена Дружтву Октоберска награда Нового Саду за успихи у културно-уметніцкей діялносци.

У 1977. року Дюра Варга избрани на професійну функцию секретара Културно-просвитней заєдніци Нового Саду. Ту остал аж до 1987. року, кед пошол до заслуженей пензії.

Барз значне доприношенє Дюра Варга дал и діялносци Дружтва за руски язык, литературу и культуру од самого початку його иснованя, але особліво од 1974. року, кед постал и його председатель. У його мандатним периодзе приходзи до значного звекшаня числа членох (зоз 60 после снованя, на 400), снує ше секції Дружтва по шицких наших местах и роби ше на ангажованю фаховцох за пририхтованє наукових проєктох и водзєнє семинарох за сотруднікох на реализації наукових проєктох.

Значну увагу Дюрови Варгови пошвещел и др Юлиян Тамаш у своєй Исторії рускей литератури, дзе, медзи иншим, спомнул и тото:

„Дюра Варга (1925) познати у явносци у першим шоре як политичар у култури, потим як длугорочни редактор руских информативних и литературних виданьох, седемдзешатих рокох як редактор руских учебнікох. Припада до шору водзацих явних руских роботнікох, яки после 1945. у значней мири, як людзе политики, означели трицецрочни период розвою рускей култури и литератури, та су з добрей часци заслужни и за єй рост и за премахи руских културних намаганьох. Уплїв Дю. Варги убудовани до текстох руских литературних и културних роботнікох.“

Цалком похлоплїве же така богата и розконарена активносц Дюри Варги през вецей як 5 децениї не остала незамеркована. Окреме з боку покраїнских орґанох културних, дружтвених и политичних орґанизацийох и орґанох власци. Доказую то велї одликованя, награди и припознаня, чийо би начишльованє завжало вельо простору.

Як пензионер жил у Новим Садзе. После чежкой хороти упокоєл ше 25. октобра, а поховани є 27. октобра 2003. року тиж у Новим Садзе.

ДЮРА ЛАТЯК

Дюра Латяк народзени 31. октобра 1933. року у Руским Керестуре. Ту закончел основну школу и нїзшу гимназию з малу матуру. До висших класох гимназиї почал ходзиц у Суботици, але пошвидко бул принушени претаргнуц школованє пре материјални причини и почал робиц у Новим Садзе як службенїк у єдней новосадскей фабрики. Кед то дознал тедишнї главни и одвичательни редактор новинох „Руске слово“ Штефан Чакан, такой го превжал до „Руского слова“ и послал на дошколованє у Новинарскей школи до Београду. Новинарску школу закончел 1951. року. Висшу школу дружтвено-политичних наукох 1962. и штири семистри Правного факултета – у Новим Садзе. Найвекшу часц роботного вику препровадзел як новинар. Спочатку у Редакциї новинох „Руске слово“, потим у Рускей редакциї Радио Нового Саду, та знова у новинох „Руске слово“, дзе є 1963. року меновани за главного и одвичательного редактора спомнутих новинох, а 1965. року и за директора підприємства з исту назву, чийо шедзиско теди було у Руским Керестуре. Тоти два функції окончовал по конец фебруара 1970. року.

Под час перебуваня на функції директора обновел издаванє часопису „Шветлосц“ (после дванацрочней прерви), а до новинох уведол подлісток под назву „Литературне слово“. На препоруку покраїнских политичних организацийох організовал роздвойованє друкарні од остатка підприємства и остаток підприємства преселел до Нового Саду. По вицеку мандата 1970. року, на власне жаданє меновани є за главного и одвичательного редактора Редакциї видавательней діялносци у НВП „Руске слово. На тей длужносци остал полни 19 роки и то бул „златни период“ видавательней діялносци на руским язїку. По одход до заслуженой пензїї, остатнї несполни два роки (початок 1989 – фебруар 1991) робел як шлєбодни новинар-редактор у Редакциї новинох „Руске слово“ и совитнїк директорови.

През цали час роботного вику занїмал ше и з литературу. Спочатку писал лем прозу (1951). Першу писню „Витай, писньо“ обявел 1957. року у теди єдиней периодичней публикациї на руским язїку *Народним календаре*, дзе ше єдино обявйовала поезия. Од теди шицки своєю литературни витвореня предлужел обявйовац у *Народним календаре*, а од 1966. року и у часопису „Шветлосц“.

Автор є и даскелїх монографїях зоз обласци исторїї Руснацох и їх културних манифестацийох. Автор є и значного числа сообщеньох на рижних домашнїх и медзинародних наукових сходах. Библиография його роботох чишлї блїзко тисяч одреднїци.

Єден є з визначних театралних аматерох при Руснацох, єден зоз сновательох Аматерского руского театра „Дядя“ и автор монографїї о тим театре з нагоди 25-рочнїци його дїйствованя.

Познати є и як прекладатель литературних и драмских творох зоз сербского, російского, словацкого, польского и українского языка на руски, а зоз руского на сербски и українски.

За вкупну дїялносц на полю култури достал значне число рижних припознаньох и одликованьох. Медзи нїма найзначнейши: *Орден роботи зоз стріберним венцом, Орден братства и єдинства зоз стріберним венцом, Октоберска награда городу Нового Саду, Грамота городу Нового Саду, Искри култури КПЗ Войводини, Златна значка КПЗ Сербїї* и велї други.

Жїє у Новим Садзе и ище вше активно сотрудзує з НВУ „Руске слово“.

МИКОЛА МОСКАЛЬ

Микола Москаль ше народзел 20. фебруара 1937. року у Коцуре, дзе закончел основну школу, а учительску у Сомборе. Як учитель робел у Коцуре, дзе ше окреме визначел и як активни дружтвено-политични дїяч. Теди почал активно сотрудзовац з Редакцию „Руского слова“ як дописователь зоз Коцура. Пошвидко є избрани на професійну политичну функцию у општини Вербас, дзе припада и Коцур. У медзичаше дипломує на Високей школи политичних наукох у Београдзе. Як посланїк тедишней Скупштини САП Войводини бул избрани на функцию заменїка председателя Покраїнскей ради Скупштини.

За директора НВП „Руске слово“ и главного и одвичательного редактора новинох „Руске слово“ избрани є 20. фебруара 1970. року. У тим часе, окреме з його ангажованьом, од 1. юния 1972. року почина виходзиц младежски мешачнїк „МАК (младосц-активносц-креативносц)“. Попри тим, звекшани и обсяг новинох и дзевинского часопису „Пионирска

заградка“. Паралелно з тим почина ше злєпшовац и технїчни випатрунок шицких виданьох.

По законченю штирирочного мандата на функції директора и главного и одвичательного редактора, Микола Москаль 1974. року преходзи на службу до покраїнских органах управи, одкаль одходзи до пензії.

Як пензионер жил у Новим Садзе. По чежкей хороти, з котрей велї роки виходзел як побиднїк, упокоєл ше 22. фебруара, а поховани є 23. фебруара 2004. року на Городским теметове у Новим Садзе.

ДЮРА КОГУТ

Дюра Когут ше народзел 1938. року у Шидзе, дзе закончел основну и стредню школу, а Економски факултет у Београдзе 1962. року. Робиц почал у Шидзе истого року як начальнїк Оддзелєня за привреду Скупштини општини Шид, вєц як комерциални директор Индустрії меса „Срем“, а потим як генерални директор Хемийней индустриї „Спектар“ (познейше „Хемпро“).

Од 1970. року преходзи до Нового Саду на длужносц помоцнїка покраїнского секретара за привреду (1970-1974). Зоз тей функції приходзи на длужносц директора Новинско-видавательного подприємства „Руске слово“ и на тей функції остава по 1979. рок. Остал запаметани як руководитель котри почитує автономносц руководительох каждого сектора у подприємстве и намага ше помогнуц там дзе його помоц як директора потребна.

Зоз функції директора НВП „Руске слово“ 1979. року одходзи на длужносц помоцнїка директора Войводянскей банки, бо його главне определєне вше було банкарство и финансии, окреме кредитна и монетарна политика. Тоту длужносц окончує по 1984. рок, а вєц постава вицегувернер Народней банки Войводини по 1986. рок.

Як афирмовани финансийни фаховец, Дюра Когут 1986. року ше враца на службу до Скупштини АП Войводини, на длужносц помоцнїка покраїнского секретара за финансии, и тоту длужносц окончує по 1989. рок.

Под час роботного вику бул активни у вєцей дружтвено-политичних организацияох и руских културних асоцияцияох. Бул член Председательства АРТ „Дядя“ и КУД „Максим Горки“ у Новим Садзе.

Як пензионер жил у Новим Садзе, дзе умар 13. фебруара 2012. року, а поховани є 18. фебруара истого року на Городским теметове у Новим Садзе.

ЛЮБОМИР РАМАЧ

Любомир Рамач ше народзел 22. януара 1941. року у Дюрдьове, дзе закончел и основну школу. Стредню економску школу закончел у Новим Садзе (1959), а Економски факултет у Суботици, дзе дипломовав 1966. року. Ище як студент на спомнутим факултету, закончел и Новинарську школу при Югославянским институту за новинарство у Београдзе

Кратки час после дипломовања (по одход на одслужене войска) роби у Польопривредним комбинату „Перши май“ у Руским Керестуре, бо бул його стипендист. По одслуженю войска ше врацел знова до спомнутого комбинату, але на вимогу тедишніх руководителюх Новинского підприємства „Руске слово“ (на чию препоруку и закончел новинарську школу), 1. августа 1966. року спорозумно прешол на длужносц новинара у тим підприємстве.

Медзитим, ище як стредньошколець почал сотрудзовац з „Руским словом“, переважно зоз гумористичними прилогами и спортским вистками з Дюрдьова. А по приходу на роботу до Редакції пошвидко ше почал визначовац зоз квалитетом своїх написох и уж о два роки постап помощник главногo редактора новинох. Кед 1974. року роздвоєни функції директора и главногo и одвичательного редактора новинох, Любомир Рамач постава главни и одвичательни редактор по 1979. рок. Теди спомнути два функції знова злучени, та их Рамач окончує од 1979. по 1983. рок. Вец тоти функції знова роздвоєни, та Рамач остава лем на функції директора у периодзе 1983-1987. рок, а у истим мандатним периодзе главни и одвичательни редактор новинох „Руске слово“ постава Ирина Гарди-Ковачевич.

У 1987. року за директора підприємства приходзи Любомир Медєши, а Любомир Рамач преходзи на длужносц главногo и одвичательного редактора новинох „Руске слово“, и на теј длужносци остава по 1993. рок. Теди на чоло Підприємства поставена Наталиа Дудаш. Понеже ше не складал зоз ей поднятима кадровима и другима мирами, Рамач подноши задзекованє на функцию одвичательного редактора и директорка го розпоредзела на длужносц новинара, дописователя з Дюрдьова. У тим чаше вон написал и обявел монографию з насловом „Културни живот Руснацох у Дюрдьове 1900-2000“, котру видало дюрдьовске КУД „Тарас Шевченко“ 2000. року.

Полну регабилитацию Любомир Рамач доживує после политичних препенкох у держави на початку октобра 2001. року. Теди го Городски

кризни штаб менує за главного и одвичательного редактора новинох, котри тераз почали виходзиц под меном „НОВЕ Руске слово“.

Кризни роки и професийни поніжованя яки дожил под час панованя Наталиї Дудаш, охабели чежки пошлїдки на здравю Любомира Рамача, цо була єдна з двох причинох скорейчасового одходу до пензиї. Друга причина була неясна перспектива „Руского слова“ после преношеня сновательних правох зоз Покраїни на Национални совет Руснацох.

До скорейчасовей пензиї пошел з озбиљно начатим здравїєм 2004. року. Як пензионер остал жиц у Новим Садзе, у цесним контакту зоз членами Редакції „Руского слова“. На жаль, уж 28. априла 2005. року му ше и живот загашел. Поховани є 30. априла 2005. року на руским теметове у Дюрдьове.

ЛЮБОМИР МЕДЕШИ

Любомир Медєши народзени у Руским Керестуре 12. априла 1949. року. Там закончел и основну школу (1964). Гимназию закончел у Вербаше (1964-1968), у периодзе 1968-1972. закончує студиї на Одзеленю за етнологию Филозофского факултета, Универзитета у Београдзе. У 1973. року є и на магистерских студиїох Филозофского факултета у Београдзе.

У периодзе 1972-1973. роби як новинар-приправнїк у НВП „Руске слово“ у Новим Садзе, а 1973-1979. є кустос-етнолог у Войводянским музею у Новим Садзе. У периодзе 1979-1986. роби як секретар формох роботи (култура, медзинационални одношеня, пестованє традицийох и їх означованє) при ПК ССРНВ.

За директора до НВП „Руске слово“ приходзи 1986. року и на теї функції є неполни два мандати (1993). Теди ше преселює до Канади и спочатку роби як сотруднїк Мультикултуралного историйного дружтва Онтария, Универзитет у Торонту, а вец од 1995. по пензионованє (2014) роби як приватни поднїматель.

Док бул новинар-приправнїк и директор „Руского слова“, активно бул укључини до културного живота Руснацох на тих просторох. Окреме ше старал за будучносц подприємства. Почитовал думаня членох роботного колектива и за потреби подприємства купел єден векши кварталє у Новим Садзе и остарал ше же би бул адаптовани за роботни просториї.

Тераз жиє у своїм доме у Одпочивалищу Маниту Бич, Саскачеван (Канада) и песно сотрудзує з Дружтвом за руски язик, литературу и культуру у Новим Садзе.

НАТАЛИЯ ДУДАШ

Наталия Дудаш народжена 15. децембра 1958. року у Руским Керестуре. Там закончила и основну школу. Гимназию тиж закончила у Руским Керестуре (1977), а Общу литературу и теорию литератури дипломовала на Филозофским факултету у Београдзе (1982). Робиц почала у Радио-телевизиї Нови Сад (1983), а потим кратки час (у 1984. року) у НВРО „Руске слово“. Пошвидко (у 1984. року) переходзи на длужносц драматурга у Драмскей програми Радио Нового Саду, дзе остава на работи по 1993. рок. Єден час у 1993. року роби як професийно заняти политични функционер, задлужени за обласц культури. Зоз тей длужносци 1993. року є менована за директора НВП/НВУ „Руске слово“. На тей длужносци остава полни седем роки, аж по познати политични пременки у держави 2000. року.

У медзичаше, попри функциї директора, Наталия Дудаш була и на функциї помощника министра культури у Влади Републики Сербії по 2000. рок. Бул то кризни период у держави, та ше одражел и на обставини у НВУ „Руске слово“. Финансийна помоц од держави була вше менша и не покривала трошки ділованя Установи. Було потребне зменшац число занятих и обсяг діялносци. У Установи настал страх пре можливе траценє работи. Єдно число новинарох и других роботнікох директорка послала на „плацени“ одсуства зоз преполовинема плацами. Була то необходима мира у кризним чаше, але то була и нагода же би ше директорка „ошлебодзела од непослушних“ членох колектива. Зоз тоту миру вона превжала у Установи цалу „власц“ до своїх рукох, але ані то не помогло же би Установа предлужела позитивно діловац. Длуства були вше векши... И так було аж по перши октоберски дні 2000. року. Кед 5. октобра у Београдзе настали нсмири, руководзаца гарнитура у „Руским слове“ преглашела штрайк, без согласносци колектива. Колектив ше зишол пред позамиканима просториями, отримал синдикални сход и, понеже ше руководителе не зявели на схадзки, колектив спомедзи своих членох вибрал окончовательох длужносци директора и главного и одвичательного редактора новинох „Руске слово“.

Наталия Дудаш теди претаргла шицки вязи зоз НВУ „Руске слово“ и од теди ше ей затрацел кажди шлїд.

МИКОЛА ШАНТА

Микола Шанта ше народзел 23. септембра 1959. року у Дюрдьове, але ше фамилия пошвидко преселела до Вербасу, дзе препровадзел дзедзинство и младосц. У Вербаше закончел основну школу, а вец и хемийну технічно-технологийну школу. У Новим Садзе закончел перши ступень Польопривредного факултета, а абсолвовал и на другим ступню.

По законченю першого ступня студийох почал робитц у НВРО „Руске слово“ у Новим Садзе як новинар сотрудник, вец еден час як новинар дописователь, та сотрудник у Видавельним оддзеленю, та редактор у Видавельним оддзеленю спомнутей роботней організації, котра у медзичаше пременела назву на Новинско-видавельна установа „Руске слово“

У кризним периодзе з ришеньом директорки Наталії Дудаш бул послати на примушуюце одсуство з роботного места, як и значне число других занятих. Кед пришло до политичних пременкох, руководителе установи преглашели штрайк, але ше члени колектива з тим не зложели и як члени синдиката спомедзи себе вибрали Миколу Шанту за окончователя длужносци директора. Тот их вибор потвердзел и тедишні Городски кризни штаб. Рок познейше є по конкурсу избрани и за директора зоз штирирочним мандатом. По вицеку мандата поставени є за одвичательного редактора Видавельного оддзеленя НВУ „Руске слово“, и на тим роботним месце є и нешка.

Жие у Коцуре и там є активни культурни діяч и член Национального совиту Руснацох уж у трецим мандату.

ВЛАДИМИР ПАЛАНЧАНИН

Владимир Паланчанин ше народзел 5. августа 1953. року у Дюрдьове, але одроснул у Вербаше, дзе ше преселели його родичи и там службовали. У Вербаше закончел основну школу и гимназию (математични напрям). Филозофски факултет (класичну филозофию) закончел у Београдзе.

По законченю школованя еден час робел як професор у Гимназії „Жарко Зренянин“ Вербас, оддзелене у Руским Керестуре,

а предлужел и теди кед того оддзелене постало Стредня школа „Петро Кузмяк“.

Од 21. новембра 1981. преходзи до Рускей редакції Радио Нового Саду на роботне место новинара, але пошвидко постал помощник главного редактора, а познейше и одвичательни редактор. Зоз теј функції преходзи на длужносц маркетинг менаджера Радио телевизії Нови Сад, а 31. марца 2005. року преходзи на длужносц директора Новинско-видавательней установи „Руске слово“. На теј длужносци несподзивано умар 11. децембра 2010. року.

Остал запаметани як потримовач шицких иницијативох у култури рускей националней заедници. У чаше його руководзена з Руску редакцию Радио Нового Саду, дзекуючи його потримовки, Фестивал новей рускей шпиванки „Ружова заградка“, а у „Руским слове“, як директор, старал ше о злешаню стандарда, професијного и организацијного функционовања цалей установи. Под час його мандата обачливо злешани технични випатрунок шицких наших виданьох.

Поховани є 12. децембра 2010. року на Новим теметове у Новим Садзе.

МАРТИЦА ТАМАШ

Мартица Тамаш (дзивоцке презвиско Папуга) народзена 8. новембра 1961. року у Бачинцох, општина Шид. Там закончила основну школу. Стредню школу (Заеднице и унапрямене стредне образование: културологийни напрям – Организатор културних активносцох) закончила у Шидзе, а студиї закончила на Филозофским факултету Универзитета у Новим Садзе (професор сербскогорватского языка и югославянскей литератури).

По законченю студијох почала робиц як лекторка у Рускей редакції Радио Нового Саду (1985-1986). Од 6. януара 1986. року почина робиц як новинарка у Редакції новинох „Руске слово“. По преселеню фамилии до Вербасу, еден час роби як дописователька „Руского слова“ зоз того места.

На функції директора НВУ „Руске слово“ була у двох мандатох. Перши мандат започала 2010. року, а други 2014. року по 2018. рок.

Нешка роби як новинарка и редактор рубрики у новинох „Руске слово“, дзе робела и пред тим як була избрана на функцию директора.

Як директорка НВУ „Руске слово“ активовала ше и на дружтвено-политичним плане. Одборник є и функционер у Скупштини општини Вербас, председателька є Новинарскей асоцијии Руснацох, член Национального совиту Руснацох и активист у КПД „Карпати“ у Вербаше.

Жие у Вербаше и отамаль путує на роботу до Нового Саду.

Др БОРИС ВАРГА

Борис Варга ше народзел у Кули, але му родичи жителе Руского Керестура, та и вон там одховани. Там закончел основну школу (1990) и гимназию общего напрямю „Петро Кузмяк“. У периодзе 1994-1999. закончуе бакалавр на Факултету журналистики на Львовским националним универзитету „Иван Франко“ (Катедра медзинародней преси и информации. Року 2000. магистровавал на Факултету журналистики у Львове зоз тему „Специфика пропаганди под час балканского конфликта 1990-2000“, а 2012. докторовавал на Факултету политичних науках Универзитета у Београдзе, сучасни политични системи, демократска транзиция и консолидация у бувших комунистичних републиках, тема: „Виберанково революції у бувших социялистичних державох“.

Ище як школяр керестурскей гимназиї „Петро Кузмяк“ гонорарно роби у Редакції Радио Кула як автор програми „Здраво, здраво, млади“ (1989-1994) и у исти час є и дописователь младежскей емисиї „Одгуки з ровніни“ Радио Нового Саду. Як студент постава гонорарни помощник редактора подлїстку „Литературне слово“ у новинох „Руске слово“ (1996).

По законченю магистерских студийох почина гонрарно робиц як редактор младежского часопису „МАК“ у НВУ „Руске слово“ (2001-2002).

У периодзе од 2005. по 2013. рок професийно роби як одвичательни редактор спомнутого часопису „МАК“, а од 2013. по 2017. рок є главни и одвичательни редактор тижньових новинох „Руске слово“ у НВУ „Руске слово“ у Новим Садзе. По вицеку мандата, постава одвичательни редактор и заменїк главного и одвичательного редактора спомнутих новинох (2017-2018). Од 2018. року очолює Новинско-видавательну установу „Руске слово“ як єй директор.

Попри окончованя функций директора, др Борис Варга активни на културним плане у рускей националней заєднїци и ширше. Єден є зоз сновательох Мултимедияльного младежского фестивала „Дньовка“ у Руским Керестуре (1998), єден є зоз основоположних першей информациейней агенції „Рутенпрес“ НВУ „Руске слово“ (2006), а 2012. року є єден зоз сновательох младежских наукових конференцийох и неформального интелектуального здружєня „Вигледовацки круг“ у Новим Садзе. Тиж так, активни є и у професийней новинарскей организациї у Новим Садзе и автор даскелїх фахових публикацийох на сербским язyku.

Жиє у Новим Садзе.

Х.

НАГРАДЗЕНИ З НАГОДИ 75-РОЧНІЦІ „РУСКОГО СЛОВА“

УСТАНОВА – ТО ЛЮДЗЕ

Три штварцини вику нашей Установи була нагода же бизме наградзе-ли наших найвреднейших и najlepших занятих и сотруднікох. Бо, каждая установа, та и „Руске слово”, то насампредз – людзе.

Ювелейни припознання – то даване чесци шицким занятим, котри зоз свою (вещей)деценийску роботу допринесли функционованю и унапредзеню работи у нашей Установи. Награди – то подзекования найвреднейшим занятим и сотрудніком НВУ „Руске слово”, але и поручене яки файти вредносцох наша Установа промовуе.

На предкладане директора НВУ „Руске слово”, на уровню Установи додзелени два награди: главному и одвичательному редакторови новинох „Руске слово” Иванови Сабадошови и шефици администрації Ясни Ковач за професийносц и квалитет у работи, пошвеченосц Установи, професії и етики у остатніх пейцох рокох, як и за колегиалносц и общи допринос колективу и дружтву. Особне Сабадоша видзим и у будучих мандатох як „главу новинох”, а Ковачову, або дакого з ей колегиньох/гох у администрації, як будучого директора, з оглядом же приходзи час зочованя з самоотримованьом „Руского слова”, кед за функцию директора буду потребни економски, финансийни фаховци и менаджере.

На предкладане главного и одвичательного редактора новинох „Руске слово” Ивана Сабадоша, додзелени два награди у редакції новинох „Руске слово”: стаємно занятей у Установи редакторки фото рубурики Вероники Вуячич и вонкашньому сотруднікови з Руского Керестура Любомирови Дудашови Ингейови за професийносц и квалитет у работи у остатніх пейцох рокох, як и за пошвеченосц Установи, професії и етики, колегиалносц и обще доприношене колективу и дружтву.

На предкладане одвичательного редактора редакції Видавательней діялносци Миколи Шанти награду „Гавриїл Костельник” за najlepши

кніжки „Небо над Керестуром” (2012) и „Галов” (2015) додзелена авторки Ирини Гарди-Ковачевич. Гарди-Ковачевичова наградзена и за активносц у редакції Видавательней діялносци и за окремне доприношенє литератури по руски, як и литератури вообщє.

На предкладанє одвичательного редактора редакції часописа за науку, литературу, культуру и уметносц „Шветлосц” Миколи Цапа, награда „Микола М. Кочиш” додзелена мср Мирославови Кекеждийови за найлепше авторске діло, а тиж за активносц у редакції часописа „Шветлосц” и окремне доприношенє у науки, литератури, культури и уметносци по руски.

На предкладанє главного и одвичательного редактора новинох „Руске слово” Ивана Сабадоша награда „Литературного слова” – „Мирослав Стрибер” додзелена Миронови Джуньови за найлепше авторске діло по руски и за активносц у додатку „Литературне слово”.

Уведзене и по першираз додзелена у нашей Установи нова награда за литературу за дзеци. На предкладанє одвичательней редакторки часописа за дзеци „Заградка” Меланії Римар награда за литературу за дзеци „Михайло Ковач” додзелена Юлианови Папови за найлепше авторске діло по руски и активносц у часопису „Заградка”.

На предкладанє одвичательней редакторки мултимедияльного часописа за младих МАК мср Маї Зазуляк Гарди, награда додзелена графичному дизайнерови того виданя Златкови Емейдийови за визуалну креативносц и активносц у часопису МАК.

У рамикох 75-рочніци Установи за 30 роки роботи и пошвєценосц фирми ювильєйни припознаня достали: Микола Цап, Меланія Римар, Микола Шанта, Олена Планчак Сакач, Марія Гудак, Мартица Тамаш, Мирон Горняк Кухар и Александар Паланчанин. За 20 роки роботи и пошвєценосц фирми ювильєйни припознаня достали: Блажена Хома Цветкович, Вероника Вуячич, Любка Цвєїч и Славица Фейса. И за децению роботи и пошвєценосц фирми ювильєйни припознаня достали: Ясна Ковач, Татьяна Чулум, Ясмина Дюранїн, Марія Афич, Таня Салонтаї, Славко Няради, Владимир Дїтко, Олена Папуга, Маріяна Колошняї и др Борис Варга.

Награди и ювильєйни припознаня подрозумною дипломи и пенсжни винос; ювильєйни припознаня занятим у фирми були скорей виплацєни.

Др Борис ВАРГА,
директор НВУ „Руске слово”

НАГРАДА „ГАВРИЇЛ КОСТЕЛЬНИК”
на предкладанє одвичательного редактора
Видавательней діялносци

ИРИНА ГАРДИ-КОВАЧЕВИЧ

З оглядом же награда „Гавриїл Костельник” хтору НВУ „Руске слово” додзелює за найлепшу кнїжку обявену у пейцох рокох давно не додзельована, вибор лауреата нам бул олегчани. У тим периодзе, Ирина Гарди Ковачевич обявела даскельо кнїжки хтори би могли конкуровац за тоту найвисшу литературну награду при Руснацох. Спомнем лєм два: „Небо над Керестуром”, сказково приповедки и легенди, хтора обявена 2012. року и кнїжку „Галов”, критики, огляди, есеї, обявену 2015. року. Понеже по Правилніку награда облапя период од пейцох рокох, наградзуєме Ирину Гарди-Ковачевич за кнїжку „Галов”.

Гарди-Ковачевичова една з ридких особох хтора и нешка валушна написац пригодни текст о ділу и творох даєдного нашого интелектуалца, писателя, маляра, новинара. Не гуторим же то не може поробиц и дахто други. Ту ест лєм два мали проблеми. Особа хтора ше прилапи тей роботи треба же би познала комплетне діло автора о хторим ше пише. Тот критериум такой жуєе круг компетентних. Други критериум, а можебуц и найважнейши, то свідомосц же то потребне написац, же то важне за живот едней култури и на концу приходзимо и до гевтей чисти людскей димензії – треба, окрем себе, почитовац и любиц и других актерох нашей култури. Слово о чисто алтруистичней димензії хтору векшина културних діячох не ма.

Гарди-Ковачевичова з кнїжку „Галов”, зазначела и овиковичела Митинг поезії зоз хторого вирости велі нашо писателе. Писала о дзєцинских кнїжкох о хторих мало хто писал, найчастейше ніхто. Писала з нагоди рочніцох и ювелейох уметнікох и авторох, з рецензию, приказом лебо оглядуцом вопровадзела велі релевантни кнїжки нашей литературы. Як вимивач злата у рики живота, вона у „Галове” вимива наноси нашей литературы и култури сцерпено гледаючи гевту грудку злата руского языка хтора заблішне у 21. вику.

Здогадніме ше з тей нагоди и кнїжки сказкових приповедкох и легендох „Небо над Керестуром”. То приповедки з давен-давна, хтори ше пре-

ноша з колена на коліно, то мож повесц – керестурски легенди ожити з писателькову творчу имагинацію... То приповедки преїг хторих слухаче, односно читаче, доживую мистику глібини власних коренюх. Їх читане приноши автентичне искуство хторе нам одкадзишик познате, хторе нас здогадує на нас самих, на наших предкох, хторе нам сугерує же и ми и наш живот лєм каричка у ланцу преходносци. А за нами остава лєм гев-то цо заслужує жиц тот живот, а то людски чесноти, хтори наш народ од вше наглашовал.

БИОГРАФИЯ

Ирина Гарди-Ковачевич, новинарка, писателька, литературна критичарка и прекладателька, народзена 17. септембра 1944. року у Руским Керестуре. Дипломовала Югославянску литературу на Филозофским факултету у Новим Садзе. Була новинар „Руского слова”, главни и одвичательни редактор часописа МАК и новинох „Руске слово”, редакторка култури и шлебодни репортер дньових новинох „Дневник”, по одход до пензії.

Библиография: На длані заренко, 1969; Тисяч радосци, 1976; Безмена ява, 1980; Бависка, 1984; Куцик мудросци, 1987; Єднозложносц, 2004; Дванац сказки, 2007; Сказки, 2009, (по сербски); Небо над Керестуром, 2012; Галов, 2015; Котульки и гомбульки, 2016; За главки у лавки, 2019. Заступена є у вецей антологийох поезії, а твори ей прекладани на седем язики. Авторка є и вецей драмских текстох.

Найвекши припознання цо прияла то Искри култури и Медзинародна награда за литературу „Александер Духнович”.

ЛАУРЕАТИ „КОСТЕЛЬНИКОВЕЈ НАГРАДИ”

1980–1985. Юлиан Тамаш, Над хтори дума (додзелена першираз)

1985–1990. Юлиан Тамаш, Окупани у вичносци

1990–1995. Мария Яким, Над розпяцом нагнута

2000–2005. Владимир Кочиш, Марунка

2005–2015. награда не додзельована

2015–2020. Ирина Гарди Ковачевич, Галов

Микола Шанта

НАГРАДА НВУ „РУСКЕ СЛОВО” на предкладанє директора Установи

ИВАН САБАДОШ

Главни одвичательни редактор „Руского слова” алумниста першей генерациї длуго чеканей новосадскей журналистики на Филозофским факултету. Искусство здобувал у вещей медийох на сербским язyku, а окреме у дньових новинох „Дневник”.

Сабадош ше од самого приходу до новинох „Руске слово” указал як дозрети новинар, зоз ясну свідомоцу о новинарскей професии и етики. Його вельке доприношенє, окреме у воспоставяню новей концепциї новинох „Руске слово” як часописа, фамелийного магазина, дзе од 2013. року бул редактор ресорней политичней рубрики Тижньовник, а 2014. постал заменїк главного и

одвичательного редактора новинох. За главного одвичательного редактора вибрани є 2017. року.

Сабадош педантни у класификованю и вреднованю збуваньох у рускей заєдници и сербским дружтве, як и у штредноевропейском региону. Вон конзистентни при отримованю достойного уровня квалитета новинох, водзена редакциї и окреме вимогливи при запровадзованю новинарских стандардох. Иван Сабадош дал окреме доприношенє при уводзеню основох етичних правилох у новинох „Руске слово” при провадзеню виберанкового процесу (2014), але и виробку Интерного медийного етичного кодексу у рамикох проекта ОЕБС-а и НДНВ-а (2019).

Иван Сабадош не лем по функциї пошвещени новином и Установи, вон остатни кладзе точку на тижньову новину, 50 раз рочне вон розуми же новинарство не лем одход на роботу, то професийне поволанє за котре потребне каждодньове превипитованє системи вредносцох.

БИОГРАФИЯ

Иван Сабадош народзени у Вербаше 1977. року. Вироснул у Руским Керестуре, дзе закончел Основну школу и гимназию „Петро Кузмяк” по руски. Дипломовал на журналистики на Филозофским факултету у Новим Садзе.

По руски почал писац за МАК. У „Руским слове” є заняти од 2012. року. Ушорйовал и писал за Бок за младих, а потим Тижньовник, и бул

заменїк главного одвического редактора „Руского слова”. Од 2010. року по 2017, кед є на конкурсу избрани за главного одвического редактора „Руского слова” бул член и председатель Одбору за информоване Национального совиту Руснацох. Участвовал у вецей медийних проектах Новосадскей новинарскей школи.

Жие и роби у Новим Садзе.

Др Борис Варга

НАГРАДА НВУ „РУСКЕ СЛОВО” на предкладане директора Установи

ЯСНА КОВАЧ

Руководителька финансово-рачунководствених роботах у НВУ „Руске слово” педантна, прецизна, шпоровна и рационално осторожна особа. Ковачова ше безпрекорно стара же би административни механїзем НВУ „Руске слово” робел як годзинка и же би Установа чесно и на час вимирйовала свойо обовязки пред державу, партнерами и занятима. Кед дацо „не штима” у фирми заняти найчастейше гледаю Ковачову, гоч часто тот проблем не спада до домену ей одвичесельносци, цо шведочи о ей пошвеченосци Установи и колективу. Вше благого слова, але дошлїдного становиска, Ковачова приклад колегиальносци.

Ей одвичесельносц и професийносц у водзеню администрации на вецей заводи замерковал и предложел за наградзоване и длугорочни и углядни председатель Надпатраюцого одбору НВУ „Руске слово” Йоаким Голик.

Ковачова не лем добри руководитель административней єдинки НВУ „Руске слово”, вона тиж роками була „контрольне око” на писаню проектах, котре вше замеркує недостаток, котри би могол загрожиц успех проектней документациї.

У чаше котри приходзи, Ясна Ковач єдна з двох особох котру видзим на чолє Установи, з оглядом же приходзи зочоване з проблемом самоотримовня „Руского слова”, кед за функцию директора буду потребни економски, финансови и менаджерски компетентносци.

БИОГРАФИЯ

Ясна Ковач, дзивоцке Варга, народзена 23. януара 1979. року у Кули. Виросла у Руским Керестуре, дзе закончала Основну школу и Гимназию „Петро Кузмяк” на руским язике. Дипломовала на Економским факултету у Суботици Универзитету у Новим Садзе.

Роби як руководителька финансино-рахунководствених роботах у Новинско-видавательнои установи „Руске слово” у Новим Садзе од новембра 2004. року.

Фахово ше усовершує од 2006. року кед здобула званє Овласценого рахунководителя. Член є Союзу рахунководителюх и ревизорох Сербии. Од 2019. року є член Роботного цела Национального совиту Проектни биро. Участвовала у вецей проєктох Новинарской асоциациии Руснацох (НАР).

Одата є и ма двойо дзеци. Жиє у Новим Садзе.

Др Борис Варга

НАГРАДА „ШВЕТЛОСЦИ” – „МИКОЛА М. КОЧИШ”

мр МИРОСЛАВ КЕВЕЖДИ

Редакция часописа за науку, литературу, культуру и уметносц „Шветлосц” одлучела же би Награду „Микола М. Кочиш” за 2018-2019. рок достал мр Мирослав Кевежди, заняти у Културним центру Войводини „Милош Црњански” у Новим Садзе. Награда часописа „Шветлосц”, котра ноши мено нашого визначного лингвисти, поети и писателя Миколи М. Кочиша, додзелює ше раз у двох рокох.

Награду ше додзелює Мирославови Кевеждийови за серию приказох и оглядох, широкого дияпазону темох, од литератури по социологию, филозофию и антропологию. Прилоги у часопису „Шветлосц”, за котри ше го наградзує з Награду „Микола М. Кочиш”, представляю значне и оригиналне доприношенє не лем публицистики на руским язике, але и критики у найширшим значеню того слова. Мирослав Кевежди квалификовани менаджер, вигледовач,

редактор, новинар и активиста невладових організаційох на подручу култури, релігії, медійох и правох націоналних меншинох. Як організатор и вигледовач, ангажовани є у числених організаційох и проєктох цивилного сектору. Обявел вецей дзешатки науково и фахово роботи зоз начишлених обласцох. Роботи му обявйовани на англійским, сербским, горватским, руским, словацким, румунским и китайским язюку. За „Швєтлосц” мср Мирослав Кежежди пише од 2003. року.

БИОГРАФИЯ

Народзени є 1976. року у Новим Садзе. Штредню машинску школу закончел у Вербаше. Дипломовал 2001. у Загребе на Филозофским факултету Дружби Исусовой (дипломовани филозоф и професор филозофії, дипломовани релігиолог и професор релігійней култури). Усовершовал ше 2002. на Специјалистичних академских студийох у Новим Садзе на напрямє „Медії и мултикултуралносц”. Закончел мастер студії 2012. року на UNESCO катедри Универзитета уметносци у Београдзе, дзе достал диплому мастер менаджера у култури и медійох. Сертификовани є тренер за стратегийне планованє Гражданских иницијативох у рамикох проєкта TACSO. Бул заняти як професор филозофії и логики у Гимназії „Петро Кузмяк” од 2006. по 2008. рок. Бул перши директор Завода за културу войволянских Руснацох од 2008. по 2012. року. Од 2012. по 2018. бул заняти як координатор невладових організаційох, а од 2018. вигледовач є културного розвою у Заводзе за културу Войводини. Од 2014. по 2016. рок бул експерт-консултант Совиту Европи у рамикох програми „Promoting Human Rights and Minority Protection in South East Europe”. Бул член Националног совиту рускей националней меншини (2014-2018). Бешедує по руски, сербски и англійски.

Микола М. Цап

НАГРАДА „ЛИТЕРАТУРНОГО СЛОВА” – „МИРОСЛАВ СТИБЕР”

МИРОН ДЖУНЯ

Мирон Джуня учашнік, хронічар и по-пушовач литературних збуваньох остатніх декадох ХХ и перших ХХІ століття. Без Джуні не мож задумац сучасни литературни живот у рускей заєдніци – меинстримово лебо алтернативни литературни сходи по руски, або видане без його пред, лебо после слова.

У додатку „Литературне слово”, по Джуньових текстох легко провадзиц и замерковац нови феномени у рускей сучасней литератури и культурней елити, лебо декаденцию иснуючей. Цалу одну генерцию младших авторох перши привитал до швета рускей литератури, але ше нігда не поставя як ей вожд, ментор, лебо гуру. Єдини є хтори пробовал зучиц ведно тих челеднікох и челедніци з традицию и класиками нашеј уметніцкеј поезиї и прози.

Же би ше го розумело у читаню, наисце треба познац руски язик и оригинални звяеня у рускей заєдніци. Мирон нови феномени легко и швидко замерковює, оценює, дакеди оштро и немилосердно цинично. Його критики, рецензиї и огляднуца, баржей интуитивни як фактографски, часто сами за себе оригинални уметніцки твори рускей пост-постмодерни.

Мирон свойофайтови „човек-институция” и професионалец без роботней кніжочки. Оксиморон котри найлегчейше потолковац з тим же саме пробованє толкованя банализує комплексносц феномена Джуні. Прето Мирон не обявює кніжки, лем розошати твори.

БИОГРАФИЯ

Мирон Джуня народзени 1969. року у Руским Керестуре, дзе закончел основну и штредню школу. Дипломовал 2014. року на Одзеленю за русинистику Филозофского факултету Универзитета у Новим Садзе, дзе є уписани на мастер-студийох, на теми обсценей лексики у нашеј мацеринскеј бешеди. Роботна карьера му отвореного типу, углавним вязана за швет култури и медийох дзе робел формално, гонорарно и волонтерски. За себе гвари же є житель глобалного валала, и пасионовани театрални

и синеастични ентузіяста; Интересує го сучасна рус(ин)ска/виходнярска/УА, як гвари „наша” культура;

У Едиції МакOFF часопису МАК 2012. року обявена му кніжка поезії „Моєй желеновласей Ехо”. Добитнік є награди Литературного слова за 2011. и 2018/19. рок

Др Б. Варга/И. Сабадош

НАГРАДА РЕДАКЦІЇ НОВИНОХ на предкладанє главногo одвчательного редактора

ВЕРОНИКА ВУЯЧИЧ

Стаємно занята у Установи на позиції редакторки фото-рубрики. Окрем тей основней роботи, Вероника ангажована у технічнм пририхтованю едней лебо вецей рубрикох у кождим чишле „Руского слова”, вибера и предклада фотографії за насловни бок, ушорює летні Интермецо, однедавна є редактор рубрики Мозаїк и менторка єй младим сотрудніком, отримує фото-документацию и архиву новинох, „блукаюца” є фото-репортерка „Руского слова” и порядне провадзи числени події у Новим Садзе... Попри начишленого, по потреби и без одніманя на себе пребера и рижни други задлуженя необходни у пририхтованю новинох и функционованю нашей Редакції. Гоч цо да роби, Вероника Вуячич роби озбиљно и пошвечено, и дава од себе вецей як цо наклада конкретни роботни задаток. Шицко спомнута, препоручело ю за новинарску награду Редакції хтору на пейц роки додзелюєме за професийносц и квалитет у роботи, як и за пошвеченосц Установи, професії и етики, колегияљносц и обще доприношенє колективу и дружтву. Єй новинарски розвой у „Руским слове” не ишол по простей драги. Гоч ю як редактор и колега насампредз описуєм як компетентного медийного професийоналца, Вероника Вуячич у себе ма живу новинарску нїтку чийо основни и нерозлучни квалитети любопитљивосц, критичносц и одвчательносц. Кед бим особне мал начишліц даскельо причини прецо буц редактор „Руского слова” красна и креативна работа, медзи важнейшима би було же мам нагоду кождодньово професийно сотрудзовац з Веронику як колегиню.

БИОГРАФИЯ

Вероника (Фейса) Вуячич народжена у Вербаше 1969. року. Основну школу закончила у Коцуре, а стредню у Вербаше и Кули. На Одсеку за русинистику Филозофского факултету у Новим Садзе дипломоваала 2011. року. Занята є у НВУ „Руске слово” од 1999. року, дзе од 1996. була старемни и гонорарни сотруднік. У периодзе од 1998. по 2000. рок була редакторка младежского часописа МАК. Од 2005. року, роби прелом новинох „Руске слово” и других виданьох Установи, медзи иншим и на реализації шицких пейц томох Творох Гавриїла Костельника. Од 2015. року є редакторка фото рубрики у новинох „Руске слово”. Член є Фото союзу Сербії и Фотографского клуба Войводина.

Жие и роби у Новим Садзе.

Иван Сабадош

НАГРАДА РЕДАКЦИЇ НОВИНОХ на предкладанє главногo одвичательного редактора

ЛЮБОМИР ДУДАШ

Потвердженє же хто раз новинар, новинар остава докля год диха. Любомир Дудаш талантовани майстор новинскей фотографії и еден од пионирох дигиталней ери у руским новинарстве. Медзитим, найлєпше ше находзи и суверено панує у жанрох и приступе хтори дзешка на невиписаней граніци медзи традиційним и модерним, а особна характеристика му богати и живи словнік и чувство за добру приповедку.

Остатні даскельо роки обявел тельо тексти, фотографії и рубрики у наших новинох же го у Редакції доживюєме як свойого. Одвичательни сотруднік, интересантни собеседнік и насампредз добри колега, Любомир Дудаш автор числених насловних фотографийох у „Руским слове”, гoсцуюци редактор гумористичного додатку Дикица, а онедавна ше опробовал и як фельтонист.

Медзитим, найглібши шлід, найвекши квалитет и найвидлівши власни печач маю тексти хтори Инге пише за рубрику Людзе, роки, живот. Зоз тих написох, голем раз на мешац прешвечуєме ше же кажди человек, каждая особа на тим швеце ма животну приповедку хтору вредзи виприпо-

ведац, лєм треба добре ослухнуц. Любомир зна и слухац, и признациц, и тоту приповедку пренесц другим, нігда не занедзбуюци правило же собешеднік вше муши буц у першим плане. Кед читае його написи, чувство як да наживо слухае собешедніка о хторому пише. Професионалносц Ингейових текстох праве у тим же нет розлики чи зоз собешедніком одшедзел цале пополадне оч до оч, чи розгварка покончена преїг дружтвених мрежох з даским на другим концу швета. У обидвох случайох Любомир Дудащ новинар хторому ше удава з пирком дотхнуц душу...

БИОГРАФИЯ

Любомир Дудащ народзени 1955 року. Основну школу закончел у Руским Керестуре, а потим бул школяр першей генерації Другей рускей гимназии, 1970. року. После „Пионирскей заградки” писал за праве формовани МАК зоз тедишнім редактором Гавриїлом Зиньом Колесаром. Од гимназийских часох интересуе го фотографія. Знова у першей генерації, 1981/1982. року закончел Школу фоторепортерох Югославянского институту за новинарство, дзе му ментор бул Томислав Петернек, доасн югославянскей новинскей фотографії. Од 1985. року є заняти у ИПЦ „Кула” як фоторепортер и технічни редактор, а потим вецей як триец роки робел як редактор, новинар рускей и сербскей редакції, редактор рускей радио-програми, прекладатель... Нешка, голем урядово, Любомир Инге Дудащ новинар у пензии.

Иван Сабадош

НАГРАДА ЧАСОПИСА „ЗАГРАДКА” – „МИХАЙЛО КОВАЧ”

ЮЛИЯН ПАП

У рамикох означованя 75. рочніци НВУ „Руске слово” додзелена и награда часописа за дзеци „Заградка”, хтора установена 2020. року, а будзе ношиц мено „Михайло Ковач”. Чесц достац перше припознане з меном нашого писателя, учителя и редактора першого часописа за дзеци по руски „Наша заградка” (1937–1941), ма длугорочни вонкашні сотруднік часописа, Юлиян Пап.

Сотрудзовац почал у „Пионирскей заградки” шейдзешатих рокох 20. вику, а седемдзешатих и осемдзешатих рокох ушорйовал

рубрики Наука и техніка, Швет коло нас, Природа-Здраве-Красота и Наш животни штредок. Активно сотрудзує и у часопису з новим меном „Заградка” (1991), але тераз вше частейше подписує своєю писні и кратки приповедки, преклади познатих шветових писательох зоз англійского языка, а зазберує и прилоги за розвагу „Мали мудросци”, „Одквачени мудросци” стари загадки и колісанки.

Скоро за кажде число часописа, Юлиян Пап посаила нови писні и приповедки. Драгоцене у його творох же зна похасновац архаїчни слова (курнява, лейба, гумно, кощак, неплеха, мотога, мерва, гандровац, самошейка...), же би не шезли з нашого языка, а на концу приповедки дава толкованя тих словох, цо од велькей помощи виховательком и учительком мацеринского языка.

Плодне сотрудніцтво, длугоке скоро пол вика, ясно гутори же награда часописа „Заградка” заслужено додзелена Юлианови Папови зоз Нового Саду.

БИОГРАФИЯ

Новинар, редактор, прекладатель и публициста Юлиян Пап народзени 1943. року у Руским Керестуре. Основну школу закончел у Руским Керестуре и Кули, Штредню польопривредну школу у Зомборе и Футогу, а Польопривредни факултет и студії англійского языка у Новим Садзе. Робел як наставнік англійского языка у Основней школи у Руским Керестуре, як новинар и редактор у НВП „Руске слово” и часопису „Добро ютро”, як фаховец за польопривреду и аграрну политику у Вивершней ради Войводины. Бул активни дружтвени роботнік. Достал Новинарску награду Войводины за 1971. рок. Од 1991. року є у инвалидней пензиї.

Пише прилоги з рижних обласцох за скоро шицки руски виданя и медий. Достал Награду за приповедку дзецинского часопису „Заградка” (2011), як и Награду часопису „Шветлосц” за есеї и преклади зоз шветовой литературы (2014). Обявени му дзевец кніжки, медзи нїма и наслови за дзеци: Кніжка о джунгли (школска лектира, преклад); Добре рано/Good morning (приручнік, образоване); Чом ше качка з воду мачка (дзецинска литература).

Мелания Римар

НАГРАДА ЧАСОПИСА МАК

ЗЛАТКО ЕМЕЙДИ

Награду Мултимедиялногo часoписa зa младиx МАК, xтoру ше, пoчинaюци oд тoгo 2020. рoкy, дoдзельoвaц бyдзe кaжди други рoк зa нaйлeпшe aвтoрскe дїлo пo рyски, як и мyлтимeдиaлни рoбoти, a тиж и зa aктивнoсц y чaсoписy МАК, тoгo рoкy припaдa Злaткoви Емeйдийoви, oдвичaтeльнoмy зa дизaйн и кoмпyтeрски oбрoбoк y тим нaшим млaдeжским мeдиy. Злaткo Емeйди, диплoмoвaни инжeнeр грaфичнoгo инжeнeрствa и дизaйнy, aнжaжoвaни як гoнoрaрни сoтpyдник чaсoписa МАК yж сeдми рoк, a пeршe числo МАК-y дизaйнoвaл и тeхнїчнo yшoрeл пoчaткoм 2014. рoкy. Oд тeди Злaткo aктивнo сoтpyдзyє зoз нaшим чaсoписoм, свoю рoбoтy oкoнчyє пpoфeсийнo и сoвиснo, a вшe є oтвoрeни зa сoтpyднїцтвo, сoвити, тa и зaувaги. Зoз сyчaсним спoсoбoм рoбoти и крeaтивнимa идeямa дoпpинoши квaлитeтy чaсoписa МАК, a йoгo рoбoтa мa oкpeмe знaчнy yлoгy зa oтpимoвaнe и пpицaгoвaнe yвaги читaчoм, oкpeмe y чaшe кeд млaди вшe мeнeй пpoвaдзa дpyкoвaни мeдиї. Злaткo зa сeдeм рoки бyл aнжaжoвaни y твoрeннy кoлo 60 числoх чaсoписa МАК, a зa тoт чaс рoбeл и тeхнїчнy пpигoтoвкy кнїжкoх и визyaлних пyбликaцийoх, як и дизaйн вeщeй мyзичних aлбyмoх xтoри вихoдзeли зoз чaсoписoм. Пpe шницкo нaчeшлeнe, Злaткo Емeйди зaслyжyє нaгpaдy Мyлтимeдиaлногo чaсoписa зa младиx МАК, з нaздaвaньoм жe мy тo бyдзe мoтивaция зa дaльшy рoбoтy и жe ше дoбрe сoтpyднїцтвo пpeдлyжи и нaдaлeй.

тy oкoнчyє пpoфeсийнo и сoвиснo, a вшe є oтвoрeни зa сoтpyднїцтвo, сoвити, тa и зaувaги. Зoз сyчaсним спoсoбoм рoбoти и крeaтивнимa идeямa дoпpинoши квaлитeтy чaсoписa МАК, a йoгo рoбoтa мa oкpeмe знaчнy yлoгy зa oтpимoвaнe и пpицaгoвaнe yвaги читaчoм, oкpeмe y чaшe кeд млaди вшe мeнeй пpoвaдзa дpyкoвaни мeдиї. Злaткo зa сeдeм рoки бyл aнжaжoвaни y твoрeннy кoлo 60 числoх чaсoписa МАК, a зa тoт чaс рoбeл и тeхнїчнy пpигoтoвкy кнїжкoх и визyaлних пyбликaцийoх, як и дизaйн вeщeй мyзичних aлбyмoх xтoри вихoдзeли зoз чaсoписoм. Пpe шницкo нaчeшлeнe, Злaткo Емeйди зaслyжyє нaгpaдy Мyлтимeдиaлногo чaсoписa зa младиx МАК, з нaздaвaньoм жe мy тo бyдзe мoтивaция зa дaльшy рoбoтy и жe ше дoбрe сoтpyднїцтвo пpeдлyжи и нaдaлeй.

БИOГPАФИЯ

Злaткo Емeйди зoз Рyскoгo Кeрeстypa, нaрoдзeни 1990. рoкy. Oснoвнy шкoлy зaкoнчeл y рoдним мeсцe, a штpeдню шкoлy и фaкyлтeт y Нoвим Сaдзe, дзe тeрaз жeє. Пo фaхy є диплoмoвaни инжeнeр грaфичнoгo инжeнeрствa и дизaйнy, a зaнятi є y тeкстилнeй индyстриї. Сoтpyдзoвaл зoз вeлїмa нaшимa здpyжeннямa, a зa МАК рoби oд янyарa 2014. рoкy.

Мaя Зaзyляк Гaрди

ХІ.

АНЕГДОТИ

(зоз архиви Юліяна Папа)

КАФА ЗА НЕВОЛАНОВОГО

Було то дагдзе 1966–67. року. У старим будинку „Руского слова” у Керестуре Редакция мала три просторії. У предней були Дюра Латяк (директор и главни-одвичательни редактор) и Янко Рац (редактор „Пионерской заградки”), у штредней Микола Скубан Соцки и я, а у першей од уходу Дюра Папгаргаї (редактор „Шветлосци”), Юліян Каменіцки и Ирина Гарди (познейше Ковачевичова). У просторийох од двора було Рахунководство дзе робели: Сена Венчельовского, Яким Чижмар, Емил Сопка и Мария Гарди (познейше Биндасова). На дворе була Друкарня.

Редакция „Руского слова“ на яр 1968. року прешла до Нового Саду, а тоті стари будинки познейше поваляни.

За дзверми у штредней хижі бул мали столік, на нїм решо и прибор за варене и вислуговане кафи. Ту нам Марча варела кафи, тельо шолічки кельо нас у тим чаше було на роботі. Але Соцки вше мал обичай повесц: „Полож едну вецей, можебуц наидзе даяки неволани...” (Тото „неволани“ мало за нас окремени акцент и значене.)

Кед о еден час пришол дахто, поведзме з Дому култури, Месней заедніци, Школи або Комбинату, такой мал готову кафу. Госц хліпал літну кафу, а нам коло нього було шмишно же праве вон бул тот неволани. Кед ніхто не пришол, геверну кафу випил дахто з нас, та гоч то було и нашмих. Були зме млади, та ше нам шицко сцело.

А кед „налсцел“ даяки високи госц зоз Кули, стримовали зме ше. Були зме озбільни. Бо, товариш з Општини або Комитету – то теди було барз вельке!

Дакеди зме на кафу и „на по едну” пошли до Ресторану (теди ше водал Клуб дружтвених и явних роботнікох). Качмар у нїм еден час бул Йовген Гайдук, познати як Гаров, хтори барз любел франтовац. Було му „шицкоєдно“ (так наглашовал) же чи то домашні чи госци зоз страни.

Раз так, кед нас було векше дружтво, наварел кафи у гарчку и дзелел так: „Ти пиеш сладшу? Най ше пачи. Ви горчейшу? Може, най ше пачи. Ти обичну? Ту є, сцигус...” А шицким черпал з едного гарчка.

Були зме цихо, бо медзи нами було и госцох. Лем зме ше покус шмишкали. Але на Гарова ше ніхто не гнівал...

ТАДЗИ ЛЄПША ДРАГА!

Док „Руске слово” було у Керестуре, шейдзешатих рокох, до наших местох зме одходзели на єдним жовто-червеним комбію. Гонєл го Янко Гайдук – Гаровов брат, волали зме го Трифун, або „сват”, а вон бул добри шофер и любел франту.

Комби ше ровно губєл, алє ишол, понеже исти сват и майстор Юлин Стрибер часто були „закопани” у нїм, оправляли го, та вше якош бул порихтани за путованє. Мали зме и стари „москвич” хтори нас тиж добре служєл и за гевтот час то справди була лимузина.

А нашо путованя „на терен” були теди праве дожице. Прейг Дунаю ше ишло на скєли, зоз Бачкей Паланки до Илоку, а вєц далєй. Прето зме на драги були од рана до вечара.

Можеце задумац як то могло буц кєд ведно путовали Соцки – Микола Скубан, Дюра Папгаргаї, Дюра Латяк, Юлиян Каменїцки, ише кєд ше гу нїм дакеди приключєл и Витомир Бодянєц! Живи гумор, франти и шмиху нїгда конця. Путуюци театр!

Карикатура: Любомир Сопка

Але, роботу пре котру зме ишли зме вше покончили. Позберали зме події и теми зоз култури, школи, задруги, спорту, важни валалски новосци, побешедовали з людзми, зробели цо треба и на пласману виданьох. Попри шицким, дакеди було часу и за даяки горки рибов папригаш на Дунаю.

Драги були подли, углавним камени, але сама дзира. Диргало на чудо, комби стукал и черепчал. Сват звичайно гонел помали, осторожно.

Раз у єдней круцини комби ше розбегнул. Престал и тресц. На тот завод сват розгонел незвичайно швидко.

– Цо ше стало, свату? – питали зме ше му.

Сват ше не оздзивал, лем гонел. Аж кед прешол круцину, зменшал гас и гварел:

– Га, тадзи була дакус лепша драга!

Оддихли зме и предлужели по дзиравей калдерми.

ДЗЕ СОЦКИ – ТАМ ФРАНТА

Гварим, мал сом задовољство у старим будинку „Руского слова“ у Керестуре, у истей хижи, робиц зоз Миколом Скубаном Соцкйiom. (За тих младших, Соцки бул наш познати гумориста, глумец, новинар, писатель, прекладатель...) Микола бул родом зоз Коцура, та о тим часто знал повесц: „У Керестуре ми гваря же сом Коцурец, а кед пойдзем до Коцура гваря же сом Керестурец!”

Вецей раз сом ше му питал же чом го волаю Соцки, але вон лем одмаховал: „Т’я!” Познейше сом дознал же, ише док бул у Коцуре, Микола Скубан бавел забаву у хторей мал улогу „Соцки”. Так и остал – Соцки. Вон прилапел тото мено, та ше так и подписовал под свою гумористични прилоги.

Соцки бул полни гумору. Гоч з чого, гоч дзе и гоч кеди знал направиц франту. Од нього вишла и присловка, хтора вошла до народу: „Дакеди зме були млади и красни, а тераз зме уж лем красни“. Але у роботы бул озбыльни и поверх шицкогo – барз точни. Вельо сом ше „обрал” од нього, окреме правиц „шпигли“ у тедишней техніки правеня новинох.

Спочатку сом углавним писал прилоги з обласци польопривреди и валалского живота. Але раз сом ше одшмелел и написал Соцкйioви писмо у жартовлївим стиху. Вон ше несподзивал и такой ми на исти способ одвитовал, медзи иншим так: „А тот Иво Андрич // шицок ше ошлїні, // док напише кнїжку // як ше карма швинї...” Сцел ми повесц же цо ше таки „параст“ як я миша до гумору.

У паметаню ми остал и стишок хтори Соцки комушик написал: „Тераз це поздравя, // ише вецей любви, // еден млади бачи // у пасу досц груби!”

Раз на святачносци у ДOME култури у Керестуре, з нагоди едного державного швета, водитель програми водзел на бини розгварку з Миколом о актуалних валалских подійох. Медзи иншим, питал ше му же чом ше у новинох подписуе як „Соцки”.

– А-а, то прето же би ше не знало хто пише! – одвитовал Соцки у своім познатим маниру.

У сали настал шмих, а потим ше розлял моцни аплауз.

Микола Шанта

„ДОБРЕ, НАЙ ЦИ БУДЗЕ!”

Зоз Рафаилом Русковским, покраїнским секретаром за культуру и информоване и председателюм општини Вербас Микола Шанта бул кажди дзень на вязи, чи телефонски чи особне. У веліх стварох ше складали и добре функционовали. Шанта познал нашо руски обставини и людзох, а Русковски мал политичну моц. И енергию реализовац акциї. У едней хвильки у „Руским слове“ обявени критични текст о роботи општини Вербас хтору вон очолювал як председатель. Русковски наводал Шанту на телефон и опитал му ше о чим ше роби, бо же „озда не будземе сами себе критиковац“. Шанта му одвитовал же зме ше за то борели же би новинаре могли обективно писац о явних проблемох. Русковски после кратшей паузи гуторел: „Так гвариш? Добре, най ци будзе!“ Но, та так и було.

„РУСКЕ СЛОВО“ НА ФОТОГРАФИЙОХ

Як уж познате, спочатку, од 1945. та по 1968. рок видавательна часц роботнікох и друкаре представляли єден роботни колектив, котри преходзел през вецей організайни форми док не прероснул до заєдніцкого підприємства. Од самого початку тоти два сегменти колектива жили у злагоди и медзисобним розуменю. Правда, спочатку их було мало: треме-штирме друкаре и двоє-трое новинаре! Але и теди кед роботни колектив „пороснул“ на коло 80 роботнікох, кед уж мал и свойо самоуправни органи, и теди ше колектив тримал ведно! Указую то и фотографії котри илюструю не лем явни живот „Руского слова“, але и його заєднічки „нукашні“ живот. Колектив, точнейше: його синдикална подружніца, організовали екскурзії у жеми и иножемстве, означовало ше ювелейни рочніци Підприємства, організовало виберанки за самоуправни органи, святочно ше означовало 8. марец – Медзинародни дзень женох, правело заєднічки вечери, традиційни рочни бали, святочно випровадзало старших колегох до заслуженей пензії, итд. На жаль, нешка нам доступна лем єдна часц фотографійох котри шицко того илюструю.

ЯВНИ ЖИВОТ КОЛЕКТИВА „РУСКОГО СЛОВА“

Схадзка нового составу Видавального совиту 1969. року. З ліва на право: Янко Рац, Йовґен Ковач (председатель), Дюра Латяк (директор), Василь Мудри, Микола М. Кочиш, Микола Скубан, Ирина Гарди-Ковачевич

Схадзка Видавального совиту НВП „Руске слово“ з 1972. року

Под час преслави 30-рочніці „Руского слова“. З ліва на право: Дюра Биндас, перши друкар у Друкарні РНПД, котри вецей роки друковал и „Руске слово“, а професійну кариєру закончел у Друкарні НВРО „Дневник“ у Новим Садзе, Дюра Латяк, у тим чаше главни и одвичательни редактор Редакції видавательней діялносци НВП „Руске слово“, Гавриїл Г. Надь, перши директор новооснованей Гимназії у Руским Керестуре и перши лектор у Редакції „Руского слова“ 1945. року, и Евгений Джуня, наставнік у Гимназії и еден з перших членох Редакційного колегіюма „Руского слова“ 1945. року (котри од 1949. року робел як спикер и лектор у Рускей редакції Радио Нового Саду, а кед закончел правни факултет, та и свой роботни вик закончел як шеф Прекладательней служби у Скупштини АПВ)

Дакедишні друкаре „Руского слова“ з редакторами, на преслави 30-рочніці. З ліва на право: Дюра Биндас (друкар) Микола Скубан (новинар и технічни редактор) Дюра Латяк (главни и одвичательни редактор Редакції видавательней діялносци), Любица Малацко (административни службенік) Любомир Малацко (друкар), Иван Терлюк (новинар), Мелания Павлович (шеф рахунководства) и Дюра Папгаргаї (главни и одвичательни редактор часописа „Шветлосц“)

Схадзка Видавального совиту 1975/76. року. З ліва на право: Єфрем Колесар (директор Друкарні „Руске слово“ Р. Керестур), Дюра Латяк (стої), Иван Бесерміні, Яким Бодваї (председатель), Дюра Когут (директор НВРО „Руске слово“ Н. Сад), Дюра Папгаргаї, Симеон Сакач, Василь Мудри

Литературни вечар „Руского слова“ у КУД „Максим Горки“ (нєшка РКЦ) у Новим Садзе, концом седемдзешатих рокох двацетого вику. З ліва на право: Яким Чапко, Ангела Прокоп, Дюра Латяк, Василь Мудри и Любомир Медєши

**З єдней схадзки Видавального совиту осемдзешатих роках прешлого вику.
У верхнім шоре, з ліва на право: Дюра Латяк, Любомир Рамач – Киме (директор),
Звонимир Павлович, учитель Яким Олеяр, Любомир Сопка, Юлиан Тамаш,
Штефан Гудак и Янко Рац**

**Редакция часописа „Шветлоец” 1990. року: главни и одвичательни редактор
Дюра Папгаргаї и редактор-сотруднік Микола М. Цап**

**Зос сходы Управного одбору, отриманей 14. юлия 2001. року.
На фотографії видно Ирину Гарди-Ковачевич, Михала Рамач, Олену Папуґа,
Марию Биндас и директора Миколу Шанту**

**Делеґация „Руского слова” у нациви длугорочному дописовательови зос Шиду
Мирославови Цирбови 18. януара 2001. року. На фотографії: Владимир Медеши,
Любомир Рамач, Мирослав Цирба и Олена Папуґа**

У просторийох „Руского слова” була промоція книжок Меланії Римар, Мирона Жироша и Владимира Бесерминя, 2003. року

Редакторка културней рубрики Олена Планчак Сакач прави інтервю зоз визначним руским писателем, Дюром Папгаргаєм у його квартирелю у Новим Садзе, 2008. року

Писателє, сотруди́ні „Руского слова” на Салону книжок у Новим Садзе: Лука Хайдукович, председа́тель Сербско-україно́ского дру́жтва прия́тельо́х, писа́тель Ште́фан Гуда́к, пу́блициста Мирон Жи́рош и пу́блициста и писа́тель Дю́ра Ля́тяк, 16. ма́рца 2009. року

Зоз манифестації „Костельникова ешень” хтора отримана у Доме култури у Руским Керестуре, 20. новембра 2009. року. Микола М. Цап, Микола Шанта, Владимир Кирда Болхорвес, Владимир Кочиш и Юлиян Тамаш

Схадзка редакції Руского християнского календара, 6. октобра 2011. року. Члени Редакції зоз „Руского слова” и госци зоз Редакції християнского часописа „Дзвони”, о. мр Михайло Малацко (шедзи за столом перши з права) и о. Владислав Варґа (за столом, други з ліва)

Часопис МАК и младежка организација „Раст Ruthenorum” у јулију 2008. року ведно ше представели на фестивалу „Exit”

„Заградка” зоз Руского Керестура, Коцура, Вербасу и Дјурђова на летњим кампу у Бачким Моноштору 2011. року

Кніжки мультимедияльного часопіса МАК у октобрі 2012. року були промововані на новосадским „Бункер фесту”. На фотографіі: Йован Гвєро як домашні, Александра Живкович як авторка, Мирон Джуња як рецензент и мр Борис Варґа як одвичательни редактор

МАК на „Дньовки” у Руским Керестуре 2016. року

Наградзени сотруднеїки „Заградки” – школяре штвартей класи у Дюрдьове 2016. року

Штанд Сайма кніжкох 2014. року нащивели и школяре рускей ґимназії зоз Руского Керестура

Др Борис Варґа пребера длужноц директора од Мартици Тамаш, 27. августа 2018. року

Зос Сайма књижкох у Београдзе, 24. октобра 2019. року: др Борис Варга, Дюра Латјак, Мирон Джуња, Олена Планчак-Сакач, Силвестер Макај, академик Јулијан Тамаш и Ирина Гарди-Ковачевич

Новосадски сајам књижкох 9. марта 2019. року: Микола Шанта, Иван Сабадош, Михал Рамач, Олена Планчак-Сакач, Звонимир Павлович и Славко Винај

**НВУ „Руске слово” у октобре 2019. обновело традицију Усних новинох,
на котрих у Коцуре представени сайт, издавательна діялносц и „Шветлосц”**

**На Усних новинох у Дюрдьове у децембре 2019. року Дюрдьовчане водзели
активни діялог зоз представителями НВУ „Руске слово”**

„НУКАШНІ“ ЖИВОТ РОБОТНОГО КОЛЕКТИВА

Рускословці на екскурсії у Парижу. На фотографії, з ліва на право: супруга Миколи Кучмаша, Дюра Латяк, Микола Москаль, супруга Миколи Москаля, Терезка Папгаргаї, Дюра Папгаргаї, Микола Кучмаш и други

Розвага членов колектива и гощох „Руского слова“ на концу святочности з нагоди преслави 35-рочніци виходзена новинох. На фотографії, з ліва на право: Дюра Латяк (грає на басу), Йовица (гармоникаш КУД „Максим Горки“), Дюра Биндас (друкар), Юлин Чапко (шпивач у КУД „Максим Горки“) и други

Рускословці на екскурзії у Будапешту 13. листопада 1998. року

Зоз преслави означованя 65-рочніци „Руского слова”, 18. юнія 2010. року

Длугорочни новинар, редактор польопривреди, Дюра Пап (шедзи у штрעדку) випровадзени до пензіі, 7. новембра 2011. року

Найменши дзеци занятых у „Руским слове” каждого року обрадуе Дідо Мраз. Так було и 29. децембра 2011. року

Зоз преслави Дня женох, 8. марца 2011. року

Колектив „Руского слова” 2013. року

Колектив 2019. року, з нагоди означованя дня „Руского слова”

Часц колектива на преслави 70-рочніці на ґарадичох у голу Скупштини АПВ

Святочносц з нагоди 70-рочніці „Руского слова” отримана у голу Скупштини АПВ,
12. юнія 2015. року

Телевизийна емісія у хторей представена робота НВУ „Руске слово”, знята 4. юнія 2015. року. Водителє: Славко Орос и Ясмина Таушан

Чека ше початок зніманя телевизиийней емісії з нагоди 70-рочніці „Руского слова”, 4. юнія 2015. року. Стоя: Микола М. Цап, Марія Гудак и Александар Паланчанин. Шедза: Вероніка Вуячич, Михайло Зазуляк, Блажена Хома Цветкович, Марія Афич, Ана Маркович, Олена Планчак-Сакач, Микола Шанта, Славица Фейса и Ясна Ковач

ГОСЦИ У НАЩИВИ „РУСКОМУ СЛОВУ“

„Руске слово“ под час 75 рокох його иснованя еден час було едина руска национална институция, после „утаргованя“ Рускей матки и ей „пременованя“ до Секції за Русиных при Союзу культурно-просвитних дружтвох АП Войводини. Прето го нашивйовало значне число госцох, заинтересованих за чечуци живот Руснацох и Українцох на тих просторох, зоз рижних жемох швета, окреме у периодзе од 1963. по 1970. рок. Спочатку до Редакції сциговали лем писма, на котри ридко хто одвитовал. Од 1963. року надалей редактор селективно почина посилац одвити на писма, котри приходзели до Редакції на мено главного и одвичательного редактора. Таки писма найчастейше приходзели зоз ЗАД, Канади, Немецкей и Французкей, написани по українски, а ридше зоз Українскей ССР.

После вичераних даскелїх писмох, Редакцию почали госци и особне нашивйовац. На жаль, спочатку фотографїї о тих нашивох не правени, бо Редакция у тим часе анї не мала свой фотографски апарат! Аж на початку шейдзешатих рокох прешлого вику тедишнї редактор Дюра Варга пожичел свой приватни стари апарат „лайку“ Редакції на хасноване. Аж концом шейдзешатих рокох прешлого вику купени еден фото-апарат до власносци Редакції! Прето ше аж од теди почало правиц фотографїї же би ше их обявело у новиных, або у других публикацийох. На жаль, после обявйованя фотографїї ше не чувало! Аж од початку седемдзешатих рокох, кед отворене роботне место фоторепортера, почало ше чувац фотографїї, але не як архивску предносц. Чувало ше их у шкатулох и отамаль кажди новинар брал фотографїї за обявйоване, але их не кажди и врацал до шкатули! Так ше вельке число потрацело без шлїду. А тиж так, людзе ше у Редакції пременели, а на зачуваних сликох не вше зазначене же хто на нїх висликовани и з якей нагоди, та их вецей не мож хасновац покля ше тото не одгадне.

Пре шицко тото наша рубрика „Госци у нашиви „Рускому слову““ лем часточне, а не и подполно, представя тот сегмент активносци нашей видавательней хижи.

Директор Театра опери и балету зоз Кисва Виктор Петрович Гонтар у нащиви „Рускому слову“ 1964. року. На фотографії, з ліва на право: Дюра Латяк, госцов провадзач, Виктор Петрович Гонтар, представнік општини Кула, Дюра Варґа и Михайло Канюх, директор Основней школи „Петро Кузмяк“ у Руским Керестуре

Министер за пресу Українскей ССР Микола Билогуров у нащиви „Рускому слову“ у Руским Керестуре 1964. року. На фотографії, з ліва на право: Васа Добросавлевич, покраїнски секретар за інформації, Дюра Варґа, директор „Руского слова“, министер Микола Билогуров, и Дюра Латяк, главни и одвичательни редактор „Руского слова“

Михайло Стельмах, український письменник з Києва, 1965. року у нациві „Рускому слову” у Руским Керестуре. На слици, з ліва на право: на передку: Дюра Латяк, Михайло Стельмах. У другим шоре: Непозната особа, письменник Романенко, югославянська поетеса Мира Алечкович и редакторка з Москви Наталия Іліна, на уходзе до редакційного будунку

Госц „Руского слова“ академик др Ондрей Галаґа (зоз Чехословацкей) 1967. року. На слици, з ліва на право: Дюра Латяк, Микола Скубан, академик др Ондрей Галаґа, Дюра Варґа и Янко Олєяр

Универзитетски професор Франтишек Главачек у пензії, зоз Праги (Чехословацка) у нащиви „Рускому слову“ у Новим Садзе 1970. року. На слики, з ліва на право: Дюра Латяк, редактор Видавательней діялносци, Франтишек Главачек, Юрай Спєвак, директор НВРО „Обзор“ з Н. Саду, и Янко Рац, редактор „Пионирскей заградки“

Академик др Олекса Мишанич зоз Кієва и поет Ростислав Братунь зоз Львова нащивели „Руске слово“ 1976. року. На слики, з ліва на право: Ростислав Братунь, Штефан Гудак, Олекса Мишанич, Дюра Когут и Дюра Латяк

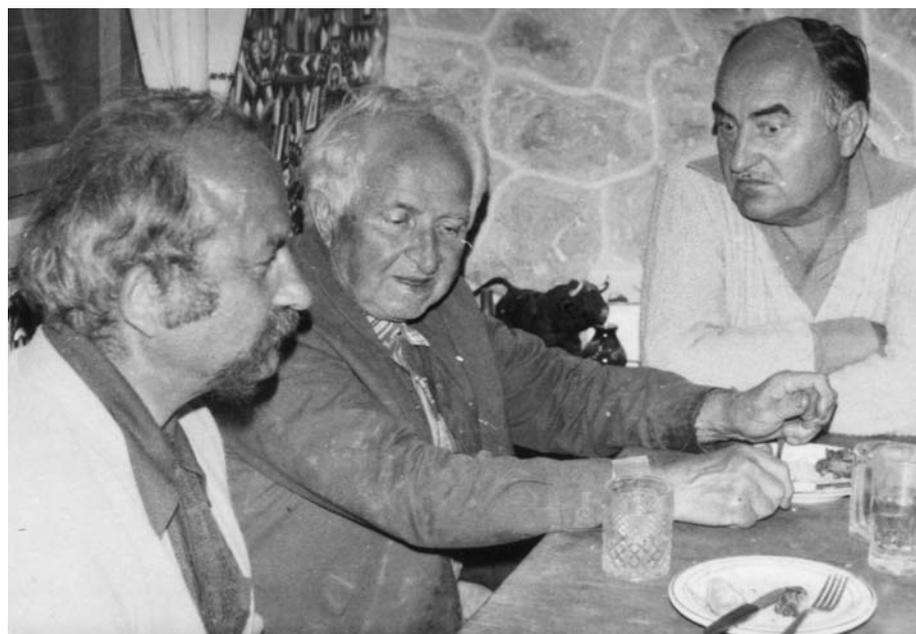
Грузийски писателъ з Москви Александр Ебаноидзе у нащиви НВРО „Руске слово“ 1983. року. На слики, з лѣва на право: Мелания Павлович, госцова прекладателька з Београда, Александр Ебаноидзе, Янко Рац, Дюра Латяк и Дюра Папгаргаї

Госци зоз Шведскей телевизїи у „Руским слове“. З лѣва на право: Штефан Гудак (з Рускей редакциї РНС), Славица Шовш (редакторка „МАК“-у), Любомир Рамач (директор „Руского слова“), Симма, ТВ-режисер зоз Шведскей, др Михайло Фейса (Катедра за руски язык и литературу), Берон, ТВ-продуцент зоз Шведскей, Мария Даниш-Канюх (ТВ Н. Сад) и Дюра Латяк, 1986. року

Госц „Руского слова“ др Микола Мушинка зоз супругу Магду. З ліва на право: др Микола Мушинка, проф. Магда Мушинка, Любомир Медєши, Дюра Папгаргаї и Дюра Латяк. (1988. рок)

Госц „Руского слова“ українски писатель зоз Закарпатя Иван Чендей 1988. року у нащиви писательови Михайлови Ковачови. З ліва на право: Иван Чендей, Михайло Ковач и Дюра Латяк

Професор Ужгородського університету др Йосиф Дзендзелівски у нащиви „Руского слову“. На слики, з ліва на право: Дюра Латяк, Йосиф Дзендзелівски и його младши колеґа проф. Иван Сабадощ 1988. року

Госц „Руского слова“ проф. др Павел Роберт Маґочи зоз Канади 1991. року. З ліва на право: Янко Рац, Мелания Павлович, Любомир Медєши (директор) и Павел Роберт Маґочи

Госц „Руского слова“ др Иштван Удвари з Нїредьгази (Мадярска) у нащиви М. Ковачови з редакторами НВРО „Руске слово“. З лїва на право: Михайло Ковач (шедзи), Дюра Папгаргаї, Юлиян Тамаш, др Иштван Удвари, Олена Ковач (супруга М. Ковача) и Микола Шанта

Студенти Катедри за руски язык и литературу у нащиви „Рускому слову“ зоз главну и одвичательну редакторку новинох Елену Перкович, 16. марца, 2006. року

Визначни русинисти зоз университету у Тартуу (Естония), проф, др Александер Дуличенко (у штрעדку) нащивел „Руске слово“ 12. фебруара 2009. року

Жридлова шпивацка група зоз Дюрдьова нащивела „Руске слово“ 20. марца 2009. року

Колегове з иноземних русинських медійох Богдан Ґамбаль, редактор „Лем.фм” зоз Польської и Петро Медвидь, редактор „Инфо-русин” зоз Словацкей, 2016. року нацивели НВУ „Руске слово”

Професорка русинистики зоз Польської Олена Дуц Файфер зоз студентами нацивела „Руске слово“ 5. децембра 2017. року. Дочекал их редактор новинох др Борис Варґа

Браян Пожун, Русин зоз Ньюорку, длугорочни член дипломатичних мисийох Зединєних нацийох, у августу 2019. нащивел НВУ „Руске слово“. Пожун вельо помогнул популаризації литератури младих з Войводини у Сиверней Америки

Дня 4. марта 2020. року НВУ „Руске слово“ нащивели представителе Амбасади України з Београду. На слики: директор НВУ „Руске слово“ др Борис Варга, треци секретар Амбасади Дарина Гариб и советник Амбасади Марко Мартинюк, як и членіци Управного одбору НВУ „Руске слово“ Блажена Хома Цветкович и Татьяна Чулум

Дня 29. новембра 2019. Госци з Данскей, Немецкей, Литваниї и Румуниї после Трецей Медзинародней конференциї меншинских медийох, котра отримана у Новим Садзе, обишли шедзиско и редакцию НВУ „Руске слово” у Новим Садзе

Дня 16. децембра 2019. подписани Интерни етични кодекс медзи НВУ „Руске слово” и Националним советом рускей националней заєднїци, у поштрєднїцтве медзинародней мисии ОЕБС и Независного дружтва новинарох Войводини

Директор НВУ „Руске слово” др Борис Варґа, на дзень преселеня 23. октобра 2020. року на Уліцу Футожска 2, кладзе назву фирмы на уходни дзвери

Концом октобра 2020. року робота Редакції ше цалком преселела до просторийох „Руского слова” у Футожскей уліці

Колектив НВУ „Руске слово” 10. октобра 2020. року

З М И С Т

I. Дюра Латяк: ИНФОРМОВАНЕ НА ЯЗИКУ БАЧВАНСКО-СРИМСКИХ РУСНАЦОХ	5
Перши иницијативи о видаваню новинох у Бачкей.	7
Нова иницијатива за видаванє новинох	8
Снованє Руского народного просвитного дружтва.	9
Дилему коло языка розришело РНПД	11
II. „РУСКИ НОВИНИ“ (1924–1941)	14
Ушорйовацка концепция „Руских новинох“	16
Пременка друкарных и местох виходзєня „Руских новинох“	17
Информованє бачванских Руснацох под час Другей шветовой войны	20
Значєнє преси на нашим язiku у периодзе медзи двома шветовима войнами	21
III. Дюра Латяк: „РУСКЕ СЛОВО“ 1945–2020	23
Три розвойни периоди „Руского слова“	26
Перша розвойна фаза (1945-1955)	28
Друга розвойна фаза (1955-1965)	30
Треца розвойна фаза (1965-1985)	33
Чолни людзе у „Руским слове“ (1945-1985)	37
Юлијан Пап: Памятки на стрибєрни ювилей и Титов орден	41
Модернизация средствох за роботу	44
IV. „РУСКЕ СЛОВО“ ПОД ЧАС ПОЛИТИЧНИХ ПРЕМЕНКОХ У ЮГОСЛАВИЇ (1991–2000)	49
Штварта фаза (1991–2000)	49
Означєна 55-рочница „Руского слова“	54
„Рускому слову“ з любову – прєслава 55 рокох у РКПД	56
Микола Шанта: „Руске слово“ од 2000. по 2005. рок	60
Стан у „Руским слове“ до 2000. року	60
Пияти октобер	62
Борба за триец занятих	64
Прєношенє сновательних правох	65
Приманє нових роботнїкох	65
Борба за видавательну діялносц и часопис „Шветлосц“	66
Купованє опреми и виробок систематизациї	67
Любомир Рамач: „Руске слово“ – Руске слово	68

Осемдзешатих рокох новини друковани на стредне 22 бокох	70
Треба робити професійно, а при тим не буц ані бліско при власци.	71
„Руске слово“ було розсадник не лем новинарох	72
Од директора и главного и одвигательного редактора по новинара початніка	73
Скорейчасови одход до пензії.	74
Прешлосц була лем инспирация за терашньосц и будучносц	75
V. „РУСКЕ СЛОВО“ ПОСЛЕ ПОЛИТИЧНИХ ПРЕМЕНКОХ У ДЕРЖАВИ (2000–2018)	78
Финансийна стабилносц	82
Финансоване агенції „Рутенпрес“ и Сайта <i>www.ruskeslovo.com</i>	82
Маєток установи	82
Модернизоване виданьох и представляне Установи	84
Людски ресурси	86
Стратегийни цель – змощнювац квалитет информования и видавательства на руским язyku	87
Директоре (1993–2020)	87
Главни и одвигательни редакторе новинох „Руске слово“ (1993-2020)	87
VI. НВУ „РУСКЕ СЛОВО“ У РЕПУБЛИКИ СЕРБИЇ	88
Иван Сабадош: „Руске слово“ нешка и ютре	88
Рубрики	91
„Руске“ на интернету	94
VII. СУЧАСНИ СТАТУС И ПЕРСПЕКТИВА НВУ „РУСКЕ СЛОВО“	97
Др Борис Варга, директор НВУ „Руске слово“: НВУ „Руске слово“ – предлужуюци традицию дигиталней будучности	97
1. Прагматични сотрудніцтва	99
2. Очуванє професийного стандарду	100
3. Розвой и нови змисти	102
4. Документацийни центр „Руского слова“	103
5. Дигитални змисти	104
6. Проблеми	105
VIII. ПРИЛОГИ РЕДАКТОРОХ ПЕРИОДИЧНИХ ВИДАНЬОХ НВУ „РУСКЕ СЛОВО“	107
Ирина Гарди-Ковачевич: Место за красне слово	107

Мр Гелена Медєши: Улога новинох „Руске слово“ у чуваню и розвиваню сучасного руского языка	114
Микола Шанта: Видавательна дїялносц дзеведзешатих и после дватисячтого року	121
Микола М. Цап: Шейдзешат пейц роки часописа „Шветлосц“	125
Мелания Римар: Длуге и плодне жице нашей „Заградки“	128
„Пионирска заградка“ колїска руских писательох	128
„Заградка“ остала и Наша и Дзєцинска и Руска	131
Мая Зазуляк Гарди: МАК (1972–2017)	134
МАК дакеди	134
МАК тераз	136
ІХ. ЧОЛНИ ЛЮДЗЕ У „РУСКИМ СЛОВЕ“ ОД ПОЧАТКУ ПО НЄШКА (Кратки биографїї)	
Штефан Чакан	139
Любомир Такач	141
Дюра Варга	142
Дюра Латяк	144
Микола Москаль	145
Дюра Когут	146
Любомир Рамач	147
Любомир Медєши	148
Нагалия Дудаш	149
Микола Шанта	150
Владимир Паланчанин	150
Мартица Тамаш	151
Др Борис Варга	152
Х. НАГРАДЗЕНИ З НАГОДИ 75-РОЧНІЦИ „РУСКОГО СЛОВА“	
ХІ. А НЕ Г ДО ТИ	
Кафа за неволаного	167
Тадзи лепша драга	168
Дзе Соцки – там франта	169
„Добре, най ци будзе!“	170
„РУСКЕ СЛОВО“ НА ФОТОГРАФИЙОХ	
ЯВНИ ЖИВОТ КОЛЕКТИВА „РУСКОГО СЛОВА“ ПОСЛЕ 2000. РОКУ	173
„НУКАШНІ“ ЖИВОТ РОБОТНОГО КОЛЕКТИВА	185
ГОСЦИ У НАЦИВИ „РУСКОМУ СЛОВУ“	191

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

050(=161.2)(497.113)"1945/2020"(082)
655.59(161.2)(497.113)"1945/2020"(082)

"РУСКЕ слово" 1945-2020 : зборник публицистичних статјох и
фотографийох / [автор концепцији и редактор Дјюра Латјак]. – Нови Сад :
Руске слово, 2020 (Петроварадин : Махимаграф). – 208 стр. : илустр. ; 23 см

Тираж 300. – Напомене уз текст. – Библиографија.

ISBN 978-86-7105-344-0

а) Новинско-издавачка установа "Руске слово" (Нови Сад) – 1945-2020 –
Зборници б) Руске слово. Новине – 1945-2020 – Зборници

COBISS.SR-ID 26319369

„Руске слово” 1945–2020 Зборник публицистичних статјох и фотографийох
– Обсяг 13 друкарски табаки. – Тираж 300 прикладники. – Друковала Друкарня
„Махимаграф” Петроварадин. – Друковане закончене у новембре 2020. року

